

Kĩma Pĩwĩma Gaaha Wanĩha Rukĩho Jĩpatĩpaisĩhaare Kĩmandĩ Rukĩhomĩ Utĩpĩmandapĩ Pĩwĩha Nesĩpĩhaare

1 Kĩmandĩ utĩpĩmandĩ Rukĩho sawaho jĩpatĩpiyahande. Rukĩho so dokĩtaahore isĩhiya timbĩpaisahiyai usonatĩ tĩtĩhemwasĩho. Iyataatĩ amĩ ko isĩhiya Gĩrikĩhiyaamĩhore. Tĩtĩhĩ komĩhiyaunĩ amĩ isĩhiya usaunĩ atiwi nepĩ gĩwunyaitaatĩwi kĩma pĩwĩma jĩpatĩpiyataise. Rukĩho isĩhiya Judaahiyaapĩ kĩmandĩ utĩpĩhandĩ jĩpatĩpiyataamaise. Owetise. Ko Rukĩho Jisaasihomĩ otĩpĩpatĩhiyaisatĩ konĩhĩ maasi bindataatĩ otĩpĩpatĩ kiyahore. Iyataatĩ amĩ Autaahaatĩhomĩ pĩwĩha aposerĩhiyaapĩhĩ ahotisĩhaisangi Rukĩho kĩmĩ ko jĩpatĩpiyahaare. Sandĩ utĩpĩhandĩ utaaho wo Tiyopiraasihopĩ gwĩnyaatĩ jĩpatĩpiyahande. Ambĩpatĩ Tiyopiraasi tĩwi ambĩtohitĩmandamĩ tanyaaha siyate, “Autaahaatĩhoai maarĩho numwisĩho” tawaatopo. Sandapĩ nyahĩ wĩndĩ biyaatĩ mmonaatĩ wĩndĩ gĩmunyaaho ko Tiyopiraasihopĩ jĩpatĩpainsĩho e amĩ isĩhiya Autaahaatĩhoai maarĩho nunyohiyĩhiyaapĩ jĩpatĩpainsĩho.

2 Rukĩho kĩma pĩwĩma jĩpatĩpaisĩma Jisaasihopĩ so isĩhiya nahatiyaamĩ saaho jĩho isĩhiya nahatiyaisĩ japĩhĩ numwaitandĩhoso tĩwi

gwinyaitaatiwi nunjati jipati piyataise.

Rukhomu piwaha napimasati ahondaise

Piwaha namasati jipati paisiha (1:1-20)

Jonho Isihyai baawusishomoti opipati
kaipatapiha (3:1-20)

Jisaasiho waapoho neti aimi owetih
Bwaasirihiri nasati Jisaasihoai nun-
jesitihandapiha (3:21-4:13)

Jisaasiho kapih Garirihanda daayati piwaha
ausaasitihandapiha (4:15-9:50)

Jisaasiho kapih Garirihanda namasi
Jerusaremihandaahapi napitihandapiha
(9:5-19:27)

Jisaasiho naanghandi nesitihandapiha
(19:28-23:56)

Jisaasiho animwaahipatombi japihi nepasi
yamihapataatihapi naihi komi otipipatihiya
iwinjapepinjohitihandapiha (24:1-53)

*Kima Piwima Rukho Utaaho Wo Komi
Ambipati Tiyopiraasihopi Jipati paisihaare*

¹ Awaisihoni Tiyopiraasihone jihura ishiya
taahiyihiya kiyaami ikwiraahi kahapaamapi
Autaahaatho kaihi nyami otihapihi ndiheti
noaipasiwaiwaapi jipati piyawaayopo. ² Saiwi
kiya jipati piyohitimandi jhi wuwanihi saiwa
namasati noaipasihisihiya usa mmoniwi nepi
isiwatawa kiya Autaahaathomipiwihaami
otipipatihiyaimatiwi bindawaawi piwaha baiwi
nyangi katwinyasauhi atisaati nehotiha ka titihi
jipati piyawaayopo. ³ Aihimi nisangi saiwa
wuwani namasati noaipasiwaiwaapi nunjeniti
baindi atindi netaayo. Titihi atindi neti titihi

kamwaanjĩ wuwanĩhura noaipasĩmumwaanjĩ jĩpatĩpaindĩ kinyapĩ nusoasataayo. ⁴ Isĩ piwĩha isĩhiya aimĩ katĩwĩhisohĩha sa titĩhi akĩtinĩhi akaaha katĩwisawaayopo. Isĩ kinyĩ titĩhi akaahetĩpi gwĩnyaitaapi ninĩ kinyapĩ jĩpatĩpiyataayo.

*Autaahaatĩhomĩ Enjerĩho Otĩpĩpatĩho
Yamĩhapataatĩhi Bimisĩho Jekaraiyaahoai Jonĩho
Noaipaitaise Undindĩhandapĩhaare*

⁵ Yapĩpatĩ Judiyaahandi Erotĩho noaipatĩ awaisĩhoematatĩ jaatĩ bimihĩhura utaho wo komĩ ambĩpatĩ Jekaraiyaaho bindataise. Jekaraiyaaho so isĩhiyaapi nandapa maahoipati tĩhatĩ Autaahaatĩhoai dipumanatĩ bindataahore. Iyataatĩ so Jekaraiyaaho isĩhiyaapi nandapa maahoipati tĩhĩwĩ dipumanĩhohiyĩhiya Abaijaahomĩhiyaamĩ namoyaatahore. Iyataatĩ komĩ apwaataatamĩ ambĩpatĩ Erisapetĩhaate. Saatĩ Erisapetĩhaatisangi amĩ naasĩkiyatĩ Aronĩhomĩhetapi noaipahaate. ⁶ Kasanyurĩ Autaahaatĩhomĩ winĩhapĩpa amĩ piwĩha nahataapa baimĩ akĩtinĩhi napaitĩmĩ atimĩ amĩ japepihirĩmĩ Autaahaatĩhomĩ ndĩhetĩ titĩhi saasanotatĩ ainahĩsasanyurĩ bindamaahasanyure. ⁷ Iyataatĩ kasanyurĩ maaha owehasanyure. Sandĩ apaapĩmahe amĩ Erisapetĩhaatĩ maaha wĩndĩ namaamotĩ nehĩ yatĩtipĩhaatĩ bisotihe. Saimĩ maaha owehasanyurĩ bimaamĩ numwĩ aimĩ aungwoyĩ aungwaasiyaatamaise. ⁸ Jekaraiyaahounĩ komĩhiyaunĩ Autaahaatĩhomĩ Anjĩ Awaindĩhandaatĩhi otĩpĩpatĩ kaitaatĩwĩha

asisiha kiyaapaha noaipasih kiyawaayopo. Aih ami ko Jekaraiyaahoaisangi asisiha waara Autaahaatihomi Anj Awaindihandaatih nandaati Autaahaatihomi ndiheti otipipati kiyataise.

⁹ Autaahaatihomi Anj Awaindihandaatih isihyaami maipihaiwaapi nandapa maahoipati kohasipho tihwi Autaahaatihoi waamaindumapi dipumanihohipati otipipati kaitandi isihya otipipati sati saimb kinyi kaime undwi Jekaraiyaahoi ahwisawaayopo. Ami ko katih Autaahaatihomi ndiheti tausotipati apipaahi gaahandi waamainjotihati dipumanati tihitandi nandaataise. ¹⁰ Aih sura isihya titaahitihandi ipaahaapi Autaahaatihomi ambipati mepi autaahepumapi gaapundohipih taaw ahoyanwi gaapundawaayopo. Aih sura kura mihanj Anj Awaindihandaatih Jekaraiyaaho ami taati tausotipati Autaahaatihoi dipumanitandi tihihihuraare. ¹¹ Aih mihatih anjitihi Awaisiho Autaahaatihomi otipipatiho yamihapataatihapihoi Jekaraiyaaho usonataise ko tausotipati nga waamainjotihati Autaahaatihoi dipumanihohitihandi ganho aritaahandami ikwiri gaatihiraihoanji bitoshi. ¹² Siyati Autaahaatihomi otipipatihoi Jekaraiyaaho usonatosati apipaahi aungwohandi yayapwitatititwati maarho apipaahi owesoendaise. ¹³ Siyati yaihandi kandi Autaahaatihomi otipipatiho yamihapataatih bimisiho Jekaraiyaahoi saundataase. “Jekaraiyaahone, kinyi windi yamaime Autaahaatihoi kinyi gaapundingitihandi aimi

atihise. Isi kinyi kiwaamaati Erisapetihaati maaha woho wo namwitaise. Namwonhi kinyi ambipati Jonihoe undipi ambihunditaape. ¹⁴ Ko noaipahonhi kinyi maarho biyati wihitonhi kinyi kopi apipaahi waati maarititaise. Iyonhi ami ishiya taahiyhiya ko noaipahonhi kandapi waati aungwohandi maarititaapo. ¹⁵ Saiwi kiya maarititaapo ko Autaahaatihomi ndiheti awaisiho watipho noaipahonho. Iyati ko waapoho wainhandi ami waapoho wapa watiphapa apipaahi masihonjisangi windi namaanane. Ko sangi noipati sanaatami gwisahaathi kipwindsuraapi Autaahaatihomi Itipho Gaaho komiheti tisaititaise. ¹⁶ Iyataati so utaaho (Jonho) Isiraherhiya taahiyhiyaami maarho neti nusepemaahaahonhi kiya nepemaitwi kiyaami Autaahaatho Awaisihoenda japhi napitaapo. ¹⁷ Iyati ami ko Awaisihomi jhi nutaise. Iyataati ko komi watiphandi piwaha ausaahonhi ishiya nepemaitaatiphandi Eraijaahomatiyahandi naitaise. Nesi sapiyaami maarho neti nusepemaahaati napaisaatumwahonhi nepemaitwi kiyaami manyinyaisawi maasi maarho naasohitanhi timaamaititaapo. Iyati ami ishiya taahiyhiya piwaha nemapi maatimaatisohiyhiyaami maarho neti nusepemaahaahonhi ishiya tithi gaahiya amitha gaaha gwinyaahohiyhiyaamataiwi gwunyaitaatiwihandi tithi gaahandi naitaapo. Iyataati ami Awaisiho napitandhandapi jhi neti timanati ishiyai sahi timetiwise Awaisiho napitandi aimi detiso undonhi ami kiya

Awaisiho napitandihandapi timetitaapo,” undati Autaahaatihomi otipipatiho yamihapataatihim bimisihho Jekaraiyaahoai kaundataase. ¹⁸ Jekaraiyaaho Autaahaatihomi otipipatihoai satati nunjenataise. “Kinyi piwima kima kandingimaapi ninhi akitinhi akahe ndi napitaindi gwinyaitande? Ami ninhi aimi aungwihoninhihi ami nisi apopaatisangi aimi aungwaamaatiso,” undati nunjenataise. ¹⁹ Aihhi Autaahaatihomi otipipatiho piwihha wihooanaha sata koai kaundataase. “Ninhi Gapiriyerihonine. Autaahaatihomi ndimaahomwaanimasipipihhi komi ndiheti bitohohihonine. Ko Autaahaatihho ningi natanooasihhi nasataayo gi piwaahititihi ami piwihha gaaha kima kahititendo. ²⁰ Isi kinyi atime. Nisi piwihha nesipitihhi kahitohihaapi akahe tihhi gumunyaahingitihandapi kinyi maahomwaanhi nisaputonhihi kinyi windi piwaamaatipihhi nehi piwaamaatisohonimatipihhi nehi bimaami numbwi nisi piwihha kima kahitohimaami akipipa akitinhihi ausaimaninatihhi noaipahonihura piwaatitaape. Ami nisi piwihha kima kahitohima titihhi asisihha Autaahaatihho namihanatihhi ahaisihetihi akitinhihi noaipaitaise,” undati Autaahaatihomi otipipatiho Jekaraiyaahoai kaundataase. ²¹ Aihhi ko siyati utarhi mihatihhi bimihhi isihhiya Jekaraiyaahopihhi jaawihhi bindawaawihhi saiwihhi pihitihhi gwinyaawaayopo. Napindi noaipasihhi Anhi Awaindihandaatihhi utarhandihhi ko ketamase tiwihhi pihitihhi waatihhi gwinyaawaayopo. ²² Aihhi ko ipaahaapi noaipatihhi isihhiyai windi piwaamundise. Owe. Ko nehi komi ikwiraahihhi

s>wipati kiyaunjataise. Aih*i* is*i*hiya sand*i* mmonawaawi kiya saiwi gw*i*nyaawaayopo. Kimo utaamo An*i* Awaind*i*handaat*i*hi wind*i* wipetahand*i* noaipas*i*hi mmonataato tiwi waati yaiwi*map*i uson*wi* gw*i*nyaawaayopo. Am*i* ko p*waat*i*tand*i*hand*i aim*i* owetih*hand*is*i* neh*i* kom*i* ikw*iraah*i kon*i*hi s>wipati kiyaunjih*o*.²³ Aih*i* Jekaraiyaaho kom*i* ot*ip*i*pat*i kaitand*i*hura kiyat*i* aim*i* owemap*i* kom*i* aunah*ipata*hap*i* jap*i*hi notaise. ²⁴ Aih*i* sand*i* saimainj*hi* ipot*i* kom*i* apwaataati Erisapeti*haat*i maahaap*i* gw*is*i*nd*aise. Gw*is*i*tat*i noaatat*i* anj*ip*i*hi* bimih*i* waat*ho* ikw*iri* naasair*hi* 5 kiyat*i* sanausotaise. ²⁵ Aih*i* kaat*i* Erisapeti*haat*i sandaase. “Wan*i* ipot*i*nihi aungwaataati Autaahaat*ho* n*ngi* ap*ipa*ah*i* gaahat*i* k*mat*i kanisataise. Is*i*hiyaami nd*ihet*i maaha owehaan*ni* yat*i*ti*phaan*ni kendaat*i* am*i* nisap*i* is*i*hiya sat*wi* Autaahaat*ho*ai kaatap*i* apowihetaise tauhi am*i* n*ngi* manyind*hand*i oweti*tando*,” ndaase. ²⁶ Erisapeti*haat*i maahaap*i* gw*is*i*tat*i bimih*i* waat*ho* ikw*iri* naasair*ti*hi w*iram*i isund*ip*ih*o* naasoh*i* 6 kiyat*i* nusoaipataise. Nusoaipas*hi* waat*ho* soeti Autaahaat*ho* kom*i* ot*ip*i*pat*ih*o* Gap*riyer*ih*o*ai aunah*ipati* awaipati gw*ihara*ahonj*i* konjam*i* amb*ipati* Nasaret*handa*hap*i* natausaasih*i* notaise. Iyataati Nasaret*hand*i yap*ipati* am*i* dis*irik*hand*i* Garirihanda ahendaise. ²⁷ Ko Autaahaat*hom*i ot*ip*i*pat*ih*o* apopaat*i* waat*i* apwaimaamaat*i* wenj*haat*i kaatam*i* amb*ipati* Mariyaahaataap*hi* notaise. Saat*i* apopaat*i* utaaho wo kom*i* amb*ipati* Josep*hop*i

ambihitiwi piwaatiwosauhihaate. So Josephiho isihiya Daawitihomihiyaamihetapi noaipahore.

²⁸ Autaahaatihomi otipipatiho Gapirieriho noti kaati apopaati apwaimaamaataapihi noaipati kaati saundataase. “Apopaanye, gaahuraare. Kinyi omanjitihi yatihi napaisaati gipatisanane. Awaisiho gi gaahandi aimi kahisati nahinyataise,” undataase. ²⁹ Aihimi Mariyaahaati sa piwa atisataati kaati naharimatataise. Naharimainjhi kaati siyati gwinyapenataise sa piwiha napititaha atiso tati gwinyaataise. ³⁰ Kaati siyati gwinyaasihandi kandi Autaahaatihomi otipipatiho kaati saundataase. “Mariyaahaane, kinyi windi waati yamaime. Autaahaatoho gi maaroho wihiwati aimi gaahandi kahisataise. ³¹ Isi kinyi atime. Kinyi maahaapi gwisitipi woho wo namwitaise. Naumbwi komi ambipati Jisaasihoe tipi ambihunde. ³² Koaisi Autaahaatoho neti Awaisihoemwaitaise. Iyati kopati Autaahaatoho nisi maasihihoe titaise. Komi satiho awaisiho Daawitihomi aunahipa koaisi Autaahaatoho nemwitaise. Iyati aimi Awaisiho Autaahaatoho ahiwisonihi ko komi satiho Daawitoho jihura awaisihoematati Isiraherihiyai winjatipatamatiyati Isiraherihiyai iwinjatitandi noaipati awaisihoematitaise. ³³ Iyati aimi Jisaasiho Jekophomi isihiyai konihi apiipaaho awaisihoematati iwinjatitaise. Iyati ko awaisihoematati komi isihiyai winjatindihandi windi owemetitaise,” undati Autaahaatihomi otipipatiho Mariyaahaati kaundataase. ³⁴ Aihimi Mariyaahaati kaatamihahi wihoanjiha

Autaahaatihomĩ otĩpatĩhoai sata nunjenataise. “Nĩnĩ sangĩ namaatĩ apwaimaamaanĩ wenjhaanĩnĩ sandĩ kinyĩ kandingĩmandĩ nĩnapitiyatĩ noaipaitaihandapĩndise?” undatĩ nunjenataise. ³⁵ Aihĩ Autaahaatihomĩ otĩpatĩho komĩha wihooanjĩha kaati saundataase. “Itĩho Gaaho kinyĩhetĩ napĩtaise. Amĩ Autaahaatĩho Nahatewai Ipĩhatisama Autaahĩ Nĩwaataatĩ Bimisĩhomĩ watĩpĩhandĩ gisĩ nangĩmaasaitaise. Nangĩmaasahonĩhĩ sonjĩ metonjĩ Autaahaatĩhomatetahoai kinyĩ ipotĩhura namwĩtaise. Namwisamĩhĩ kopĩ Autaahaatĩho satatĩ nisĩ Maasĩhĩhoe tatĩ ambĩhĩtĩtaise. ³⁶ Isĩ kinyĩ atime. Kinyĩ naisaamaatĩ Erisapetĩhaatĩ aimĩ apĩpaahĩ aungwaamaatĩndaahandĩ kandĩ kaatamĩ gwĩsĩhaatĩhĩ maaha woho wo kĩpwĩndataise. Jĩhura isĩhiya kaatapĩ maaha wĩndĩ namaamotĩ yatĩtĩpĩhaate tĩwĩ katohaamaatĩ kaatĩ aimĩ gwĩsĩndaise. Gwĩsĩtatĩ kaatĩ bimihĩ kaati waatĩho ikwĩrĩ naasairĩtihĩ wĩramĩ naasohĩtaho 6 kiyatĩ aimĩ sanausotaise. ³⁷ Autaahaatĩho wapa kamaitandĩhapa owetise,” undatĩ Autaahaatihomĩ otĩpatĩho kaundataase. ³⁸ Aihĩ Mariyaahaatĩ koai saundataase. “Nĩnĩ Awaisĩhomĩ otĩpatĩhaanĩne. Isĩ kinyĩ kandingĩmumwaanĩ kamwaanĩ gaasĩ kiyatĩ nĩngisĩ sandĩ nanoaipane,” ndaase. Sata katihĩ Autaahaatihomĩ otĩpatĩho kaati numasi niyataise.

*Kĩma Pĩwĩma Mariyaahaatĩ Notĩ
 Erisapetĩhaatĩ Usosĩhandapĩhaare*

39 Aihⁱ sura asisⁱha yahonya sanaihⁱ keti kuraanⁱhi Mariyaahaati dosisⁱ tarⁱwiyati aunahⁱpati wⁱti tipati sisⁱho siⁱhoarⁱhⁱretⁱ ahetiⁱhataahapⁱ notaise. Notⁱ yapⁱpati disⁱtⁱrikⁱhandⁱ Judiyaahandamⁱ aunahⁱpati wⁱta noaipataise. ⁴⁰ Notⁱ noaipati Jekaraiyaahomⁱ aⁱaanⁱ nandaati Erisapetiⁱhaati ipⁱhⁱrete gaahure undataase ⁴¹ Aihⁱ Erisapetiⁱhaati Mariyaahaatamⁱ ipⁱhⁱrete gaahure undindⁱhandⁱ atihⁱhura metⁱhonjⁱ Erisapetiⁱhaatamⁱ gwⁱsⁱhaatⁱhi kipwⁱndisonyonjⁱ naapwananatⁱ ahoyataise. Aihⁱ amⁱ kaati Erisapetiⁱhaatamⁱhetⁱ Autaahaatⁱhomⁱ Itⁱpⁱho Gaaho nasati waati tiⁱwisaitataise. ⁴² Tⁱwisainjⁱhi Erisapetiⁱhaati piⁱwⁱha waapⁱhⁱta sata kandaase. Autaahaatⁱho asiⁱhiya nahatiyaisⁱ gaahandⁱ kawindⁱhandⁱ nusatipⁱhaati apⁱpaahⁱ awaandⁱhandⁱ gaahandⁱ gi kahisatⁱ nahinyahaane. Iyataati metⁱhonjⁱ kinyⁱ gwⁱsⁱhaatⁱhi kipwⁱndisonyonjisangi Autaahaatⁱhomⁱ gaahandisahonje. ⁴³ Niⁱni itapaanⁱni isiⁱhiya windⁱ gaahandⁱ kamaanitiⁱhaanⁱnindaahandⁱ kandⁱ kinyⁱ nisi Awaisⁱhomⁱ sanaanⁱ nⁱngisaapⁱhi nasapaise. ⁴⁴ Atime. Niⁱni kinyⁱ ipⁱhⁱrete gaahure dingⁱtⁱhandⁱ atisonⁱhura metⁱhonjⁱ nisⁱ gwⁱsⁱhaatⁱhi kipwⁱndisonyonjⁱ maaritⁱ naupwaatataise. ⁴⁵ Kinyⁱ satⁱpi Awaisⁱho nⁱngisi kanitandⁱ katimbⁱpa kapa kanitaise tiⁱpi kopⁱ aimⁱ gwⁱwunyaapⁱhaanisⁱ waati maarite ipotⁱhura Awaisⁱho katimumwaanⁱ kamwaanⁱ kiyonⁱhi akⁱpiⁱpa noaipaitaiso undatⁱ Erisapetiⁱhaati Mariyaahaati kaundataase.

*Kima Piwima Mariyaahaati Autaa-
haatihomi Ambipati Niwimaati Aunihihiri
Katindihandapahaare*

⁴⁶ Aih Mariyaahaati sata kandaase.

“Nisi Maarho ditihiri nahandisati
Awaisihoai mepi autaahemwataayo.

⁴⁷ Aindi ami nini nisi omanjitihi nahan-
disati
Autaaahaathiho ningi japihi nanimaati
nitatamanati ninjatisihopi waati
maaritataayo. ⁴⁸ Ami sandi apaapi maato
nini komi otipipatihaanini awaisaa-
maaninithihandamatiyati ko nisapi
ginunyaasithito.

Isi wanuni ipotuni ishiya nahatiya nisapi
'ise saati Autaaahaathiho gaahandi
maarititandihandi kawisa nunyataise,'
tawi nisapi katitaapo.

⁴⁹ Sandi apaapi maato Autaaahaathiho
watipihaiwa nahatewaisaho apipaahi
awaindihandi siyati kanindimandapito.

Isi Autaaahaathiho apipaahi akiti akitinihi
ainahihoho gaahore.

⁵⁰ Iyataati ishiya kopu yaiwi komi
asimwaatithi pinuwi ami koai autaahi
nepi isiwatohiyhiyai nasisoari kiyaapi
maarho asipiyati gaahati kawisahore.

Isi ishiya ipoti ipoti namoyaatiwu noaipaho-
hiyhiya kopu yaiwi komihin deti na-
sohiyhiyai ko maarho asipiwisati komi
gaahandi konhi kawisati nunjami no-
toaatitaise.

⁵¹ Ko komi watipihandi awaindihanda

isihya kiyaami omanjitihi maarhoatihapi
genaniwi naimaatohiyhiyai kupwira
mihopi mihinimahore.

⁵² Iyati awaisawhiya isihya
watipihyaimatiwi iwinjatohiyhiyai
nemati yatihiwati nehhatimemati

ami nehhatimai neti autaahemwahore.

⁵³ Iyati ami ko isihya jaumwasawhiyai
kahapaamapipa waati tisaahiwati nunya-
hore.

Iyati ami ko isihya kahapaamapipa gaahaiwa
asaketahiyai neh taanahiyhiyai neti
natausaasataise.

⁵⁴⁻⁵⁵ Kom piwaha jihura nyami asoyai
kaundisahaapi gwinyapenataati komi
otipipatihya Isiraherhiyai iwitatamanati
anditiwiwitandi nasataise.

Siyati ko jihura nyami asoyai kaundipatamatiy-
ato.

Nini Abiraahamhoaisuni
ami komhiya ipoti ipoti noaipahohiyhiyaisuni
koninihi nasisoari gaahati kawito tipata-
matiyato,”

tati Mariyaahaati aunihihihi katati kandaase.

⁵⁶ Siyati Mariyaahaati Erisapetihaatisati maasi
waatihonya murimingwaasi bisotinjati japhi
kaatami aunahipataahapi notaise.

*Kima Piwima Erisapetihaati Jonihoai
Namwindhandapihaare*

⁵⁷ Erisapetihaati metihonji namwitandaha
asisaha noaipasih kaati maaha woho
namotaise. ⁵⁸ Aih isihya kapih kapih
kaatamihini deti bimohiyhiyauni ami

kaatami jipatetapi namoyaatohiyhiyauni
 Autaahaatho apipaahi gaahati kaati kawisataise
 tauhi atisawaayopo. Atisawaawi kaatisawi
 maasi waati awaindihandi maaritawaayopo.
⁵⁹ Aihisi asisiha ikwihitirihitihiwihinihirami
 mairima (8 kiyati) sanaihura metihonjami
 ambipati ahoapi namandipaitaatiwi
 ahoyanawaayopo. Ahoyanawaawi ambipati
 sapihomihati nepawi Jekaraiyaahotane
 tiwi nusoaasitaatiwiyawaayopo. ⁶⁰ Saiwi
 sapihomihati nusoaasitotiwihiyauhhandi
 kandi metihonjami sanaati saundataase. “Owe.
 Metihonjami ambipati Jonihotane,” undataase.
⁶¹ Aihikiya kaati saundawaatopo. “Ambipati
 sati nusoaasitihati kandi kinyihiya usa ambipati
 sati ambihonahiya owetihito,” undawaatopo.
⁶² Aihikiya metihonjami sapihoi ambipati
 maahiwiti nusoaasitaapi gwinyaapaise undiwi
 piwaamaatisohosi nehi ikwira siwipati
 kaiwunjawinunjenawaayopo. ⁶³ Aihiko
 kiyai jipatipaitandihapa wapa nepininyawise
 undihiami kiya koai wapa jipatipaitandihapa
 nepunyahuiami ko metihonjami ambipati
 Jonihore tati jipatipiyataise. Aihikiya
 ese tiwi waati yaiwimawaayopo. ⁶⁴ Aihisi
 sura keti kuraanihi komimaahomwaanji
 japihi niwusaatati gaatihipiwaatati
 Autaahaathopi maaritati komi ambipati mepi
 autaahemwataise. ⁶⁵ Aihinaisihiya kapihideti
 bimohiyhiyai waati yawimatataise. Aiwiami
 sati yapipati Judiyaahandami shoaaririhitipateti
 gaamapi saiwa Jekaraiyaahoi
 nusoaipasiwimaiwaapi piwihakanimi

nowaayopo. ⁶⁶ Aihî isîhiya nahatiya piwîha saiwa Jonîho noaipasîrîhîretapîha waatî pîhîtiwî gwînyapenawaawî kiya satîwî nasenawaayopo. Metîmonjî kîmonjî ipotîhura noaipatî napitetahotîtaîndîho? Tawaatopo. Sandî apaapîmaatopo. Autaahaatîhomî watîpîhandî koaisatîtihe.

Kîma Piwîma Autaahaatîhomî Itîpîho Gaahoraahî Jekaraiyaaho Aunîhîhîrî Katatî Aunîhîtîndîhandapîhaare

⁶⁷ Jonîhomî sapîho Jekaraiyaahomîhetî Autaahaatîhomî Itîpîho Gaaho waatî tiwisaitataatî koai netî gwîwunyaasîhî Jekaraiyaaho sata kandaase. ⁶⁸ “Isîraherîhiyaamî Awaisîho Autaahaatîhomî ambîpatî maarita nuwimaawa mepî autaahemwaitîhaawo aimî nasataiso. Iyatî amî komî isîhiyai maipîhandaatîhapî japîhî aimî numwaataiso. ⁶⁹ Nyangi Japîhî Nanyamaitandîho apîpaahî watîpîhoai Autaahaatîho namîhana ahîwîhî Autaahaatîhomî otîpîpatîho Daawitîhomî isîhiyaamîhetapî ko noaipataise. ⁷⁰⁻⁷¹ Isîhiya Autaahaatîhomî piwîha atiwî nepî nehî kaahîhî ausaahohiyîhiyaamîhetapî jîhî aimehura Autaahaatîho piwîha watîpîtatî nyangi japîhî nanyamaitandî katisîhaare. Isîhiya nyamî tiworisaamunî amî nyangi mandîtînyaipî nyapî apowisawîhiyaamî ikwîraatîhapî nanyamaitandî piwîha katisîhaare. ⁷² Autaahaatîho nyamî asoya asisai maarîho asîpîwitandî jîhura piwîha kandaase. Iyatî amî ko piwîha apîpaahî watîpîtatî sawahomî ambîpatî ambîhîtatî

wisasati ahaisihaapi gwinyapenataato. Ko Pwaha aimi jhi wisasisihaapi gwinyapenataati namati maariho asipinyisataise. ⁷³ Iyati ami Autaahaathiho jihura nyami asihho Abiraahamihoi nyangi nyatatamanitandi apipaahi watipitati pwaha wisasati sata kaundisahaare. ⁷⁴ 'Nini kinyi gaasoya gaasisai kiyaami tiworisaami ikwiraatihapi japihi numwaito. Numwaasanhi kiya kiyaami tiworisaapi windi yamaiwi nisi otipipati kanitaapo,' tati katisiha wani akaahemataise. ⁷⁵ Ami nyahi isihyaanini asiyyihyaanini bindihaawi Autaahaathihomi otipipati komi gwinyaati maaritipati titihi maariho naasohitanhi kawisaati ami ndiheti gaahyaanini ainahiyihyaanini kiyaaninihi neh komihyaanimataati komi otipipati kawitahaawe. ⁷⁶ Ami kinyi nisi metihonjane isihya kinyapi ipotihura Autaahaathiho Nahatewai Ipihatisa Daahema Autaahi Bimisihomi pwaha atisa neti ausasihoe tiwi ambihititaapo. Iyataati sandi apaapi maato kinyi Awaisihomi jhi taapi nopaapi Awaisihopi daihira daawupi isihyaami maariho ami omanjitihi titihpumapi turimanitaapihonjitiho. ⁷⁷ Aimb ami nepi turimanipi komi isihyai katipunjitaape. Katipunjisamhi kiya Autaahaathihopi ko nyami maipihaiwa nenyama japihi nanyamaitande tiwi giwunyaitaatiwo. ⁷⁸ Ami nyami Autaahaathiho nyangi komi maariho nanyinyati asipinyisahore. Isi ko asisaha bowati ipihho nausainjitihandamatiyati nyamiheti

bonyawati nanyusaatati nyangi japihi nanyamaitandi yamihapataatihiraapi napitaise. ⁷⁹ Nasonihi ishiya asihatindihandaatih napwitaatwihandapi yaiwi yutihiramataiwi namaasatiwi bimohiyhiyai Autaahaatihoi iwitatamanitaise. Iwitatamanati ami nyangi nyami maarihoi winyaitonih biyaati gaahiyaanini napaisaati bimitihaahira daihira nanyisati nanyamaasi nutaise,” tati Jekaraiyaaho kandaase. ⁸⁰ Ahi ami so meto (Jonihoi) ipotihura komi maarihoisatuni ami ambipatisatuni ahoya gwinyanataise. Ahi ami komi maarihoisangi noaipati watipindaise. Iyati ko ishiya owehapihi kendaise. Ketingati ipotihura ishiya Isiraherhiyaami ndiheti auta noaipati piwaha ausaati kiya Isiraherhiyai kaundataase.

2

*Kima Piwima Mariyaahaati Jisaasihoai
Namwindihandapihaare
(Matiyuho 1:18-25)*

¹ Ahi sura (Jonihoi noaipati taati gwinyainjhi ami Erotihoi Judiyaahandi jatihoi) utaaho wo awaisihoi komi ambipati Sisa Okaasitaasiho piwaha wa ishiya nahatiyaapi nusoasataise. Sa piwaha Romihandaahapi awaisihoi ishiyaapi nusaasisa ishiya nahatiya gamaniho Romihandaahapiho jatimbipihapihiya nahatiyaapi nusaasataise ami kiyaami ambipati kusiwi awitiwi nepi utipihooatih jipatipaitaatiwi. Iyataati Romihiyaami Gamanihomi awaisihoi Sisa Okasitaasiho katih sandi jihandi ishiya nahatiyaami ambipati

awitiwi jipatiyawaayopo. ² Gamanho jihura ishiyaami ambipati windi namehandi kimandi nehi namasati jhapihandi ishiya nahatiyaami ambipati netaise. Iyataati sura Kwiriniyaasiho (Sisa Okaasitaasihomi yatih otih) yapipati propinjihandi Siriyaahanda jaati bimihihuraare. ³ Aih sandi jhapihandi Romihandaahapi gamanho ishiya nahatiyaami ambipati naitandi ishiya nahatiya nehi kiyai kiyai yiyandih kiyami yapipata ambipati utipihoaatih ahaitaatiwi nowaayopo.

⁴ Aih ami Josephiho so awaisiho Daawitihomi ishiyaami jtipatetapi namwiyaatohiyihiyaamihetapi noaipahore. Isi ko Josephiho yapipati Garirihandami aunahipati Nasarethanda namasi yapipati Judiyaahanda Daawitihomi aunahipati Betirehemihandaahapi notaise. ⁵ Notaati ko Josephiho komi apwaataatimatitandihati Mariyaahaati numwaasi maasi gamanho kasanyurami ambipati utipihoaatih ahwitandi nomaise. Iyataati sura Mariyaahaati maaha namwitandi aimi detitihihuraare. ⁶ Saimi numwi noaipapi sati aunahipita bimih Mariyaahaati maha namwitandihura asisaha noaipataise. ⁷ Aih kaati kaatami mwaaho bwandipihoho woho namotaise. Namoti apotihiri masimasihonyaapihi napapati kopuho kauho nandapa nainjihoti nausosatosataise ami anjhaiwa ishiya nawho nunyaw nanoaitaatiwhaiwa ishiyaapi tisaitati owetiho.

Kima Pwima Autaahaatihomi Otipipathiya

*Jisaasiho Noaipasitihandap Isihiya Sipisipihand
Jatohiythiyai Pwaha Kaundohitihandapahaare*

⁸ Iyataat sat aunahipita nehahaati mangiraini isihiya usa sipisipihandi yamanwi jaawi apatinditih bitotawaayopo. ⁹ Saiwi apatinditih jaawi bitohauhi Awaisihomi otipipatiho yamihapataatih bimisihom kiyapih nasati noaipataise. Aih Awaisihomi nausainjitihandi yundanyaha watipihandi waati kiyai niwunjainjih kiyaa waati yayawaayopo.

¹⁰ Yayauhihandi kandi Autaahaatihomi otipipatiho yamihapataatih bimisihom kiyai saundataase, "Sahi windi yamaiwise. Sahi atiwise. Nini sapi pwaha waniha gaaha isisi nasataayo. Sa pwaha waniha gaasa isihiya nahatiyai maarititaatwihandi nunyonih kiyaa asakaiwi waati aungwohandi maarititaapo.

¹¹ Wani asisima kimet Daawitihomi aunahipata apopaat waati metihonji wonji namotaise. Sonji metonji sangi Japih Nasamaitandi Autaahaatihom Namihainjihom Awaisihore.* ¹² Sahi nuwise. Nuwi mmonawa metonji apotihiraapih napapahawi kauho nandapa nainjihom kopuhoti nausosawosisaihi sahi usonawaawaahi ami so kore," undataase.

¹³ Aih Autaahaatihomi otipipatiho yamihapataatih bimisihom kiyai sata kaundati namihaasih keti kuraanhi yamihapataatihapi Autaahaatihom otipipatihiya usa taahitihandi yamihapataatihapi timahiyawi ko otipipatiho jih nasati bitosihoisawi maasi bitotawa

* **2:11:** Pwaha Ipiruhaara Mesaiyaahore tiwi ami pwaha Grikhaara Kiraisihore tohihore.

Autaahaat'hoai sat'wi mepi autaahep-
umwawaapo. ¹⁴ “Autaahi ko bimimbip'hi
yam'hapataat'hiyaani Autaahaat'hoai mepi
autaahemwawa n'wimait'haawo. Is'hiya
yap'patamb'hiya Autaahaat'ho kiyapi maariti-
saw'hiya kiyami oman'tit'hi yat'hiwiton'hi
kiya nga bim'ito,” ti'wi Autaahaat'hom'i
yam'hapataat'hap' ot'p'pat'hiya katawaatopo.

*Kima P'w'ima Sip'sip'hand'i Yaman'w'i
Jaaw'i Bitohohiy'hiya Nuw'i Jisaasihoi
Uson'hoh'it'handap'haare*

¹⁵ Sat'wi kat'w'imapi Autaahaat'hom'i
ot'p'pat'hiya sip'sip'hand'i jaaw'i bitoho-
hiy'hiyai namasi autaahi yam'hapataat'hap'
jap'hi naiw'imawaayopo. Saiwi aim'i
niyauh'hura sip'sip'hand'i jaaw'i bitohohiy'hiya
sawana sanawaatopo. “Bet'rehem'handanda sand'i
noaipas'hi Awais'ho aim'i ausaati kanyatataasi
nyah' sand'i mmond'haaw' ket'i tar'wiyaati
nut'ho,” nnawaatopo.

¹⁶ Kiya san'wi kan'w'imapi ket'i kuraan'hi
dosisi nowaayopo. Nuw'i Mariyaahaatisun'i
Josep'hoaisun'i usonawaayopo. Aiw' ami
met'honjisangi kauho ami sip'sip'ho nandapa
nain'ho kopuhot'i nanototih'i usonawaayopo.

¹⁷ Kiya nuw' aim'i uson'wosaw' sonji metonjap'
Autaahaat'hom'i ot'p'pat'ho p'w'ha kaundis'ha
ka ausaapi is'hiya sap'hi Bet'rehem'handanda
bimohiy'hiyai kaund'wi gaamawaayopo.

¹⁸ Kaundauhi is'hiya nahatiya sip'sip'ho
jaaw' bitohohiy'hiyaami saiwa p'waiwa
atisawaawi p'w'ha sa napit'tahaare ti'wi waati

pihitiwi gwinyapenawaayopo. ¹⁹ Aihi ami Mariyaahaatihii saiwa piwaiwa nahatewa atisa neti amiteteti biyati gwinyaati ami omanjitihihi anitisa kipoti gwinyaapi notaise. ²⁰ Aihi sipisipihho yamaniwii jaawii bitohohiyihiya japihihi nowaayopo. Japihihi nowaawii Autaahaatihomii otipipatiho kaundimumwaanji kamwaanji tihii noaipasihii kiyaamii ndihaara mmoniwii atiwi nehohitihandapi Autaahaatihopii maaritiiwii aunihiitiwii komii ambipatii mepii autaahepumawaayopo.

Kima Piwima Jisaasihoai Ambipatii Nusoosotihandapahaare

²¹ Mariyaahaatii Jisaasihoai namotii bimihi asisiiha ikwirii naasairitihii wiramii mairiima 8 kiyatii aimii sanawihii metihonjamii ambipatii namandipapi ahoamawaayopo. Ambipatii namandipapi amii ambipatii Jisaasihoe tiwii ambiihundawaayopo. Satii ambitii jihii Jisaasihopii sangii Mariyaahaatii gwisitihihura Autaahaatihomii otipipatiho Jisaasihotane tatii aimii ambiihitipate.

Kima Piwima Jisaasihoai Saniyi Sapiya Autaahaatihomii Anji Awaindihandaatiihii Autaahaatiihoai Numwindihandapahaare

²² Maaha asiihiya namowaahura saiwi saiwi kaiwise tatii Mosesiiho winihapipa katatii ahaihi ahotirihireti japepihiratii Mariyaahaatii kiyatii bimainjatii aimii owetihii kaatii Mariyaahaatunii Josepihounii metihonjii numwaasi Jerusaremihandaa Autaahaatiihoai numwitaatimii nomaise. ²³ Iyataatii satii

saiwi kaitaatiwi Awaisiho Autaahaatihomi
winihapipaatih satati ahondaise,

“Maaha wohonya bwandipihonya namohony-
onya nahatonya Awaisihoi nunyawise,”

Japih Numwaasaho 13:2, 12

tati jipatipindipatamataimi kiyamaise.

²⁴ Iyataati ami Awaisihomi winihapipa
wapaisangi satati ahondaise maaha naumbwi
bimambi Autaahaatihoi gaare unditaapi
koho dipihuri yahurisangi ami koho dipisih
gwitipih sangih yahurisangi nesambi
Autaahaatihoi gaahone gaare undipi
nunye tati ahondaise. Siyati ahotahandisi
Josepiyi Mariyaaya kireti japepihirimi
kapa titih isisi kaitaati mi kasanyuri
Jerusaremihanda numwi kiyamaise. Ami
kasanyuri noaipapi Autaahaatihomi ndiheti
popitihasyuritiati mi sandi kiyamaise.

*Kima Piwima Simiyoniyi Anaaya Jisaasihoi
Usosithandapihare*

²⁵ Iyataati sura utaaho wo komi ambipati
Simiyonihoi sapih Jerusaremihanda bindataise.
So utaaso titih gaaho ami Autaahaatihomi
winihapipa biyati japepihirati neh
Autaahaatihopaahih gaapundati bindataahore.
Iyati ami utaaho Isiraherihiyai kiyaami
tiworisaami ikwiraatihapi japih numwaati ami
kiyaami maarho omanjitihi neti yatihwiwati
japih numwaitandihoi Autaahaatihoi neti
natausaasitandihuraapi koai usondandi konih
jaati bisotinjahore. Iyati ko Autaahaatihomi
Itipihoi Gaaho koaisati maasitahore. ²⁶ So

utaasoai Autaahaatihomi Itipho Gaaho sata kaunda giwunyaasihore kinyi keti windi namaapwitaise. Namaapopi bindapaapi Isihiyai Japthi Numwaitandi Autaahaatihoho Ahiwisihoho Kiraisihoai usonimaphura napwitaise undati giwunyaasih giwunyaati jatinjahore. ²⁷ Aih koaisi Autaahaatihomi Itipho Gaaho Anji Awaindihandaatihapi naime undati giwunyaasih ko dosisi Autaahaatihomi Anji Awaindihandaatihapi niyataise. Aih metihonji Jisaasihoi saniyi sapiya winihapipa katati ahotirihiri kireti japepihirim metonjapi kapa kaitotimi taami metihonji numwaasi nandaamaise. ²⁸ Numwaasi nandaasih Simiyonihoho konji metonji numwaati komi ikwiraatihohi neti isiwatataati konjapi Autaahaatihohi gaahone undati ambipati mepi autahemwati sata kandaase. ²⁹ "Awaisihone, wani kinyi nin kinyi otipipatihonini nehi nanihaindi kaindi bipi napaisaati napwitaani ami nehi nanihaimbi ninjase. Ami kinyi jihura nangi sandapaase, 'Kinyi namaapopi bimambipi Isihiyai Japthi Numwaitandihoho noaipahonihohi usonimaphi napwitaise,' dingiha wani tithi akaaha noaipasihohi nin nisi ndihaara koai usonataati nisi maarihoho winitai yatih nipatisanataise. ³⁰⁻³¹ Noaipasihohi nin niwahonis ndihaara utaaho isihiyai japthi numwaitandi kinyi namihanipi timanhingihohi wani kimura usonataayo ami isihiya nahandami ndiheti kiya mmondaatiwi koai nepi ausaimaninhoho. ³² Iyataati Kimonji metimonji sisaha jipwitihiramatiyahore

isihya nahandi Judaahiyaami dawaataati bimohiyihiyai niwusaatitando. Niwusaatonihikiya nepemaitwi kop giwunyaasahi kinyi kiyai japihi numwaitaapo. Numwaasamihikiya kinyi kinyi isihya Isiraherihiyaisapi kiyaamihatih bindapaapi kiyai taapi numwaahingitimandaahi kinyapimatonihikiya Isiraherihiyaapi maaritwi kiyaami ambipati awaindepumaitaatiwo,” tati Simiyonihokandaase.

³³ Sonji metonjapi Simiyonihopiwiha sata katih metonjami saniyi sapiya kaapi kanjanyurami omanjatih bipi waati pihitimi gwinyaamaise. ³⁴ Iyati ami Simiyonihometonjami saniyi sapiyai Autaahaatihomi gaahandi nunyati Autaahaatho sausaatangi gaahandi kasisati jainjatitaise undati ami Mariyaahaati metonjami sanaati Simiyonihosaundataase. “Kinyi Atime! Kimonji metimonji Autaahaatho ahwisataise. Ami komi dahopaara Isiraherihiya isihya taahithandi Autaahaathoai ahosumwapi timihaitaapo. Aisahi ami Isiraherihiya kanaahiti wirethandi isihya taahithandi japihi nepemaitwi kiyaami Autaahaathoenda japihi napitaapo. Ami sandi siyati sreti noaipaitandi Autaahaatho kimonji metimonji siwipamatiyati ahwisataise. Iyataati kimonji metimonji Autaahaatho maaritati gwinyaasipipa nunjati kiyonhi ami isihya taahiyihya kop piwiha maipihapa katwi ami kiya koai manditwitaapo. ³⁵ Sawisahi sandaahi isihya kiyaami amitheti maipihapa mimaipaiwi gwinyaapi ami

kiyaami maariho omanjitihi maipihapa kipwindingbipa auta noaipahonihi ishiya usa wapa noasandimbipa mmondaatiwo. Iyonihi saiwa gi kinyi maarihoatihi neti namatanaati timbiyati timwipihanaati mwitihanaatamatiyati nangimandipati yaasihandi mihiwitaise,” undati Mariyaahaati Simiyoniho kaundataase.

³⁶ Sapihi apopati waati Autaahaatihomi piwaha atisati neti ausaahaati kaatami ambipati Anaahaati bindataise. Ami Anaahaati saati Panuerihomi maataate. Ami Panueriho so Aserihomihetapi namoyaatohiyihiyami noaipahore. Iyataati saati Anaahaati aimi apipaahi aungwaamaate. Jihura apwaimaamaatihura namaatati warihoaisati bimihiki naungwaha ikwiri naasairitihiwirami isundipihoyahuri 7 kiyati sanausohaate. Sanawihikaatami wariho napotaise. ³⁷ Napwihinehi osinahaati kendaise. Ketihikaatami kinaukwaha pihitati tenihaiwa ikwiri naasairitihiwirami maurimanditihikaati maurimauri 84 kiyati aimi sanawihahaate. Saati Anaasaati Autaahaatihomi Anji Awaindihandi windi namaamase. Owe. Asisaha wiweti nandapa waapoho namaana onaayati nehi bindataati Autaahaatihopi apatihimi amiotapihahaati ahoyati gaapundahaate. ³⁸ Aihisikura kaatisangi deti nasati Autaahaatihoi metonjapi gaahone gaare undataase. Iyati amikaati sonji metonjapi piwaha ausaati ishiya Autaahaatihoye Jerusaremihandahiyai japihi numwaitandi jatohiyihiyahatitai kaundataase.

Kima Piwima Josepiyi Mariyaaya

*Metihonjisami Nasarethandaahapi Japihi
Naindihandapahaare*

³⁹ Saiwi winihapipa Awaisihomi katati ahotimumwaanji japepihiriwi kaiwi owemamapi japihi kusasi kusasami aunahipa Nasarethandi yapipati Garirihanda ahetiataahapi nowaayopo. ⁴⁰ Aih sati aunahipita konji metihonji gwinyanati awaisihotati ami utaaho watipihondaise. Iyati ko amitha gwinyaasithandi gaahandi pihitai awaindi gwinyaataise. Aih ami Autaahaatho kop maaratati koai anditiwiwataise.

*Kima Piwima Jisaasiho Metiho Au-
taahaathomi Anji Awaindihandaathi
Naindihandapahaare*

⁴¹ Judaahiya nahatiya kiyohirihireti kaimi Jisaasihomi saniyi sapiya kinaukwiha nahateweti Judaahiyaami asisaha awaisiha kimbapho Pasopaahandeti Jerusaremithanda numwihasanyure. Saimbi Asisaha Pasopaahandi mmondaatimi numwihasanyure.† ⁴² Iyataati sura Jisaasihomi kinaukwiha aimi awaisihaata ikwimaindimwutih auhirami yahuritahaiwa 12 Kiyati sanawihihura kimbapho Pasopaahandami asisaha awaisiha noaipasih kinaungwiha nahateweti kiyohipatamataiwi Jerusaremithandaahapi nowaayopo. ⁴³ Nuwi Jerusaremithanda kimbapho Pasopaahandi mmoniw asisaha nahatewa aimi sanoti

† 2:41: Iyataati asisaha kimbapho Pasopaahandi sandi jihura Isipihanda Autaahaatho Isipihiyai tiwataati ami Isiraherhiyai neh iwinjati neusosih nga bimohitihandapi gwinyaahohuraare.

owetihî japhî niyauhi metiho Jisaasihohî Jerusaremhanda bindataise. Bimihî komî saniyî sapiyaahî Jisaasihopî Jerusaremhanda binye timî windî gimunyaase. Owe. ⁴⁴ Nehî kapurî saimî gwinyaamaise Jisaasiho ishiya usaisatî maasî notaiso timî gwinyaamaise. Saimî gwinyaamaamî namapî naihi asisîha naasaahî sanausotaise. Aihî kapurî Jisaasiho metihopo timî titihî kapuramhiyaapihunî amî naisihiya usaapihunî nunjenîmî pihitîmî daamaise. ⁴⁵ Pihitîmî dambîmî woai windî mausose. Owetise. Aihî kapurî kopî daitaatîmî japhî Jerusaremhanda nomaise. ⁴⁶ Aihî kapurî asisîha mairîmanyetî dambîmîhura Autaahaatîhomî Anî Awaindîhandaatîhî bimihî usonamaise. Ko Anî Awaindîhandaatîhî ishiya katîwunjohiyîhiyaamî otîhatîhî bindataatî kiyaamî pîwîha atîwisatî netî amî pîwîha komîhaiwa kiyai taatî nunjesîhî kapurî usonamaise. ⁴⁷ Aihî ishiya komî pîwîha atîwisohiyîhiya komî amîtîha nga gwinyaasîtîhandapunî amî komî pîwîha nga wihoanîha kataunjisîhaapunî waatî yaiwîmapî waatî gwinyaawaayopo. ⁴⁸ Aihî kapurî saniyî sapiya koaisî iwinjamaamî waatî yaimîmamaise. Yaimîmaposamî metîhoai sanaatî saundataase. “Maasîho yaimburaanî kinyapî pîhitîha gwinyaaha daahaayonî kîmbîhî sandî napaapî bindapaise? Nînunî kinyî gapîhounî maarîho naananyisa maarîho oweta yutîpîtîhî kinyapî pîhitîha daahaayono,” undataase. ⁴⁹ Aihî metîho Jisaasiho komîha wihoanîha kapurî sata kaundataase. “Saimburaahî nisapî napaapî

daamaise? Ninĩ nisi Apĩhomĩ anjĩpĩpĩhĩ bimĩtandĩhandapĩ saimburaasangĩ wĩndĩ gĩmaasunyainjo?” undataase. ⁵⁰ Sata ko kaundihĩ kapurĩ komĩ sata kaundisĩmaamĩ tanyaahaapĩ wĩndĩ omanjĩtĩtĩhĩ namausesĩpatatĩ gĩmaawunyainje.

⁵¹ Aihĩ ko japĩhĩ kapurisatĩ maasĩ naihĩ nuwĩ aunahĩpatĩ Nasaretĩhanda noaipawaayopo. Noaipapĩ kapĩhĩ bindawaawĩ komĩ saniyĩ sapiyaami pĩwĩha nahatewetĩ biya atĩwisatĩ kiyataise. Aihĩ komĩ sanaatĩ saiwa pĩwaiwa netĩ kaatamĩ amĩtetetĩ omanjĩtĩtĩhĩ ahiyatĩ kaatĩnĩhĩ gwĩnyaatĩ bindataise. ⁵² Aihĩ Jisaasiho gwĩnyanati awaisĩhondaise. Iyatĩ amĩ komĩ amĩtĩha gwĩnyaasĩtĩhandĩ noaipatĩ gaahandĩndaise. Aihĩ Autaahaatĩhounĩ amĩ isĩhiyaunĩ koai maarĩho nunyawĩ wĩwipĩ kopĩ maaritawaayopo.

3

Kĩma Pĩwĩma Jonĩho Isĩhiyai Baawusisĩho Pĩwĩha Wanĩha Gaaha Ausaasĩtĩhandapĩhaare

¹ Sisa Taiperiyaasiho (Caesar Augustus) noaipatĩ awaisĩho jĩhoematatĩ Romĩhanda bindataatĩ isĩhiyai iwinjaatĩ bimihĩ kĩnaungwĩha ikwĩmaindĩmwĩtĩhĩ auhĩramĩ wihĩnĩrĩtahaiwa 15 kiyatĩ aimĩ sanausotaise. Aihĩ amĩ Pondiyaasĩ Pairotho awaisĩhoematatĩ yapĩpatĩ Judiyaahandĩ jaatĩ bindataise. Aihĩ amĩ sura Erotĩho (Herod) noaipatĩ awaisĩhoematatĩ yapĩpatĩ Garirihandĩ jaatĩ bindataise. Aihĩ amĩ Erotĩhomĩ saingĩho Piripĩho noaipatĩ

awaisihoematati yapihauri Ituriyaahanduni
 ami Tiraikonaitisihanduni jaati bindataise. Aih
 ami Raiseniyaasiho noaipati awaisihoematati
 yapipati Abirinihandi jaati bindataise. ² Aih
 ami sura Anaasiyi Kaiyapaasiya noaipapi
 otipipati prisihiya isihiyaapi nandapa
 tihiwi Autaahaathihoai dipumanihohipatami
 mitihuri awaisururi jhurimatamaise. Aih
 sura Jekaraiyaahomi mwaaho Jonho ishiya
 owetati ami iwihirho wandi pihitati
 namaawati owehapihi bimih Autaahaathiho
 komi piwaha koai nunyataise. ³ Aih Jonho
 piwaha ka nesi waapihaati Joritanihaataini
 aunahipihaiwa nahatewaara gaamati piwaha
 ausaati sata kaundataase. Sahi sami maipihaiwa
 ainjotiwaiwa kiyohiwaiwa namasi nepemaitiwi
 waapoho nepise. Sahi saisaihi sami maipihaiwa
 Autaahaathiho nesamaito undati sapih piwaha
 ausaati kaundataase. ⁴ Jonho sandi siyati
 kaindimandaahi Autaahaathihomi piwaha atisati
 neti ausaasiho piropeti Aisaiyaaho satati komi
 utipihoaatihahi ahaisiha akemati ausaimanati
 noaipataise. Ka piwaha Aisaiyaaho satati kandaase.
 “Ishiya owehapihapi utaaho womi gapipa
 satahapa noaipataise. Awaisihomi
 daihira napitandihira nepi timaniwise.
 Titihepumapi sanahiwaiwise Awaisiho
 kira napitando. ⁵ Gwaahorihiri timb-
 waapasipipa yapipati japihi nepi wipi
 naasaataatimapipi ami sishiho shooarihiri
 doti tiwanyapetimbi pa otipapi yatihipi
 ipihaapi naasaataatimapise. Aiwi daihira
 nangisana nesiwesimanati daundiwaiwa

nepi tithimapi nopimapi daupwise. Aiwi daihira nawiha damipati ahotimbipa natipi otindiwu nemapi daihira isuriwi etapihandhi ahiyapise sanahiwetito.

⁶ Aisaihi ishiya nahatiya Autaahaatho ishiyai japihi numwaitandi ko otipipati kaindihandhi mmondaatiwo,” *Aisaiyaaho 40:3-5*

tati Aisaiyaaho katisihaare.

⁷ Ishiya taahithandhi Joniho nyangi waapohora baanyusito tiwi koapihhi nasawaayopo. Saiwi nasuhi Joniho kiyai saundataase. “Sahi akwiranho maipihomi mwaayaate. Sami maipihaiwa kiyohiwaiwaapi Autaahaathoai apowindhandaahi wihoaanhandhi yaasihandhi waati nasamitandhandapi ndi kasatihhi yanihimapi nasopo?” ⁸ Sahi sami maipihaiwa ainjotahawai aimi namasi japihi nepemaitihaayo undiwi nunjitaatiwi tithi gaahaiwaahihhi kaiwise. Iyawaawi sahi nehi sawanaati samanwise Abiraahamihho nyami apihore maatiwise. O ami apaapimaaton sandapi nini kasaitaano. Autaahaatho kimaiwa nawimaiwaisi nga kaundonihhi kimaiwa nawimaiwa noipati Abiraahamihomhi manyinyaimaitaise. ⁹ Ipatami tanyaahaini mwisaha aimi ahondaise. Ipati nahatepi yandipihho windi biyati namingosipati tisatiwi sisahaaphhi thohaipo,” tati Joniho kiyai kaundataase.

¹⁰ Sata Joniho kaundihhi ishiya nahatiya komi piwaha atiwisohiyihya Koai saundiwi nunjenawaayopo. “O siyonaahhi ami nyahi nyami

maipihaiwaapi napitaitihaawe,” undiwi nunjenawaayopo. ¹¹ Saundiwi nunjenihauhi ko kiyai sata wihoanjiha kaundataase. “Utaahonji wonji apotihiri nipaaitaapihiri yatimwinaahi wiri utaaho wo owehoai nunye. Iyataati ami wonji nandapa asaketahonjipapaapaahi naasikati kaimbi wo nandapa owehoai nunyapi nanime,” undataase.

¹² Aih ami ishiya usa nawiho taakisihandi nehohiyihiya waapoho naitaatiwi nasohiyihiya Jonihoai satiw nunjenawaapo. Ami nyahiho? Nyahi napitaitihaawe?” undiwi koai nunjenawaapo.

¹³ Saundiwi nunjenihauhi ko komiha wihoanjiha kiyai saundataase. “Gamaniho nawiho taakisihandi samwaanji ishiyaami nepise tati katimumwaanji kamwaanji titihi nawiho ishiyaami sahi nepise. O ko nawihomi tiwatihati sangisunyaapi wo nehoho apipaahi windi namepise,” undataase.

¹⁴ Aih ami ishiya usa pwisipi yaipa kiyohiyihiya Jonihoai satiw nunjenawaapo. “O ami nyahiho? Nyahi napitaitihaawe?” undiwi nunjenawaapo. Saundiwi nunjenihauhi ko komiha wihoanjiha kiyai saundataase. “Ishiyai nopisasiwi timapise. Aiw piwaha nehaha jaiwitiha piwaamaatiwise ishiyaami nawiho jaiwaiwi nusaitaatiwo. Nawiho titihi sahi otipipati kiyohipatapiho jaawi nepise. Nepi satiw nyangi nyatatamanitandi nawiho kimiko gaare tiwi gwinyaapi nepise,” undataase.

¹⁵ Saundih ishiya kiyaami maariho ambipati waati uwindosih nahatiya

waati kiyaami maaríhoatíhapí saiwi gwínyaawaayopo. “Joního kímo Kíraisiho Autaahaatího komí isíhiyai japíhí numwaitandí namíhainjíhotindího,” tíwí gwínyaawaayopo. ¹⁶ Saiwí gwínyaahauhí Joního kiyai wíhoaníha saundataase. “Níní nehí waapohoraahí sangi baasusataayo. Utaaho wo apípaahí Awaisího níngi nanítípíhaaho ipotí napítaise. Iyataatí níní komí otíppatíhoníníndaahandí kandí otíppatíhiyaamí kiyohíwaiwa kaindí nambítítí komí asuípatamí wíríhírí nesípatí nausohaumwaamaito. Isí amí ko sangi Itípího Gaahoraahuní amí Sísíhaaraahuní baasusítaise. ¹⁷ Ko komí ikwíraahí saaworíhírí isíwahore kíraahí koního wítíhandamí yutíhírí pasaaha tíwíhaatí nemaitando. Tíwíhaatí yutíhírí pasaaha nemata koního wítíhandí akítíhandí kandamí aníhandí gwínyaatí anímatíndíhandatíhí ahiyataatí yutíhírí pasaaha netí sísíha namaayota kaaníhí nasisoari tíhisíhaapíhí tíhoaitaise,” undataase. ¹⁸ Joního píwíha píhítahaiwa kiyai kiyaamí maarího omanítítíhí yauríwíhaiwa kiyai kaundataase. Siyatí kaundatí píwíha gaaha waníha isíhiyai ausaatí kaundataase.

Kíma Píwíma Erotího Joníhoai Napusítíhandapíhaare

¹⁹ Siyatí kiyai kaundataatí amí Joního Erotího awaisího kiyai winjaatí bimisíhoai ko maipíhandí wíndí kiyatí komí saingíhoai maipíhandí kawísatí komí apwaataatí Erotiyaasihaati ikona numwaasíhí kandapí

itihundataase. Iyati ami maipihaiwa
 wiwaimaawi kaihi kaiwaapimaawi ahoyati
 itihundataase. ²⁰ Aih Erotiho kaiwa
 maipihaiwa taahiwaiwa kaiwaiwaami
 tiwatihati bihiwainjati maipihandi windi
 kiyati Jonihoai nepi wirapi napuwitaatiwi komi
 tingaatihaisahiyai kaundihi kiya Jonihoai nepi
 wirapi numwaasi nuwi ishihiya naputohipipih
 napuwawaayopo.

*Kima Pwima Joniho Jisaasihoai
 Baawusindihandapahaare*

²¹ Aih Joniho ishihiyai waapohora baawusih
 waapoho nepi bimauhi ami Jisaasihoaisangi
 kapihi naihi Joniho waapohora baawusataise.
 Joniho aimi baawusati owetih ko Jisaasiho
 nehahaati notati bitondaati Autaahaatihoai taati
 piwaundati gaapundataase. Ko taati gaapundihi
 yamihapati tiwitawamataise. ²² Aih Autaa-
 haatihomi Itipih Gaaho yamihapataatihiraapi
 noatipataise. Siyati Autaahaatihomi Itipih
 Gaaho yamihapataatihiraapi titih koho
 komi ambipati dipihomatiyaho noatipati
 Jisaasihomihasin komi mitihoatih nasataise.
 Aih ami yamihapataatihapi piwaha gapipa
 satahapa noaipataise. “Kinyi Nisi Maasihonji
 akohonjitihi Nini gi nisi maarho apipaahi
 aungwohandi nahinyati ami nisi maarho gi
 wihitihone,” tati piwaha yamihapataatihapi
 noaipataise.

Kima Pwima Jisaasihomi Saisatoyaapahaare

²³ Jisaasihomi kinaungwaha ik-
 wauhimaindimwitihi ami kaati

ikwimaindimwitihi 30 kiyati sanawihihura ko komi otipipati namasati kiyataise. Aihisihiya Jisaasihopi Josepithomi mwaahoe tiwi usoniwi gwinyaawaayopo.

Josepitho so Eraihomi mwaahore.

²⁴ Eraiho so Mataatithomi mwaahore.

Aih Mataatitho so Ripaihomimwaahore.

Aih Ripaiho so Merikaihomi mwaahore.

Aih Merikaiho so Janaihomimwaahore.

Aih Janaiho so Josepithomimwaahore.

²⁵ Aih Josepitho so Matataiyaasihomimwaahore.

Aih Matataiyaasiho so Amosihomimwaahore.

Aih Amosiho so Nahumithomimwaahore.

Aih Nahumitho so Esiraihomimwaahore.

Aih Esiraiho so Nakaihomi mwaahore.

²⁶ Aih Nakaiho so Maahaatithomimwaahore.

Aih Maahaatitho so Matataiyaasihomimwaahore.

Aih Matataiyaasiho so Semenithomimwaahore.

Aih Semenitho so Josekithomimwaahore.

Aih Josekitho so Jotaahomimwaahore.

²⁷ Aih Jotaaho so Joananithomimwaahore. Aih

Joananitho so Resaahomimwaahore.

Aih Resaaho so Serupaperithomimwaahore.

Aih Serupaperitho so Siyaaritiyerithomimwaahore.

Aih Siyaaritiyeritho so Neraihomimwaahore.

²⁸ Aih Neraiho so Merikaihomi mwaahore.

Aih Merikaiho so Adaihomimwaahore.

Aih Adaiho so Kosamithomimwaahore.

Aih Kosamitho so Erimatamithomimwaahore.

Aih Erimatamitho so Erithomimwaahore.

²⁹ Aih Eritho so Josuwaahomimwaahore.

Aih Josuwaaho so Eriyeserithomimwaahore.

Aih Eriyeserho so Jorimhom mwaahore.

Aih Jorimho so Mataatim mwaahore.

Aih Mataatihho so Ripaihom mwaahore.

³⁰ Aih Ripaiho so Simiyonhom mwaahore.

Aih Simiyonho so Judaahom mwaahore.

Aih Judaaho so Josephom mwaahore.

Aih Josepho so Jonamhom mwaahore.

Aih Jonamho so Eraiyakimhom mwaahore.

³¹ Aih Eraiyakimho so Meriyaahom mwaahore.

Aih Meriyaaho so Menaahom mwaahore.

Aih Menaaho so Matataahom mwaahore.

Aih Matataaho so Natanhom mwaahore.

Aih Natanho so Daawitihom mwaahore.

³² Aih Daawitihho so Jesihom mwaahore.

Aih Jesiho so Obetihom mwaahore.

Aih Obetihho so Sarimom mwaahore.

Aih Sarimohho so Naasonhom mwaahore.

³³ Aih Naasonho so Aminataapihom mwaahore.

Aih Aminataapihho so Atiminhom mwaahore.

Aih Atiminhho so Arinaihom mwaahore.

Aih Arinaiho so Esironhom mwaahore.

Esironho so Peresihom mwaahore.

Aih Peresiho so Judaahom mwaahore.

³⁴ Aih Judaaho so Jekopihom mwaahore.

Aih Jekopihho so Aisaakihom mwaahore.

Aih Aisaakihho so Abiraahamihom mwaahore.

Aih Abiraahamihho so Teraahom mwaahore.

Aih Teraaho so Nahorihom mwaahore.

³⁵ Aih Nahorihho so Serukihom mwaahore.

Aih Serukihho so Reyuhom mwaahore.

Aih Reyuhho so Perekihom mwaahore.

Aih Perekihho so Eberihom mwaahore.

Aih Eberihho so Seraahom mwaahore.

³⁶ Aih Seraaho so Kenanhom mwaahore.

Aihĩ Kenaniho so Aripakisaatĩhomĩ mwaahore.
 Aihĩ Aripakisaatĩho so Siyemĩhomĩ mwaahore.
 Aihĩ Siyemĩho so Nuwaahomĩ mwaahore.
 Aihĩ Nuwaaho so Ramekĩhomĩ mwaahore.
³⁷ Ramekĩho so Metuseraahomĩ mwaahore.
 Aihĩ Metuseraaho so Enokĩhomĩ mwaahore.
 Aihĩ Enokĩho so Jaretĩhomĩ mwaahore.
 Aihĩ Jaretĩho so Mahararerĩhomĩ mwaahore.
 Aihĩ Mahararerĩho so Kenanihomĩ mwaahore.
³⁸ Aihĩ Kenaniho so Enosihomĩ mwaahore.
 Aihĩ Enosiho so Setĩhomĩ mwaahore.
 Aihĩ Setĩho so Adaamĩhomĩ mwaahore.
 Aihĩ Adaamĩho so Autaahaatĩhomĩ mwaahore.

4

*Kĩma Pĩwĩma Bwaasĩrĩhĩrĩ Jisaasihoai
 Autaahaatĩhomĩ Pĩwĩha Nemaito Tatĩ
 Nunjesĩthandapĩhaare*

(Matiyũho 4:1-11; Maakĩho 1:12-13)

¹ Jisaasihomĩhetĩ Itĩpĩho Gaaho pĩhitatĩ
 tĩwisaitataise. Aihĩ Jisaasiho waapĩhaatĩ
 Joritanihaatĩ namasi japĩhĩ naiĩ Itĩpĩho Gaaho
 wapa gaahapa iwĩwĩrĩho namaawa isĩhiya
 owehapĩhĩ numwaasi notaise. ² Siyatĩ notĩ
 Jisaasiho isĩhiya owehapĩhĩ bimihĩ waatĩho
 naasohĩtihĩ amĩ asisĩha ikwĩmaindĩmwĩ
 10 kiyatĩ nusoaipataise. Siyatĩ Jisaasiho
 asisĩha utaarĩhandetĩ bimihĩ Bwaasĩrĩhĩrĩ
 Autaahaatĩhomĩ pĩwĩha nemwaitando tatĩ
 nunjenataise. Aihĩ sura asisa saiwetĩ Jisaasiho
 nandapa wĩndĩ namainjĩhĩ jaumanataise.

³ Aihĩ Bwaasĩrĩhĩrĩ Jisaasihoai saundatĩ
 nunjenataise. “Kĩnyĩ Autaahaatĩhomĩ
 mwaahonĩtapaapaahĩ kĩma nawĩma noaipatĩ

nandapa biretihandimatitandi kaunde,” undati nunjenataise. ⁴ Aih Jisaasiho komiha wihoanjiha saundataase. “Autahaatihomi piwaha sandaase.

‘Nandapa biretihandaaahihi utaahoai ko asoheematati bimitandihandi windi namumwitaase,’ *Winhapipa 8:3* tise,” undataase.

⁵ Aih Bwaasirihihi koai numwaasi niyati keti kuraanihi ishiya jaawi bimohiwaiwa yapihaiwa nahatewa maapi yapipatambihaiwa nunjataise. ⁶ Nunjati koai saundataase. “Saiwa ishiyaami yapihaiwa nahatewa ami kiyaami kahapaamapi yundanya gaahaiwa nahatewa kinyi awaisihonimatipi jaitaapi gi nahimito. Nahataapa gisi nahimisanhi kapa kinyi jatapaapi kapetapi ambipati awaipati autaahi naitaise. Iyataati saiwa yapimaiwauni ami kahapaamapi gaahaiwa nahataapa noaipati aimi nisihapaare. Isi nini utaaho woai kapa numwitandi gwinyaati maaritatahoai numwito. ⁷ Isi kinyi nisapi atotipiwesapi nisapi gaapinundisamaahi saiwa nahatewa noaipati kinyihaiwaatitaise,” undataase. ⁸ Saundihihandi kandi Jisaasiho komiha wihoanjiha koai saundataase. “Ami Autahaatihomi piwaha sataha jipati pindise.

‘Kinyi kinyi Autahaatihom otihihi yatihhi pinumbwi nehi koaisaahihhi ati wime. Atiwimbi nehi ko naasom otipipati nehi komihatihihhi kawime,’ *Winhapipa 6:13*

tati piwaha jipati-pindise,” undataase.
 9 Aih Bwaasiri-hiri Jisaasihoai numwaasi
 Jerusaremi-handa niyati Autaahaati-homi
 Anj Awaindi-handaasin autaa hi niwaataati
 mihasini ah-wisataise. Ah-wisatosati
 koai saundataase. “Ami akiti-nihi kinyi
 Autaahaati-homi mwaahonj-tapaapaahi
 kimasinapi mihaapi naapwaate. 10 Ami
 Autaahaati-homi piwaha wa sata jipati-pindiso.

‘Kori komi enjerihiya otipatihiya
 yamihapataatihi bimohiyihyai kaun-
 donihi kiya baiwi gisi ginjati-taapo. 11 Aiw
 kiya kiyaami ikwiraahi gisi giwasaihi
 nawihara kinyi kinyi ikwauhiri
 asundusoapi mi-maah-witaise,’
Aunihiri 91:11-12

tati jipati-pindiso,” undataase. 12 Aih
 ami Jisaasiho komiha wihoanaha piwaha
 Bwaasiri-hiri satati kaundataase. “Ami piwaha
 wa Autaahaati-homi utipihooatihi sataha
 jipati-pindataise.

‘Kinyi kinyi Awaisiho Autaahaatihoai napitaise
 tip namunjenime’ tati jipati-pindataise”
 undataase. *Winihapi 6:16*

13 Siyati Bwaasiri-hiri kihira kihiraapi Jisaasi-
 hoai nunjenati owemati namihaataise. Iyati sihi
 waaraahapo tati Jisaasihoai numwahaataise.

*Kima Piwima Jisaasiho Otipati Namasati
 Garirihanda Kaindi-handapihaare
 (Matiyuh 4:12-17; Maakih 1:14-15)*

14 Aih+ Jisaasiho Autaahaat+hom+ It+p+hom+ wat+p+handisaho Garirihandaahap+ jap+h+ no-taise. Jap+h+ naih+ is+hiya kap+h+ bimohiy+hiya Jisaasiho aim+ yamo jap+h+ nap+se nn+w+ p+w+ha nesi kihooan+ gaamap+ kan+w+ atisawaayopo. 15 Jisaasiho kiyaam+ an+ gw+haraahaiwaat+h+ not+ nandaat+ p+w+ha kataunjataise. Aih+ is+hiya nahatiya koai mep+ autaahepumap+ kop+ waat+ maaritawaapo.

*K+ma P+w+ma Is+hiya Nasaret+handap+hiya
Jisaasihoai Ahosumwahoh+it+handap+haare
(Matiyuho 13:53-58; Maak+ho 6:1-6)*

16 Aih+ Jisaasiho Nasaret+hand+ notaise. Sati aunah+piti Jisaasiho sang+ho j+hura bindataat+ kataahap+ gw+inyainj+pate. Is+ kata asis+ha Saraarehura Sapaat+hand+ Judaahiya ik+nawaasoh+het+ Jisaasiho kom+ kaipati kiyat+ Judaahiyaami an+an+ Autaahaat+hopi gw+nyaapi gaapund+itaat+w+ ahoyanawaasoh+p+p+h+ nandaataise. Nandaat+ Autaahaat+homi p+w+ha aw+it+and+ is+hiyai mandusosat+ dot+ bitondaise. 17 Dot+ bitos+h+ p+ropet+ Aisaiyaaho Autaahaat+homi p+w+ha atisat+ net+ ausaas+homi ut+p+ho koai nepunyawaayopo. Nepunyah+ ko net+ ut+p+hand+ kand+ napapop+w+handisi nes+pati nupwiyaati p+w+ha sataha j+pat+pindis+ha mmonat+ aw+indaise.

18 “Awais+ho Autaahaat+homi It+p+ho Gaahoi natausaasih+ nasat+ nis+het+ndaise. Aih+ am+ sandap+ Autaahaat+ho ningi nan+mahanataise. Is+hiya wapa owehiya taanahiy+hiyai P+w+ha Gaaha Wan+ha

ausaati kaunditando. Ko Awaisiho ningi natanoaasih+ nasataayo isihiyai saunditand+ sangi ishiya usa nep+ wisirap+ nasapuhohiy+hiyaati sami naputoh+tihandaat+hap+ noaipapise. Sahi ndiha niyotati asahatisaw+hiyaati jah+ra sami ndiha nor+haap+ jasawise. Ko ningi natanoaasih+ nasataayo ami ishiya usai ishiya usa tip+ nep+ gwaapw+w+ m+maip+wisauhi p+w+ha owehiya bimohiy+hiyai sami maar+ho amb+pati yaasati naanjasind+hand+ nesamataayo unditande. ¹⁹ Aindi Awaisiho komi isihiyai jap+hi numwaati gaahandi kawitand+huraap+ aimi asis+ha kima noaipataise unditand+ ningi ko natanoaasataise,” *Aisaiyaa* 61:1-2

tati j+pat+pindis+ha mmonati aw+ndaise. ²⁰ Siyati Jisaasiho p+w+ha aw+tati owetih+ jap+hi mmat+ napapot+imanati ut+p+hand+ jatis+hoai nunyatosati ishiyai kataunj+itand+ bindataise. Bimih+ ishiya nahatiya an+hand+ gw+haraahand+ Autaahaat+hopi gw+nyaap+ gaapundoh+tihandaat+hi ahoyanoh+ti+hi+ bimohiy+hiya kiyaami ndiha neh+ Jisaasihom+het+ mw+ti+pisaw+ iwinjatawaapo.

²¹ Saiw+ kiyaami ndiha nahata kom+het+ ahotih+ iwinjatauh+ ko namasati kiyai p+w+ha sata kaundataase. “Autaahaat+homi p+w+ha satati j+pat+pindis+ha nin+ aw+ton+hi+ ami sahi atisauhi wani kimura ka noaipati tit+hi ak+ti+n+hi akaahaimatataise,” undataase. ²² Aih+ kiya kop+ sat+w+ “Ese ko utaaho gaahore.

Ko piwaha gaaha kandaase,” tiwi kopi kiya maaritawaayopo. Aiwi piwaha gaaha ko katihi ami kiya atisohihaapi kiya waati pihitiwi gwinyaawaayopo. Gwinyapenwi kiya kopi satawaatopo. “Utaaho kimo ninapitiyahoe nyahi Josephi homi mwaahoe taatiyono koai woro?” tawaatopo.

²³ Satiwi katauhi Jisaasiho komiha kiyai saundataase. “Ami apipaahi akitinhi sahi ningi ishiya usa piwaha satiwi katohiha nepi kanditaapo. ‘Dokitaahone, kinyi timbipa kinyi kiwahoni nepi titihemate.’ Aimbai aunahipa Kapaniyaamihanda kinyi watipihaiwa wiwa kainhi kaiwaapi nyahi aimi atisoni kapihi kaingipipa naasikapa kimbhi kinyi kinyi aunahipimataahisangi kaime nditaapo,” undataase.

²⁴ Saundatosati piwaha wa jihaati bihiwati saundataase. “Nini sangi akitinhi piwaha kima kasatataato. Utaaho wo Autaahaathomi piwaha atisa neti ausaasiho titihi komi aunahipata piwaha komihiyai kaunda kiyonhi komi piwaha atihomaawitaapo. Atihomaawiwu kiya koai maariho namunyawu wundi maaritwi namumwaapi koai pohipiwitaapo. ²⁵ Nini apipaahi piwaha akaaha kima sangi kasatataato. Sahi atiwise. Jhi Eraijaaho bimisura Isiraherihanda ashiya osinhiya taahiyhiya bindawaayopo. Aihisura wipati wundi wimaawati yatihiri ahotimi naihi kinaungwiha mairimaatih waathi ikwiri naasairitih wiram naasohitahaiwa kinaungwiha ³ kiyati ami waathi ⁶ kiyati sanotaise. Ahi jariho aungwohandi

nahataapipihi noaipataise. ²⁶ Siyati jariho noaipasihandi kandi Autaahaathiho Eraijaahoai Isiraherihanda osinhiyaami waataapihi kaati wapa nausetitanihapaapi iwitatamanitandi natausaasataamaise. Owetise. Nehi yapipati witi Saitonihanda aunahipa witi Sarepatihanda apopaati waati osinhihaati bimihahaatenda kaati iwitatamanitandi natausaasataise. ²⁷ Iyataati ami Autaahaatihomi piwaha atisati neti ausaasiho Erisaaho bimisuraisangi ishiya pihitahiya kiyaami ambipateti timbipa asaahaisahiya Isiraherihanda bindawaayopo. Iyataati kiya timbipa asaahaisahiyaami otihatihapi utaaho wo nehi naasoaisangi Erisaaho windi titihemwaamase. Owetise. Nehi utaaho koai wo yapipati Siriyaahandaahapiho Namaanihomi timbipa asaaha titihemwase,” tati Jisaasiho kiyai kaundataase.

²⁸ Aihisahiya nahatiya Judaahiyaami anaanj gwiharaahaanj Autaahaatihopi gwinyaapi gaapunditaatiwi ahoyanohipipihi bimohiyihiya sa piwaha atisawaawi apipaahi apousataise.

²⁹ Apowihikiya dopawi Jisaasihoai nepi aisi tiwitaatiwi kiyaami aunahipatami nehahaati mangirainapi noaipasi nowaayopo. Iyataati kiyaami aunahipiti sati sisihowoasini ahendaise. Isi Jisaasihoai aisi nepatihopi nesuw nepanditaatiwi nowaayopo.

³⁰ Saiwi aisi niyauhihandi kandi ishiya wirisandihandami otihatih daimi koai ishiya windi maawiwasaui kiyai numwasi konhi nomataise.

Kima Piwima Utaaho Womiheti
Itipho Maipho Bimih Jisaasiho
Nemwasithandapahaare
(Maakho 1:21-28)

³¹ Saiwi kiya kawisauhi Jisaasiho aunahipa taunihandi Kapaniyaamihandaahapi noaatipataise. Sati aunahipiti taunihandi Garirihandami aunahipati taunihande. Isi kata asisaha Judaahiya ikinohaha Saraarehura Sapaatihandeti Jisaasiho isihiyai piwaha kataunjataise. ³² Aih komi piwaha kiya atisawaawi kaapi “ese” tiwi waati yaiwimawaapo. Kiya siyohitimandi ami piwaha apipaahi watipaha watipihandisiha kiyai kataunjih atisawaawe.

³³ Iyataati sandi anj gwiharandi Judaahiya Autaahaathopi gwinyaapi gaapunditaatiwi ahoyanohitihandaatih utaho wo itipho maiphoaisaho bindataise. Bindataati ko waati kaahaata sandaase. ³⁴ “Ese Nasarethandaahapi Jisaasihone, kinyi nyangi nepi napitinyitaapi napise? Kinyi nyangi nepi nanyopisasitaapi napino? Kinyi akitinihi titih Autaahaathomihonitih nini gisoniti gwinyaataayo,” undataase.

³⁵ Saundih Jisaasiho ko itipi maipoai itihundati saundataase. “Kinyi nunaatipi piwaamaatipi bipi kimo utaamoai namasisi noaipape,” undataase. Saundih so itipi maipo utaasoai neti yapipateti ishiyaami ndiheti yotamapi koai namasi notaati koai windi nusopisasati timaawise. ³⁶ Aih ishiya nahatiya sandi mmonawaawi yaiwi itiwawaayopo.

Itipi kiya sawana sanawaatopo. “Piwaha sa napitiyaha kandaatindho? Kom piwaha katisiha apipaahi watipihandi windisahe ami ko watipihandi windisahosi piwaha katihi itipihho maipihapa kom piwaha atiwisati noaipasi notaise,” tawaatopo. ³⁷ Satiwi Jisaasiho sandi siyati kaindimandapi kapih kihoanji nahataapipih piwaha nesi gaamapi kanimi nowaayopo.

*Kima Piwima Jisaasiho Pitaahomi
Sanohaamaatisuni Isihiya Taahiyihiyaisuni
Tithemwasithandapahaare
(Matiyuho 8:14-17; Maakho 1:29-34)*

³⁸ Jisaasiho Judaahiyaami anji gwiharaahonji namasi Saimoni Pitaahomi anjipihapi notaise. Naihi Saimonihomi sanohaamaati yaawati sisaha tihwitihiri aungwohandi nusoaipasih nanotondaise. Nanototih koai kaatapi kaatami timbipa nemwaito tiwi nunjenwi kaundawaatopo. ³⁹ Kaundauhi Jisaasiho niyati kaatami nanototimbipih deti bitonda timbipa sisaha tihwitihiri itihundataase. Itihundih kaatami timbipa keti kuraanhi nurimhaati owetih nepati gaahaati bindata kiyaapi nandapa neti thati turimanataise.

⁴⁰ Judaahiyaami asisaha ikinohiha Saraarehura Sapaatihandi ipihho taati aimi nipatisura owendaise. Aih isihiya usa kiyaami naisihiya timbipa kahatamatipetahapaisahiyai kiya numwaasi Jisaasihoaapih nasawaayopo. Aih Jisaasiho kom ikwiri kiya timbipaahiyai ninaasiyaamihasin ahewisati kiyaami timbipa

nemwasihî gaawimatataise. ⁴¹ Iyatî ko kiya isîhiyaamîhetî itîpîho maipîhapa bimimbîpa nahataapai nemwasihî kapa kiyai namasi notaise. Iyataatî sapa itîpîho maipîhapa yayatî sata kandaase. “Kînyî Autaahaatîhomî Mwaahone,” tatî yayatî kandaase. Aihî Jisaasiho itîpîho maipîhapai siyatî kiya katîto tatî nehî maawinjatî itîhundataase. Iyataatî itîpîho maipîhapaahî Jisaasihopî komî Isîhiyai Japîhî Numwaitandî Autaahaatîho Ahîwisîho Kîraisihoe tatî gwînyaahapaaso.

Kîma Pîwîma Jisaasiho Judiyaahandamî Aunahîpatî Taunîhandî Wiwara Pîwîha Ausaatî Daindîhandapîhaare
(Maakîho 1:35-39)

⁴² Aihî asisîhaatîhî koho koaisatî satî aunahîpita namasi isîhiya owehapîhî aupwîpîhapî notaise. Aihî isîhiya kopî daapî nuwî koai winjawaayopo. Iwinjaposawî ko nyangi nanyamasi wîndî namuto tîwî nîwisapuwîtotîwiyawaapo. ⁴³ Saiwî nîwisapuhauhîhandî kandî ko Jisaasiho kiyai saundataase. “Autaahaatîho isîhiyai iwinjaatî bimindîhandapîha pîwîha gaaha wanîha aunahîpatî wiwaarahimaawî daindî ausaatî kaitaano amî sikatî otîpîpatî kaitandî nîngî Autaahaatîho natanoaasihî napîtîhonîniso,” undataase. ⁴⁴ Aihî yapîpatî Judiyaahandamî anî gwîharaahaiwa Judaahiya Autaahaatîhopî gwînyaapi gaapundîtaatîwî ahoyanohîwaiwaatîhî nahatewaapîhî nandaatî

piwaha kihapihi kihapihi Jisaasiho ausaati
isihiyai kaundataase.

5

*Kima Piwima Jisaasiho Otipipathiya
Jihapihiyai Gaatati Numwaasithandapithaare
(Matiyuhu 4:18-22; Maakho 1:16-20)*

¹ Asisaha waara Jisaasiho durihiri
Genesaaretihandami aripataathi bitoshi
isihiya wirisandhandi Autaahaathomi
piwaha atitaatiwi koai nepi uwhipi deti
deti niyawaayopo. ² Aih kopuhuri yahuri
gwharaahuri siri duriram mangiraini
aripataathi ahotih Jisaas jati mmonataise.
Suri kopusurami satoya ariho nohoyihiyihya
kapihi ahiyawosawi ikihaiwa bausawi taawi
tiwhaapi nemahauhi. ³ Suri kopusurami woti
Jisaasiho nasaamanati bindataise. So kopuso
Jisaasiho nasaamanati bimiso Saimonihomihore.
Aih Saimonho koai Jisaasiho kaundih
Saimonho kopuhu neti durihiraathi masihonji
onihiwatosataise. Aih Jisaasiho durihiraathi
kopuhoti bindata isihiya wirisandhandi piwaha
kataunjataise.

⁴ Jisaasiho kiyai piwaha kataunja aimi owetih
Saimonhoai saundataase. “Kinyi kopuhu
kimo nesi numbwi durihiri tongitimbipihi
ndihoapihi ahiyaposapi ikihaiwa ariho
kipw+ndandihaiwa timape ariho ikihaiwopi
kipw+nihonih noaitaapo,” undataase. ⁵ Sata
kaundih ami Saimonihomihaha wihooanaha
sata Jisaasihoai kaundataase. “Awaisihonje,

wani apatih nyahi araiho wo noaitotaati ikihaiwa nehhandi timawa kaimi niyonihi nehhandi bonyawataise. Isi kinyi katapani gaasi nini ikih durihiraatih timaitaano,” undataase ⁶ Saiwi kiya ikihaiwa durihiraatih timihauhi araiho pihitati taahho ikihopi sanoti kipwinatit isaitataati ikih noripaitaahiyataise. ⁷ Saihi namap kiya sasaahoya kopuhu woti bimohiyihiyai anditinyaip nyamapa nyaiwita napwise undwi tiwimawaayopo. Aih kiya napwi araiho niyaapi kopuhu maiwoti ahiyawaayopo. Ahiyauhi kopuhuri maisauri araihopi naanata daahi nesi nawatitaahiyataise. ⁸ Aih Saimoni Pitaaho sandi mmonataati Jisaasihomi utatototi auhiraapthi timahiya bindata Jisaasihoi saundataase. “Awaisihone, nini apipaahi maipihaiwaisahoninisi nanimihamapi numwe,” undataase. ⁹ Kimandi Sata Pitaaho kaundindimandi apaapimahe, ami Jisaasihomi piwiheti araiho saiwa pihitiwi kiya nowaawi kandapi komi maarho owesoetihise. Kaihi ami kapih bitohohiyihiya komihiyaisangi naasikati kiyati maarho owesoendaise. ¹⁰ Kaihi ami Sepetihomi mwaahuri Jemisiyi Joniya Saimonihomi naisururisi ami kurisangi sandi mmonama kurami maarho owesoendaise. Aih Jisaasihoi Saimonihoi saundataase. “Sandapi kinyi yaimbi kinyi maarho owemaasetane. Owe. Wani kimuraapi kinyi namasapi isihiya ningisenda napitaatiwi taawi nasohiyihiyai saimbi numwaitaapihone,” undataase. ¹¹ Kaihi kiya kiyaami kopuhauri nesi naiwi durihiram mangiraini aripataatih ahiyawaayopo. Aiw

kiyaamihapa kahapaamapipa nahataapa
namihamapĩ koai nĩwĩpinjawaayopo.

*Kĩma Pĩwĩma Jisaasiho Utaaho Womĩ Asaaha
Pisapĩpa Nemwasĩthandapĩhaare*

(Matiyũho 8:1-4; Maakĩho 1:40-45)

¹² Asisĩha waara Jisaasiho aunahĩpatĩ taunĩhandĩ wĩtaahĩ bindataise. Bimihĩ utaaho wo komĩ ambĩpatĩ nahatepĩ asaaha pisapĩpaahĩtaho satĩ aunahĩpatĩ taunĩnda bindataise. Isĩ ko asaaha pisapĩpaisaho Jisaasihoai usonatosatĩ Jisaasihomĩ utatototĩ komĩ ndĩmaahomwaagĩ yapĩpatetĩmatĩ tĩmahiya atotĩpĩwesatĩ bindataatĩ Jisaasihoai sata nunjenataise. “Awaisĩhonye, kĩnyĩ nisi asaaha pisapĩmba tĩwĩhaapĩ nepĩnĩmaitaapĩ ganaahĩ nepĩnĩmape, noaipatĩ gaahonĩnĩtĩtaano?” undatĩ nunjenataise. ¹³ Aihĩ Jisaasiho komĩ ikwĩrĩ mbatĩ ambĩpatetĩ numwĩhatatĩ koai saundataase. “Ye nĩnĩ nge. Isĩ kĩnyĩ gaahonĩmate,” undataase. Sata kaundihĩ ketĩ kuraanĩhĩ komĩ asaaha pisapĩpa owendaise. ¹⁴ Aihĩ koaisĩ Jisaasiho sata kaundataase. “Kĩnyĩ isĩhiya usaisĩ kĩmandĩ nĩnĩ gisĩ kahisotĩmandapĩ apĩpaahĩ wĩndĩ kamundĩmape. Owe. Kĩnyĩ nehĩ tĩtĩhĩ numbwĩ isĩhiyaamĩ maipĩhaiwaapĩ nandapa tĩhatĩ Autaahaatĩhoai dĩpumasĩho pĩrisihoaapĩhĩ ko gi gisonda noaipapĩ nunje. Aimbĩ Mosesiho pĩwĩha wĩnĩhapĩpa katatĩ ahairĩhĩretĩ japepĩhĩrĩpĩ kĩnyĩ asaaha pisapĩpa owetindĩhandapĩ nandapa wapa nepĩ Autaahaatĩhoai nandapa tĩhatĩ dĩpumasĩhoai nunye ko kinyapĩ nandapa

tihonihî Autaahaatihoi dipumanitando. Saimbi kaisamihî ishiya gisonawa komi asaaha pisapipa aimi owesoendaise tiwi gi gison+wi gw+nyaitaat+wo,” undataase. ¹⁵ Sata Jisaasiho kaundih+handi kandi piw+ha komi kaiwaiwaapiha ishiya nahatiya kan+wi gaamatawaayopo. Aiwi ishiya atisawaawi ishiya taah+handi Jisaasihomi piw+ha atitaatiwuni ami kiyaami timbipa asaaha nemwaitanduni koapihi pihitiwi nasawaayopo. ¹⁶ Saiwi ishiya koapihi pihitiwi nasauh+handi kandi Jisaasiho pihitahaiweti noti ishiya oweta wat+minahapihi Autaahaatihopi gaapundatoandaise.

Kima Piw+ma Jisaasiho Utaaho Wo Ikwauh+ri B+wateti Nam+hatih+hoai Tit+hemwas+tihandap+haare

(Matiyuho 9:1-8; Maak+ho 2:1-12)

¹⁷ Asis+ha waara Jisaasiho ishiyai kataunjataise. Aihî sura ishiya usa Parisihiyaatihî ami Isihiya usa Judaahiyaami w+n+hap+pa Kat+wunjohiy+hiyaatihî sapihi bindawaayopo. Isiya siya yapipati Garirihandami aunah+pati taun+haiwa nahatewaraahapuni ami Judiyaa-handaahapuni ami Jerusarem+handaaahapuni nap+wihiyaare. Iyataati Awais+ho Autaahaat+ho Jisaasihoai ishiyaami timbipa nemwaitandi wat+pihandi nunyataise. ¹⁸ Aihî ishiya usa utaaho wo ikwauh+ri b+wateti nam+hatahoai gw+tihoti ahiyawî isisi mihat+hi an+tit+hi nandaapi Jisaasihomi ndiheti ahaitotiwi nasawaayopo. ¹⁹ Saiwi nesi mihat+hi nandaito

tɪwɪ mmonawa isɪhiya anjɪtɪtɪhɪ dɪtɪwɪmawaawɪ daihɪra nandaitɪhɪra apɪpaahi owetihɪ namapɪ kiya utaahoai isɪsi anjanamɪ anjɪtaupataasinɪ nasaamanawaayopo. Nasaamanɪwɪ anjɪtaupati nawɪtaposawɪ utaahoai wirɪhɪretɪ wirapɪ isɪhiya ahoyanɪhohiyɪhiyaamɪ otɪhaati Jisaasiho mandosati bitosɪpɪpɪhɪ mɪhatihɪ anjɪtɪtɪhɪ nusoaasawaayopo. ²⁰ Isɪhiya utaahoai isɪsi nasohiyɪhiya utaaho kɪmoai Jisaasiho nga tɪtɪhemwaitaise tɪwɪ gwɪnyaahohɪtɪhandɪ Jisaasiho usonataise. Usonataati ko ikwauhɪrɪ bɪwateti namɪhatisɪhoai saundataase. “Naisohone, kinyɪ maipɪhaiwa aimɪ nɪnɪ nehɪmataayo,” undataase. ²¹ Saundati Jisaasiho koai kaundihɪ isɪhiya Parisihiyaunɪ Judaahiyaamɪ wɪnɪhapɪpa katɪwunjohiyɪhiyaunɪ atisawaawɪ kiyaamɪ omanjɪtɪtɪhɪ maarɪhoatɪhapɪ saiwɪ gwɪnyaawaapo. “Utaamo kɪmo Autaahaatɪhomɪ aunahɪpati netɪ Autaahaatɪhoematati amɪ Autaahaatɪhopɪ ko sisɪpɪhɪndaasi amɪ ko napitetati diyaamahondaatise? Amɪ utaaho wo isɪhiyaamɪ maipɪhaiwa nga nemwaitandɪho owe nehɪ Autaahaatɪho sawaho naasohɪhɪ isɪhiyaamɪ maipɪhaiwa nga nemwahore,” tɪwɪ gwɪnyaawaayopo. ²² Kiyaamɪ omanjɪtɪtɪhɪ maarɪhoatɪhapɪ saiwɪ gwɪnyaahohɪwaiwa Jisaasiho usonataati kiyai sata nunjenataise. “Samɪ omanjɪtɪtɪhɪ maarɪhoatɪhapɪ saiwa napaapɪ saiwɪ gwɪnyaahopo? ²³ Kɪmairɪ Pɪwaamairamɪ maahaanɪhɪ usaayahaare? Nɪnɪ satɪtandɪhaaro? Kinyɪ maipɪhaiwa nehɪmataayo totɪmaaro e kinyɪ nepasi numwe undɪtandɪhaaro? O amɪ nɪnɪ utaamo kɪmoai

kinyi dosi numwe unditandi naanataati ami nini koai saunditi nini kinyi maipihaiwa nehimataayo unditandi usaayataise. ²⁴ Iyataati ami sahi nisapi satiwu Isihiyaami Awaisiho Saaho Jho ishiya yapipatambihyaami maipihaiwa nemwaitandi watipihandisahoe tiwi sahi mmoniwu gwinyaitawu ninjatiwise,” undataase. Saundatosati utaahe ikwauhuri biwateti namihatisihoai saundataase. “Nini gi kahitataatonu kinyi nepapi kinyi yutihuri gwaumbuwu nanopotingurururu nawopu isisi kinyi anpipihapu numwe,” undataase. ²⁵ Sata kaundihuru keti kuraanuru ko ishiya nahatiyaami ndiheturu tihuru doti komihapa gwaapoti nanototimbipa neti isisi Autaahaatihopu maaritatu Koai mepu autahemwatu nuwimaapu komu anpipihapu notaise. ²⁶ Aihuru ishiya nahatiya sandu mmonawaawu kiyaami maaruhu owesoetihuru Autaahaatihomuru ambipatu mepu autahepumawaayopu. Siyatu kiyaami maaruhu owesoetihuru kiya satawaatopu. Kimanduru wanuhanduru winderu siyahanduru jihuru namoaipasihuru mmonaahiyaanururu nehiru wanuru kimanduru wanuhanduru noaipasihuru mmonahaayo tawaatopu.

Kima Piwima Ripaihoai Jisaasiho Ningi Nanipinje Undindihandapahaare

(Matiyuhu 9:9-13; Maakihu 2:13-17)

²⁷ Sandu aimu owetihuru Jisaasiho notu mmonata utaahe wo Romuhanda Gamanuhomuru otipipatu kaitandihuru nawuhuru taakisihanduru nesihuru anuhanduru nawuhuru nehotuhandaatihuru bimihuru usonataise, komu ambipatu Ripaiho. Usonataati koai Jisaasiho saundataase. “Kinyi ningi

nanipinje,” undataase. ²⁸ Aih+ ko Ripaiho kom+hapa nahataapa ahotih+ nam+haamap+ dosi Jisaasihoai nuwipinjataise.

²⁹ Kaih+ Ripaiho kom+ an+p+p+h+ Jisaasihop+ nandapa aungwohand+ tahataise. Siyat+ ko nandapa t+h+h+ is+hiya taahiy+hiya Ripaihomataiw+ naw+ho taakisihand+ nehohiy+hiyaatih+ am+ is+hiya usaimaaw+ kurisaw+ bindawa nandapa maasi+ nanawaayopo.

³⁰ Saiw+ nanahauh+hand+ kand+ Parisihiyauni+ am+ is+hiya usa Judaahiyaam+ w+n+hap+pa kat+wunjohiy+hiya Jisaasihom+ ot+p+pat+hiyai saundawaatopo. “Sah+ is+hiya maip+hiyaisaw+ nandapa waapoho maasi+ napaap+ nan+hopo?” undawaatopo.

³¹ Saundauh+ Jisaasiho kiyam+ katoh+haap+ wihoan+ha kiyai saundataase. “Is+hiya timb+pa owehiya ainahiy+hiya dok+taahoap+h+ nowaamaayopo. Owetise. Neh+ is+hiya timb+paisahiyaah+h+ dok+taahoap+h+ nowaayopo.

³² Is+hiya maip+h+iwa owehiya ainahiy+hiya jap+h+ nepemait+taatiw+ nin+ gand+ numwaitand+ nap+t+hon+n+maahe. Owe. Is+hiya ap+paah+ maip+h+iwa kaiw+ maip+h+iwaisahiyai kiyam+ maip+h+iwa namasi jap+h+ nepemait+taatiw+ nin+ gand+ numwaitand+ nap+t+hon+ne,” undat+ kiyai kaundataase.

*K+ma P+w+ma Autaahaat+hoaisaw+
Utaar+hand+ P+waat+ndaatiw+ Nan-
dapa Namaan+hoh+it+handap+ Jisaasiho
Katind+handap+haare*

(Matiyuh+ 9:14-17; Maak+ho 2:18-22)

³³ Aihî kiya Jisaasihoai satîwî kaundawaayopo. “Isîhiya Jonîhomî otîpîpatîhiya taahîwaiwetî nandapa waapoho namaanîwî onaiwî bindawa Autaahaatîhopî gaapundawaayopo. Aihî amî Parisihiyaamî otîpîpatîhiyaisangi naasîkatî kaiwî nandapa onaiwî Autaahaatîhopî gaapundawaayopo. Kiya saiwî kiyauhîhandî kandî kinyî otîpîpatîmiya katî kamaiwî nandapa waapoho kiyaanîhî nanîmî nowaayopo,” undawaatopo.

³⁴ Saundauhî Jisaasiho komîha wîhoanîha kiyai sata kaundataase. “Namaatîtandî tîmetisîho wometîtandî jîhî komî naisîhiyaisatî maasî bimonîhî sahî komî naisîhiyai nga saundîwî, ‘sahî nandapa waapoho namaanîwî onaiwîse,’ undîtaawo? O amî sandîhî owetîtaise. ³⁵ Iyataatî so namaatîtandî tîmetisîhoai komîhiyaamîhatîhapî nepî yandîhemaitaapo. Saiwî nepî yandîhemasaihî sura asisiwetî komî naisîhiya nandapa waapoho namaanîwî onaitaapo,” undataase.

³⁶ Iyati Jisaasiho amî piwîha wa kîma siwipatî namîhanaha sata kiyai kaundataase. “Utaaho wo yutîhîrî asîrîhîramî wonjî maipîhonjî namandipatî netî nesotî yutîhîrî jahîrîhîrî napwîrinjonyosaapîhî ahiyatî namahîwatî wîndî ngîmundaise. O amî utaaho wo siyatî kiyataataahî yutîhîrî asîrîhîrî netî nopîsasîtaise. Iyataatî amî asîrîhîramî masîhonjî namandipatî nesonyonjî sonjî yutîhîrî jahîrîhîrisatî gwînataataahî wîndî nasîkameta wîpetîtaise. ³⁷ Iyataatî amî waapoho wainîhandî asîtîhandî utaaho wo netî wîpatî jahîpatî aîmî pusatî namasaatahatopî nuhaatî wîmiwîtaise. O amî

utaaho wo siyati kiyataataahi wipati pusati namisaatahatisi namasaatimbipihipi kipwirati yapipateti nuhoaandiwa sanutaise. Iyonihi ami wipatisangi nosasinati namasaatati owetitaise. ³⁸ Waapoho wainihandi asitihandi wipati asipati gaahata nuhoapi wiwawaayopo. ³⁹ Utaaho wo waapoho wainihandi jahitihandi nanataataahi wainihandi asitihandi windi namandaise. Iyati ko satitaise. Waapoho wainihandi jahitihandi gaahande titaise,” undati Jisaasiho kaundataase.

6

*Kima Piwima Jisaasihouni Parisihiyauni
Judaahiyaami Asisaha Sapaatihandapi
Itihinnohitihandapihaare*

(Matiyuho 12:1-8; Maakho 2:23-28)

¹ Judaahiyaami asisaha ikinohiha Sapaatihandi wendeti Jisaasiho konho witihandami osaataatihira daimi notaise. Naihi komi otipipatihiya ko kaiwaiwa mmonowi nepi kaiwi niwipinjohiyihiya konho witihandi ikwira nasipapi yutihiri pasaaha ikwira ikisipi tiwihaapi akonyonya nanawaayopo. ² Aiwikiya nanahauhi isihiya Parisihiya usa kiyai iwinjawaawi saundawaatopo. “Sahi asisaha Sapaatihandeti kamaayohipipa kaiwi napaapi saiwi kiyopo?” undawaatopo. ³ Saundauhi Jisaasiho wihoanaha kiyai sata kaundataase. “Jihura Daawitihouni ami komihiyauni jaumasihikiyohitihandapi sahi ka piwaha windi awimitiwihyaato? ⁴ Daawitihoni Autaahaatihomi Anjihandaatihini nandaati nandapa biretihandi

Autaahaatihomi ndiheti ahotisaha netaise. Sapa nandapa biretihandi pirisihiya isihyaami maipihaiwaapi nandapa kohasipho tihwi Autaahaatihoi dipumanihohiyihiyaahih nandaatwihape tati winihapipa ahotihandi kandi Daawitihoni neti nanati ami komhiyai wapa numwih nanawaayopo,” undataase. ⁵ Iyati ami Jisaasiho piwaha wa saundataase. “Nini Isihyaami Awaisihonini Saahonini Jihonini Sapaatihandami awaisihoninisi kandisi nini jatataati kandeti wapa gaahapa isihya kaitaatwihapa nini gwinyaati katisanihi kapa kaitaapo,” undataase.

Kima Piwima Utaaho Wo Kom iKwiri Biwateti Namihatahoi Sapaatihandeti Jisaasiho Tithemwasitihandapahaare

(Matiyuho 12:9-14; Maakho 3:1-6)

⁶ Aih ami Sapaatihandi windet Jisaasiho niyati anji gwiharaahandi Judaahiya Autaahaatihopi gwinyaapi gaapunditaatiwi ahoyanohipih nandaati ishiyai piwaha kataunjataise. Aih sura sapih utaaho wo komi ikwiri biwateti namihataho bindataise. ⁷ Aih ishiya Parisihiyauni ami ishiya usa Judaahiyaami winihapipa katiwunjohiyihiyauni Jisaasihoi kinyi maipihandi kiyapaise undwi komiheti piwaha nutandihandapi koai iwinjatawaayopo. Iwinjatawa so utaaso ikwiri biwateti namihatisoai Sapaatihandeti neti tithemwaso tiwi komiheti ndiha ahiyaw iwinjatawaayopo. ⁸ Kiya saiwi gwinyaapi iwinjasauhhandi

kandi Jisaasihohi kiyaami saiwi gwinyaapi iwinjatohitihandi usonati netaise. Usonatosati ikwiri biwateti namihatisihoai Jisaasiho saundataase. “Kinyi dopi ishiyaami ndiheti sapihi bitose,” undataase. Saundih ko titihi doti kapih bitondaise. ⁹ Bitosih ami kiyai Jisaasiho saundataase. “Nini sangi sandi nasisendaano. Sapaatihandetapi winihapipa ahotimbipa napondaase? Nyahi Sapaatihandeti gaahaiwa ishiyai iwitatamanaati kaitihaawo e ishiyai newa nusop+sasaati mimaipiwitahaawi nyami winihapipa kandaaso? Ishiya baiwi bimitaatiwihandapi nyahi iwitatamanitihawo e newa kiyai nusop+sasitihawo?” undataase. ¹⁰ Saundatosati ishiya nahatiyai naingati iwinjatataati ko ikwiri biwatesihoai saundataase. “Kinyi ikwiri mbape,” undataase. Undih ko komi ikwiri mbasih keti kuraanihi noaipati gaahir sawanyinjapihirindaise. ¹¹ Siyati Jisaasiho kaindimandapi kiyai apipaah apousamasih kiya nyahi Jisaasihoai napitiwitahaawe tiwi Jisaasihoai kiya wapa kawitaatiwihapaapi sawana kanawaatopo.

*Kima Pwiima Otipipathiya
Ikwimaindimwitihi Auhiram Yahuritahiyai
Jisaasiho Namihainjithandapithaare
(Matiyuhu 10:1-4; Maakho 3:13-19)*

¹² Aih sura asisaha waara apatih sihoarhireti Jisaasiho kapih gaapunditandi nasaamanataise. Nasaamanati kapih Autaahaatihoi piwaundati konih gaapundimi naihi not bourwataise. ¹³ Bourwih komi

otipipatihiya nahatiyai gaatati numwaati koaisawi maasi nasisoari daiwi bimitaatiwihiya awitahiya ikwimaindimwutih auhrami yahuritahiyai namihanati numwaataise. Iyati kiyai ambipati witi sata nusoaasataise. Nini sangi nisi watipihandisati nandisi+soaasisanhi sahi nisi piwaha anusoaitaatiwihyaate undati ambipati aposerihyaate undati nusoaasati ambihundataase. ¹⁴ Jisaasiho namihanati numwaati aposerihyaate undisawihya kimiyaare: Wo Saimonihore. Kom ambipati witi Jisaasiho nusoaasipati Pitaahore. Aih ami Saimonihomi saingho Andiruhotih Jemisihotih Jonhotih Piriphotih Batoromiyuhotih ¹⁵ Matiyuhotih Tomaasihotih Jemsiho Aripiyaasihomi mwaahotih Saimonihomi kom ambipati witi Serotihoe tiwi ambihundiwhosi kotih ami ¹⁶ Judaasiho Jemisihomi mwaahotih ami Judaasiho aunahipati Keriyotihandaahaptho Jisaasihoai tiwitaatiwihiya tiworisaami ikwiraatihimasihotih siyaare.

Kima Piwima Isihya Taahiyhiyaami Timbipa Jisaasiho Nemwati Titihemwasithandapthaare (Matiyuhu 4:24-25; Maakho 3:7-12)

¹⁷ Aih Jisaasiho tipati shoaarhireti namasi kiya Aposerihyaisati maasi noatipati yatih gaahapihi sahananaata kom otipipatihiya titaahtihandisati maasi bitondaise. Aih ami sapihi taahitihandi bitotawaayopo. Iyataati siya isiya aunahipa nahataapipihapi napihwihyaare. Iyataati kiya yapipati Judiyaahandami nahataapipihapihiyauni ami taunhandi

awaindihandi Jerusaremihandaahapihyauni
 ami aunahipa taunihauri deti durihiraini aheti-
 wauri Taiyaahanduni Saitonihandaapihyauni
 napwi sapih bindawaayopo. ¹⁸ Siya
 kaanihapi nasohiyiya Jisaasihomi pwiha
 atiwitaatiwuni ami kiyaami timbipa
 nemwaitandi napwihiyaare. Kiyaami
 usaamiheti itipho maipihapa bindata
 neti ambipati nusopisimbipa nemwati
 titihemwataise. ¹⁹ Aih ami ishiya nahatiya
 Jisaasihoai uwipi numwihatitaitiwiyaayopo.
 Sandi apaapimahe ishiya usa koai uwipi
 numwihatohiyihyaami timbipa komi
 watipihandi awaindihandi komihetapi noipasi
 sanoti nemwasih biyati gaawimatihe.

*Kima Pwima Jisaasiho Ishiya Maaritwuni
 Ami Gwitaatiwihandapun Katindihandapihaare
 (Matiyuhu 5:1-12)*

²⁰ Jisaasiho komi otipipatihyai naingaiti
 iwinjatataati pwiha sata kandaase. “Sahi
 ishiyaati kahapaamapipa owehiyaati satiw
 nyah kahapaamapipa gaatahiyaane tiwi
 pihitiwi maaritwise. Ami sangi Autaahaatiho
 komi ishiyaisati ahoyati aimi sangi jainjatataiso.

²¹ “Sahi wani jasamasih jarisohiyihyaati
 waati maaritwise ami ipotihura Autaahaatiho
 sangi nandapa pihitati tisaahiwati nasanyonih
 tisaipi nga nepi naniw gwisimwitaawo.

“Aiw ami sahi wani taawi ngohiyihyaati
 waati maaritwise ami ipotihura sangi Autaa-
 haatiho maarititaitiwhandi nasanyonih sami
 maarihoatihapi maaritwi sistaawo.

22 “Niñi Isihiyaami Awaisihonini Saahonini Jihonihhi sahi nanipinjawi nis otipipati kaniwi nisihyaatimatisaihi nisapisatiwi isihiya ipotihura sangi jasonawaawi manditisaipi m+maipisiwi ami pohipisiwi maahoaipupw+samapi ami piw+ha maip+haiwa kasatiwi sami ambipati nausohaapi ahoapi asireti ambihisatisaihi ami gaasi sahi maaritiw+se. ²³ Isihiya saiwa saiwi sangi kasisaihihandi kandi sahi gaasi waati maaritiwi naupwananiw+se kandapi wihooanj+handi apipaahi awaind+handi sangi yamahapataatihi Autaahaatiho ipotihura nasamitandi taateti tisananataiso. Ami jihuraisangi kiyaami satoya sapiya Autaahaatihomi piw+ha atiwi nepi ausaapi katohiy+hiyai naas+kat+ kawiw+hiyaaso.

24 “Ami sahi naw+ho kahapaamapi+pa asake-tahiyaati jaawo sami maar+ho biyati wisaitahapa aimi nepi isiwatawaayowo. Iyataati ami nehi sapa kapaan+hi sahi wani newaayowo.

25 “Sahi isihiyaati wani nandapa waati nan+wi gw+simohiy+hiyaate, sahi jaawo ipotihura p+hitati jasaman+taiso.

“Sahi isihiyaati wani sis+wi maarito-hiy+hiyaate sahi jaawo ami ipotihura sahi gw+wi kw+tipati tiam+haitaiso. ²⁶ Sahi isihiya usa sapi maar+sait+wi mepi autaahepi+samahohiy+hiyaate sahi jaawo. Jihuraisangi isihiya piw+ha jaiw+taha ausaahohiy+hiya siyaami satoya sapiya kiyaapi maaritiwi kiyai nepi mepi autaahepumapi+hiyaaso,” daase.

*Kima Pwima Jisaasiho Kinyi Tiworisai
Maarho Nunye Tati Katindhandapahaare
(Matiyuhu 5:38-48, 7:12a)*

²⁷ Saiwa satati Jisaasiho katati owetih kiyai saundataase. “Ami sahi nisi pwiha atinisohiyhiyaatangi sandi kasatataato. Sahi sami tiworisai maarho nunyawise. Aiw ishiya sangi manditisisohiyhiyai gaahati kawiwise. ²⁸ Aiw ishiya sangi sami maarho nasosasinahaiwa pwiha kasatiwi ami saptiwi kiyai wapa maipihapa nusoaipati neti nusopisane tohiyhiyai wihooan gaahati kawiwise. Aiw ami ishiya sangi mmaipisisohiyhiyaapi kiyai Autaahaathiho maarho asipiwisati gaahandi kawita sahi kiyaapi gaapwundiwise. ²⁹ Ami utaaho wo kinyi pahaapipati witi tngiwihonaahi ami wihooanihatimaawi tngiwihiwita nepemaitipi koai nunye. Iyati ami utaaho wo kinyi apotihiri tiwathatihiri mbipaapi nipaatingirihiri nehonaahi gaasi ami apotihiri nyepepi nipaatingirihiri maawi owe mundipi nehi nanhaimbi nunye. ³⁰ Ishiya nahatiya sangi wapaapi nanyinyawise satiw nasisenohiyhiyai kapa nasisenohipipa sahi nunyawise. Aiw ami ishiya usa samapa wapa nasesaihaahi kiyai kapa japihi nanyinyawise undwi mwitetiw windi kamundiwise. ³¹ Sahi satiw ishiya usa nyangi gaahati kanyitotwi gwinyaawaawaahi sati sahi gwinyaahohipatamataiw ishiya usai gaahati sahi kawiwise.

³² “Iyataati ami sahi ishiya sangi maarho nasanyohiyhiyaisaahhi japepinjawi maarho

kiyai wihoanji nunyawaawaahi ami kandapi wihoanjihandi napindi naitatiwe, ami isihiya maipihaiwaisahiyaisangi naasikati kaiwi maarho nunyohiyihiyaisaahihii maarho wihoanji nunyawhiyaaso. ³³ Ami sahi isihiya sangi gaahati kasisohiyihiyaisaahihii wihoanji gaahati kawisawaawaahi kandapi wihoanjihandi napindi sahi naitatiwe ami isihiya maipihandisawhiyaisangi naasikati kaiwi wihwihoanji gaahati kainwihyaaso ³⁴ Ami sahi isihiyai samapa kahapaamapi pa wapa nunyawaawi kiyaamapa wihoanji titihii kamwaanji nunyohimunwaanji nanyamito tiwi nunyawaawaahi kandapi wihoanjihandi gaahandi napindi sahi naitatiwe, ami isihiya maipihaiwaisawhiya kahapaamapi pa wapa kiyaami naisihiya maipihaiwaisawhiyai nunyawaawi kiyaamapa wihoanji kamwaanji nanyamitaawo tiwi gwinyaapi nunyawhiyaaso. Sahi saiwi sandi kamaiwise. Owe. ³⁵ Ami sahihi sami tiworisai maarho nunyawhi ami gaahati kiyai sahi kawiwise. Aiwii ami sahi wapa samapa isihiya usai nunyawaahaapaapi kiyaamapa wihoanjihapa nanyamitaawo tiwi gimunyaapise nehi kapaanhihi nunyawhi namapise. Sapa saiwi sahi kiyohipi paapi wihoanjihandi awaindihandi nepi kahapaamapi pa nahataapai neti daahemati Autaahi Nuwaataati Bimisihomi mwaayatimatitaitiwo. Iyataati kohi isihiya koai wiindi kinyi gaahone gaare mundwihiyaisuni ami isihiya maati maatiwihiyaisuni gaahati kawisahoso. ³⁶ Sahi isihyaapi sami maarho

tisatane, sami Jap'ho is'hiyaapi komi maar'ho tundipatamatiyato,” undataase.

*Kima P'w'ima Is'hiya Maip'haiwa
Kiyoh'waiwa Atimb' Tip'tapaapi Mausome Tati
Jisaasiho Is'hiyai Kataunjind'handap'haare
(Matiyuho 7:1-5)*

³⁷ Jisaasiho p'w'ha wa is'hiyai sata kataunjataise. “Sah' is'hiya usaam' kiyoh'waiwa keti nep' tip'tapaapi uson'wi kiyai 'sah' maip'hiyaate,' mund'wise ami Autaahaat'ho w'ndi sangi neti tip'tapa jasonati, 'sah' maip'hiyaate,' maasat'tando. Aiw' ami sah' is'hiya usais' saund'wi, 'sah' maip'hiyaatis' sam' maip'haiwaapi p'w'ha nep'ise,' und'wi kiyaam'heti p'w'ha nep' yamaawutaapise. Ami sangis' Autaahaat'ho w'ndi sasatati, 'sah' maip'hiyaatis' sam' maip'handap' p'w'ha nep'ise,' satati p'w'ha sam'heti neti w'ndi yamaasutaito. ³⁸ Sah' is'hiyai wapa kahapaam'p'pa nunyawise ami Autaahaat'ho sangi nasam'taiso. Ami sah' iparimat'wi is'hiyai wapa p'hit'wi taah'p'pa nunyawaawaahi ami Autaahaat'ho ap'paahi gaaho ipar'hos' wapa kahapaam'p'pa sangi p'hit'ati taah'p'pa waati asakiyati ami tisaahiwa tiwati nyepiyati tirand'wati ami kapa ahait'hap'hi owetati nawangitati neh'haati timahiyahaiwa sangi nasam'taise. Iyati Sah' is'hiya usais' wapa ik'p'pa nunyoh'imumwaan' kamwaan' Autaahaat'ho sangi japihi kapa p'hit'ati nasam'taise.

³⁹ Sata kaundatosati ami piwaha wa siwipati namihanaha sata Jisaasiho kiyai kaundataase. “Utaaho wo komi ndiha niyotaho ami utaaho wo ndiha niyotahoai daihira mire undati namunjitaise. Owetitaise. Ami maisahuri ndiha niyotahurisi maisahuri timaamainji animwaahipatopi winitaise. ⁴⁰ Metiho wo taati sikurihandaatih kahapaamapipa kaiwunjauhi mmonati nesihokoai kataunjisihoi nusatiphaati noipati ishiyaami ndiheti awaisihondaamaise. Owetise. Koai kiyajunjiho kiyajunjiho ko metiho bipi bindata atisati mmonati neti kaimi nunjatihura ko noipati komi kiyajunjihomatetaho noaipataise.

⁴¹ “Kinyi utaaho wo kinyi naisohomi ndihoti ikwaatipihoko apipaahi turikaarehonji ahusotisonyonjapi kinyi napaapi baimbi taapi waati gwinyaapi usonhise kinyi kiwahonyi ndihoti ikwaatipihoko aungwohandi ipatamatiyahandi ahisotindihandapi baimbi gwinyaapi monipiwatapaapo? ⁴² Kinyi ndihoti ikwaatipihoko apipaahi aungwohandi ipatamatiyahandi ahingisotindihandi monipiwatapa wo kinyi naisohomi ndihoti ikwaatipihoko turikaarehonji ahusotisonyonjapi koai saundipi, ‘naisohonye, kinyi ndihoti ikwaatipihonji yaihonji ahingisotisi nehimaitaano,’ undipi napitaimbi kaunditaise? Sandi kinyi satipi nini nis ndihoti ikwaatipihoko ahimotahoniso tibi jaipitipe. Ikwaatipihoko apipaahi aungwohandi ipatamatiyahandi kinyi ndihoti ahisotindihandi kinyi kiwahonji jatinihi jiji nemaposapi auhaatapi kinyi ndiha baimbi japaapi sura kinyi

naisohomi ndihoti ikwaatipihho turikaarehonji ahusotisonyonji mmonip nepumaitaapo,” ndaase.

*Kima Pwima Ipatami Yandipihho
Gaahopuni Ami Maipihopuni Jisaasiho Isihiyai
Kataunjindihandapahaare
(Matiyuhho 7:16-20, 12:33-35)*

⁴³ Satatosati Jisaasiho wa jhaati sandaase. “Ipat gaahati yandipihho maipihho windi namingoaitaise. Iyonihi ami ipati maipihati yandipihho gaaho windi namingoaitaise. Windi siyatimaah, owetise. ⁴⁴ Ipat nahatepi yandipihho ningosi hura isihiya japi mmonawaawi ‘ipati sati gaahate ami ipati sati maipihate,’ tiwi japi mmonawaayopo. Iyataati ipati pihoaipihomi yandipihho anipihho kaarihetapi nandawaamaayopo. Owetise. Aiw ami wainihandisangi kaariha mwitoaipateti ningoti ahotihi nandawaamaayopo. Owetise. ⁴⁵ Utaaho gaahomi omanjitihi maarihoatih ami theti nehi gaahaiwaahih gwinyaati tiwisaitataise. Tiwisaitih nehi titih gaahaiwaahih gwinyaati kiyataise. O ami utaaho maipihomi omanjitihi maarihoatih ami theti nehi maipihaiwaahih gwinyaati tiwisaitataise. Tiwisaitih nehi maipihaiwaahih gwinyaati kiyataise. Nini sandi apaapimaato ami amitheti omanjitihi maarihoatih saiwa wapa isihiya gwinyaapi kipwindingbipa kiyaami maahomwaan nausaapi katauhi ausaimaninati auta noaipataise,” ndaase.

*Kima Piwima Jisaasiho Siwipati
 Namihanati Isihiya Anjanj anjimatotihandapi
 Katindihandapihaare
 (Matiyuh 7:24-27)*

⁴⁶ Satatosati ami bapiyati Jisaasiho sandaase: “Sahi nisi piwaha sangi kasatohaha japepilirawi kamaayawaahandi ningi sahi napaapi Awaisihone, Awaisihone ndiwi ambihindopo? ⁴⁷ Utaaho wo ningisaapihi nasati nisi piwaha atisati nisi kaundohirihireti kaisihopi nini siwipati witi namihandi nasisati sandi kasatitaano sangi biyati nasesipata gisunyaatitanda. ⁴⁸ So utaaho kimomatiyahore: Ko anjanj anjimatitandihura yapipati watipihati nawihaisihateti animwaahipati baahi mihaapi yamwaataise. Yamwaatosati yasaha wiwatosati simenihandi sanyoayati wiwati yasaha tiphaati mihondaise. Mihotatosati anjanj akaanjanj kasinapi watipihaanj ahominahaanj anitisiati anjimatataise. Aih wipati iti nambitihiri noipati wipiwati iti nambitirisati usepati usepuwataati anjanj neti ikipindati kwitwihihandi kandi windi namaayase. Sandi keti namaayasitimandi ami utaaho itatamanati biyati gwinyaati anitisiati watipihaanj anjimatihе. ⁴⁹ Iyataati utaaho wo nisi piwaha atisataaho ko nisi katohirihireti japepilirati kamaisiho so utaaho anjanj mimaipiyati anjimatishomatiyahore. Utaaho anjanjami yasaha mmonainjati yapipati watipihateti baahi animwaahipati yamwaati mihotati anjimaamatati yapipati napaipateti yaataati mihotati anjimatih

wipati iti nambitirisati wipwataati usepati usepuwataati anjani neti kwitwati ikipindih keti kuraanihi niyatesi timahiyati kaaninihi nosasinamasipatamayahore,” undati Jisaasiho kiyai kaundataase.

7

Kima Pwima Tunnwi Yahwinohiyhiyaami Mitihomi Otipipatiho Timbahi Jisaasiho Timbipa Nemwasithandapahaare
(Matiyuhu 8:5-13)

¹ Jisaasiho pwaha saiwa aimi kaundih kiyai aimi atiwi owetih ko niyati aunahipati taunihandi Kapariniyaamihanda nandaataise. ² Sati aunahipiti taunihanda utaaho wo Romhiyaamihom ishiya tunnwi yahwinohiyhiya 100 kaiwhiyai jhimatati iwinjatisihom bindataise. Iyataati ko otipipatiho woaisahore. Aih so komi otipipatihoai uta awaisihom maariho apipaahi aungwohandi nunyamahore. Nunyamahosi ami ko timbipa neti timbiyati deti aimi napwitantihandi ketih bindataise. ³ Siyati bimih ko tunnwi yahwinohiyhiyaami awaiso ishiya satiw Jisaasiho yamo Kapaniyaamihanda napise tauhi atisataise. Atisataati namati Judaahiyaami gwinyaahiya mitihiyai ko neti natausaasataise kiyai nuw kaundisaih Jisaasiho nasati komi otipipatihom timbipa nemwaitando. ⁴ Aih kiyai nuw Jisaasihoai pihitiwi waati satiw nunjenawaayopo. “Kimo utaaho gaahosi kinyi komi pwaha atiwimb anditwipe. Iyati ko nyahi

Judaahiyaanangi maariho nanyinyahore. ⁵ Iyati ami ko anji gwiharaahonya Autaahaatihopi gwinyaawaati gaapunditihawwi ahoyanohonya nyapi aninyamatahore,” undawaatopo.

⁶ Saundiwi kaundauhi Jisaasiho namati kiyaisati maasi notaise. Noti ko uta awaisomi anjipipihhi Jisaasiho noaipaitaahetihhi ko tunniwi yahwinohiyhiyaami awaisiho mitiho Jisaasihopi komi naisihiyai sata kaunda natausaasataise. “Awaisihone, pohirimbhi nisi anjipipihhi nambhi namindaape. Nini utaahonini gaahoninimaahhe ami kinyi nisi anjitihihi nambhi nandaitaapo. ⁷ Iyataati ami nini gwinyaataati nini awaisihonini gaahoninimaahhe kinyi ningisaapihi deti napitaapo. Isi kinyi sapihapi nehhi piwihha katisamihhi nisi otipipatihomi timbipa owetitando. ⁸ Iyataati ami ningisangi ishiya usa ningi ninjatohiyhiya watipihandhi naninyawhi ahinisauhi ami nini tunniwi yahwinohiyhiyai winjaati bindataayo. Aindi ami utaaho woi ‘kinyi numwe undonaahi ami ko atinisiati notaise. Aindi ami utaaho woi kinyi namme undonaahi ami ko atinisiati nasataise. Aindi ami nisi otipipatihoi otipipati sati kinyi kaime undonaahi ami ko nisiha atinisiati kiyataise,’ ” undataase.

⁹ Sata Kaundihi Jisaasiho atisataati koai ise ta usonataise. Ise ta usonatosati nepemaitati koai ishiya nuwipinjai wirisandiwii taahiyhiya niyohiyhiyai saundataase. “Utaaho wo siyati awaindihandhi gwunyaasitihandisaho Isiraherhiyaami woi mausoho ndi nini sangi kasatataato,” undataase. ¹⁰ Aihhi ishiya ko

natausaasisawhiya japihi nuwi anjipipih
noaipapimmonawa komi otipipatihomi timbipa
aimi owetihititih nepati gaaho ainahihobimih
usonawaayopo.

*Kima Piwima Apopati Osinhaatami Mwaa-
hoai Jisaasiho Japih Ahowimasitihandapihare*

¹¹ Sandi kiyati owetihiami windi otihimetih
keti aunahipati witi katami ambipati
Nainhandaahapi Jisaasiho niyataise. Naihi
ami komi otipipatihyauni ami ishiya usa
wirisandihandi maasi koai nuwipinjai sati
aunahipitaahapi niyawaayopo. ¹² Jisaasiho
niyati aimi aunahipatami matambipaami
onepataapihi noaipasih utaaho waimwaaho
wo napwihihoi aimi isisi yamwaitaatiwi
noaipawaayopo. So meto itapaati osinhaatami
mwaaho nehinaasohisi ami kimiko napohore.
Ahi ami sati aunahipitaahapihiya ishiya
taahitihandi kaatisawi maasi nasawaayopo.
¹³ Ahi kaati Awaisiho usonataati kaatapi
maariho tundihinamati kaati Jisaasiho
saundataase. “Kinyi windi gomaatime,”
undataase. ¹⁴ Saundatosati Jisaasiho niyati
gwitihoho waimwaaho soho ahotisihoho isiwati
numwihatih ishiya sohoai isisi niyohiyihya
namuwi kapihi namapi bitotawaayopo.
Bitohauhi Jisaasiho koai saundataase. “Uta
waimwaamone, ninigi japihi nepape
hitataatonikinyi nepape,” undataase.
¹⁵ Saundihitahoho aimi napomasiho japihi
nepati titih bindata piwandaase. Ahi Jisaasiho
koai numwaati sanaati nusoaasataise. ¹⁶ Ahi

isihiya nahandi sandi mmonawaawi apipaahi awaindihandi yaiwi ese tiwi gwinyaapi Autaahaatihoi mepi autaahepumawaayopo. Aiwami kiya satawaatopo. "Autaahaatihomi piwaha atisati neti ausaati kanyatitandihoi awaisihoi kimo nyami otihapihi noaipataise," tawaatopo. Aiwami kiya satawaatopo. "Autaahaatihoi komi isihiyai anditiwiwitandi aimi nasataise," tawaatopo. ¹⁷ Sandi siyati Jisaasiho kaindimandapi isihiya piwaha nesi yapipati Judiyaahanda nahataapihuni ami wapihuni nesi kanwi gamawaayopo. Aiwami yapipati kapihi deti ahetiwaiwaraahimaawi kanwi gamawaayopo.

Kima Piwima Joniho Isihiyai Baawusisihoi Komitipipatihuri Piwaha Nunyatijisaasihoenda Natausaasindhandapithaare
(Matiyuho 11:2-19)

¹⁸ Jonihomi otipipatihiya Jisaasiho ishiyaami timbipa nemwati ami napwauhihiyai ahowimasiwimaiwaapi atiwiwapi nuwi kaiwaapi Jonihoi kaundauhi ko atisataise. Atisatosati komi otipipatihuri yahuri gaatati numwaataise. ¹⁹ Gaata Numwaati Awaisihoi piwaha satimiha nunjenimi kaunditaatimi kuri sata kaundati natausaasataise. "Utaho wo napitaise tiwi katohihojo e nyahi wopi jatithaawo?" undimi nunjenimise undataase. ²⁰ Satati kuri natausaasihii kuri numwi Jisaasihoapihi noaipamaise. Noaipapi Jisaasihoai kuri saundamaase. "Jonihoi isihiyai baawusisihoi yahuraanyangi natanyoasihii gisenda nasahaayo piwaha Joniho satati

nanyamisaha gi nangisendhaawo. Utaaho wo napitaise tohohonj nambihonjo e utaaho wopi nyah jatitahaawo? Hitaha gi nangisendhaawi natanyoaasataise,” undamaase. Saundimi Jonho kuri kaundati Jisaasihopi nusoasisaha ka kuri Jisaasiohai kaundamaase.

²¹ Kuri numwi Jisaasioapahi noaipasura kura ami Jisaasio taati ishiya timbipa kahatamatipetahapaisahiyai titihiwataise. Iyati ishiya kiyaamiheti itipihon maipihapa bimimbipai nemwati ami ishiya ndiha niyotahiyai neti japihi ndiha nusorihasihi kiya jawaayopo. ²² Iyauhi kuri Jonhomi piwaha nesi naisururi Jisaasio wihoanaha kuri sata kaunda natausaasataise. “Sahuraahi japihi Jonhoenda numwi sahuraahi sahuraasami ndihaara mmonimi atimi nesipipaapi Jonhoai satimi kaundimise. Ndiha niyotahiya japihi nga jawaayopo. Auhiri biwateti namihatahiya nga itipapi daayawaayopo. Ishiya kiyaami asaaha pisapipa owetih ambipati gaahati nusoaipataise. Ishiya kiyaami atihiri niwisaputih piwaha atihomisohiyihiya piwaha baiwi atisawaayopo. Ahi ami ishiya napohiyihiya japihi nepawaayopo. Ishiya nopisasinwi mimaipetahatima bimohitimatima Autaahaathom piwaha wanaha gaaha atisawaayopo. ²³ Iyataati ishiya nisapi ko Kraisihotindihon twi namitanwi ami kiya nisapi ginunyaahohitihand windi namosasinhonhi andititwi ginunyaahohiyihiya maarititaapo nyatataase,” undimi kaundimise undati kuri kaunda

natausaasataise.

²⁴ Jonihomi piwaha isisi naisururi aimi japihi naihi Jisaasiho Jonihopi piwaha ishiya taahiyhiyai sata kaundataase. "Jihura ishiya owehapihi sahi niyohitindi napindi mmondaatiwi niyopo. Mbipaara awaatiwati nesi kihikihoaangemasihhi mmonta niyowo? Owetise. ²⁵ Owetise ami sahi akitindi napindi mmonta niyopo? Utaaho wo uti apotihiri gaahapa niyoti yundanyainati bitosihhi koai usonda niyowo? Owetise. Isihiya saiwi gaahapa niyopi yundanyainiwihiya siyaahi ishiya awaisawihiyaimatiwi yapipati ami ishiyai osamapi jatohiyhiyaami anjipihhi bindawaayopo. ²⁶ Isi ami sahi napindi mmonta niyopo? Autaahaatihomi piwaha atisati neti ausaasihoi usonda niyowo? Ye akite. Autaahaatihomi piwaha atisati neti ausaasihoi usonda niyopo. So Joniho ishiya Autaahaatihomi piwaha atiwi nepi ausaahohiyhiyai nusatiphaaho awaisihore. ²⁷ So utaamopi Autaahaatihomi piwahaatihhi satati ahotisihore. 'Utaaho woaisi nisi piwaha nunyati nandusaasito. Nandusoasisanihi ko kinyi jihhi noti daihira kinyapi neti titihemaitaise,' tati kopi ahotisihore. ²⁸ Maapi yapipataapihi ishiya namiwiyaaahohihiyaami namoyaatohiyhiyaami wo Jonihoai nusatiphaaho awaisiho wo namoaipase. Owetise. Sandi Sendaahandi kandi ami utaaho Autaahaatoho ishiyai iwinjatindihandaatihhi nehhi yatihhi ambipati oweho usaisi windi namusatiphaati ami

apipaahi windi awaisihometishiho Jonihoai awaindihandi nusatipithaati awaisihore,” undataase.

²⁹ Isihiya nahatiya nehiihiya ami isihiya gamanihomi otipipati kaitaatiwo nawiho taakisihandi nehohiyihiyai maawi Jisaasihomi sa piwiha atisawaawi kiya satawaatopo. “Autaahaatihomi kaindihandi apipaahi akiti tithi,” tawaatopo kiyai Joniho waapohora baawusahiyaaso. ³⁰ Iyataahandi kandi isihiya Parisihiyauni ami isihiya usa Judaahiyaami winihapipa katiwunjohiyihiyauni siya Joniho waapohora windi bahomaawusahiyaasi kiya Autaahaatihomi daihira gaahira nunjirihira nepi dawaatemapi ahosumwawaayopo.

³¹ Aih Jisaasiho sata kandaase. “Ishiya wani kimura bimohiyimiyaapi napindapi siwipati namihandi katitande? Kiya napitetahiyaatindihoho? ³² Manyinya aunahipata masapipih bindawa metihonya sasaahohonyai gaatiwi satiwi kaundohipatamataiwihiye. ‘Sahi waipoaapi nawesindaatiwi nyahi apwitihiri ipohonihahi sahi windi waipoaapi namaawesinihoho. Sahi gwitaatiwi nyahi awiritonihandi sahi windi gomaatopo,’ undohipatamataiwihiye. ³³ Joniho ishiyai baawusishiho nasati nandapa biretihanandi ami waapoho wainihanduni windi namainjihahi sahi kopu satawaatopo. ‘Itipihoho maipihoho komiheti bimihe,’ tiwihiyaate. ³⁴ Aih ami wani Ishiyaami Awaisihonini Saahonini Jihonini napiti waapoho nandapa nanihonihahi ami sahi nisapi satawaatopo. ‘Kimoai

iwinjasawise kimo nandapa pihitati nanataise. Iyati ami waapoho wainhandi pihitati nanataise. Ko gwisu tauhoe. Iyati ko ishiya nawho taakisihandi gamanihomi otipipati kaitandho nehohiyihiyaamuni ami ishiya maipihaiwaisahiyaamuni naisohoe,” tiwihyaate. ³⁵ Iyataati ami ishiya Autaahaatihomi gwinyaasitihandi mmonwi nehohiyihiya Autaahaatihomi gwinyaasitihandapi akite tiwi nanyisawaayopo,” undati Jisaasiho kiyai kaundataase.

Kima Piwaha Jisaasiho Parisiho Woaisati Taati Nandapa Nainjhi Apopati Atipati Iwinjaasitihandapihaare

³⁶ Utaaho wo ishiya Parisihiyaamho Parisiho Jisaasihoai nandapa nisi anpipih maasi nandahaawi namme unda gaatih Jisaasiho niyati Parisihomi anan nandaati nandapa nandandi nausanati ganhomhini bindataise. ³⁷ Sati aunahipita itapaati waati maipihaiwa nasisoari kiyahaati bindataise. Isi kaati Jisaasihopi atisataati Jisaasiho Parisihomi anpipih nandapa koaisa taati nanataise tauhi atisataise. Atisataati kaati atipati wipati witi apipaah gaahati waamainjotahati neti isisi niyataise. ³⁸ Niyati Jisaasihomi dawaapipih deti komi auhraini bitonda gotaise. Gwih kaatami kwitipati nandindiwati Jisaasihomi auhreti atasahaatih nurihatataise. Nurihatih kaatami misishaara kwitipati auhrep nurihatipati nurhisati nuwipiyaipataise. Iyati komi auhrisi

gerundataise. Gerundati atipati wipati isisi naipati nuhaati auhireti iwinjaataise.

³⁹ Kaati siyati kaihi utaaho Parisiho Jisaasihoai nandapaapi gaata numwaasitho sandi mmonataati ko siyati gwinyaataise. Kimo Autaahaathihomi piwaha atisati neti ausaasihondaataahi itapimaati kimaati koai iwiwati numwihatisaamimaatami maipihaiwa kaiwaiwa usonati itapa kimaati maipihaiwaisahaati setahaate tati usonati gimunyaase tati ko komi maarihoatithi gwinyaataise.

⁴⁰ Aihiko siyati gwinyaasitihandapi Jisaasiho wihoanjiha saundataase. “Saimonihone, nini nngi piwaha wa kima kahititandiyoni atime,” undataase. Saundati nunjeshi ami Saimonihone Jisaasihoai komiha saundataase. “Ye Katipunjingihone, nini atitaani gaasi katime,” undataase. ⁴¹ Aihiko ami Jisaasiho koai saundataase. “Utaahuri wuri utaaho womi nawihonehi (dinauhandi kaimi) nemaize ipoti japihi nahimitaano undimo. Aimi wo 500 kina kiyati nesihiko ami wo yatihiko 50 kina kiyati netaise. ⁴² Saimi kuri nawihone komi nusesihone japihi keti windi namumwitaishi ko namati nawihonehi sathone kandi (dinauhandi) nawihone nesitihandiko nemwati nanipimatataise. Isi surami maahiwone koai maarihone nunyamataise?” undati nunjenataise.

⁴³ Saundati nunjeshi ami Saimonihone komiha wihoanjiha Jisaasihoai sata kaundataase. “Nawihone (dinauhandi) aungwohandi nesitihandiko nawihonehi sathone nemwati

nanipimatonihî nawihô nesihô nawihomî satihoi maarihô waatî numwitaise ndî gwinyaataayo,” undataase. Saundihî Jisaasihô koai saundataase. “Kinyî titihî gwinyapenipî katapaase,” undataase.

44 Saundatosatî Jisaasihô kaatî apopaatamihioaanî nepemaitatî mandosatî bindataatî Saimonihoi saundataase. “Kinyî kimaatî apomaatamî kaindimandî mmonapaino? Ninî kinyî anîtimatihî napitî nandaahonihî kinyî waapoho wo namaanîmise nisî auhirî atasîha bausamaitando. Kinyî saimbî kamaaninîhandî kandî kimaatî apomaatî kaatamî kwîtipataahî nisî auhirî atasîha bausanîmatî amî kaatamî mîsîshaaraahî auhirî nanipiyaipataise. 45 Amî kinyîhî nîngî wîndî gerîmandise. O amî kimaatî apomaatihî wuwani napitî kinyî anîmaanî nandaahohuraapî namasatî nisî auhirî wîndî namaamîhaatî kaatînihî gerîndîmî notaise. 46 Kinyî nîngî wîndî atîpatî orîpîhatî noapî nisî mîtîhoaatîhî maaninjaahise. O amî kimaatihî atîpatî gaahatî apîpaahî awaindîhandî waamainjotahatî noaatî nisî auhirepî ninjaataise. 47 Isî ninî sandî gi kahîtataato. Kimaatî apomaatî nîngî maarîho apîpaahî awaindîhandî aungwohandî nanîmindîmandî amî kaatî maipîhaiwa taahîwaiwa kaiwaiwa nahatewa Autaahaatihô aimî nemwasîhe. Isîhiya usa maipîhaiwa nehî yahonyaahîhî kiyauhî konya Autaahaatihô nemwasawîhiya siya amî nehî apîpaahî maîpehonjî gotî nîngî kiyaamî maarîho naninyawaayopo,” undataase.

48 Jisaasiho koai sata kaundatosati ami apopaati saundataase. “Kinyi maipihaiwa nahatewa aimi nini nehimataayo,” undataase. 49 Sata Jisaasiho kaati kaundihi kapihisihiya nandapa taawi ganhoasini nanhohiyihiya sawana sanawaatopo. “Utaamo kimo napitetahondaati maipihaiwa nemwataatise?” tiwi kanawaatopo. 50 Aihisi Jisaasiho kaati apopaati saundataase. “Kinyi nisapi gnunyaahingitihandaahi Autaahaatihogiki kinyi maipihaiwaatihapi aimi japihi nangimaataise. Isikinyi maarho yatihingitati napisaatitati wingitonihinumwe,” undataase.

8

*Kima Piwima Asihya Usa Jisaasihoaisuni
Komi Otipipatihyaisuni Kiyami Otipipatapi
Anditiwipi Maasi Daayohiyihiyaapahaare*

1 Saiwa aimi kiyati owetihikapihisiwura Jisaasiho aunahipihaiwa taunhandi awaiwaiwaaraahuniami aunahipihaiwa gwiharaahaiwaaraahunidaayataise. Daayati Autaahaatihogisihiyai iwinjatimi naiwaiwaapihapiwihagaaha waniha ausaati ishiyai kaundataase. Aihiami komi otipipatihya ko kaiwaiwa mmoniwinepi kaiwiniwipinjohiyihiya ikwi maindimwitihi auhirami yahuritahiyaasi (12 kaiwihya) kiyahi maasi daayawaayopo. 2 Aihiami asihya usa jihura Jisaasiho itipihomaipihaiwa nemwati amitimbipa nemwati titihemwasawihyai maawi koaisawi daayawaayopo. Siya asiyaami waati aunahipati

Makitaraahandaahapithaati Mariyaahaate. Saati Mariyaasaati jhura Jisaasiho kaatamiheti itipihho maipihapa taahipipa ikwirri naasairitih wiram yahuritahaiwa bimih nemwasaamaate. ³ Aih ami waati Joanaahaate. Saati Joanaasaati utaaho wo komi ambipati Kusaahomi apwaataate. So Kusaaso awaisiho Erotihomi kahapaamapipa anaan awaisihoematati iwinjatisihore. Aih ami waati Susanaahaate. Aih ami asihya usai maawi nowaayopo. Asimiya kimiya Jisaasihoaisuni komi otipipatihyaisuni kahapaamapipa kiyaamihapa anditiwipi (nawihho ami nandapa ami anaan) kiyai nunyawihyaare.

*Kima Pwima Nandapaami Kwitaaho
Osaataati Utaaho Tivhaasithandapi Namihana
Jisaasiho Kandindhandapithaare
(Matiyuho 13:1-9; Maakho 4:1-9)*

⁴ Asisaha waara isihya pihitahandi aunahipati taunihandi kihandi kati kataahapihya Jisaasihoaapih nasawaayopo. Napiw isihya wirisandihandi ahoyanwimihauhi nandapaami isapipa kwitaahopi Jisaasiho namihanati pwihha sata kiyai kaundataase. ⁵ “Utaaho wo komi nandapaami kwitaaho nesi not komi osaataati kupwirati mihopi mihin tivhaataise. Tivhaasih kwitaaho wapa titih daihira timahih isihya ikisipi itipap daayawaayopo. Aih ami koho neti kapa nanataise. ⁶ Aih ami nandapaami kwitaaho wo yapipati apipaahi nawihaisahataapih timahiyataise. Iyati kapihapi keti nutati

nawatatho ko ami japhi awaipindaise gaahaphi waasitahaphimendato. ⁷ Ahi ami nandapaami kwitaaho wo kaariha mwitoaipatami otihaphi timahiyataise. Timahiyati kaariha mwitoaipati neti namaasati iphatih giipwitati ahendaise. ⁸ Ahi ami nandapaami kwitaaho wo yapati gaahati waasitahata timahiyataise. Timahiyati biyati nawati saniya nandapa akipipa kwitaaya pihititi kisitipepati kwitaaho ninaasohi yamahohi 100 100 kiyati ahondaise,” undati kiyai Jisaasiho kaundataase. Sata kaundati owemataati ko kiyai saundataase. “Sahi atitaatiwi atihirisahiyaatisi baiwi nisi piwiha sa kasatohi ma atiwi nepise,” undataase.

*Kima Piwima Nandapaami Kwitaahopi
Jisaasiho Namihanati Katisihaami Tanyaahaapahaare*

(Matiyuhu 13:10-17; Maakho 4:10-12)

⁹ Jisaasihomi otipipatihiya Jisaasihoai piwiha namihanipi katingihaami tanyaaha napitiyaha katise undiwi nunjenawaayopo. ¹⁰ Nunjenihauhi Jisaasiho kiyai sata kaundataase. Autaahaatho ishiyai iwinjatindihandapi ishiyai giwunyaatitandihandi noasandindihandapiha piwiha aimi sangi ausaimanati nasise. Iyataahandi kandi ishiya usa nahatiyaisaah neh piwiha namihandihahahi kaundonhi atisawaayopo. Iyataati sandapi piwiha wa sata jipati pindise. “Ishiya pihitiwi jawaatawaahandi kandi akithandi windi kiya monihopo. Kiya

pihitiwi kiyaami atihiri mwitipisawi
 atisawaatawaahandi kandi piwahaami
 tanyaahaapi kiyai windi namusesipatati
 gimaawunyaatitaise,” tati jipatipindise
 undataase.

*Kima Piwima Jisaasiho Piwaha Siwipati
 Namihanati Katisahaapi Nesipati Otipipatihyai
 Kaundindihandapahaare*

(Matiyuho 13:18-23; Maakho 4:13-20)

¹¹ Saundatosati Jisaasiho komi otipipatihyai
 kiya nunjenohahaapi saundataase. “Piwaha
 sangi namihandi kasatohahaami tanyaaha
 siyate. Nandapa kwitaaho so Autaa-
 haatihomi piwahaare. ¹² Iyati nandapaami
 kwitaaho daihira timahaiso so ishiya
 Autaahaatihomi piwaha atisohiyihiyaare. Atiso-
 hiyihyaatawaahandi kandi kiya Autaahaatihopi
 windi gimaawunyaasahi ami Autaahaatihomi
 kiyai windi japihi namumwaitandi Bwaasirihiri
 piwaha kiya atisohaha kiyaami maarihoatihapi
 nasati nemasawihiyaare. ¹³ Nandapaami

kwitaaho yapipati nawihaisahataapihi
 timahaindimandi ishiya Autaahaatihomi
 piwaha wuwanihura keti maaritwi nepi
 neh masihonji gwinyaahohiyihiyaare. Saiwi
 Maaritwi nehohiyihiyandaahandi kandi ami
 ka piwaha mihatih kiyaami maarihoatih
 anitisiati kimaurmwindih neh gohi masihonji
 gwunyaawaayopo. Iyauhi ami kahapaamapi
 kiyai nunjendandihaiwa kiyaapihi noaipati
 nunjesihi kiya kaiwaapi timahiyotihandape.

¹⁴ Aih ami nandapaami kwitaaho wo

kaaraha mwitoaipatami otihapahi tambipahi timahaimbipa sapa ishiya Autaahaatihomi piwaha atisawaahandi kandi kahapaamapipa nawiho uti apotihiri kapaisaahihii maariho nunyawimapii ami kiyaami omanjitiitihii nehii kapaapaahihii gwinyaahohiwaiwa tisaitata Autaahaatihomii piwaha sawanamihetii ahotishai nepii namaasapi ipatisauhi piwaha atisohihaamii nandapa akipipa windii usitiyati namoaiipasitihandape. ¹⁵ Nandapaami kwitaaho yapipati gaahata timahaimbipa sapa ishiya Autaahaatihomii piwaha baiwi atiwi nepii anitiwi kiyaami maariho omanjitiitihii ahiyawii watipitiwii titihii maariho gaaho gwinyaahauhi piwaha kiya atisotihaamii nandapa akipipa kiyaamihetapi ausaimanati noaiipasitihandape,” undati Jisaasiho komii otipipatihiyai kaundataase.

*Kima Piwima Jisaasiho Norihiri Raamihandi Tipopi Sisaha Nausaatita Autaahi Ahaitaatiwihandapi Katindihandapihaare
(Maakho 4:21-25)*

¹⁶ Jisaasiho piwaha wa kiyai saundataase. “Utaaho wo norihiri raamihandi sisaha tipoti yutihiraatihuni ami ganihomii otitihuni noasati windii ahimaitaise. Nehii tipoti autaahiwati ahaitaise. Iyonihii ishiya anjitiitihii napiiwii nandaahohiyihii sisaha ka nausaatonihii japi nga mmomii nandaitaatiwo. ¹⁷ Sandii katotimandii apaapi maato. Amii kahapaamapipa noasandimbipa nahataapa auta ipotihura noaipaitaise ndaato. Kahapaamapipa ishiya

mmapi noasawi ahiyohipipa ipotihura auta noaipahonihisihiya mmondaapo.

18 “Sahi piwaha atiwi naitaatwihiretapi baiwi gwinyaapi jatiniwise. Ami utaaho wo wapaisahoi Autaahaathiho jahaati waati numwitaise. Iyati ami utaaho wo wapa nehi yahonyaisahoniniso tati gwinyaataataahi sikonya ko gwinyaasonyonya Autaahaathiho komihetapi kapaanihi nemaitaise,” undati kiyai kaundataase.

Kima Piwima Jisaasihomi Sanaatuni Saingoy-aapithaare

(Matiyuhu 12:46-50; Maakho 3:31-35)

19 Aih Jisaasihomi sanaatuni ami komi saingoya sanaapwisauni koai iwinjaitaatwi nasawaayopo. Napiw deti Jisaasihomihini naitotwi mmonawa ishiya taahithandi tisaitata daihira naitihira owendaise. 20 Aih kusakapi ishiya usa Jisaasihoai saundawaatopo. “Kinyi kinaatuni ami kinyi kunyihoya kinaapwisauni gi ginjaitaatwi kimusasi napiwihusasi ipaahaapi bitotawaayopo,” undawaatopo. 21 Saundauhi Jisaasiho komiha piwaha wihoaanha kiyai sata kaundataase. “Ishiya Autaahaathihomi piwaha atiwi nepi japepihrohiihiya siya nisi niya nisi nihoaarisa naapwirise,” undati kiyai kaundataase.

Kima Piwima Iti Nambithiri Jisaasiho Yatihite Undati Kaundindihandapithaare

(Matiyuhu 8:23-27; Maakho 4:35-41)

22 Asisaha waara Jisaasiho komi otipipatihiyai saundataase. “Durihirami mihihinapi

nutihaawo,” undihi kiya kopuhoti yamwaapi nowaayopo. ²³ Taawi nowaawi Jisaasiho naawih nanotondaise. Aih it nambitihiri durihiraatih nasataise. Nasataati durihiri waati doti gwinyana tiwayaataise. Waati durihiri doti tiwayaataati nausiha kopuhoti witati tisaitati aimi kiyai neti nawatisonih ami kiya waapoho naniwi nawatiwi owetitaatiwihandi kendaise. ²⁴ Aih kiya nuwi Jisaasihoai ahowimapi saundawaatopo. “Awaisihoni Nyainjatingihonye, nyahi waapoho nanaati aimi nyangi durihiri neti nanyawatisonih aimi owetitihaawiyo,” undawaatopo. Saundauhi ko nepati it nambitihirisuni durihiri awaindihandi doti gwinyanati tiwaayaasitihandisuni itihundih ami it nambitihiri dhiwati ami durihiri ndo gwinyana tiwayaasitihandi yatihitati durihiri windi ahomaayati bipi nimandataise. ²⁵ Saihi ko kiyai saundataase. “Sahi nisapi ginunyaahotihandi maahapihi naihitopo?” undataase. Aih kiya yaiwi kiyaami maarho owesoetih sawana sanawaatopo. “Utaamo kimo diyaamahoe, it nambitihirisuni ami durihirisuni itihundih koai atiwisati bipi yatihitataiso?” nnawaatopo.

*Kima Pwiha Jisaasiho Utaaho Womihetapi
Itipho Maipihapai Nemwasitihandapihaare
(Matiyuhu 8:28-34; Maakho 5:1-20)*

²⁶ Aih kiya kopuhoti kiyaanhi nuwi aunahipati Geraasaahandi ahetimbihi noaipawaayopo. Sati aunahipati taunihandi durihiri Garirihandami wihini ahendaise.

²⁷ Jisaasiho kopuhoti namasi taati noaati pasihiti utaaho wo itipihho maipihapa anitisiati mmati isiwatihho sat aunahipitaahapihho nasati Jisaasihoaisami nutanamaise. So utaaso utarihandeti uti apotihiri namaayoti somaahihho anipipihiti windi biyati bimimoti nehahaati nahateweti itapipa ahiyohipipihiti jomaahititihiti nasisoari nanoti bisotinjahore.

²⁸ Isi ko Jisaasihoaisami nutanami usonatosati waati kaahaatamapi Jisaasihomi deti utatoti timahiyati ahondaati waapihitati kaahaata Jisaasihoai sata kaundataase. “Autaahaatihho Nahatewai Daahema Autaahi Nwaataati Bimisihomi Mwaahone kinyi ningi napitinitaape? Ningi yaasahandi namaanimitaapi anditindi owe hititi kahitataato,” undataase. ²⁹ Sandi Jisaasiho aimi itipihho maipihapai kimo utaamoai namasi noaipasi numwe undati kaundihiti kandapi kandaase. Itipihho maipihapa nasisoari soai anitisiati isiwatati bimohosi isihiya nahateweti isiwatwunhi ami ipipati watipihataahunhi anitiwi ikwiri wisasauhihandi kandi kapa tinjaati nasipati ahiyamihho nohore. Iyataati itipihho maipihapa sapa neti koai isisi isihiya owehapihiti watiminahapihiti notoandaise.

³⁰ Aihiti koai Jisaasiho “kinyi ambipati napimahone,” undati nunjenataise. Nunjesihiti ko saundataase. “Nisi ambipati taahihone,” undataase. Sandi itipihho maipihho taahihho so utaa-someti nandaati bimohosi titihiti kaundataase. ³¹ Itipihho maipihapa Jisaasihoai piwihaha apipaahihiti andititihiti watipitihaha satihiti kaundawaatopo.

³² Kapihî detî sisîhomîhinî maasapîho taahîho woyîha taatî nanatî kapihî bitosîhî itîpîho maipîhapa maasapîho soetepînyamape undîwî Jisaasihoai pîwîha watîpîtîwî andîtitîwîha kaundawaatopo. Iyauhî Jisaasiho gaasî so maasapîmoetî nuwî nandaapîse unda natausaasataise. ³³ Aihî itîpîho maipîhapa so utaasomîhetapî noaipasî nuwî maasapîho nahatoetî nandaawaayopo. Nandaahauhî maasapîho nahato naupwasi durîhîraatîhî naisîho konîhî witatî nahato waapoho nanatî napotaise.

³⁴ Aihî maasapîho yamanîwî jaawî bitohohiyîhiya sandî siyatî noaipasîhî mmonîmapî yanîhîmawaayopo. Yanîhîmapî nuwî aunahîpatî taunîhandaatunî amî kahapîhî kahapîhunî kaundawaatopo. ³⁵ Kaundauhî isîhiya atîwîmapî mmondaatîwî niyawaayopo. Naiwî Jisaasihoapîhî noaipapî mmonawa itîpîho maipîhapa noaipasî naisîho utaaho utî apotîhîrî niyotî komî naharîho owetihî nanîhiyatî komî amîtîha biyatî nga gîwunyainjîhî Jisaasihomî auhîraapîhî bimihî kiya usonawaayopo. Usonawaawî ko siyatî bimihî waatî kiya yaiwîmawaayopo

³⁶ Jisaasiho naharîhomîhetapî itîpîho maipîhapa nemwasîhî isîhiya usonîwî nehohiyîhiya kiyai siyatî kaihî komî naharîho owesoendaise undîwî kaundawaatopo. ³⁷ Aihî isîhiya nahatiya aunahîpatî taunîhandî Gerasaahandaahapîhiya sandî mmonawaawî apîpaahî yausamasîhî namapî Jisaasihoai kîmbîhî nyangi nanyamasi ketîhonî numwe undauhî Jisaasiho kapîhî

namasi nutandî kopuhotî yamwaataise. ³⁸ Aihî utaaho itîpîho maipîhapa noaipasi naisîho Jisaasihoai pîwîha andîtitaha sata kaundataase. “Nînî gisatî maasî nutaano,” undataase. Aihî Jisaasiho koai sata kaunda natausaasataise. ³⁹ “Kînyî kinyî aunahîpataahapî japîhî numwe. Numbwî Autaahaatîho gaahatî kahindîhandapî isîhiyai pîwîha ausaapî kaunde,” undatî natausaasataise. Aihî ko utaaho notî isîhiya nahatiyai aunahîpatî sataahî gaamatî Jisaasiho koai kawindîhandapî ausaatî kaundataase.

*Kîma Pîwîma Jisaasiho Metîhaatî
Napwîhî Ahowimatunî Amî Itapaatî
Waatî Koai Numwîhatîhaatamî Timbîpa
Owetîndîhandapîhaare
(Matiyuhô 9:18-26; Maakîho 5:21-43)*

⁴⁰ Isîhiya wirîsandîhandî Jisaasihopî jatîmbîwîhiyaasî Jisaasiho japîhî napîhî kiya maaritîwî numwaawaayopo. ⁴¹ Aihî utaaho wo komî ambîpatî Jairaasiho Judaahiyaamî anî gwîharaahandî Autaahaatîhopî gwînyaapî gaapundîtaatîwî ahoyanohîtîhandî awaisîho mîtîhoematatî jatisîho nasatî Jisaasihoaapîhî noaipataise. Nasatî Jisaasihomî utatototî auhîraapîhî tîmahiyatî ahondaatî nisî anîpîpîhapî namme undatî watîpîtatî andîtitamataise. ⁴² So utaaso sata kaundîndîmandî apaapîmaahî amî komî metîhonjî nehî naasonyîhîtahondaatîse. Sonjî metonjî aponyonjî konjamî kînaungwîha ikwî maindîmwîtîhî auhîramî yatairî 12 kiyatî aimî

sanausohonje. Isi konji metonji aimi napwitandi detitihе.

Aihi Jisaasiho taati naihi isihiya wirisandiwі komihini nowaawi nepi iwіhiwawaayopo. ⁴³ Aihі amі itapaati waati kіnaukwіha ikwі maindіmwіtihі auhіramі yatairіtahaiwetі (12 kiyati) nasisoari jiti pati jitimainjihaati bindataise. Iyataati saati itapaatisi utaaho wo kaatami jiti masitihandi nemwaitandіho wo owetise. ⁴⁴ Aihі saati apopaati Jisaasihomi dawaataati ipipihі nasati Jisaasihomi apotihiri nipaahiriramі otasaahaasinі isiwataise. Siyati kaati isiwihі kaatami nasisoari jitimatoaatindіhandі keti kuraanhi dihiwati owesoendaise. ⁴⁵ Aihі Jisaasiho sandaase. “Ningi ikwіraahі ndі nanіmahatise?” tati nasenataise. Aihі isihiya nahatiya nyahihі owesі nde undauhi Pitaaho Jisaasihoai saundataase. “Nyainjatingihonye, isihiya ghipi kinyihini deti deti nasawaayopo. Isi amі kinyi napindapi nasehise?” undataase. ⁴⁶ Saundihіhandі kandі Jisaasiho sandaase. “Isihiya usa ningi nanimihatauhі nisі watipihandi nisiheti ahotindіhandі wіndі aimі naihto,” ndaase. ⁴⁷ Aihі kaati apopaati nisapiso tati gwinyaataati kopi noaatitandіhandі owetihі namati itihiraapihі noti Jisaasihomi auhiraapihі timahiyataise. Iyati kaati isihiya nahatiyaami ndiheti tanyaaha saapi saindi Jisaasihoai iwiti numwihatataayo unda sata kaundataase. “Nini Jisaasihoai iwiti numwihatonihi nisі timbipa keti kuraanhi owenendaise,” undataase. ⁴⁸ Aihі kaati Jisaasiho sata kaundataase. “Nisi

maasihaamo kinyi nisapi koai numwihatisanihi nisi timbipa nenimaitaise tipigununyaapi nihingitihandaahi kinyi timbipa owesendaise. Isi kinyi maariho wihitati yatihingitati napaisaatitonihinumwe,” undataase.

⁴⁹ Jisaasiho taati sata piwaatihisihiya usa awaisiho mitiho anjigwiharaahonya ishiya Autaahaathopigwinyaapi gaapunditaatiwiahoyanohipipihijatisiho Jairaasihomi anjipipihapihiyapapiwisaundawaatopo. “Kinyi kimaamaati aimi napwisi katanyasisiho nehihandi napitaisikaunde,” undawaatopo.

⁵⁰ Saundauhi Jisaasiho atisatosati ko awaisiho mitihoai saundataase. “Kinyi windiyamaime. Nisapi ko titihiwitaise tipigununyaape kinyi kimaamaati japihinepaitaiso,” undataase.

⁵¹ Saundamapi Jisaasiho noti Jairaasihomi anjipipihinoaipatimahatiyai ananjanamandaapise undati nehi PitaahotihJonihotihJemisihotihmetihonjami saniya sapiyaatihisiyaisaahihijisaasiho numwaasi maasi anjitihihinaandaataise.

⁵² Isihiya nahatiya sonjimetonjapi yiyi tiwi gowaayopo. Gwauhi Jisaasiho kiyai saundataase, “kimonjimetimonji aimi napomataamaisahi windiyiyi tiwi gomaatiwuse nehi nanotondaise,” undataase.

⁵³ Sata Kaundihikiya sunjawaayopo aimi napomasihonjapinyatiso tiwi.

⁵⁴ Saiwisisauhihandikandi Jisaasiho sonji aponyonjami ikwiri iwiwatata sandaase. “Nisi metihonjane japihinepape,” ndaase. ⁵⁵ Satihiketikuraanihikonjami maariho japihinanasati witihi titihi

nepataise. Aihî kiyai saundataase. “Kîmonjî metîmonji nandapa wapa nepî nunyawîse nando,” undataase. ⁵⁶ Aihî sonjî metonjamî saniyî sapiya sandî mmonamaamî yaihi kapuri Jisaasiho saundataase. “Kîmandî wanî nîni kiyonîhi noaipasîhi mmosîti mandapî isîhiya usai apîpaahî kamundîmise,” undataase.

9

Kîma Pîwîma Jisaasiho Komî Otîpîpatîhiya Ikwî Maindîmwîtihi Auhîramî Yahurîtahiya Otîpîpatî Nunyatî Natausaasindîhandapîhaare (Matiyuho 10:5-15; Maakîho 6:7-13)

¹ Jisaasiho komî otîpîpatîhiya ikwî maindîmwîtihi auhîramî yahurîtahiya gaatati numwaati ahoya kiyai pîwîha kaundati isîhiyaamîhetapî itîpîho maipîhapa nemwamapî amî timbîpaisahiyai tîtihiwiwîtaatiwi watîpîhandî kiyai nunyataise.

² Iyati kiyai natausaasataise kiya nuwî Autaahaatiho isîhiyai winjaati bimaamî naindîhandapîha pîwîha ausaapi kaundîwi amî isîhiyaamî timbîpa nepumaitaatiwo.

³ Iyati Jisaasiho kiyai sata kaundataase. “Sahî nowaawi kahapaamapîpa windî mipîse. Girîhîri ikîhi nandapa bîretîhandî nawîho apotîhîri niyoaitîhîri isîrîhîri sapa windî mipîse. Owetane. ⁴ Aiwî sahî anjîhandî

wîndaapîhi nuwî nandaawaawaahi kapîhi nuwî nandaahohîpîpîhi bimaamî nuwî kapîhi aunahîpati namasi nowaawi kaanjî anjaanjî bimohaanjaanjî namasi nuwîse.

5 Sahi naisaihi ishiya windi maaritiwi namaasamaasaihaahi sati aunahipiti sangi ishiya namaasamaahohipitaahi namasi nuwise. Namasi nowaawi sami atasahaatiih ikwaatipihho namaasandisho tiwihamapi nuwise kiya sangi namaasamaahohitihandapi giwunyaatitando,” undati kiyai natausaasataise. ⁶ Saunda ko natausaasihi kiya aunahipati kahati kahataahimapi nahataapipih nuwi piwaha gaaha waniha ausaapi kaundiwi ishiyaami timbipa nepumapi titihwiwawaapo.

*Kima Piwima Erotiho Jisaasihopi
Diyaamahotindho Tatigwinyaasitihandapihaare
(Matiyuhu 14:1-2; Maakho 6:14-16)*

⁷ Awaisiho Erotiho yapipati Garirihandi jaati bimisiho Jisaasiho kaiwaiwaapi atisataise. Iyati ami ko piwaha wa satwi katauhi atisataise, “Jonho aimi napwisiho japihi nepataise,” tiwi katauhi atisataati waati pihitati gwinyaataise. Ko siyati pihitati gwinyaataahandi kandi titih windi gimunyaase. ⁸ Aih ami usa satawaatopo, “Eraijaaho aimi noaipataise,” tawaatopo. Aih ami usa satawaatopo. “Autahaatihomi piwaha atiwi nepi ausaahohiyihiya jih aimehuraahiyaami wo wani japihi noaipataise,” tawaatopo. ⁹ Aih Erotiho sata kandaase, “Jonhoai aimi naahutarihiri nisatiti titi yamwaahonih aimi owetisi so diyaamahopi katauhi nini atiso?” ndaase. Iyati ko Erotiho Jisaasihoai usondandi gwinyaataise.

*Kima Pwima Isihiya Taahitihandi
5,000 Kaiwhiyai Jisaasiho Nandapa
Numwindihandapahaare*

(Matiyuh 14:13-21; Maakho 6:30-44; Jonho 6:1-13)

¹⁰ Aih+ kiya Jisaasiho ot+ip+pati+ nunya natausaasisaw+hiya jap+h+ nap+w+ noaipap+ kiya ot+ip+pati+ kaiw+ daayot+handap+ p+w+ha siya siya ot+ip+pati+ kiyahaayo und+w+ kaundawaatopo. Kaundauh+ is+hiya usa owetih+ neh+ tit+h+ ikw+ maind+mw+ti+h+ auh+ram+ yahur+tahiyaisaah+h+ Jisaasiho numwaasi neh+ sawanaah+h+ aunah+pati+ wit+ katam+ amb+pati+ Bet+is+itaahandaahap+ nowaayopo.

¹¹ Niyauh+ is+hiya wirisand+hand+ Jisaasihop+ sap+h+ sihoaan+ naise tauh+ atisawaaw+ ipot+ nowaayopo. Niyauh+ Jisaasiho kiyaap+ maaritat+ numwaati+ Autaahaat+ho is+hiyai iwinjaat+ bimaam+ naind+handap+ha p+w+ha ausaat+ kaundat+ am+ is+hiya timb+paisahiyaam+ timb+pa nemwataise. ¹² Aih+ asahataahura ip+ho aim+ nai+h+ ot+ip+pat+hiya ikw+ maind+w+ti+h+ auh+ram+ yahur+tahiya nap+w+ koai saundawaatopo. “Nandapa kaan+h+ ahotat+ am+ k+imb+h+ is+hiya owehap+h+isi+ k+ny+ k+miya is+miya taah+ti+mandi nat+pusoaaase kiya nuw+ aunah+pata det+ nandapa nep+ nan+w+ nanoaitaat+wo,” undawaatopo.

¹³ Saundauh+ am+ ko kiyai wihoaan+ha sata kaundataase. “K+miya nandaat+w+hapa sah+ sawanaat+ nunyaw+ise,” undataase. Aih+ kiya koai wihoaan+ha saundawaatopo. “Nyah+ b+ret+hand+ neh+ ikw+ naasair+ti+h+ am+ araiho yahur+ti+h+ ahondaise.

Isi nyahi nowaati isimiya kimiya nahatiyaapi nandapa nawiho nunya naitihaawinyatino?" undawaatopo. ¹⁴ Sapihisi ishiya bimohiyihiya pihitiwi 5,000 kaiwihyaare.

Aihi Jisaasiho komi otipipatihyai saundataase. "Isihiya tipitapaatiwi kihonji kihonjaapihi 50, 50 kaiwi bimai nutaatiwi kaundiwise," undataase. ¹⁵ Saundihikiya otipipatihya saiwi saiwi kihonji kihonjaapihi bimaawise undauhi kiya kaiwi bimai nowaayopo. ¹⁶ Iyauhi Jisaasiho birethonya ikwi naasairitahonyauni ami araihuri yahuruni neti isiwatata autaahi yamihapataatihi jatata Autaahaatihoai gaahone gaare undatosati naumboti komi otipipatihyai nunyataise kiya nesi isihiyai nunyawigaamaitaatiwo. ¹⁷ Nunyawigaamahauhi kiya nga pihitiwi nanwi gaatihii ahotimbipa naumbwinjipipa Jisaasihomii otipipatihya asiwi nepi ikihaiwa ikwi maindimwitihi auhirami yahuritahaiwaara kipwi tisaipi ahiyawaayopo.

*Kima Piwima Pitaaho Jisaasihomii Ambipatii Ausaatii Ambihitindihandapihaare
(Matiyuhu 16:13-19; Maakho 8:27-29)*

¹⁸ Waara Jisaasiho nehi sawahohi taati gaapundihii ami komi otipipatihya kapihii maasi bindawaayopo. Bimauhi kiyai sata nunjenataise. "Nisapi ishiya diyaamahoe tawaatopo?" undati kiyai nunjenataise. ¹⁹ Nunjesihii kiya koai wihoaanjha saundawaatopo. "Isihiya usa kinyapi Joniho Isihiyai Baawusisihoe tawaatopo. Iyauhi ami usa kinyapi Eraijaahoe tawaatopo. Iyauhi

ami usa kinyapi Autaahaatihomi piwaha atiwi nepi ausaahohiyhiya jhi aimehuraahiyaami wo japihi nepahore tawaatopo,” undawaatopo. ²⁰ Saundauhi ami ko kiyai saundataase. “O ami sahi kimiyaati nisapi diyaamahoe tawaatopo?” undati nunjenataise. Nunjeshi Pitaaho wihoanaha sata kaundataase. “Kinyi Isihiyai Japihi Numwaitaapi Autaahaatihoho Ahingisihonji Kiraisihone,” undataase.

*Kima Piwima Jisaasiho Yaawihandi Neti Napwitandihandapi Katindihandapihaare
(Matiyuho 16:20-28; Maakho 8:30-9:1)*

²¹ Pitaaho Jisaasihoai Kinyi Kiraisihone undindimandapi ishiyai ausapi windi apipaahi kamundimapise undati Jisaasiho komi otipipatihiyai kaundataase. ²² Kaundati ami kiyai ko saundataase. “Ishiyaami Awaisihonini Saahonini Jihonini ambipati yaasahandi pihindi naito. Ishiya mitihiya gwinyaahiyauni ami ishiya ishiyaapi nandapa tihwi Autaahaatihohoi waamaitumapi dipumanihohiyhiyaami awaisawhiya jhiya mitihiyauni ami ishiya Judaahiyaami winihapipa katiwunjohiyhiyauni ningi ahosinimaitaapo. Ahosinimapi ningi niwisaihi napwito. Niwisaihi napomatati asisaha mairima saniyonhi japihi nin asohonimandi nepaito,” undataase.

²³ Saundatosati ami komi otipipatihiya nahatiyaisuni ami ishiya usaisuni sata kaundataase. “Ishiya usa nisi otipipati kaniwi ami ningi nanipinjitaatiwaahi sawanaapi

nanipimatiwî ipî titîhi atawîhati nîni kateti napwîtandîhati tîpwîtohipatamataiwî kiya yaawîhaiwa nepî napwîtaatîwîhati asisîha nahatewetî nepî tîpwîtîwî nanipinjawîse. ²⁴ Nîni sandî apaapîmaato amî isîhiya usa kiyaamî kîmaapî bimîtaatîwîhandapimatonîhi kandapî gwînyaawaawî kandî anîtiwî isîwatawaawaahî amî sandî kandapî kiya ipotîhura asîyaimatiwî Autaahaatîhoaisawî jinjapîhi bimîtaatîwîhandî wîndî namepî nihîrîtaapo. O amî isîhiya usa nisapimatonîhi kiyaamîhapa namapî nanipimatiwî nisî otîpîpatîhi kaniwî ningî nanipinjawaawaahî amî kiya ipotîhura asîyaimatiwî Autaahaatîhoaisawî jinjapîhi bimîtaatîwîhandî naitaapo. ²⁵ Amî utaaho wo maapî yapîpatambîhapa pîhîtatî netî ahoyatî isîwatataataahî sawaho netî nopîsasînatî owematataise. Isî amî kahapaamapîpa ko isîwatimbîpa napitîyatî koai andîtîwiwîtaise? Amî kaiwaahî koai wîndî andîtîmaawîwîtaise. ²⁶ O amî utaaho wo nisapunî nisî pîwîhaapunî mawataataahî Nîni Isîhiyaamî Saahonîni Jîhonîni Awaisîhonînimandî nisî awaindî nausaatî saasanotindîhandî yundanyîha otiwa kambwaatî watîpîhandîsatunî amî nisî Apîho Autaahaatîhomî nausaatî saasanotindîhandî watîpîhandî yundanyîhaisatunî amî Apîho Autaahaatîhomî otîpîpatîhiya yamîhapataatîhi bimohiyîhiyaamî nausaatî saasanotindîhandî watîpîhandî yundanyîha otiwa kambwaa-haiwaisatunî nasataahura utaaso sopî ningî manyîtaise. Manyonîhi amî nîni kopî satîto, 'soai nîni wîndî mausotîhoe. Amî ko nisî

otipipatihomahe,' tito. ²⁷ Nini akitinini sangi sandi kasatataato. Sahi isihyaati wani kimbih bitohohiyamiyaati usaati sangi napopi bindawaawi Autaahaathiho isihyai iwinjaati bimindihandi asisaha ipotiheti noaipahonihimmondaapo," undati kiyai kaundataase.

Kima Piwima Jisaasihom Ambipati Noipati Wipetindihandapahaare

(Matiyuhu 17:1-13; Maakho 9:2-13)

²⁸ Jisaasiho kiyai piwaha satati kaundatosati bimih asisaha ikwi naasairitih wininhi ramimairima aimi sanaih Pitaahoaisun Jonihoaisun Jemsihoaisun kingwaasi numwaasi gaapunditandi sisihoaasinapi niyataise.

²⁹ Niyati kasini sisihoaasini gaapundati bimih komi ndimaahomwaan noipati awaindi nusaatamataise. Iyataati ami komi apotihiri noipati api paahi kihopitahi kinapi paamatiyati nusaatamataise.

³⁰ Aih neh keti kuraanhi utaahuri wuri noaipapi koaisami maasi taami piwaatamataise. Suri utaasuri Mosesiy Eraiyaare.

³¹ Kuri yamihapataatihapi yundanyiha otiwa kambwaati nusaatihapaisami nami bitotama Jisaasihoaisami piwanamaase ko Autaahaathiho maaritahi gwinyaasipipa neti akipipemati Jerusaremihandi napoti kiyamapi yamihapataatihapi yapipataapahi namasi naitandihandapi piwanawi kaundamaase.

³² Pitaahoaisun komi sasaahohurisun api paahi naawamasih kingwaasi nanopotawaayopo. Nanopotimbipi nepapi jawa Yundanyiha Jisaasihomihetapuni ami utaahuri Jisaasihoaisami

bitosururam+hetapuni ap+paahi nausaatamasihi jawaayopo. ³³ Kuri taam+ Jisaasihoai numwasi naihi Pitaaho Jisaasihoai saundataase. “Kat+pinyasing+honye, nyahi kimb+hi gaan+hi bindi+haanyoni gaasi anaan+ goh+haan+ kinyap+ waan+tan+hi Mosesihopi waan+tan+hi Eraijaahopi waan+tan+hi an+samat+taano,” undataase. Pitaaho sandi mmonataati ko piw+ha kat+tand+ha owetih+ sa piw+ha kandaase.

³⁴ Piw+ha sa Pitaaho taati satati katih+ tiwipati nasateti kingwaasi bop+hataise. Bop+hihi kingwaasi tiwipati numwaasasihi yaiw+mawaayopo. ³⁵ Yaiw+m+hauhi katih+ tiwipataati+hapi piw+ha wa sataha noaipataise. “Kimo Nisi Maasihiho Nin+ Nam+hand+ Ah+wisoh+hosi ko piw+ha katon+ha sahi at+wiw+ise,” taha noaipataise. ³⁶ Piw+ha sataha noaipati owetih+ jawa Jisaasiho nehi sawahoh+ bitos+hi iwinjawaapoyo. Sandi siyati noaipas+hi mmon+hot+handapi ot+pi+pat+hingwaasi sura siyahandi noaipas+hi mmon+haayo tiw+ ausaapi w+indi usai kamundopo. Owetise.

Kima Piw+ima Met+hom+hetapi It+piho Maip+hoai Jisaasiho Nemas+ti+handap+haare (Matiyuhu 17:14-21; Maak+ho 9:14-29)

³⁷ Saiwi bimamb+wi bowih+ sis+hoas+ni namasi noat+pap+ nasauhi isihiya w+risand+handisaw+ mihaapi sis+hom+ auh+raap+hi nutanawaayopo. ³⁸ Nutan+w+ utaaho wo isihiya w+risand+handam+ ot+hat+hapi waati kaahaata sandaase. “Kat+pinyasing+honye, nin+ met+ho nehi naasoh+tahon+nisi koai kiny+ usondaapi nin+ wat+pi+ndi nang+senataayo.

39 Asisaha taahiwaiweti itipihho maipihho nisi metihomiheti nandaati isiwatata neti nusopisasihi ko yayati itiwati waati kaahandaase. Iyati itipihho ko metihoai neti kisihiswisati pimbapowisati neti yotih maahomwaanap sisipa maahoairihiri kiyataise. So itipihho maipihho nisi metihoai windi namumwaase. Owe. Nehi konihi bindata nisi metihoai nanusopisatasaise. ⁴⁰ Saihi nini kinyi otipipatihyai itipihho maipihho soai nemaitaatiwi watipindi kaundonihhi kiya windi nepumaamahopo, owetise,” undataase.

⁴¹ Saundati kaundihhi Jisaasiho kiyai saundataase. “Sahi wani kimuraamiyaati nisapi windi andititiwi watipitiwi ko nyangi nga nyatatamanitaiso tiwi gimaanunyaapi ami sami maarho amitiha gwinyaahohitihandi apipaahi maipe. Nini napitaindihaiwaara sangisati maasi bindata sami naanjwaiwa nesamaitande? Kinyi kimwaahoi numwaasi kimbihhi namme,” undataase. ⁴² Numwaasi namme undihhi ko metihoai sapihho numwaasi taati Jisaasihoaapihhi naihi itipihho maipihho metihoai neti kisihisisati waati wonamaatihhi yapipateti neti yotamataise. Saihi Jisaasiho itipihho maipihhoai itihundati nemati so metoai neti titihhiwiwati sapihhoai japihhi neti nusoasataise. ⁴³ Saihi isihiya sandi Autaahaatihomi watipihandi siyati noaipasihhi mmonawa yaiwi aati mawaayopo.

*Kima Pwima Jisaasiho Komhi
Napwitandihandapi Kasinhandi
Katindihandapihare*

(Matiyuhho 17:22-23; Maakihho 9:30-32)

Aihi kiya ishiya nahatiya Jisaasiho kaindahandapi taawi pihitiwi aatiwimap gwinyaahauhi Jisaasiho komi otipipatihyai saundataase. ⁴⁴ “Kima piwima ninisangi kasatitandiyohima sahi baiwi atiwi nepi gwinyaapise. Nini Isihiyaami Awaisihonini Saahonini Jihonhi ishiya nepi awaisawihiyaami ikwiraatinimaitaapo,” undataase. ⁴⁵ Satati kaundihihandi kandi kiya komi piwaha sata kaundisihapai windi biyati gimaawunyaata namusesipainjhi windi gumunyaahopo. Owetise. Iyataati ami sa piwaami tanyaaha windi amusaimanati noasandihahaasi kiyai windi gimaawunyainje. Ami Kiya yayawaawi piwaha kaapi windi baiwi namunjenihopo. Owetise.

*Kima Piwima Jisaasiho Isihiya
Awaisawihiyaimatitaatiwihiretapi
Katindahandapihaare*

(Matiyuho 18:1-5; Maakho 9:33-37)

⁴⁶ Jisaasihomi otipipatihya sawana nyami awaisiho jhimatisiho diyaamahoe tiwi kanawaatopo. ⁴⁷ Satiwi kanhauni namati kandapi Jisaasiho kiyai usonatosati metihonji wonji numwaati komihini deti ahiwih bitondaise. ⁴⁸ Bitosih kiyai ko sipipati namihanati saundataase. “Metihonji kimonji wowaati numwaati nisapimatonhi konji Jisaasihomihonjiso tati anditiwiwati iwitatamanataataahi sandi nngi ko kaati nanimaati nitatamanataise. Iyati ami nngisaahih nanimaati nitatamanataamaise.

Owetise. Ami Apiho Autaahaatoho ningi natanoaasihi nasohihoaimaawi numwaati iwitatamanataise. Isi sami otihatapi wo noaipati isihyaami ndiheti ambipati awaipati oweho nehohotisho so noaipati sami otihatih awaisiho jhoematitaise,” undataase. ⁴⁹ Aih Jonho Jisaasihoai saundataase. “Nyainjatingihonye utaaho wo kinyi ambipataahi itipho maipihapa isihyaamiheti bimimbipai nemwasih usonhaawi ko nyangisahometih owe saimbi kinyi kamaime undati nwisapuwahaayo,” undataase. ⁵⁰ Saundih Jisaasiho koai saundataase. “Sahi napaapi koai nwisapuwawaawe. Utaaho wo sangi ahosisamati namaasisapuso so sami naisohore,” undataase.

Kima Piwima Jisaasihoai Isihya Samariyaahiya Kiyaami Aunahipata Wndi Namumwaahohitihandapahaare

⁵¹ Jisaasihoai Autaahaatoho yamihapataatihapi numwaasi naitandihura aimi detindaise. Detitih ami ko komi maariho naasohitih watipitati Jerusaremihandaahapi nutandi maariho nusoasati gwinyaataise. ⁵² Siyati watipitati gwinyaati ko isihya usai piwha kaundati natausaasih kiya jih nowaayopo. Nuwi isihya usa Samariyaahiyaami aunahipati wita noaipawaayopo. Noaipapi Jisaasiho nanoaitandihapihi kahapaamapi tithemaitotwiyawaayopo. ⁵³ Saiwi kaitotwiyauhihandi kandi sati aunahipitaahapihiya isihya Jisaasihoai kiyaami anipipih aunahipata maaritwi

numwaitaatwihandapɪ poundataise. Sandɪ kiya Jisaasihopɪ Jerusaremihandaahapɪ notaahoso tiwɪ gwɪnyaawaawe. ⁵⁴ Siyauhi namapɪ Jisaasihomɪ otɪpɪpatɪhurɪ Joniyɪ Jemɪsiya sandɪ mmonamaamɪ Jisaasihoai kuri saundimɪ nunjenamaise. “Awaisihone, kimiya saiwi nyangi kanyisotimandapɪ nyahi yamihapataatɪhapɪ sisɪha nasane tisaihi nasati isimiya kimiyai tɪhatɪ owemaitandɪ gaaro?” undɪmɪ nunjenamaise. ⁵⁵ Saimɪ kuri nunjesihandɪ kandɪ Jisaasiho kuri nepemaitati satimɪ sahuraahi napaapɪ katise undati itihundataase. ⁵⁶ Itihundihɪ kapɪhi namasi aunahipata witaahapɪ nowaayopo.

*Kɪma Pɪwɪma Isɪhiya Jisaasihoai
Nuwipinjɪtaatɪwɪhiya Nitanohtɪhandapɪhaare
(Matyuhɔ 8:19-22)*

⁵⁷ Saiwi kiya taawɪ daihɪra nowaawɪ utaaho wo koai saundataase. “Kɪnyɪ naingɪpɪpɪhi nahataapɪpɪhi amɪ nɪnɪ nangipinjai napɪtaano,” undataase. ⁵⁸ Saundihɪ koai Jisaasiho wihoaanɪha saundataase. “Suhɪrɪ ainjɪhɪrɪhɪrunɪ kohounɪ akosɪha anɔanɪ itɪha ahetahapaare. Iyataahandɪ kandɪ Nɪnɪ Isɪhiyaamɪ Awaisihonɪnɪ Saahonɪnɪ Jɪhonɪnɪ nisɪ mɪtɪho ahiyatɪ nanoaitandɪhaanɪ anɔanɪ apɪpaahaanɪ owehonɪne,” undataase. ⁵⁹ Saundati ko Jisaasiho woi saundataase. “Kɪnyɪ nɪngi nanipinje,” undataase. Saundihɪhandɪ kandɪ ko saundataase. “Nɪnɪ nundɪ nisɪ apɪhoai jɪhi yamwaamapɪhura napɪtaanɪ kɪnyɪ gaare ditaino?” undati

nunjenataise. ⁶⁰ Aihî Jisaasiho komîha wihoanîha koai saundataase. “Napohiyîhiya sawana kiyaami ambîpati nepî yamwaatîwise. O ami kînyîhî numbwî Autaahaatîho isîhiyai iwinjaatî bimindîhandapîha pîwîha ausaapî isîhiyai kaunde,” undataase.

⁶¹ Saundihî ami wo Jisaasihoai saundataase. “Awaisîhone, nînî gi nangipinjai napîtandiyo. Saindî gwînyaataahandî kandî nînî jîhî nundî nisîhiyai ikwîrî ahowindî kairîndîmapî napîtaanî gaare dîtaino?” undataase. ⁶² Saundihî Jisaasiho komîha wihoanîha koai saundataase. “Utaaho mandosihîhoanî jaatî tîtîhî notaahandî kandî japîhî nepemaitatî dawaataatî jatî kiyataatî Autaahaatîho isîhiyai iwinjaatî bimindîhandamî otîpîpati wîndî biyatî kamaitaise,” undataase.

10

*Kîma Pîwîma Isîhiya Taahiyîhiya 72
Kaiwîhiyai Jisaasiho Otîpîpati Nunyatî
Natausaasindîhandapîhaare*

¹ Saiwa siyatî aimî owetihî Awaisîho isîhiya usa taahiyîhiya 72 kaiwîhiyai aunahîpa nahatewaara natiwî daimî nutaatîwî namîhanataise. Namîhanatî komî jîhî yahwî yahwî aunahîpatî kahatî kahataahapî sawaho ipotî nutandî tîmetiwaiwaaraahapî netî natausaasataise. ² Natausaasataatî Jisaasiho kiyai satatî kaundataase. “Osaataatî nandapa akuraayati asakendaise. Siyatî nandapa asakendaahandî kandî nandapa kapa kupîwî ahoaiwî naasaimbîpîmaitaatîwîhiya

isihya windi taahiyayaamaahe, owe, nehi naasiyaahihe. Isi sahi osaataatami satihopi gaapundiwise ko osaataatami satiho isihya taahiyihya kapa nandapa kipiw nepi naasaimbipihimapi ahoitaatiwihiyai sawaho natausaasitando. ³ Sahi nuwise Sipisipihandi mwaahomataiwihiyaatangi suhiri ainjhirihirami otihapihi nini nandisisoasataayono. ⁴ Sahi nawihomi ikih nawihoaisahihuni ami nandapaapi ikihuni ami asuipatuni windi mipi nehi taanahiyaati nuwise. Aiw nowaawi isihya daihira nutanawaahiyai ipihirete undiwi piwaamundiwise. ⁵ Aiw sahi nuwi anjhandi windaatih nandaawaawaahi sandi anindi nandaahotindaatih isihya bimohiyihiyai sangi piwaundiwiwatawa jih saundiwise. 'Sahi kimandi anjmandaatih bimohiyihiyaate, sangi Autaahaatih gaahandi kasisati ami sami maarho ambipati neti japatisa yatihisiwati napaisaatisamane,' undiwise. ⁶ Saundisaihi ami sandi anjindaapihi utaaho wo komi maarho ambipati biyati yatihiwitati napaisaatitaho bindataataahi sami piwiha kiyai kaundohiha komiheti niyonihi komi maarho ambipati biyati yatihiwitati napaisaatumatitaise. O ami utaaho siyaho wo sapih bmindataataahi ami sami piwiha satiw sami maarho ambipati biyati yatihisitati napaisaatitane undiwi kaundohiha nepemaitati japihi nasati sahi sawanaatamihetititaise. ⁷ Saundiwiwimapi nandaapi sahi anjhandi bimotihandi kandi naasaindaapihi bimaawise. Bindawaawi

nandapa waapoho kapihĩ anĩndaatĩhĩ sahi bimohĩpĩpĩhĩ bimohiyĩhiya nasamisaihi nanĩwĩse. Amĩ sapa nandapa samĩ otĩpĩpatĩ kaiwĩ daayotĩhandapĩ nasanyawaayowo. Amĩ utaaho otĩpĩpatĩ witi kaisĩho nawĩho nesitĩhandiso. Aiwĩ anĩhandĩ kĩhandĩ kĩhandaapĩhĩmapĩ namuwĩse.

8 “Amĩ sahi nuwĩ aunahĩpatĩ taunĩhandĩ wĩnda noaipasaihi isĩhiya sandĩ taunĩndaahapĩhiya sapi maaritĩwĩ nasamaapĩ nasamaasi kiyaamĩ anĩpĩpĩhĩ nuwĩ nandapa nasanyohĩpĩpa nepĩ nanĩwĩse. 9 Aiwĩ amĩ sahi satĩ aunahĩpatĩ taunĩndaahapĩhiya isĩhiya timbĩpaisaihiyai kiyaamĩ timbĩpa nepumapĩ titĩhĩwipĩse. Aiwĩ kiyai saundĩwĩse. Autaahaatĩho isĩhiyai iwinjaatĩ bimaamĩ naindĩhandĩ wanĩ aimĩ detĩ samĩhinĩ nasatĩ ahondaise undĩwĩse. 10 O amĩ sahi aunahĩpatĩ taunĩhandĩ wĩnda nuwĩ noaipasaihi isĩhiya sandĩ taunĩndaahapĩhiya sapi wĩndĩ maarĩmitĩwĩ nasamaasi kiyaamĩ anĩpĩpĩhapĩ namaisaihaahĩ sahi nuwĩ sandĩ taunĩndamĩ daihĩra bitotawa satĩwĩ katĩwĩse. Kimandĩ taunĩmandaahapĩ yapĩpatĩ ikwaatĩpĩho nyamĩ auhĩramĩ atasĩhaatĩhĩ nanyamĩhatisĩho nyahĩ namawa ko ikwaatĩpĩho tĩwĩhaawa japĩhĩ sawanaatamĩhetĩmahaayo. 11 Iyahaahandĩ kandĩ sahi baiwĩ atiwĩse. Autaahaatĩho isĩhiyai winjaatĩ bimaamĩ naindĩhandĩ aimĩ nasatĩ detĩ ahondaise undĩwĩse. 12 Amĩ nĩnĩ sangi akĩtĩnĩhĩ sandĩ kasatataato. Isĩhiyai Autaahaatĩho netĩ tipĩtapaati usondandĩ ko asisĩha namĩhainjĩhetĩ sandĩ taunĩndaahapĩhiyai yaawĩhandĩ

apipaahi awaindihandi numwitaise jihura ishiya Sotomihandaahiyai numwindihandi nusatiphaati apipaahi awaindihandi nunyonihikiya naitaapo,” undataase.

*Kima Piwima Ishiya Aunahipihaiwa
Wiwaaraahiya Nepemaitiwi Jisaasihomi
Piwahaapi Gimunyaahohiyihiyaapithaare
(Matiyuho 11:20-24)*

¹³ Iyati Jisaasiho sandaase. “Ese apipaahi sahi ishiyaati Korasinihandaahunibetsaitaahandaahunibimohiyihiyaate, ninikimbihisami aunahipimati taunimandawatipihaiwa kiyohiwimaiwaamatiyati utaahowo Taiyaahandaahunisaitonihandaahuniwatipihaiwa kiyonaahi ishiya sauritaunauraahaapihiya keti kuraanihi apotihiri maarho asipaiwi gwitaatiwihiri niyopi detisisihaini bindawa waatipati nopiyaniwi gwiwinepemaititauhe. ¹⁴ Autaahaatiho ishiyai netitipitapaataahura ishiya Taiyaahandaahiyaunisaitonihandaahiyauni yaawihandi goti nesaihi ami sahihi kiyai nusatiphaapi apipaahi waati awaindihandi naitaapo. ¹⁵ Iyataati ami sahi Kapaniyaamihandaahiyaate, sangisaahi ishiya nepi taunihandi apipaahi kandi awaindihandetiwi autaahi yamihapataatihepisamaamaitaapo. Owetitaise. Sangi Autaahaatiho neti daahi mimaipisisati nasopisamaitaise,” ndaase.

¹⁶ Satatosati Jisaasiho komi otipipatihiya natausaasitandihiyai saundataase. “Utaahowo sami piwaha atisisiho so nisi piwihaisangi atinisataise. O ami utaahowo sami piwaha windi

atihomaasisati sapi ponje tati ahosisamasaho so mikandi ami nisapimaawi poundih ahosinimaitaise. Utaaho nisapi poundih ahosinimaso so ami mikandi ningi natanoaasih nasohihopi poundih koai ahosumwataise,” undati kiyai natausaasataise.

Kima Piwima Otipipathiya 72 Kaiwhiya Japih Jisaasihoenda Nasohithandapahaare

¹⁷ Isihiya usa taahiyhiya 72 kaiwhiyai Jisaasiho otipipati nunyati natausaasih niyohiyhiya apipaahi awaindihandi maaritimi japih nasawaayopo. Kiya napwi satawaatopo. “Awaisihonye, nyah kiny ambipati ambihitonih itipho maiphapaisangi nyami piwaha bipi atinyisataise,” undawaatopo. ¹⁸ Saundauhi Jisaasiho kiyai wihooanaha sata kaundataase. “Nini Bwaasirihiris iwinjahonih ami kiri yamihapataatihap kinapipaamatiyati kinapaahinimi timihaise. ¹⁹ Sahi atiwise. Nini sangi aimi apipaahi watipihandi nasanyataayo akwiranho ami akosho sapai itipap kapaami autaahi daisaihi kapa sangi windi ikomaasawitando. Aiw ami sahi sami tiworho yapipatambihomi watiphaiwa nahatewai ipihatiwimaitatiwi watipihandi aimi nasanyataayo. Sahi saisaihi sangi wapa neti ipihatisamaamaitaise. ²⁰ Ami sandi itipho maipihapa sami piwaha atisindindapi itipho maipihapa nyami piwaha atinyisataiso tiwi sahi maarimitiwise. Nehi sahi satiw nyami ambipati yamihapataatih Autahaatih

aimi jipati pinyisati ahinyihhiyaaniso tiwi maaritiwise,” undataase.

Kima Piwima Jisaasiho Maaritati Autaahaatihoi Gaahone Gaare Undindihandapihaare (Matiyuhu 11:24-27, 13:16-17)

²¹ Aih keti suraanihi Autaahaatihomi Itipihho Gaaho Jisaasihoai maarititandihandi numwih ko Jisaasiho sata kandaase. “Apore, yapipatamuni yamihapatamuni Awaisihone. Gi nini kinyi gaahone gaare hititi mepi autaahehimateaayo. Ami kinyi ishiya amitha awaindahandisawhiyaapun ami ishiya ishiya usai katiwunjauhi mmoniwi nehohiyhiyaapun anitimb nepi saiwa noasapaapi ami kaiwa wani Kinyi ishiya kiyaami amitha maarho manyinyaamataiwihiya masihonya gwinyaahohiyhiyai nepi nunjinho. Ye akite Apore. Kinyi gwinyaapi maaritingirihireti sikirete. Isi kinyi kireti kiyapaise,” ndaase.

²² Satatosati ami sandaase. “Kahapaamapi nahataapa Apihho ningi naninyataise. Iyataati nini komi mwaahonisapi utaaho wo mmonati neti gimaawunyainje. Ami neh nis Apihohihi nini komi mwaahonisapi mmonati gwunyaatahore. Iyataati ami nis Apihopi ishiya wandi mmoniwi gimaawunyainje. Neh nini komi mwaahoninhi Apihopi mmoniti ginunyaatahonene. Isi ami ishiya usai nini komi mwaahonin nis gwinyaati maaritotihandaahi nis Apihho siyati setahore unditi kometirihiretapi neti kiyai nunjisanhiyaisaahhi nis Apihopi kiyai

giwunyaatati nusesipatonihhi mmondaapo,”
ndaase.

²³ Sandi satatosati ami sapthi komi
otipipatihyaimaawi bimauhis kiya neh
sawanaahi yatih bindawa Jisaasiho
nepemaitati kiyai saundataase. “Sah
kimaiwa mmonihohiwimaiwaapi ami
nyah gaanihi kimaiwa mmonihaayo tiwi
maaritwise. ²⁴ Ami nini sangi sandi

kasatataato. Sah wani kimaiwa noaipasih
taawi mmonihohiwimaiwa mmondotwi
awaisawihya yapipati ishiyai winjaawi
bimohiyihyauni ami ishiya Autaahaatihomi
piwaha atiwi nepi ausaahohiyihyauni jihura
maaritawaahandi kandi kiya windi mohopo.
Aiw ami kiya piwaha kima sah wani taawi
atisohma kiya atitaatiwi maaritawaahandi
kandi kiya windi atihomisopo,” undataase.

*Kima Piwima Utaaho Samariyaahandaahap
ho Judaaho Woi Iwitatamasihopi Jisaasiho
Katindihandapihaare*

²⁵ Wura utaaho wo Judaahiyaami winihapi
kataunjishiho Jisaasihoenda ko piwaha
napitiyaha kandise tati jaiwiya piwaha wa
nunjendandi nasataise. Ko nasati Jisaasihoai
sata nunjenataise. “Katipinyasingihonye, nini
nini napitiyataatinih asohonimatitandihandi neti
nasisoari bimtande?” undati nunjenataise.

²⁶ Nunjesih Jisaasiho koai saundataase. “Piwaha
winihapiapatih napititaha jipatipindih kinyi
awitipi mmonapaise? Aimb ami ka piwaha
napititaha ahotih awitipi mmonapaise?”

undataase. ²⁷ Saundihĩ ko winihapipa kataunjisĩho wihoanjĩha sata kaundataase. “Kinyĩ Autaahaatĩhoai kinyĩ omanjĩtĩtĩhĩ kandĩnĩhĩ amĩ kinyĩ maarĩho nahato konĩhĩ amĩ kinyĩ andĩtati andĩtitingĩtĩhandĩ watĩpĩhandĩ kandĩhĩ amĩ kinyĩ gwĩnyaahingĩtĩhandĩ kandĩnĩhĩ saiwa nahatewa komĩhetĩ niyonĩhĩ kinyĩ Awaisĩho Autaahaatĩhoai maarĩho nunye. Aimbĩ amĩ kinyĩ isĩhiya kinyĩhiya aunahĩpati yapĩpati naasaipitĩ kataahapĩhiyai maarĩho nunye amĩ kinyĩ kĩwahonĩ kinyĩ maarĩho kinyĩ ambĩpati nunyapĩ itatamanĩhingĩpatamataimbo tati jĩpatĩpindise,” undataase. ²⁸ Saundihĩ Jisaasiho koai saundataase. “Kinyĩ tĩtĩhĩ akaaha nga katapaase. Isĩ kinyĩ wanĩ katingĩpatamataimbĩ tĩtĩhĩ kiyapaapaahi asohonjimatĩpi nasisoari bimitaise,” undataase.

²⁹ Sata kaundihĩhandĩ kandĩ ko winihapipa kataunjisĩho sawaho Jisaasihoai nunjesĩtĩhandapĩ siyati gwĩnyaataise. Wiwa nisapĩ Jisaasiho satati ko nĩngi nanisesĩtĩhandami wihoanjĩhandĩ gwĩnyaahondaahandĩ kandĩ amĩ ko nĩngi napindapĩ nanisese tĩtaiso taunyaati Jisaasihoai saundati nunjenataise. “Amĩ kinyĩ sandĩpĩ kinyĩ kĩwahonyĩ isĩhiya naisĩhiyai maarĩho nunye dingĩyĩhiya diyaapise?” undati nunjenataise. ³⁰ Saundati nunjesĩhĩ Jisaasiho komĩha wihoanjĩha koai sata kaundataase. “Utaaho wo Jerusaremĩhanda namasi Jerikohandaahapĩ daihĩra taati notaise. Naihĩ isĩhiya maatĩmaatĩwĩ ikohiya nutanĩwĩ koai isĩpĩ komĩ utĩ apotĩhĩrĩ nausohaapĩ nusepĩ somaahomwapĩ koai pĩhitĩwĩ tipĩ

daihra ahiyampi niyauhi ko asisiwiratihi kwaapanimaasati ahondaise. ³¹ Aih+ am+ utaaho wo p+risiho Autaahaat+hoai nandapa t+hat+ d+pumas+ho daihra kira notaise. Not+ mmonata utaaho daihra ahotih+ usonamap+ wind+ koai namumat+tanda+ kiset+ daih+ram+ wih+n+h+raap+ nusatipati notaise. ³² Aih+ am+ utaaho wo is+hiya Autaahaat+homi An+ Awaind+handami ot+p+pati ipaahamb+hapa kiyohiy+hiya Ripaihiyaam+ho daihra kira nasaho mmonata utaaho daihra ahotih+ mmonamap+ naas+kat+ kiyat+ kiset+ daihraami wih+n+h+raap+ nusatipati notaise.

³³ “Saim+ utaahuri suri usonamaahandi kandi neh+ iwinjap+ mmon+map+ naihi+ am+ utaaho neh+ koai wo is+hiya Samariyaahiyaam+ho daihra kira nasataaho nasati ko ahotimb+p+hi noaipataise. Nasati noaipati mmonata utaaho m+maipiyati ahotih+ kop+ maar+ho waati asip+wisataise. ³⁴ Asip+wisati kom+hini det+ not+ kom+ asaahaat+h+ atipati wer+hand+ am+ wain+hand+ nuhaati iwinjaati nur+maasati asaaha ur+mataise. Iyati ko koai nimaati kom+ dongihoas+n+ ahiyati is+si not+ an+hand+ wind+ naw+ho nunyaw+ nanohot+handap+hi ah+wisatosati winjaati bindataise. ³⁵ Aih+ asis+ha kas+n+heti naw+ho taanauh+ho siriwaahonyuri naw+homi ikihomb+ niyaati an+hand+ sand+ jaati bimis+hoai nunyat+ saundataase. ‘K+mo utaamop+ naw+ho wapa kiny+hapa owemap+ t+mapaapaah+ n+n+ kimihoaan+ jap+h+ nap+t+hura naw+ho kop+ owemap+ timahing+hop+ wihooan+ nah+m+taani k+moai k+ny+ iwinjaap+ bime,’ undataase.

36 Isi ami isimiya kimingwaasami maahiwo utaaho maati+maatiwi ikohiya tipi nusopi+sasoh+hopi awaindi+handi maariho nunyati asipiyati iwitatamanataise?” undati nunjenataise. 37 Saundati nunjesihi ko Judaahiyaami win+hapi+pa kataunjishiho wihoanjiha sata kaundataase. “Utaaho kopu maariho asipiwisati iwitatamasihore,” undataase. Saundih Jisaasiho koai saundataase. “O ami kinyi numbwi sikati kaimbi isihiya usaisi iwitatamanipi bime,” undataase.

*Kima Piwima Jisaasiho Mataayi
Mariyaayaami Anjipipihi Noti Na-
howindihandapihaare*

38 Saimi Jisaasiho komi otipipatihiyaimaawi daimi Jerusaremi+handahapi taawi nowaayopo. Taawi nowaawi Jisaasiho aunahipati wita noti nandaati noaipataise. Noaipasih sati aunahipita apopaati waati kaatami ambipati Mataahaati bindataise. Bindataati kaati Jisaasihoai kaatami anjipipihi numwaasi noti anjaji nunyati nandapa tihati yainjaraawisataise. 39 Mataahaati saat kaatami sanaapw+haatisahaate. Kaatami ambipati Mariyaahaate. Aih kaati Mariyaahaati Jisaasihomihini deti nasati bindataati Jisaasihomi piwaha atiwisataise. 40 Saihi ami Mataahaatihi nandapaapaahi nonasaya nandapa tihati timanataise. Siyati kainjati noti Jisaasihoai saundataase. “Awaisihone, nini niwihanini nundi napitaindi nandapa tihiti timanataayo. Isi kinyi ningi nisonapaino? Naapwiraati natipusoase kaati anditinihonihiti

maimburaanji nandapa maasi tihaha tìmanitaano,” undataase. ⁴¹ Saundihì ami Awaisìho komìha wihoaajiha kaati sata kaundataase. “Mataahaane, kinyi wapa pihitati taahipipaapi gwinyapenapaise. ⁴² Siyapaahandi kandi kinyi nehi windi naasaindapaahi nenoahitapaise. Iyataati sandi kinyi nenoahitingitindi Mariyaahaati kandi gaahandi naitandaise. Sandi kaati nesitindi ishiya usa kaatamìhetapi windi nemaamaitapo. Owetitaise,” undati Mataahaati Jisaasiho kaundataase.

11

*Kima Pìwìma Jisaasiho Komì
Otìpìpatìhiyai Gaapundìtaatìwìhandapì
Kataunjindìhandapìhaare
(Matiyuho 6:9-15, 7:7-11)*

¹ Asisìha waara Jisaasiho wapihi taati gaapundataise. Gaapundati namìhaasìhi komì otìpìpatìhiyaami wo koai saundataase. Awaisìhone nyahi gaapundìtihaahandapi satìwì gaapundìwise tipì katipìnyase Jonìho komì otìpìpatìhiyai kataunjipatamataimbo undataase. ² Aihì Jisaasiho kiyai saundataase. “Sahì gaapundawaawi satìwì gaapundìwise. ‘Apore kinyi ambipati nehi naasaipatihi nyahi newa awaindewaamaitaano. Kinyi nyangi nyainjaapi bimaami numwe. ³ Asisìha nahatewetì asisì nìnaasetapìhapa nandapa nanyinyami numwe ⁴ Isìhiya nyangi maipìhaiwa kanyisauhi nyahi kiyaami maipìhaiwa nyangi

kanyisohiwaiwa newaumahohipatamataimbi nyami maipihaiwa nepinyamape. Aimbinyangi wapa nanyisendandihandaatihinyanyamaasi namumwe' tiwi gaapundiwise" undataase. ⁵ Iyati ami ko kiyai saundataase. "Sami wonjinyi naisoho bimonihipipaahi apwitetetinumwinyi naisohoi saundataise. 'Naisohone nandapa biretihandi mairima naninye. Amijapihibosonihinisihandinahimitaano. ⁶ Nisi naisoho wo daihira napinjaho wanyikonihinisi anjipihinoaipasihinandapa koai numwitandihapa owetihitono' undataise. ⁷ Saundisamihinyi naisoho mihatihianjitihi nanototisho gi sahitaise. 'Kinyi ninginaapinuraapi namame. Maasomwaanji aimianitindi napwitihi nisi metihonyaisati maasi nanotondaayono. Isi nini nepati nandapa wapa namaahimito,' hitataise. ⁸ Nini sangisandikasatataato. Utaaho anjitihi nanomasihonisi naisohoso tati gwinyaataati nepatinandapa neunyataamaise. Owe. Nandapa katohipipananinye undati jinjihatema konihikaundonihipoundonihikandapi bipi nepati katimbipa pihitatinemwitaise. ⁹ Isi nini sangisandikasatataato. Sahi wapa nusetitonihipaapi Autaahaatihoi nunjenwise ami ko kapa nasamitaiso. Sahi Autaahaatihowapa nasamitandihapaapi koapihi daapise daahohipipa ko nasanyonihisahi naitaawo. Sahi Autaahaatihomimaasomwaanji tipikwitaapise ami Autaahaatihoi atisisati maasomwaanji sapi nasuwitaiso. ¹⁰ Ami ishiya nahatiya wapaapi nunjenohiyihiyai kapa koai nunjenihohipipa

Autaahaathiho kiyai nunyahore. Iyati ami utaaho wo wapaapi Autaahaathihoapihi daasihoai ami ko daasipipa kapa koai Autaahaathiho neti nunjahore. Iyati ami utaaho Autaahaathomi maasomwaanji tiwati kwitiwataataahi ami kopji Autaahaathiho maasomwaanji ko nandaitandi niwuwahore.

¹¹ “Sami wonyi kimwaaho sapihongi apore araihopinyisi nandaani naninye hitonhi sapihonji araiho namunyapi akwiranaho maipihapa numwitaino? ¹² Iyataati ami metihonji kohomi mwaaho kwaanipatapi sapihongi naninye hitonhi kinyi sapihonji namapi naapiho maipihapa akosho nepumwitaino? Owe. Kinyi sapihonji windi saimbi kamaitaise. ¹³ Ami sahi ishiyaati maipihyaatisi sami metihonyai nandapa maahoipati titihi gaahapaahihisi sami metihonyai nunyawihyaate. Isi ami sikiyatisi sahi baiwi gwinyaapise. O ami sami Japiho yamihapataathi bimisihohi ishiya usa Itipho Gaaho nyangi nanyinye undiwi nunjenihohiyihiyai Itipho Gaaho ko kiyai nunyahore,” undati Jisaasiho otipipatihiyai kaundataase.

*Kima Piwima Ishiya Jisaasihopi
Biyerisepurihomi Watipihanda Itipho
Maipihapai Nemataise Tohitihandapihare
(Matiyuhu 12:22-30; Maakho 3:20-27)*

¹⁴ Itipho maipho maahomwaanji dhiwati piwaamaatahoai Jisaasiho nemataise. Siyati Jisaasiho utaahomihetapi itipho maipho nemwasihisi aimi utaahomihetapi

noaipasi naihi ko utaaho piwaamaatisoho
 namasati piwandaase. Aihii kandapi isihiya
 wirisandihandii mmonawa yaiwimapii
 aatimawaayopo. ¹⁵ Saihihandii kandi
 usa satawaatopo. "Itipihoo maipihapaami
 awaisihoo Biyerisepurihomii watipihandaahi
 itipihoo maipihapa nemataise," tawaatopo.
¹⁶ Satauhii amii isihiya usa Jisaasihoai
 saundawaatopo. "Kinyii nyangi nepii nanyisapi
 yamihapataatihapii watipihandii wwindii kaime.
 Kaisamihii nyahii mmonahaawii Autaahaatihoo
 koaisatindaise taatii nyahii gwinyaitaano," un-
 dawaatopo. ¹⁷ Saiwii kaundauhiihandii kandi kohii
 kiyaami jaiwaiwii gwinyaapii kaundohitihandii
 usonataatii kiyai saundataase. "Isihiya
 yapipatii naasikataahapihiya tipitapaatiwii
 tunawaawaahii kiya nosasindaapo. Iyataatii amii
 nususasi tipitapaatiwii tunawaawaahii kususami
 bimohitihandii notii nosasindaise. ¹⁸ Iyataatii
 amii Bwaasirihirii tipitapaatatii tunataataahi
 napitiyatii andititatii kahapaamapiipa jaatii
 bimitaise, sahi nisapi ko Berisepurihomii
 watipihandaahi itipihoo maipihapa nemataise
 tohitimando. ¹⁹ Ninii wanii Biyerisepurihomii
 watipihanda itipihoo maipihapa nemwasanaahi
 amii samihiya diyaami watipihanda itipihoo
 maipihapa nemwahopo? Sahii satiwii
 katohitimandapi sahi sawanaatami isihiya sahi
 jaipitiwii naharitiwii topoo satiwii kasaitaapo.
²⁰ Amii ninii Autaahaatihomii watipihandaahi
 itipihoo maipihapa nemataayo, amii sandihii
 Autaahaatihoo aimii nasatii namasatii sangii
 jainjaatii bindataise tatii netii nasisataise.

21 “Utaaho wo komihapa pwisipi yaipati isiwati nainaamaninati biyati komi anjipihhi komihapaatihhi jatataataahi komihapa kahapaamapipa namosasinati biyati ahusotitaise. 22 Iyataati ami utaaho wo apipaahi watipihho nasati koaisami tunamaami koai tiwamati pwisipi yaipati anditiwiwitandi isiwatimbipa naitaise. Neti tipitapaati nahataapa isihiya usai nemwitaise.

23 “Utaaho nisi naisohoemaamatati ami ningisati maasi tmaamaamaitisho so nisi tiworihore. Ami utaaho wo ningisati maasi nisi isihiyai sipisiphonyaamatiyati neti ahomaisiho so ami nisi isihiyai neti kihikihoanematit toriwati tahamanausoasataise,” ndaase.

*Kima Piwima Itipihho Maipihho Japihhi Nasati Nandaasitihandapahaare
(Matyuhho 12:43-45)*

24 Ami sa satatosati wa sandaase. “Itipihho maipihho utaahomihetapi noaipasi nehahaati awasihapihhi noti daayati wapihi ko ikindandihapihapi daataise. Nehahaati awasihapihhi isihiya owehapihhi ko ikinati biyati bimtandihapihapi mmonati dainjati owetihhi wapihi monataati sandaase. “Nini anjipihhi jihhi bimambiti noaipasi nasohipihapi japihhi naitaano,” titaise. 25 Naitaano tamapi nasati anjhandi jihhi bimainjati naindihandi mmonata isihiya sanahiwaiwi naihoapi itatamanimihauhi mmonataise. 26 Mmonamapi naisihohi noti itipihho maipihapa ikwi naasairitihhi wiramihhi

yahur+itahapa 7 kiyati ap+paahi maip+hapai ko not+ numwaasihoai nusatip+haahapai numwaasi napihi nap+w+ nandaapi utaahom+heti bindawaayopo. Bimauh+ ko jih+ got+ m+maipiyati bimainjahosi wani ipot+handi daahi ap+paahi m+maipiyausoasanati bindataise,” undati kiyai kaundataase.

²⁷ Jisaasiho taati sata kaundih+ is+hiyaami ot+hat+hap+ apopaati waati waap+hitati p+w+ha sata kandaase. “Itapaati kinaati gi nang+moti amwit+hin+nyati g+tatamasaamaati saati ami ak+it+in+hi Autaahaatiho gaahandi kaw+sataise. Isi ami kaati waati maaritane,” tati kandaase. ²⁸ Sata Kaati katih+ Jisaasiho kaati wihoan+ha sata kaundataase. “Owetise. Is+hiya Autaahaatihom+ p+w+ha baiwi atiwi nep+ ami baiw+ japepih+rohiy+hiya siyaah+hi asakaiw+ maarit+w+ise, ami ak+it+in+hi Autaahaatiho kiyai gaahandi kaw+sataiso,” tati kaundataase.

*Kima P+w+ha Jisaasihoai Is+hiya Usa
Wat+p+handi Windi Mmondaano Und+w+
Kaundoh+it+handap+haare*

(Matiyuho 12:38-42; Maak+ho 8:12)

²⁹ Is+hiya taah+it+handi taap+w+ koap+hi ahoyan+hauh+ Jisaasiho kiyai saundataase. “Wani kimura namoyaatiw+ bimohiy+hiya ap+paahi maat+maatiw+ maip+hiyaare. Kiya s+wipati wat+p+handis+hat+ mmondaatiw+ nasenawaayopo. S+wipati wat+p+hat+ mmondaatiw+ nasen+hauh+handi kandi n+n+ kiyai s+wipati wat+p+hat+ w+ndi kaindi namunj+to owe neh+ jihura Jonaaho kaind+handapaah+hi

kaunditaano kiya gwinyaitaatiwo. ³⁰ Sandi apaapi maato ami jihura Jonaaho kaindihandi ishiya Niniwehandaahiyai nunjataise. Aih ami wani kimura namoyaatiwi bimohiyihiyaatangi nasisataise. ³¹ Iphomi bopihihooanji mihombihaati waati apopaati yapipati ishiya kahapaamapija jaati bimisaamaati wani kimura namoyaatiwi bimohiyihiyaaisati asisaha Autaahaathiho neti ishiyai tipitapaati usondandiheti doaitaise. Asisaha keti ishiyai kaati kiyaami maipihaiwa neti ausaimanati nunjitaise. Sandi napaape, jihura kaati mihopi yapipatami otasaahaapihapihaati Soromonihomi gwinyaasitihandi mmona komi piwaha atitandi nasataise. Aih ami wani kimura Soromonihoi apipaahi nusatiphaati awaindihandi gwinyaaho kimbhi noapati kimo bindataise. ³² Asisaha Autaahaathiho ishiyai neti tipitapaitandiheti ishiya Niniwehandaahapihyauni ami wani kimura taawi namoyaatohiyihyaatuni japihi nepapi Niniwehandaahiya sangi saiwi saiwi maipihaiwa kaiwihyaate satitaapo o ami kiyaahi Jonaaho piwaha ausaasihi atiwi nepi aimi kiyaami maipihaiwa namasi nepemaitiwihyaaso. Ami wanihi Jonaahoi nusatiphaahandi apipaahi awaindihandi gwinyaaho wani kimbhi kimo bindataise.

*Kima Piwima Ndiha Ishiyaami Ambipati
Niwusooatitandi Sisihare Tahaare
(Matiyuho 5:15, 6:22-23)*

33 “Isihiya sisaha tipopi anaanami otitihuni ami yutihiraatihuni noasawi ahiyawaamaayopo. Owetise. Sisaha tipopi autaahi nimaatarihireti nimaaposawaayopo isihiya anjitihihi napiwu nandaahohiyihiya sisaha ka nusaatonihhi japi nandaitawo.
 34 Kinyi ndiha ambipatami sisahaare. Kinyi ndiha maiwu namaayotati maipimendaataahi ami kinyi ambipati nahatepisingi sisaha gaamati nusaatitaise. Iyataahandi kandi kinyi ndiha maiwu niyotamataataahi ami kinyi ambipati nahatepi katinihi gaamati asahatamaitaise.
 35 Sisaha samiheti nusaatati ahotisaha niyotati asihatindihandi nasamaasaitaisi sahi baiwu jatiwuse.
 36 Kinyi ambipati wihoanjihati asihimetati nahatepi gaamati nusaatamataataahi sisaha kinyiheti nangusaatipamatiyati kinyi ambipati nahatepi gaamati nusaatamaitaise,” undati kiyai Jisaasiho kaundataase.

*Kima Piwima Jisaasiho Parisihiyaamuni
 Winihapipa Katiwunjohiyihiyaamuni
 Kiyohiwaiwaapi Titihimahe Undati
 Kaundindihandapihare*

(Matiyuhu 23:1-36; Maakihu 12:38-40; Rukiho 20:45-47)

37 Jisaasiho piwaha satati kaundati aimi owetihii utaaho isihiya Parisihiyaami wo Jisaasihoai nisi anjipipihii nandapa maasi nandihawu namme undataase. Namme undihii Jisaasiho notii nandaati nandapa nandandi ganihooasinii nusanati bindataise.
 38 Bindataati Jisaasiho ikwiri windi bahomusati nehii

nandapa neti nainjhi ko Parisiho Jisaasihoai nandapaapi gaata numwaasiho sandi ko ikwiri jhi bausatosi namainjo tati waati aatama iwinjatataise. ³⁹ Aih Awaisiho koai saundataase. “Sahi Parisihiyaati wipati kaapihomuni nyaihandi piretihomuni tiwathi tiwahaapi itatamanwi bausawahiyaate. Bausawaahandi kandi utatopopihi sahi maipihaiwa kaitaatiwi pihitiwi mimaipaiwi gwinyaaahohiwaiwa maipihaiwa pihititihiyaate. ⁴⁰ Sahi apipaahi nahariwhiyaati maipihyaate. Utaaho kapa kiyati Ahaisiho tiwathi kiyataati utatopopimaawi kiyati ahimaiho? ⁴¹ Iyataati kahapaamapi wipati kapiho ami nyaihandi piretihoatihi mihatih ahotimbipa ishiya nenoaahitohiyhiyai iwitatamanitandi nunye. Saiwi kiyawaawaahi sahi noaipapi Autaahaatihomi ndiheti titihi popitihyaati gaahiyaatimatitapo. Aisaihi ami nahataapa gaatati ami titihititaise.

⁴² “Sahi Parisihiyaati jaawo! Sahi Autaahaatihomi katimumwaanji kamaiwi asireti asipatuni ainjotishouni akonanaatuni ami wapa nandapa biyati waamainjotitandihapa kipiwi teni teni kaiwi tipitapaapi nehi ninaasaimbaahih nunyawhiyaatiso. Saiwi kiyawaawi titihi gaahaiwa kaitaatiwihaiwauni Autaahaatihoi maariho numwitaatiwihanduni ishiyaapi maariho asipaitaatiwihanduni namapi sehimwaapihiyaatiso. Sahi wapaisangi nanipimatiwi namihiriwi saiwa nahatewa kiyawaawaahi sandihi ami gaatitaihe.

⁴³ Sahi Parisihiyaati jaawo. Sandi nini

apaapimaasato ami anihaiwa gwiharaahaiwa
 Autaahaatihopi gwinyaapi gaapunditaatiwi ami
 ahoyanohiwaiwaatihimi hoti mitoahoahahi
 ishiya jainjapi bimitaatiwi apipaahi
 maaritimapihyaatiso. Aiwami ishiya
 taahiyihiya ahoyanhohipipihini nowaahura
 ishiya nyangi keti ipihirete nyatito tiwi
 apipaahi maaritiwihyaatiso.

⁴⁴ Iyataati Sahi Parisihyaate jaawo!
 Sahi animwaahipati ahimetise tiwi
 kataasini itipapi nuwi napiwiyawaawi
 ishiya noaipapi Autaahaatihomi ndiheti
 maipihyaatohiyihiyaamataiwihyaatisi jaawo,”
 undati kiya Parisihiyai kaundataase.

⁴⁵ Sata kaundihini Judaahiyaami winihapipa
 katiwunjohiyihiyaami wo Jisaasihoai
 saundataase. “Katipinyasingihonye, kinyi
 piwaamaiwa kimaiwa satipi katapaapi
 kinyi nyapi piwaha maipaha katapaase,”
 undataase. ⁴⁶ Aihini Jisaasiho koai wihooanaha
 sata kaundataase. “Sahi winihapipa
 katiwunjohiyihiyaate jaawo! Autaahaatihoni
 sangi yaasihandi nasamitaise ami ishiya
 winihapipa japepihiritaatiiwi usaimaniiwi
 daihira dahomaawuhowo. Dahomaawupwi
 daahi sahi naanhaiwa ishiyai nunyawaayowo.
 Nunyauhi kiyai naanawisataise.

⁴⁷ Sami jaasoya Autaahaatihomi piwaha
 atiwi nepi ausaahohiyihiya piropetihiyai
 tiwauhi napohiyihiyaami animwaahipati
 nehini gwinyaitaatiiwhati sahi taawi
 yaurimwaawaayowi ami jaawo! ⁴⁸ Sami
 jaasoyaami kiyohitihandapi sahi gaare tiwi

gwinyaapî isihiyai nunjawaayopo. Aiwi samî jaasoya Autaahaatîhomî pîwîha atiwi nepî ausaahohiyîhiyai tiwauhî napohiyîhiyaamî anîmwaahîpatî sahî yaurîmwaahohiyîhiyaate. Saiwi sahî isihiyai nepî nunjawaayopo.

⁴⁹ Sahî saiwi kaitauhî Autaahaatîho tîtîhî gaahandî gwinyaasîtîhandaaahî ko satise. “Nînî kiyaapîhî nisî pîwîha atiwi nepî ausaitaatîwîhiyaisunî amî otîpîpatîhiya aposerîhiyaisunî nandusaasîto. Nandusoaaيسانîhî kiyaamî usai siyîhiyai timapî amî usai kiyaamî ambîpatî yaawîhaiwa numwîtaapo,” tatî aimî katise. ⁵⁰ Isîhiya wanî kîmura namoyaatiwî bimohiyîhiya wuwanîhura Autaahaatîho yapîpatunî yamîhapatunî ahaisuraapî namasawî tîtîhî Autaahaatîhomîhiya isihiyai timapî napîwî wanî kîmuraatîndîhandapî wihooanjîhandî yaawîhandî wanî kîmura namoyaatiwî bimohiyîhiyaatangi Autaahaatîho nasanyonîhî sahî naitaapo. ⁵¹ Jîhura Aberîhoai namasawî tipî napîwî amî Jekaraiyaahoai Autaahaatîhomî anîhandamunî nawîha tiwati nyepaiwî ahiyohîtîhandî arîtaahandamunî mataapîpîhî tiwauhî napwisîhoaapîhîndaise. Isî kandapî wihooanjîhandî yaawîhandî isihiyai Autaahaatîho numwîtandîhandî wanî kîmura sahî namoyaatohiyîhiyaatamîhetimaawî ahoyatî ahîsisondaise.

⁵² “Wînîhapîpa katîwunjohiyîhiyaate sahî jaawo! Isîhiya gwînyaitaatîwîhandî naitaatîwîhîraamî kihîrî nupwî nandaa-hohîrîhîrî sahî aimî nemapîhiyaatîso.

Nemaposawî ami sahi sawanaatisangi windî nuposami namandaahopo. Aiwî ami isihiyaisangi nandaitotiwiyauhi sahi niwisapupwîhiyaatiso,” undataase.

⁵³ Jisaasiho sata kaundamapi kapihi anjipipihî aimî namasi naihi Parisihyaunî ami Judaahiyaami winihapîpa katiwunjohiyîhiyaunî piwîha Jisaasihopî kanawaayopo ko piwîha wa Mosesihomî winihapîpai netî nopîsasatunî ami Autaahaatîhoai netî nopîsasatî kopî sisipîtiha kanyaso tiwî jaiwaiwî iwinjataawaawî kopî itîhîtiwî wapa pîhitîwîhaiwa katiwî koai nunjenawaayopo. ⁵⁴ Saiwî kiya baiwî Jisaasihoai komî maahomwaanî jatawaayopo. Ko wa kaundonaahi sa piwîha tîhîmetaha katapaase undîwî komîhetî piwîma nuto tiwî ahoyanawaayopo.

12

*Kîma Piwîma Jisaasiho Komî Otîpîpatîhiyai
Parisihyaami Kiyohîwaiwaapi Jaawo
Undîndîhandapîhaare
(Matiyuho 10:26-27)*

¹ Isîhiya taahîthandî ambîpati owehandî wirîsandîhandî Jisaasihoapîhî itîpunîwî ipwîsaatîwî ahoyanawaayopo. Saiwî taawî ahoyanîhauhi sura Jisaasiho komî otîpîpatîhiyai jîhî sata kaundataase. “Isîhiya Parisihyaamîhetapî waatî nipîsatî noaipasîthandapî sahi jaawo. Sandî ninî kasatohîtîmandî Parisihya nyahî awaisawîhiyaanîni gaahiyaaniso tiwî

nawihaiwi isihyaami ndiheti genaniwi jaipaiwhaiwa kiyohiwaiwaapito. ² Isihya wapa noasawi kaiwi ami piwha noasawi bipi piwanihohiha Autaahaathiho isihyai auta neti nunjati kaundonihi nahatiya mmoniwi atitaapo. Sandi asisitha ipotiheti Autaahaathiho kiyonihi siyati noaipaitaise. ³ Isi siyatisi kinyi wapa apathi katingipipauni ami wapa nehi niwipihiroti bipi usaami atihropi katipi wihingipipauni auta isihya ahoyanopipihi katisaihi nahatiya atitaapo.

*Kima Piwhima Jisaasiho Isihyaapi Yamaiwi
Autaahaathiho Nehi Naasopaahih
Yaiwise
Tindihandapahaare*

(Matiyuho 10:28-31)

⁴ “Nisi naisihyaate, nini sangi kimandi kasatataato. Isihya nehi sami ambipatisaahih timawaawi ami ipoti wapa sami maarhoaisi windi kamaawitaatiwhiyaapi sahi windi apipaahi yamaiwise. Owe. ⁵ Sahi nehi naasopaahih yitaatiwi nini kimandi kasatataato. Utaaho watipihaiwaisaho sami ambipati tiwatosati ami ipoti sami maarhoai neti apipaahi maipihapimaitandihopaahih akitihihi sahi kopi yaiwise.

⁶ “Sahi aimi mmoniwi gwinyaapihiyaate. Isihya kohonya ikwi naasairitahonya nawiho asihisho 2 toyaaho nunyawih nehauho. O ami Autaahaathihohi koho mataapihapa siyahapaapisih windi nanipimimatahoe. Owetise. Kapaapi gwinyaati jata isiwatahore. ⁷ Ko kinyi mitihooatih misisiha nahata aimi awita

mmonahore. Sahihî ishiyaatisî koho so mataapîhapai nusatipîhaapîhiyaatisî wapa nanyoapaitaiso tiwî wîndî yamaiwise,” undataase.

*Kîma Pîwîma Isîhiya Satîwî
Nîni Kîraisîhomîhonîne Amî Nîni
Kîraisîhomîhonîniîmaahî Tohîtiîhandapîhaare
(Matîyûho 10:32-33, 12:32, 10:19-20)*

⁸ “Nîni sangi kîmandî kasatataato. Utaaho wo nisapî satatî nîni Isîhiyaamî Awaisîho Saaho Jîhomîhonîne tiso sopî Autaahaatîho isîhiyai tipîtapaatî usonîhonîhura Autaahaatîhomî otîpîpatîhiya yamîhapataatîhapîhiyaamî ndîhetî ko nisîhore ndî Autaahaatîhoai kaundîto. ⁹ Iyataatî amî utaaho wo isîhiyaamî ndîhetî nisapî satatî nîni Isîhiyaamî Awaisîho Saaho Jîhomîhonîniîmaahî tatî nîngî ahosîniîmataataahî amî nisangî koai Autaahaatîhomî otîpîpatîhiya yamîhapataatîhapîhiyaamî ndîhetî aho-sumwaito.

¹⁰ “Utaaho wo Isîhiyaamî Awaisîhonîniî Saahonîniî Jîhonisapî wapa maipîhapa katiwaiwa Autaahaatîho nga nemwaitaise. O amî utaaho wo Itîpîho Gaahopî wapa maipîhapa katiwaiwa saiwaahî Autaahaatîho wanunî amî ipotî isîhiyai tipîtapaatî usonataahura wîndî nemwaamahonîhî kaiwaanîhî ahotîtaise.

¹¹ “Sangi tipîtapaapî jasondaatîwî isîhiya anîhaiwa ahoyanîwî Autaahaatîhopî gwînyaapî gaapundohîwaiwa gwîharaahaiwaapîhunî amî isîhiya awaisawîhiya gamanîhiyaapîhunî nasamaasi naisaihî sahî samaatîwise,

nyahi piwaha wihooanaha kiyai maahiwa kaunditahaawe tiwi gimunyaapise. ¹² Ami sandi apaapimaato, ami sangi saiwi kasisaihi keti suraanhi Itipho Gaaho piwaha ishiyai sahi wihooanaha kaunditaatiwaha neti gisunyaitaihsato,” undataase.

Kima Piwaha Utaaho Kahapaamapipa Asaketah Naharisahopihare

¹³ Ishiya kapih ahoyaniwi bimohiyhiyaami otihatihapi wo sata Jisaasihoai kaundataase. “Katipinyasingihonye, nisi taasihoi kaunde ko apihomi kahapaamapipa ikipipa tipitapaati ningi wihooanahapa naninyati ko wihooanahapa naitando,” undataase. ¹⁴ Aih Jisaasiho koai wihooanaha saundataase. “Utaahone, ningi sandapi kinyi saimbi kaitape ndati ndi ahinihe shoaasangi kahapaamapipa japihomihapa wihiwihooanhi tipitapaati nasamitando?” undataase. ¹⁵ Undatosati ishiya nahatiyai saundataase. “Sahi jaawo! Kahapaamapipa pihindi ahoaindi noaipati kahapaamapipaisahonnimatitando tip waati gimunyaape. Utaaho komi asohematati nasisoari konhi ko bimitandhandi kahapaamapipa neti ahoyatoaatimbipetapi windi namaitaise,” undataase.

¹⁶ Undati kaundatosati ami piwaha wa siwipati nepemaahiwati sata kaundataase. “Utaaho wo kahapaamapipa asaketaho komi yapipati osaataati nandapa pihitati nimaatati akuraitaise. Akuraayonhi ko kahapaamapipa asaketisho siyati sawaho gwinyaitaise.

17 Nisi osaataati nandapa akuraayataisi nini napitaito nisi nandapa kipwiti ahaitandihani anjanji oweso tati gwinyaataise. 18 Siyati gwinyaatosati sandaase. 'Nisi nandapauni ami ikipipauni ahiyohiwaiwa anihaiwa gwiharaahaiwaasi namati nupwisasiti waiti aungwohaiwa awaiwaiwa animatitaano. Animatitosati nandapa kipwiti kapauni ami nisihapa ikipipauni kaiwaatihahi ahinotitando. 19 Ahinotanihi nini saindi gwinyaitande. Ikipipa nandapa kinaungwiha taahiwaiweti nga ahinotanihi asakaindi maarititi tahaapaindi ikindi nandi usaimanindi bimitando,' tati gwinyaataise. 20 Kohi siyati gwinyaasihandi kandi Autaahaatihoko koai saundataase. 'Kinyi apipaahi naharihone. Wani kimura apimatihi napomasamihahi kinyihapa nepi irihapiwipi ahaingipipandi naitaise?' undataase. 21 Isi sikiyate, isihiya kahapaamapipa nepi irihapiwipi ahiyawaawi Autaahaatihomihaiwaapi apipaahi nenoaahitimawaayopo," undati kiyai kaundataase.

*Kima Pwiima Kahapaamapipaapi
Pihitiwi Gimunyaapise Tati Jisaasiho
Katindihandapihaare
(Matiyuho 6:25-34)*

22 Aihahi Jisaasiho komi otipipatihiyai sata kaundataase. "Ami sandapi nini sangi kasatataato. Sahi itatamaniniwi usaimaniniwi bimitaatiwihandapi waati pihitiwi satiwi gimunyaapise. Nyahi nandapa nandihahapa

owesi napa nandihaawe? Nyahi nyami ambipatisi namaasaitihaahapa owesi napa niyowaati namaasatitahaawe? Tiwi waati gimunyaapise. ²³ Isihiya baiwi usaimaninwi bimitaatiwihandi nandapaisi apipaahi nusatiphaahande. Aih ami ambipatisangi yutihiri apotihiri apipaahi nusatiphaataise.

²⁴ Sahi kohopi gwinyapenwise. Koho so otipipati kiyati ami nandapa niyaamati kipohomahe. Iyati koho so nandapa kipoti ahoaitandhaanji anaanji owehore. Siyati koho nandapa owehotihi Autaahaatoho sawaho nunyataise. O ami sahi isihyaatihiko koho soaisi apipaahi nusatiphaapihiyaate.

²⁵ Saiwaapi sami wo pihitati gwinyaataati komi bimitandihandi masihonji neti utaarimaitaiso?

²⁶ Sahi sawi masiwonji sami bimitaatiwihandi nepi onehimiwawaawaahi kahapaamapipa wapa awaimbipaametihapaapi napaapi sahi taawi pihitiwi gwinyaahopo?

²⁷ “Tandipihonawati saniyati ahetindihandapi gwinyaapise. Tandipihonawati otipipati kiyati uti apotihiri nasati niyotaamaise. Nini sangi sandi kasatataato. Jihura Soromonho uti apotihiri sanahipipa otiwa kambwaahapa gaahapa uti apotinati yundanyainjipipa so tandipihonawati kwitaahomatiyahapa sanahipipa gaahapa otiwa kambwaahapa niyoti nipaata yundanyainataamaise. ²⁸ Kitarihiri woyiha wani nga ahetinjati bosonaahi isihiya tisatiwi sisahaapihi thoaaitatiwihapaisisi Autaahaatoho uti apotiwisataise. Sahi Autaahaatohopi apipaahi maipihonji giwunyaapihiyaate,

Autaahaat'ho uti apot'isitaise. ²⁹ Isi ami sahi gwinyapenawaawi nandapa maahapa nand'haawe, waapoho maaho nand'haawe, tiwi p'hit'iw' kapaapi w'indi g'imunyaapise. ³⁰ Sandi katot'mandi is'hiya maip'hiya Autaahaat'hopi w'indi g'imaawunyaatahiya k'imaapi yap'ibatamb'hiya saiwa nahatewa p'hit'iw' neh' kaiwaapaah'hi gw'inyaap'hiyaare. Ami sah'hi sami jap'ho Autaahaat'ho sahi nenoah'toh'p'paapi jasonati aim' gw'nyaahosi kapa tit'hi nasam'taise. ³¹ Isi Autaahaat'ho sangi jainjaati bimind'handapi j'hi p'hit'iw' baiwi daapise. Daasahi sahi nenoah'tih' saiwa maahap'hap' naito tiwi gw'nyaahoh'waiwaahi aim' ko mmonati gw'nyapese. Isi Autaahaat'ho sangi nahatewa nasam'taise.

*K'ima P'w'ima Jisaasiho Yam'hapataat'hi
Kahapaamap'pa Nep' Ahoyaw'se Tati
Katind'handap'haare
(Matiyuhu 6:19-21)*

³² "Sip'sip'handi yahonyaamataiw' is' yahonyaate, sahi w'indi yamaiw'se. Kahapaamap'pai Autaahaat'ho osamati jaati bindataati komi Jaati Bimiwaiwaami wiwa sahi awaisaw'hiyaatimatiwi kahapaamap'pa koaisaw' maasi jaawi bim'taat'wi sami Jap'ho aim' gw'nyaasi nasam'taise. ³³ Sahi kahapaamap'pa is'wasoh'p'pa is'hiya usai nunyaw' naw'ho nep'se. Naw'ho kahapaamap'pa nunyaw' nehot'ho is'hiya kahapaamap'paapi nenoah'tohiy'hiyai and'it'wip' nunyaw'se. Naw'hom' ikih' w'indi

napwirinatî namosasindandihî baiwi daapî nepise. Sahî baiwi mmonîwinjawî wapa nehî tîhî gaahapaahî yamîhapataatî nepî ahoaiwise. Aiwi kinyî wonjî Yamîhapataatî kahapaamapîpa gaahapaahî nepî ahoaingîpîpa wîndî nihîrinatî nosasinatî owemetîtaise. Iyataatî amî ikohiyaisangi kapîhî kinyî gaahapa ahîngisotimbîpîhî detî wîndî namaitaapo. Lyonîhî amî naapîho kapaisangi wîndî netî ipwiratî namopîsasîtaise. ³⁴ Samî kahapaamapîpa gaahapa ahîsisotimbîpîpîhî amî sapîhî kapîhî samî maarîhoaisangi ahîsisotîtaise,” undatî Jisaasiho kiyai kaundataase.

*Kîma Pîwîma Jisaasiho Komî Otîpîpatîhiyai
Tîmetîwise Undatî Kaundîndîhandapîhaare
(Matîyuhî 24:42-44)*

³⁵ Sahî apotîhîrî nuhîrîhîrî niyopî yamepatî apotîhîrî ipîhatiwi mmatîwi wîsasîniwise. Aiwi samî sisîha norîhîrî ramîhandî tîpopî tîmetîwise. ³⁶ Otîpîpatîhiya kiyaamî awaisîho namaatonîhî nandapa tîhohîpîpaatîhî bimainja namasi japîhî napîtandîhandapî jaawî bimohîpatamataiwo. Komî otîpîpatîhiya awaisîho napîtaiso tîwi jaawî kiyaanîhî bimaambîwî kiyaamî awaisîho nasatî maasomwaanî nanupwise tatî maasomwaanî tiwatî kwîtiwonîhî kiya atisawaawî ketî kuraanîhî nihîtiwî nîwuwîtaapo. ³⁷ Komî otîpîpatîhiya nanîhaiwi wîndî namopotîwî kiyaanîhî baiwi jaawî binyaihi kiyaamî awaisîho nasatî usosawîhiya siya awaindîhandî

maarititaapo. Nini akitinahi sangi sandi kasatataato. Ko sawaho apotihiri nuhimati niyoti yamepati wisasanatosati komi otipipatihyai ganhomhini ahwisatosati sawaho nandapa numwataise. ³⁸ Iyataati ami kiyaami awaisiho apatih apwitetetisangi ami otipwisipaati gaaturaisangi nasati usonata komi otipipatihya wandi namopi tmetisaihi usosawiya siya waati maarititaapo.

³⁹ “Isi ami nini sangi piwaha kima sandi kasatataatonahi sahi baiwi atiwise. Anaanami satiho utaaho ikopaisaho sura napitaise tati mmonati gwinyaataataahi anitinati timaninahi jaati bimonihahi ikopaisaho wandi nasati komi anaanahi nuriwatati komihapa iwiriamaawitaise. ⁴⁰ Isi sikiyatishi namaapitaise tiwi nanhaiwi binyaihihura Isihiyaami Awaisihonini Saahonini Jihonini napito. Isi ami sahi baiwi timaninawi jaawi bimaawise,” undati Jisaasiho kiyai kaundataase.

*Kima Piwima Otipipatoho Gaahopuni Ami Otipipatoho Maipihopihare
(Matiyuhu 24:45-51)*

⁴¹ Sata kaundihahi Pitaaho Jisaasihoai saundataase. “Awasisihone, piwima kima siwipati namihanipi katingima titihi nyapi katapaino e isihiya nahatiyaapi osamapi katapaino?” undati nunjenataise. ⁴² Sata ko nunjesihahi Awaisiho Pitaahoai wihoanaha sata kaundataase. “Utaaho komi amihaha gaahaisaho diyaamahonihahi otipipati biyati kaitaise komi awaisiho saundati nisi otipipatihya siyai

iwinjaapi bindapa nawiho nandapapiho titihi kura nunye undati ah>wisoniho? ⁴³ Otikipatiho otikipati biyati napaitati kiyati bimonih komi awaisiho japihi nasati mmonata nisi otikipatiho otikipati nga kanisataise tati usosiho so apipaahi waati awaindihandi maarititaise. ⁴⁴ Nini akitinihhi sangi kasatataato. Utaaho siyahoai komi awaisiho nisihapa nahataapa kahapaamapipa awaisihonimatipi ninjaapi bime undati ah>witaise. ⁴⁵ O ami so otikipato komi awaisiho ah>wisiho komi maaritihooatihapi siyati gwinyaati nisi awaisiho windi keti namaasati konhi utaarhandi ketamaitaise tati gwinyaataise. Siyati namati otikipatihiya ko winjaati bimisawhiya ushiyaisuni ami ashiyaisuni ahoyati tiwati mimaipiwisati ami nandapa nipinjati gwisaha taupimati nanati ami waapoho pihitati nanati naharisati nanhiyati bimitaise. ⁴⁶ Siyati awaisiho namaapitaiso tati nanhiyati bimonih komi awaisiho asisaha weti wura akohi napitaise. Nasati ko koai tiwati otipati iwinjiwati ishiya kiyaami awaisihiyaami piwaha atihomiwi nemahohiyhiyai yaawhandi nunyohitihandi nunyonhi kandi ko neti kiyaisati bimitaise.

⁴⁷ “Awaisihomi otikipatiho komi awaisiho gwinyaati maaritirihireti aimi mmonati gwinyaaho ami ko sawaho neti windi timaamaninat ami komi awaisiho gwinyaati maaritimbipa windi kamaisoai apipaahi waati komi ambipati maipiyati yaawhandi komi awaisiho taah>waiwaara yupwoaitaise. ⁴⁸ O ami otikipatiho komi awaisiho gwinyaati

maaritirihireti windi mmonati gimunyaaho
 ami wapa komi awaisiho windi gimunyaati
 ami maarimitimba nanhiyati kaisiho
 soai awaisiho waati taahiwaiweti windi
 yamupwoaitaise. Utaaho woai wapa
 Autaahaatiho taahipipa numwisiho so ami
 Autaahaatihoai japihi taahipipa numwitandi
 Autaahaatiho gwinyaataise. Iyati ami utaaho
 woai Autaahaatiho pihitai apipaahi taahipipa
 numwisiho so ami Autaahaatihoai japihi
 apipaahi pihitai waati taahipipa numwitandi
 Autaahaatiho maaritai gwinyaataise,” undati
 Jisaasiho komi otipipatihyai kaundataase.

*Kima Piwima Isihiyai Neti Natapaitandi
 Napitihonine Tati Jisaasiho Katindihandapahaare
 (Matiyuhu 10:34-36)*

⁴⁹ Jisaasiho sata kaundatosati ami piwaha wa
 kiyai saundataase. “Kimaapi yapipataapihi
 sisaha tihoati tipoti yapipateti tihitandi
 ahaitandi napitihonine. Sisaha tihoati
 tipohotaha keti tahati tihwitisati keti neti
 yapipati tihomaatato ndi nisi mandaha
 yaasataise. ⁵⁰ Iyataahandi kandi ishiya
 waapoho newaawi mihatih nawatiwi
 nandaahohipatamataindi nin nandaati nisi
 maarho ambipati yaasihandi naitandihaiwa
 yihaiwa taati nasataise. Taati napih nin
 kaiwa keti tariwaindi neti owemaitando ndi
 nisi ambipati maarho neti nanopisasinati
 naninjihandataise. Ami kaiwa nin sangi
 netaato. ⁵¹ Sahi wiwa nisapi satiw ko
 ishiyaanini itihinnaati tunaati tipitapaata

bimohitihandi neti owemati yathi napaisaatenyamaitandi nasahoe tiwi gwinyaitaawi owetise. Nini sangi neti yathesamati japatindi napaisaatisamaitandi napitihoninimahe. Owetise. Sahi ishiyaatangi neti tipitapaati yiyandihesamaitandi napitihone. ⁵² Wanapi namasati siyahaiwa noaipaitaise. Ishiya ikwi naasairitahiya nusulasi anaaŋi naasaindaapihi bindawaahiya itihinnwi nepi yiyandihematiwi tipitapaaitaapo. Tipitapaatiwi wuri wihoaanitanahi ami murimo wihoaanitanahi itihinnwi tundaapo. ⁵³ Saiwi tipitapaatiwi sapiho mwaahoai itihunda tiwonhi ami mwaaho sapihoai itihunda tiwitaise. Iyonihi ami sanaati maataati itihunda tiwonhi ami maataati sanaati itihunda tiwonhi ami mwaahom apwaataati saihaati itihunda tiwonhi ami mwaahom apwaataati saihaati itihunda tiwitaise,” undati kiyai Jisaasiho kaundataase.

Kima Piwima Jisaasiho Ishiyai Saundati Wapa Ipoti Noaipaitandi Jih Noaipasipipaapi Mmoniw Gwinyaapise Undindihandapihaare (Matiyuh 16:2-3)

⁵⁴ Ishiya wirisandihyai Jisaasiho piwaha wa satahaimaawi kaundataase. “Tiwipati ipiho nipatihioangi ahiyati tiwipati asihatihahi sahi jawaawi keti sahi wipati wipiwitande tiwihyaate. Satiwi mmoniw gwinyaahauhi ami wipati titihi wipwataise. ⁵⁵ Iyataati ami mbipa waati mbwaasihahi japi mmonawaawi ipiho ipitati yatitande tiwi gwinyaawaayopo. Aihahi ami ipiho ipitati

yatisataise. ⁵⁶ Saiwa siyati yapipataapuni yamihapataatuni noaipasihahi sahi mmoniwigi gwinyaawaahandi kandi sahi wani kimura taati noaipasiwimaiwaapi windi mmoniwigi gimunyaahowi sahi jaipipaisawahiyaate,” undati kaundataase.

Kima Piwima Isihiyai Jisaasiho Isihya Usaisawahi Sahi Itihinniwahi Tunihohipipa Titihemapise Undindihandapahaare (Matiyuhu 5:25-26)

⁵⁷ Sahi sawanaati mmoniwigi gwinyaapi sandi titihi gaahandi kaitihaawo maatiwini napaape? ⁵⁸ Utaaho wo piwaha neti kinyiheti yangutaati piwaha atisati tipitapa mmondandihoaapihi nangipuwitandi nangimaasi niyonihi taami daihira nomaami piwaha kaundihi titihemapi owemapise. Saimbi kiyapaapaahi ko gi windi nangimaasi noti piwaha ususaami atisati neti tipitapaati mmosihoaapihimaahimaitaise. Iyonihi ami ko nangimaati tingaatahaisahiyaami ikwiraatihimahonihi ami kiya nangimaapawi napwitiwibi bimohipipihimaahimaitaapo. ⁵⁹ Nini sangi sandi kasatataato. Sahi napwitohipipihiwindi namasi namuwibi bimaami nuwi nawiho ipotihohi owemapiho nunyamapaahi noaipasi nehahaati nutaatiwe,” undati Jisaasiho kiyai kaundataase.

13

*Kima Piwima Jisaasiho Satatati
Sami Maipihaiwa Kiyohiwaiwa Namasi*

*Namepemaitawaawaahi Napwitaatiwe Tati
Katindihandapahaare*

¹ Aihî sura isîhiya usa Jisaasihoai pîwîha wa isîhiya Garirihandaahapîhiyaapî kaundawaatopo. “Isîhiya siya maasapîho sipîsipîho taawî tipî jîtipatî namopî Autaahaatîhomî ndîhetî ahiyauhî amî awaisîho Pairothîho komî tunnîwî yahwînohiyîhiyai kaundihî isîhiya usai tipî kiyaamî jîtipatî maasapîho sipîsipîhomî jîtipataatîhî tipî naupwî ahiyawaayopo,” undawaatopo.

² Saundauhî Jisaasihomîha wihoanîha kiyai sata kaundataase. “Garirihandaahapîhiya siya napohiyîmiyaapî sahî gwînyaawaawî kiya maipîhandî apîpaahî awaindîhandî isîhiya nahatiya Garirihandaahapîhiyai nusatipîhaapîhandî kiyauhî kandapî kiyai tiwawaayopo tîwî gwînyaawaayowo? Apîpaahî owetise. ³ Nîni sangi tîtîhî akîtinîhî kasatataato amî sahî samî maipîhaiwa kiyohîwaiwa namasi japîhî wîndî akîti namepemaitawaawaahî sahî nahatiyaatî kiyaamataiwî napwîtaapo.

⁴ Aiwî isîhiya 18 kaiwîhiyai Siroaamîhanda ananî utaarîhandî niyatesi itaatisatî tiwîhî napohiyîhiyaapî kiya maipîhandî apîpaahî awaindîhandî isîhiya Jerusaremîhanda bimohiyîhiya nahatiyai nusatipîhaapî kaiwîhiyaatawa kandapî napowaayopo tîwî sahî gwînyaawaayowo? ⁵ Apîpaahî owetise. Amî nîni tîtîhî akîtinîhî sangi kasatataato. Amî sahî samî maipîhaiwa namapî japîhî wîndî namepemaitawaawaahî amî sahî nahatiyaatî kiyaamataiwî napwîtaapo,” undatî Jisaasiho

kiyai kaundataase.

*Kima Piwima Jisaasiho Ipatî Yandîpiho
Namingosîthandapî Siwipatî Namîhanatî
Katindîhandapîhaare*

⁶ Siyatî kaundatosatî amî Jisaasiho piwîha wa siwipatî namîhana sata kiyai kaundataase. “Utaaho wo ipatî pikîhandî (katamî yandîho nyamî pihoaipîhomatîyahatî) wainîhandamî osaataatî yamataise. Yamatosatî yandîpiho ningoaitaiso tatî mmondandî notaise. Notî mmonata yandîpiho wîndî namingotaise.

⁷ Namingosîhî namatî osaataatî jaatosîhoai saundataase. ‘Kînaungwîha maurîmairetî yandîpiho ningotî ahotîtaiso ndî nînî napîtî mmonîhonîhî amî yandîpiho wîndî namingose. Isî amî kînyî kati tisatîmape kati yapîpatamî atîpatî nehîhandî netî owematî ahetîtaiso,’ undataase.

⁸ Saundihî amî osaataatî jaatosîho koai saundataase. ‘Awaisîhore, kînaungwîha kîma naasaapî kiyatî ahetîta namîhaape. Kiyatî ahetanîhî nînî katamî tambîpîhî yapîpatî netî ikîsimwîtî ahiyatî amî maasapîho kauhomi ahopaisatî ahoyatî katamî tambîpîhî ahaitaano.

⁹ Saindî kaisanîhî kînaungwîha bousonîhetî yandîpiho akoho biyatî ningotî ahotîso ndo. O amî yandîpiho namingohonaahî gaasî kînyî tisatîpî nemaitaapo,’ undataase,” undatî kiyai kaundataase.

*Kima Piwima Jisaasiho Judaahiyaamî
Asisîha Ikinohîhetî Apopaatî Waati
Titîhemwasîthandapîhaare*

10 Asisiha wa Judaahiya ikinohiha Saararehura Sapaatihandeti Jisaasiho Judaahiyaami anihaiwa gwiharaahaiwa ahoyaniwi Autaahaatihopi gwinyaapi gaapundohiwaiwaami windaatihipiwiha ausaati isihiyai kaundataase. ¹¹ Aihipi kapihipi apopaati waati bindataise. Saati apopaati itipihopi maipihopi kaatami dawaaho neti daahi kisimwoti ikosisati mmatipi bimihipi kinaungwiha ¹⁸ kiyahaiwetipi timbiyati mipi maipiyati ketinjahaate. Aihipi kaatipi wipidipi titihipi dotipi bimitohaate. ¹² Aihipi Jisaasiho kaati iwinjatosati gaatati numwaati kaati koenda napihipi saundataase. “Apopaane, kinyipi timbipa aimipi ninipi nehimataayo,” undataase. ¹³ Nehimataayo undatipi Jisaasiho komipi ikwihatimuripi kaatamihetipi ahipihipi ketipi kuraanhipipi kaatami dawaaho titihipiwitapipi gaatihipi kaatipi titihipi mbatatipi Autaahaatihopipi maaritatipi Autaahaatihopipi mepipi autaahemwataise. ¹⁴ Aihipi utaaho anihandipi gwiharaahandipi isihiyahoyaniwi Autaahaatihopipi gwinyaapi gaapunditaatipiwihandipi jatisihopi sandipi mmonataatipi apipaahipi apousamataise. Sandipi apowindimandipi asisiha Judaahiya ikindaatipiwihetipi kaatipi titihemwaso tatipi gwinyaataate. Apowihipi ko kiyai saundataase. “Asisiha otipipatipi kaitaatipiwihahai ikwipipi naasairitihipi wipirami naasohitahaare. Isipi asisiha saiwetipi napipiwise samipi timbipa ko nesamaitando. O amipi asisiha kima ikindihaha Sapaatihandeti sahipi samipi timbipa nesamaitandipi namaapipiwise, owetane,” undataase. ¹⁵ Saihipi Awaisihopi komihahai wihooanipihahai ko anihandipi jatisihopi mitihohai saundataase. “Sahipi satipiwipi

saniyatì ahetihi koho nasati katami isititi saatitihoeiti itiha itaayatì bindataise,” undataase.

²⁰ Saundatosati ami japihì wa saundataase. “Autaahaatìho isihiyai winjaati bimaami naindìhandapì nìni napindapì namìhandì katitande?” ²¹ Sandì siyahande. Apopaati waati waatipati parawaaho netì nipitandìhandì yisìhandisati ahoyati naumbwaihìratì sanyoaihi waati awaindì nipindìhandamatiyahande,” undatì Jisaasiho kiyai kaundataase.

*Kìma Pìwìma Maasomwaanì
Maipìhinjaatìhapì Namìhanahaare
(Matiyuhò 7:13-14, 21-23)*

²² Siyatì kaundamapì Jisaasiho Jerusaremìhandaaahapì taati notaaho kapihì otìhapìhì aunahìpìhaiwa awaiwaiwaraahunì ami gwìharaahaiwaraahunì notì pìwìha ausaati kataunjataise. ²³ Aihì utaaho wo sata Jisaasihoai nunjenataise. “Awaisìhone, Autaahaatìho isihiya nehì yahonyaisaahìhì numwaitaindìho?” undataase. Saundihì Jisaasiho koai wihooanìha sata kaundataase. ²⁴ “Maasomìhinjì maipìhinjaatìhì sahì andìtitìwì andìta napamapì nandaapìse. Nìni sandì kasa-tataato. Isihiya taahiyìhiya maasomìhinjaatìhì nandaitaatiwì andìta napamawaahandì kandì wìndì namandaitaapo. ²⁵ Anjaanami satìho dotì anjaanami maasomwaanì netì napuwìtaise. Napuhonìhì sahì napìwì ipaahaapì bitotawa maasomwaanì kwìtapì ‘Awaisìhone, maasomwaanì nyapì nanyupwe,’ tìtaapo. Sahì satisaihì ko sangì sasatìtaise. ‘Nìni sangì

windi maasisotihyaatisi sahi maahapihapi napihihyaate?’ satitaise. ²⁶ Sasatonihisahi koai saunditaapo. ‘Nyahi gisaati maasi nandapa waapoho nanhohiyihyaane. Iyaati ami kinyi nyami daihira bitotapa piwha ausaapi katipinyisapi kanyatingihiyihyaane,’ unditaapo. ²⁷ Sahi saundisaihahandi kandi ami ko sangi jhaati sata kasatitaise. ‘Nini sangi windi maasisotihyaatisi sahi maahapihapihiyaate? Sahi maipihaiwa pihitiwi nasisoari kaimbiwhihyaatisi sahi nahatiyaati nawisawitiwi ahawise,’ satitaise. ²⁸ Sasatonihisangi nehahaapi ipaahaapepisamasahi kaapi bitotawa Abiraahamihohi, Aisaakihohi ami Jekopihohi siyaisuni ami isihya Autaahaatihohi piwha atiwi nepi ausaahohiyihya piropetihyaisuni Autaahaatihohi winjaati bimonihisahi kiyai iwinjaitaapo. Iwinjapi sahi nehahaapi ipaahaapi bitotawa maipaiwi gwiwi sami mangiri ikwiniwi gitwitaapo. ²⁹ Isihya ipihohi noaipasihohaapihiyauni ami ipihohi namaatipasihohaapihiyauni ami ipihohi bopimbipihisihiwihohaapihiyauni Autaahaatihohi iwinjatindhandaatihisahi nandapa nandaatiwi napitaapo. ³⁰ Saisahi ami isihya usa wani noaipapi jhimatohiyihya ipotimainjaihi ami isihya wani noaipapi ipotimatohiyihya jhimatitaapo,” undati kiyai kaundataase.

*Kima Piwima Jisaasiho Jerusaremandap
Maarho Asipaindihandapihare
(Matiyuho 23:37-39)*

31 Aihî tîthî suraanîhi Parisihiya usa napîwî Jisaasihoai saundawaatopo. “Kinyî kimbîhî namasi wapîhapî numwe amî Erotîho gi tîhîwîtandiso,” undawaatopo.

32 Saundauhî ko wihoanîha kiyai sata kaundataase. “Sahî nuwî sirî sihwî ainjîhîrîhîrî maipiri saundîwise. ‘Atime! Nînî wanunî amî bousonîhunî isîhiyaamîhetî itîpîho maipîhapa ahotimbîpa nemwatî amî timbîpa timbiyohiyîhiyai tîthîwiwîto. Aindî amî asisîha notî mairîmaatisîhetî nisî otîpîpatî kaindî owemaito. 33 Aindî wanunî amî bousonîhunî amî bousonîhamî bousonîhunî daihîra daimî nutaano, amî Autaahaatîhomî pîwîha atisatî netî ausaasihoai nehîhaatî wapîhî wapîhî tiwîtaatîwî sandî tîthîmaahe. Koai nehî Jerusaremîhandaaahî tiwisaihî kapîhî ko napwîtande,’ undîwise.

34 “Jerusaremîhandaa bimohiyîhiyaate, sahî isîhiya Autaahaatîhomî pîwîha atiwi nepî ausaahohiyîhiyai tipî yamwaapîhiyaate. Aiwi amî sahî isîhiya Autaahaatîho pîwîha nunyatî sapî natausaasihîhiyai nawîhaara nepî yahwî tipîhiyaate. Nînî pîhîndîhaiwetî sangî netî nasamaatî nisî ikwîraatîhî otîpwîsîpaatî mwaahoai netî ditatotemasîpatamataindî netî ahositondiyonîhandî kandî sahî nisenda namaapîwî nisapî pohipaiwîhiyaate.

35 Atîwise! Sahî sangî kaiwî bimîtaatîwî Autaahaatîho aimî nasamase. Nînî sangî tîthî kasatataato. Sahî ningî windî maanisonîwî bimaamî nuwî sahî sawanaatî satîwî, ‘Kîmo Awaisîhomî ambîpataahî komî aunahîpa netî

napisihoi Autaahaatho gaahati kawisane,'
tisaihuhuraatitaise," undati kiyai kaundataase.

14

Kima Piwima Kom Ambipati Nipisa Nahihoi Jisaasiho Titihemwasitihandapithaare

¹ Asisaha wa Sapaatihandi Saararehura Jisaasiho Parisihiyaami mitihomi anjipipihini notinandapa nanataise. Nainjihini utaaho wokom ambipati nahati nipisaho bindataise. Aihini ishiya kapihini bimohiyihiya koai Jisaasiho titihemwaso tiwi Jisaasihomihetini ndiha ahiyawini iwinjatawaayopo. ² Aihini ko utaaso ikwauhinini nahati nipiso kapihini Jisaasihomihini deti bindataise. ³ Aihini Jisaasiho koai usonataati kiya winihapipa katiwunjohiyihiyaisunini amini Parisihiyaisunini sata nunjenataise "Autaahaatihomini asisaha nyahini ikindihaha Sapaatihandeti ishiyai titihiniwiwitihaawini titihini gaaro e owetiso?" undati nunjenataise. ⁴ Aihini kiya wihooaninini wini kamundiniwini apihimundawaayopo. Kiya saiwini apihimundauhinini Jisaasiho koai numwaatini komini timbipapini nemwatini natausaasihini notaise.

⁵ Natausaasihini ko naihini kiyai sata nunjenataise. "Ami samini wonjini komini mwaahoaisangini amini maasapihini kauhoaisangini Autaahaatihomini asisaha ikindihaha Sapaatihandeti animwaahipapata witamahonihini amini gaasini kiyatini witatotane tatini ko wini notini animwaahipatombini japihini namumwaitaiso?"

undataase. ⁶ Sata ko kiyai nunjenati kaundihi kiya kaami wihoan̄iha w̄indi kamundopo.

*Kima P̄iw̄ima Utaaho Ipatisan-
dand̄ihandap̄ihaare*

⁷ Is̄ihiya nandapa nandaat̄iw̄i nandaahohiȳihiya usa m̄itaahoah̄i mmon̄iwinjaw̄i gaahas̄in̄i bimaam̄i niyauh̄i kiyai Jisaasiho usonataat̄i kandap̄i p̄iw̄iha kima nam̄ihanaha sata kaundatataase. ⁸ “Namaat̄in̄ihauh̄i nandapa t̄ihoh̄ip̄ipaap̄i is̄ihiya gaatisaihi numbw̄i is̄ihiyaam̄i nd̄iheti m̄itaahoah̄i mb̄mime. Wiwa utaaho wo awais̄iho gi nanḡitip̄ihaaho k̄inyap̄i gaatauh̄i napinḡipatamataiw̄i kop̄i gaasaihi nap̄itaiso. ⁹ Nason̄ihi utaaho nandapa nasam̄itand̄i mais̄ihoasap̄i gaatis̄iho nasat̄i gi sah̄it̄itaise. ‘K̄ihoe k̄imb̄ihi k̄inȳi biminḡip̄imb̄ih̄i k̄imo bim̄ita k̄inȳi n̄iwupwaape,’ h̄iton̄ihi k̄inȳi ap̄ipaah̄i aungwohand̄i masaamaitaise. Masamahon̄ihi namap̄i numbw̄i m̄ihop̄i usopop̄i bim̄itaise. ¹⁰ Is̄i is̄ihiya k̄inyap̄i namme t̄iw̄i gaatisaihi nopaapaah̄i usopop̄i numbw̄i bime. Binyam̄ihi nandapa nah̄im̄itand̄i gaatis̄iho gisonatosat̄i sah̄it̄itaise. ‘K̄ihoe k̄imb̄ihi m̄itaahoah̄i bim̄ita namme,’ h̄it̄itaise. Sah̄iton̄ihi naimb̄i binyam̄ihi is̄ihiya kisaahoya nandapa maasi nandaat̄iw̄i niyohiȳihyai kinyap̄i ko gaahoe t̄iw̄i gisosaihi bim̄itaape. ¹¹ Sand̄i katoh̄it̄imand̄i apaap̄imaato. Utaaho wo mamaawon̄ihi awais̄ihoniso tat̄i sawaho naimaat̄inataataah̄i Autaahaat̄iho net̄i koai yat̄ihihon̄ihi yat̄ihit̄itaise. O utaaho mawon̄ihi ip̄ihatisanataataah̄i koai

Autaahaatiho neti awaisihoemwaitaise,” undati Jisaasiho kaundataase.

*Kima Piwima Nandapaapi Isihiya
Maipihatimai Gaatiwi Numwait-
aatwihandapihare*

¹² Utaaho nandapa nanda napiwise tati Parisiho gaatisihoai Jisaasiho sata kaundataase. “Kinyi isihiya nandapa nandaatiwi gaatapaahura isihiya tithi kinyihiya aunahipa naasikata bimohiyihiya kahapaamapipa asaketahiyai gaatiwi namumwaape. Sandi kahitohitimandi

apaap+maahito siya isiya kinyihapa nandapa numwingipipaapi ami kiyaamihapa kiyahapa wihoanji nahimitaatiwi gaatiwi nahimaitaapo.

¹³ Kinyi nandapa tihapaahura isihiya maipihatima kahapaamapipa owehatima ambipati maipihatima auhir maipitahatima ndiha niyotahatimai gaatiwi numwaape.

¹⁴ Satima kinyi nandapa numwingipipaapi wihoanjihapa windi namaahimitaapo. Saiwi namaahinyaihi kinyi waati maarititaape. Isihiya Autaahaatihopi giwunyaahohiyihiya ainahiyihiya animwaahipatombi japihi nepasaihihura Autaahaatiho gi kandapi wihoanjihapa nahimitaise,” undataase.

*Nandapa Awaimbipa Nandaatiwihandapi
Namihanahaare*

¹⁵ Kapihhi isihiya bindawa nandapa maasi nanihohiyihiyaami wo koaisami bindamaaho sa piwa atiwisataati Jisaasihoai ko sata kaundataase. “Autaahaatiho isihiyai iwinjaati

bimaami naindihandaatihhi nandaati nandapa nainjho so waati maaritane,” undataase. ¹⁶ Aihhi Jisaasiho komiha wihoanaha sata kaundataase. “Utaaho wo nandapa awaimbipa taati timanataati ishiya taahiyihiya komi nandapa aimi tmetanhihi napitaatiwi piwaha nusoaasitaise. ¹⁷ Nahataapa nandapa tmetanhihi asisaha nandapa nandaatiwihuraatanhihi ishiya aimi gaatisawihyaap komi otipipatihoai natausaasitaise, ko noti kiyai nandapa nahataapa aimi tmetisi nandaatiwi napiwise unditando. ¹⁸ Iyonihhi kiya nahatiya komi gaatisawihya naasika katiwi windi namaapito undawaatopo. Aiw am jho sata kaundataase. ‘Osaataati waati wani nawho nunya nehoni wani mmondandi nutandiyo amwihone, windi namaapito,’ undataise.

¹⁹ Iyonihhi am kapihho sata kaunditaise. ‘Nini wani maasapihho kauho ikwimaindihmwitaho otipipatapiho wani nawho nunya numwaahoni wani nundi namihandi mmondandiyoni amwihone windi namaapito,’ unditaise.

²⁰ “Iyonihhi am kapihho sata kaunditaise. ‘Nini wani apopaati neti wirahoni windi namaapito,’ unditaise.

²¹ “Satiwi nahatiya kaundauhi otipipatiho namasi noti komi awaisihoai satiwi satiwi owe namaapito tauhi namasi japhhi nasataayo undataase. Saundihhi anaanami satho sa atisatosati apowihhi komi otipipatihoai saundataase. ‘Wani keti kinyi nihiti numbwi aunahipatami daihira awairihiraatihuni gwiharaahasinyaatihuni daapi ishiya maipihatima kahapaamapipa

owehat+maisuni amb+pati maip+tahat+maisuni
 auh+ri maip+tahat+maisuni ami nd+ha
 niyotahat+maisuni numwaasi napisam+hi nisi
 an+ti+ti+hi nandaita numwe,' undataase.

²² Sata kaundih+ ko ot+ip+pati+ho awais+hom+
 kaundis+ha kiyati owetih+ awais+hoai saun-
 dataase. 'Awais+honge kiny+ kanding+numwaan+
 kamwaan+ japepih+r+ti aim+ kiyon+hand+ kand+
 an+an+ is+hiya w+nd+ timisainje. Owetise,'
 undataase.

²³ Saundih+ awais+ho kom+ ot+ip+pati+hoai
 ji+haat+ saundataase. 'Kiny+ jap+h+ numbw+
 dai+hira awair+h+raun+ am+ osaataat+h+raami
 naapor+h+rainuni is+hiyaap+ daapi uson-
 apaahiyai tar+wund+pi numwaasi nap+ta numwe
 ami nisi an+an+ ap+paah+ nga tisait+to. ²⁴ N+n+
 sangi kimand+ kasatataato. Is+hiya nandapa
 nandaat+w+ gaatohiy+hiya siya nisi nandapa
 ap+paah+ ak+ti+n+h+ masehonyaisangi w+nd+
 nep+ namandaapo. Owet+taise,' undataase,"
 tat+ Jisaasiho kiyai kaundataase.

*K+ma P+w+ma Utaaho J+hi Biyat+
 Gw+nyaat+ Kainjat+ Ipot+ Jisaasihoai
 Nuwipinj+tand+hand+haare
 (Matiyuh+ 10:37-38)*

²⁵ Wura is+hiya taah+ti+hand+ wir+sandiw+
 Jisaasihoai nuwipinjai niyauh+ Jisaasiho
 nepemaitat+ kiyai sata kaundataase. ²⁶ "Utaaho
 wo n+ngi nanipinja nisi ot+ip+pati+hoemat+tand+
 nisenda nasataahand+ kand+ kom+ saniy+
 sapiyaisuni ami saingo saahoyaisuni
 sanas+hiyaisuni ami kom+ apwaataatisuni

ami metihonyaisuni ami sawaho biyati itatamaninati bimitandihandisuni komi maarho windi namunyamati kiyaisuni ami sawahoaisuni pohipiyamati nehi ningisaahih komi maarho apipaahi awaindihandi windi namaaninyataataahi ami ko noapat nihi otipatihoemaamatitaise. ²⁷ Iyati ko komi ipi tihhi atawihati neti windi timipwitati ami ningi namaanipinjataataahi ami ko nihi otipati windi mmonati neti kiyati ningi ko windi namaanimbiniitaise.

²⁸ Iyataati sahi usaati anqanji waanji utaarhaanji mihaati nuwatihandi animatitaatiwi gwinyaawaawi jihhi bindawa nawho napitayahora nga anjata owemaito tiwi jihhi gwinyaapi mmoniw tihihemaitaapo. ²⁹ O sahi saiwi jihhi windi kamaiwi nehi topitaata yapipateti simenihandi namasawi kaisaihi nawho owetanhi namihaitaapo. Namahaasahi ishiya nahatiya usa mmonawa sisipihisatiwi sasatitaapo. ³⁰ 'Ise isimiya kimiya anqanji animatitaatiwi animatohiyaasi keti owemaamapo,' satitaapo.

³¹ "Iyataati ami awaisiho wo yapipatisuni ishiyaisuni jaati bimisiho ami awaisiho wo yapipatisuni ishiyaisuni ja bimisihoaisa tundandaahi ami bindata jihhi biyati gwinyaati kaitaise. Ko komi pwisipi yaipa kaiwi tunniwi yahwinohiyihiya 10 tauseni kaiwhiyaatitaise. Iyonihi ami womihiya pwisipi yaipa kaiwi tunniwi yahwinohiyihiya 20 tauseni kaiwhiyaisati napitaise. Iyonihi awaisiho 10 tauseni kaiwhiyaisaho nini awaisiho tunniwi

yahw+nohiy+hiya 20 tausen+ kiyahiyaisoai nin+ nga nin+hematiti titi yahwiti ipatitond+ho tati jih+ bindata mmonati gw+nyaitaise. ³² Siyati mmonati gw+nyaataati kom+hiyaisati ko nga w+ndi awais+ho 20 tausen+ kiyahiyaisahoai tiwati maapatitaahetanaahi kom+ tiwor+ho kaanihi bitohon+hura y+hoaan+ w+ndi timun+ha nam+hait+haawo undati is+hiya usai natausaason+hi kiya nuw+ w+ndi timundaatiwi kaundi+taapo. ³³ Isi ami sikireti sami wo kom+hapa nahataapai namaamataataahi ko noaipati w+ndi nisi ot+ipati+hoemaamatitaise,” undataase.

Kima Piw+ima Jisaasiho Siwipati Nam+hanati Sap+paami Jipaind+handi Owetind+handap+ Katind+handap+haare

³⁴ Jisaasiho piw+ha wa sata kaundataase. Sap+paahi ami gaahape. Iyataahandi kandi kapaami jipaind+handi owetonaahi nyahi napitaisaihi sap+paami jipaind+handi japihi jipaitaise? ³⁵ Sap+pa siyati jipaind+handi owehapa nyahi nandapaami osaataati yap+patisa ahoyaati w+ndi ah+maito. Iyaati ami maasapi+ho kauhom+ ahopaisaati newa nambwaih+raati osaataati w+ndi ah+maito. Nyahi kapa neh+ yotaahiyaan+ne. Sahi piw+ha baiwi mw+tipisawi atitaatiwi atih+r+sahiyaatisi baiwi atiwise,” undati Jisaasiho kiyai kaundataase.

15

Kima Piw+ima Jisaasiho Piw+ha Nam+hanaha

*Maasap'ho Sip'sip'ho Nih'rinj'it'handap'
Katind'handap'haare
(Matiyuho 18:12-14)*

¹ Wura is'hiya is'hiyaam' naw'ho gaman'ho ot'ip'ipati kaitand'ho nehohiy'hiyaatih' ami is'hiya maip'haiwa kaiw'hiyaatih' kom' p'w'ha atitaat'w' Jisaasihoaap'hi deti nasawaayopo. ² Saiwi nasauh' Parisihiyaun' ami w'n'hap'pa kat'wunjohiy'hiyaun' Jisaasihopi it'h'it'w' satawaatopo. "Kimo utaamo is'hiya ap'ipaahi maip'haiwaisahiyai naisomwati nandapa kiyaisati maasi nanataise," tawaatopo.

³ Satiwi katauhi kandapi Jisaasiho p'w'ha k'ima nam'hanaha sata kiyai kaundataase.

⁴ "Sami wo maasap'ho sip'sip'ho 100 kiyaho yamanati ur'ipitohot'itaise. Yamanati ur'ipitohon'hi neh' naasoh'hi nih'r'ndaise. Nih'r'in'hon'hi sip'sip'ho 99 kiyaho woy'ha nanati wap'hi bitohon'hi naasoh' nih'rinj'hopi noti p'h'it'ati daitaise. Daapi daapi noti mmonati numwaitaise. ⁵ Siyati daati mmonati numwaati neti kom' ikot'haas'ni tipwinji maarit'm' aunah'pataahap' jap'hi numwaasi nap'itaise.

⁶ Numwaasi nasati kom' an'p'ip'hi noaipati kom'hiyaapun' ami is'hiya usa aunah'pati naasaipitaahap'hiyaapun' gaaton'hi kiya nap'w' ahoyandaapo. Nap'w' ahoyainjaihi ko kiyai saund'itaise. 'Nis' maasap'ho sip'sip'ho wo naasoh' nih'r'inat' aim' owetih'ho nin' p'h'ind' damb'it' aim' jap'hi numwaataayoni kandapi sah' ningisawi maasi maarit'wise,' und'itaise," undati kiyai kaundataase. ⁷ Iyati Jisaasiho kiyai saundataase. "Nin' sangi

titihi kasatataato, sikireti utaaho wo maipihho maipihaiwa kiyaho komi maipihaiwa namasi japihi nepemaitihohopi yamihapataatihhi maaritawaayopo. Iyataati ami akite ishiya 99 kaiwihya aimi titihi gaahiyaatawa windi japihi namepemaititaatiwihyaapaahi ami maaritawaayopo. Siyawaahandi kandi utaaho itapa wo waati maipihaiwaisahiya kiyami maipihaiwai namasi japihi nepemaitohiyihya siyaapi yamihapataatihapihiya apiapaahi waati aungwohandi maaritawaayopo,” undataase.

Kima Piwima Jisaasiho Nawihho Nihirinjhohopi Namihanati Katindihandapahaare

⁸ Ami Jisaasiho piwaha wa namihanaha satati kandaase. “Ami apopaati waati nawihho soarindisihho ikwimaindimwitaho 10 kina kiyati isiwatonihhi otihatihapi nehhi naasohi nihirininhonihhi kaati napitaitaise? Ami kaati norihiri neti tipoti anititihhi gwaasaha nawoti tiwahaati naihoaati biyati mwitipisati pihitati daitaise. Daapi nunjati nawihho soarindisihho japihi netosati sandihhi mindaati namihaitaise. ⁹ Siyati kaati mmonati japihi aimi netosati kaatami naishiyaisuni ami ishiya kaatamihin deti aunahipati naasaipiti kata bimohiyihyaisuni gaatati numwaati napiwih ahojainjaih kiyai kaati saunditaise. ‘Naishiyaate, sahi ningisawhi maasi maaritawise. Ami nisi nawihho soarindisihho nehhi naasohihhi nihirinjihho ko ami ninhi wani daati aimi japihi netaayono,’ unditaise,” undati kaundataase. ¹⁰ Iyatosati Jisaasiho sandaase. “Nini sangi

titihi kasatataato. Sikaiwi Autaahaatihomi otipipatihya yamihapataatihapihiya utaaho wo maipihho maipihaiwa kiyaho komi maipihaiwaatihapi japih nepemaitihhopi asakaiwi waati aungwohandi maaritawaayopo,” undati kiyai Jisaasiho kaundataase.

Kima Piwima Jisaasiho Namhanaha Waimwaaho Wo Nihirinat Owetamatatihho Japih Napih Sapihho Maaritataise Tat Katindihandapihare

¹¹ Ami Jisaasiho piwaha wa jhaati namhanaha konihi kiyai kaundataase. “Utaaho wo mwaahuri yahurisaho bindataise. ¹² Aih kur komi mwaahurami ipotihho sapihohoi saundataase. ‘Apore, kahapaamapi nahataapa taasihohaisiha yihoaanyangi tipitapaapi nanyamitaapi isiwatingipipaapi nini gwinyaataayo. Saindi gwinyaataayoni wihoanihapa tipitapaapi nisapihapa wani kimura ningi naninye,’ undataase. Aih ami kurami sapihho komihapa nahataapa wihwihoaagi mwaahurapi tipitapaati kuri nunyataise. ¹³ Siyati sapihho kopihapa tipitapa numwih windi otihimetihi keti komihapa nahataapa neti ahoyati isihiyai nawihopi nunyati nawihho netaise. Iyati ko ipotihho nawihho neti isisi komi aunahipati bimipata namasi yapipati wita kaanhi noti bindataise. Noti kapih bindata nosasinati mimaipiyati nawihho nopisatasi iwirisati timataise. ¹⁴ Siyati komi isiwatimbipa nosasati iwirisati timati owetihihura sati yapita jarihho aungwohandi

‘Apore, nini maipthaiwa Autaahaatthoai poundati ami gisi pohitahaiwa kiyataayo. Isi kinyi n’ngisi maasihon dipi ambihimanditaape,’ undataase. ²² Sata mwaaho kaundihhandi kand sapihohi komi otipipatihiyai saundataase. Nisi otipipatihiyaate, keti apotihiri utaarihiri apipaahi gaahiri tiwatthaati niyohotihiri nuwi nesipiw’ niwipaapise. Aiw’ ami utihiri gaahiri nesipiw’ komi isundiphoeti niwiw’ise. Aiw’ ami atasahaapihi asuipati nesipiw’ niwipaapise. ²³ Aiw’ ami maasapiho kauho ambipatisaho gaaho nuwi nepise. Nepi tih’wise ko nanaati maaritithaawo. ²⁴ Sandi katotimandi apaapi maato. Kimo nisi maasihimo aimi napomatathiho wani japihi asohoemajithi. Iyati ami ko aimi nihirinati owetatathiho ko wani japihi usonataathi,’ unditaise. Saundonhi nandapa maasapiho tip’ tih’wi nan’wi komi mwaahopi maarititaapo. ²⁵ “Komi mwaaho j’ho sura osaataati otipipati kiyataise. Kiyamapi japihi anjipipihapi nasataise. Nasati anaanam’ detitih’ atisataati anjipipihapi apw’itihiri ipopi aunihihiri kat’wi waipati ahiyaw’i maaritotihandi n’naaha atisataise. ²⁶ Atisataati otipipathiho woai gaata numwaati sata nunjenataise. Kimandi apw’it’imiri n’naamandi napaape?” undati nunjendaise. ²⁷ Nunjenihonhi otipipathiho wihooan’ha koai saunditaise. ‘Kinyi kuny’tho aimi japihi nasati noaipas’hi gap’ho maasapiho kauho mwaaho gaaho ambipatisaho tiwati tihataise. Iyati ko w’indi namop’isasinati gaaho napihe,’ unditaise. ²⁸ Saundonhi komi mwaaho j’ho sa

piwa atisataati apipaahi apousamahonihi ko windi anjitihihi niyati namindaitaise. Owe. Iyonihi komi sapaho noaipasi nasati komi mwaaho jhoai bipi piwaha napaisaatunda anjaji nandaape unditaise. ²⁹ Undonihi ko wihoanaha sapahoai saunditaise. “Kinyi mmopi gwinyaape, nini kimbhihi kinaungwiha taahiwaiwet kinyi otipipatihiyaamataindi otipipati kahisataayo. Saindi nini kiyataati kinyi piwaha kandingwaiwa nemaahimati baindi atihisataayo. Saindi nini kiyohitihandapi ningisi napindi naninyapaise? Nisi naisihiyaisati nandi maarititandi maasapaho memetirisangi windi nepimaanimise. ³⁰ Saimbi ningi kamaanimb kinyi kimwaaho kimo kinyi kahapaamapipa ikipipa numwingipipa nesoti isihiya taahiyhiyaami apwaatiyaapi nosasati timati kainjati japihi napihi kopi kinyi maasapaho kauho mwaaho ambipatisaho tipitihapaise,’ unditaise.

³¹ “Undonihi ami sapaho koai wihoanaha sata kaunditaise. ‘Nisi maasaho, kinyi asisi nahatewet kimbhihi ningisapi nasisoari bindapaise. Iyataati ami kahapaamapipa nini isiwahopipa nahataapa kinyihapaare. ³² Iyataahandi kandi wani nyahi maarititahaawo. Sandi apaapimaato, kinyi kunyihho aimi napomatatihho japihi asohoemainjihito. Iyati ami ko aimi nihirinati owetatatihho wani japihi usonahaawihito,’ unditaise,” undati jisaasiho piwaha namihanaha kaundataase.

16

Kima Piwima Utaaho Otipipati Jatisiho Mimaipiya Kiyahopi Namihanahaare

¹ Jisaasiho p+waha kima namihanaha komi otipipatihyai sata kaundataase. “Utaaho wo kahapaamapipa asaketaho woi ah>wihi komihapa nahataapa awaisoematati iwinja bimoho bindataise. Aih so kahapaamapipa asaketisoai usa p+waha saundawaatopo. ‘Kinyi otipipati kahapaamapipa ginjaati bimítandi awaisiho ah>wingho kinyi otipipatiho kinyi nawho kahapaamapipa nahopisasataise,’ tiwaha p+waha kaundawaatopo. ² Saundauhi namati ko komi otipipati iwinjatisihoai gaata numwaati sata nunjenataise. ‘Kima p+waha kinyapi satiwaha kandauhi atisataayoni kinyi sandi titihi akitihi kainihandapindowo? Kinyi nisi otipipatihonimatipi nisi otipipati ninjaapi wíndi bímimítaini nehímasanihi namapi kinyi numbwi bindapa kahapaamapipa kinyi ikwíraatihi ahíyohípiapi otipipati saindi saindi kaindi saindi ginjatataayo tipi nahataapaapi baimbi jipatipaime,’ undataase.

³ “Aih komi otipipatiho sawaho sata gwínyapenataise. ‘Nisi awaisiho komi otipipati kawisohipataatihapi nenímaitandise. Isi nini napitaitande? Nini wíndi andítindi nandapa yapasati namayaamaito. Isihyai nandapaapi itunditi neti nandandi sandi manyitaise.

⁴ Nisi awaisiho komi otipipati iwinjaati bimohipataatihapi nenímahonihura isihya nanimaapi nandapa nanímítaatiwíhandapíhira

daihraapi saindi saitaano ndi gwinyaitaano,'
tati gwinyaataise.

⁵ “Ko siyati gwinyaataati namati ishiya komi awaisihomihapa nandapa nehi nepi niwinihohiyihiyaapi gaatihikiyaami nehi ninaasohihi niyati iwinjataise. Jihiki niyati iwinjasihoai sata nunjenataise. ‘Kinyi nisi awaisihomihapa napitaimbihapa nehi nepi nanihise?’ undati nunjenataise. ⁶ Aihiki ko wihoanaha sata kaundataase. ‘Atipati onaha awaisiha 100 kiyahaiwa nehi neti nanataayo,’ undataase. Aihiki awaisihomiki otipipatiho koai saundataase. ‘Kinyi nandapa nehi nepi nanihingipipaami utipihiki mosi koatihiki 50 kiyate tipiki bindapa keti jipatipaimi,’ undataase. ⁷ Aihiki amiki kasini wo niyati iwinjasihi awaisihomiki otipipatiho koai saundataase. ‘Kinyi nisi awaisihomiki nandapa napitayahapa nehi nepi nanapaise?’ undataase. Aihiki amiki komiha wihoanaha sata kaundataase. ‘Nandapa konihiki witihandiki ikihiki 100 kiyahapa nanataayo,’ undataase. Aihiki amiki koai saundataase. ‘Kinyi nandapa nehi nepi nanihingipipaapi utipihiki mosi koatihiki 80 kiyate tipiki bindapa keti jipatipaimi,’ undataase. ⁸ Aihiki awaisihiki otipipatiho mimaipiyati kaisopi maarita koai niwimaataise, ko biyati gwinyaasitihanda siyati kaihi mmonati gwinyaataato. Isi ishiya kimaapi yapipatambihiki otipipati amiki wapa nawihaiwi kiyohitihanda Autaahaatihomiki ishiyai daahepumapi nusatipahaahopo.

⁹ “Nini sandiki kasatataato. Kimaapi yapimbatambi nawihiki maipihora sahi

isihiyai naisomwapise. Saisaihi sahi nawiho isiwatohiho noti owetanihura kiya sangi maaritiwi nasamaasi naiwi aunahipati sahi jinjapih jinjapih apipaahiyaati bimitaatiwihataahesaiwisamaito. ¹⁰ Ami utaaho wo wapa maipihonya biyati itatamanati nga jatataataahi ami so awaimbipaisangi biyati itatamanati nga jatitaise. O ami utaaho wo wapa maipihonya biyati itatamanati napaitati minjatati neti nopisasati iwirisataataahi ami sikireti wapa awaimbipaisangi neti nopisasati iwiritaise. ¹¹ Isi sahi kimaapi yapipatambihapa nawiho baiwi itatamanawi minjatisaihaahi akipipa sahi jatitaatiwi ndi nasamitaise? ¹² Aiwami sahi usaamihapa kahapaamapipa windi baiwi itatamanawi minjatisaihaahi sawanaatapihapa sangi ndi nasamitaise?

¹³ “Utaahuri awaisururami otipipati utaaho wo neh naasohi otipipati maisahuramihati windi kamaawitaise. Wopi pohipiyati wopi maarititaise. Woaisi niwipinjata woaisi ahosumwaitaise. Sahi Autaahaathomuni ami nawihomuni osamapi otipipatihyaatimaamatitaapo,” undati Jisaasiho kiyai kaundataase.

Winihapipaapuni Autaahaatho Isihiyai Iwinjaati Bimindihandapihare

¹⁴ Jisaasiho saiwa siyati kaundih isihiya Parisihiya saiwa atisawaaw nawihoai maarho waati nunyawhiyaasi yaiho napaapi sata katise tiwi Jisaasihopi sisawaayopo. ¹⁵ Kiya kop saiwi sisauhhandi kandi ko kiyai sata kaundaase.

“Sahi isi kimiyaati ishiya sapi gaahiye titotiw kiyaami ndiheti jaiwaiwi gaahaiwa kaiwihyaate. Saiwi sahi kiyauhi Autaahaatihho aimi sami omanjitihi maarihooatih jasose. Kahapaamapipa wapai ishiya maarihho nunyaw mepi autaahemwahohipipa sapa Autaahaatihomi ndiheti awaimbipaamahe, nehahapaimatataise.

¹⁶ “Autaahaatihomi winihapipa Mosesiho ahaimbipauni Autaahaatihomi piwaha atiwi nepi ausaahohiyihyaami piwahauni ahotimi nasati Jonihho Isihiyai Baawusisihooapihindaise. Aih ami suraapi Autaahaatihho isihiyai iwinjaati bimaami naindihandapiha piwaha namasati noaipataise. Aih ishiya Autaahaatihho iwinjaati bimihandihatihi andititiw nandaawaayopo. ¹⁷ Yamihapatuni yapipatuni owendaahandi kand winihapipa apipaahi maipihonjisangi wihndi owemetitaise. Owe, kapaanihi ahotimi nutaise,” unda Jisaasiho kiyai kaundataase.

*Namaatinohitihandi Nepi Nopisasohtihandapihaare
(Matiyuhho 5:31-32, 19:9; Maakihho 10:11-12)*

¹⁸ Jisaasiho ami kiyai piwaha wa sata kaundataase. “Ishiya usa apwaatiyai jih nepi wirapawi ami kiyai namaposawi asiyihiyai jihhaati nepi wirahotihandi sandi kiyaami namaatinohitihandi nepi nosasawaayopo. Iyataati ami itapaati waati jihhura warihho namahonihhaati neh bimonihi utaaho wo neti kaati wirataataahi so utaaso namaatinohitihandami winihapipa neti nosasataise,” undati Jisaasiho kiyai kaundataase.

Utaaho Naw'ho Kahapaamap'ipa Asaketa-hopun' Rasarusihop'haare

¹⁹ Jisaasiho ami piw'ha wa nam'hanaha kiyai sata kaundataase. “Utaaho wo naw'ho kahapaamap'ipa asaketaho uti apot'hi'ri wat'p'hapa ap'ipaahi sanah'wetati gaahapaah'hi niyoti nipaataati ami nandapa ap'ipaahi gaahapa j'ipiyahapaah'hi asisi nahateweti nanati bisondaise. ²⁰ Aih' ami utaaho wo naw'ho kahapaamap'ipa ap'ipaahi oweho asaaha komi amb'pateti gaamati asaataho Rasarusiho naw'ho kahapaamap'ipa asaketahomi deti maasometeti bindataise.

²¹ Bindataati kahapaamap'ipa naw'ho asaketaho nandapa nanataati pw'isatis'ha dipamas'ip'ipauni ami naumbwinj'ip'ipa gan'hoas'nap' timahiyati yat'hi ahotimb'ipa neti nandandi gw'inyaataise ami suh'ri komi asaahaiwaat'hi nuwitih'hando.

²² Siyati ko kahapaamap'ipa oweho bimainjati napomas'hi Autaahaat'hom' enjer'hiya ot'p'pat'hiya yam'hapataat'hi bimohiy'hiya nap'wi koai numwaasi naiw' yam'hapataat'hi Ab'iraaham'hom'hini deti ah'wisauhi bindataise.

Aih' ami utaaho naw'ho kahapaamap'ipa asaketahoaisangi napomas'hi yamwaawaayopo.

²³ Aih' ko noti aunah'pa maip'hata naanj'handi nepi bimoh'ip'ip'hi amb'pati ap'ipaahi awa'ind'handi yaaw'handi neti bindataise.

Bindata naingati jata Ab'iraaham'ho kaan'hi Rasarusihoai kom'hini deti ah'wisatosati bimih' iwinjataise. ²⁴ Iwinjatosati ko sata

kandaase. 'Apore, Ab'iraaham'hone k'inyi nisapi

maariho asi-paime. Asipaimbi Rasarusihoai nepi natipusoaase ko noti komi ikwiri oseteti boyatesi nasati nisi omasihaisi wonji binimahiwito nini kimbihisi sisahaapihi ambipa yaasihandi neti nehosisono,' undataase.

²⁵ “Sata ko kaundihihandi kandi ami Abiraahamihomihaha wihooanaha koai saundataase. ‘Nisi maasiho kinyi sangi napopi bindapaapi nawihoho kahapaamapi-pa gaahapa pihitipi isipi bimingitihandapi gwinyapeme. Kimo Rasarusimo jihura mimaipiyati ketinjahore. Aihisi ami wani kinyi yaasahandi nepi nehosinihi ami ko komi maariho biya wihinjhi maaritati wani bindataise.

²⁶ Iyataati ami nyamuni kinyuni mataapihihi kimandi gwaahorihiri api-paahi baahi timbwaapwandihandi ahendaise. Isi isihiya kimbihisi kimihoaanapihiya kimiri gwaahorimiri windi nehimwaapi sangisenda windi namaapitaapo. Iyonihisi ami sihoaanapihiya isihiya kimiri gwaahorimiri nehimwaapi kimihoaanapi windi namaapitaapo, api-paahi owetitaise,' undataase.

²⁷ “Aihisi ami ko nawihoho kahapaamapi-pa asake-taho saundataase. “Apore, Abiraahamihone, siyonaaraahi namapi kimo Rasarusimoai nepi japihi natipusoaase, ko japihi nisi apihomi aunahipataahapi nuto. ²⁸ Sandi apaapi-maato nisi nihooarisa ikwi wihitiritahiya anjipihisi bimowi Rasarusihoai natipusoaasisamihisi ko noti kiyai ausaati kaundonihisi kiya atiwi gwinyaapi bimambiwi kimbihisi ambipa yaasimbimbihapi windi nisataiwi namaapitaatiwo,' undataase.

29 Aihî Abîraahamîhomîha wihoaanîha koai saundataase. ‘Autaahaatîhomî pîwîha Mosesihounî amî isîhiya Autaahaatîhomî pîwîha atiwî nepî ausaahohiyîhiyaunî pîwîha atiwî jîpatîpaiwî ahiyohîwaiwa yaihaiwa ahondaise, mmonîwî atiwî naitaapo,’ undataase.
 30 Undihî ko nawîho kahapaamapîpa asaketisîho saundataase. ‘Owe, apore Abîraahamîhone, utaaho wo napomatatîho japîhî nepasi notî kaundonaahî kiya atiwî kiyaamî maipîhaiwa kiyohîwaiwa namasi japîhî nepemaitîtaapo,’ undataase.

31 “Sata ko kaundihîhandî Abîraahamîho komîha wihoaanîha koai saundataase. ‘Pîwîha Mosesiho ahaisîhaunî amî isîhiya Autaahaatîhomî pîwîha atiwî nepî ausaahohiyîhiya pîwîha katîwî jîpatîpaiwî ahiyohîhaunî windî baiwî atîhomisawaawaahî amî naasîkatî kaiwî isîhiya napopî nepasi nuwî kaundisaihîha windî baiwî atîhomaawitaapo,’ undatî Abîraahamîho koai kaundataase,” tatî Jisaasiho komî otîpîpatîhiyai pîwîha namîhanaha kaundataase.

17

*Kîma Pîwîma Maipîhaiwaapunî
 Gîwunyaahohîthandapunî Otîpîpatapunî
 Jisaasiho Katindîhandapîhaare*

(Matiyuhô 18:6-7, 18:21-22; Maakîho 9:42)

¹ Jisaasiho komî otîpîpatîhiyai sata kaundataase. “Kahapaamapîpa kaiwetapî isîhiya maipîhaiwa kaitaatîwîhaiwaahî amî noaipaitaise. Iyataahandî kandî amî utaaho isîhiyai maipîhaiwa kaitaatîwîhaiwa nunjiso

soai apipaahi yaawihandi awaindihandi
 nusoaipahonih naito. ² Isihya kimiya nisapi
 ginunyaahohiyihyaami wo komi kaindihandi
 mmonataati maipihandi kiyonaahi utaaho
 maipihaiwa kaitaatiwi nunjati kaisihomi
 naahindihoaapihi nawiha awaisiha naanaha
 wirihira wirapi durihiraatih nesuw wipise.
³ Isi ami sangisangi siyahaiwa wiwa kaitaawi
 ami baiwi jaawo.

Ami kinyi utaaho kinyi naisiho wo
 gi maipihandi kahisonaahi kinyi koai
 saundiipi sandi maipihandi kamaime undipi
 itihunde. Saimbi itihundisamih ko japihi
 nepemaitonaahi komi maipihandi kinyi
 nepumape. ⁴ Iyataati ami ko gi asisaha naasetih
 ikwi wihitiritanih wihinirami yahuri 7
 kiyahaiwet maipihandi kahisatosati ami 7
 kiyahaiwet japihi nasati sahitati nin maariho
 asipaindi nepemaitataayo hitonaahi kinyi komi
 maipihandi nepumape.

⁵ Aih ami komi otipipatihya Awaisihoai
 saundawaatopo. “Nyahi Autaahaatihopi
 giwunyaahohitihandi nepi kinyi anditinyaipi
 watipinyamapi ami waati awaindepinyamape,”
 undawaatopo.

⁶ Aih ami Awaisiho komiha wihooanaha
 kiyai saundataase. “Sami giwunyaahohitihandi
 apipaahi maipihonji ipati katami ambipati
 masitetihandami yandipihomatiyahamwaanji
 giwunyaawaawi kimatipimatisi saundiwi,
 kinyi ipimatanji kinyi tambatihiri dampatisapi
 nawotipi numbwi durihiraatih yapwitiinde,”

und+iwi kaundisaihi sami piwaha atisisati kireti kaitaise.

⁷ “Iyataati ami sami wonji kinyi otipipatiho osaataati nandapaapi yapipati yangipasati ami kinyi maasapiho sipisipihoho ginjaati otipipati kahisati bitonjati aimi asahataahuraatanihi anjipipihapi nasonihi komi awaisihonji koai saunditaino? ‘Kinyi keti apaipi nambi kimbihhi ganhomihini bindapa nandapa nanime unditaino?’ ⁸ Owetitaise. Nehi saunditaise. ‘Kinyi nandapa tihipi timane. Aimbipoti apotihiri niyopi nandapa noaapi numwitaatiwihiri niyopi nandapa noaapi nesimbo. Nesimbini misamihini nini jihhi waapoho nandapa nandi owetanihi ami kinyapihapa ipoti nandaapo,” unditaise. ⁹ Otipipatiho awaisihomi piwaha atiwisati komi kaundimumwaanji kiyati owemahonihhi awaisiho otipipati kinyi nga kiyapaini gaahone unditaiso. Owetitaise. ¹⁰ Iyataati ami sangisangi sikiyati sikirete. Ami Autaahaatiho sangi wapa kaiwise satimbipa nahataapa kasatiwaiwa kaiwi kasatipatamataiwi owemaposawi ami sahi satiwise. ‘Nyahi otipipatihiyaanini gaahiyaanini maahere. Sandi nyahi kiyohititandihhi titihhi nyami otipipati nehi kiyahaayo,’ titaaipo,” undati Jisaasiho komi otipipatihiya aposerihiyai kaundataase.

*Kima Piwaha Jisaasiho Isihiya
Ikwimaindimwitaahiyaami Asaaha Pisapiya
Nemwasitihandapithaare*

¹¹ Jisaasiho Jerusaremihandahapi taati notaise. Notaati Samariyaahandamuni

Garirihandamuni yatetetihira notaise. ¹² Noti ko aunahipati wita taati noaipasihisi isihiya usa asaaha pisapipaisahiya ikwimaindimwi napiwikoaisawinutanawaayopo. Nutaniwikiya onihiwonjibitotawaayopo. ¹³ Saiwibitotawa kiya satiwiki, “nyangi nyainjatingihonjijisaasihone, kinyi maarho nyapi tihitane,” tiwikaahaatawaatopo.

¹⁴ Satauhi Jisaasiho kiyai usonataati ami kiyai saundataase. “Sahi nuwi prisihiya isihyaapi Autaahaatihoi pwaundiwinandapa tihiwikoai waamaindumapipumanihohiyihiyainunjanwise,” undataase. Saundihikiya taawidaihira niyauhikiyaami asaaha pisapipa ketikuraanhi owesoendaise.

¹⁵ Aihikiyaami nehinaasohimmotinataatikomiasaaha pisapipa owetihijapihinasatiko waati kaahaatati maaritati Autaahaatihomiambipati mepi autaahemwataise. ¹⁶ Iyati ko deti Jisaasihomii utatototi atotipiwesatindimaahomwaanji yapipatetimati timahiyatihondaati koai gaahone gaare undataase.

¹⁷ Aihikiyaasiho sandaase. “Isihiya ikwimaindimwihiyai ninikiyaami asaaha pisapipa nemwahonikiya ikwi naasairitihiwiramimurimurihiyai (9 kaiwihiyi) maahitihe? ¹⁸ Kimo utaamo Judaahomaahewe. Nehikoai wapihapihohihisawaho Autaahaatihoi kinyigaahone gaare unditandijapihinasataiso?” daase. ¹⁹ Satatosatikoai Jisaasiho saundataase. “Kinyinisi asaaha pisapipa nga nenimaitaise tikipi ginunyaahingitihanda kinyi asaaha pisapipa

owesendaisi dosi numwe,” undataase.

*Kima Pwima Parisihiya Jisaasihoai Saundiwi
Autaahaathiho Nasati NapitiyatI Iwinjaati
Bimitaise Undohithandapithaare
(Matiyuhu 24:23-28, 37-41)*

²⁰ Isihiya Parisihiyaami usa Jisaasihoai satiwipiwiha nunjenawaayopo. “Autaahaathiho ishiyai iwinjaati bimindihandi maahiwura noaipaitaise?” undiwi nunjenawaayopo. Aih komiha wihooanaha kiyai saundataase. “Autaahaathiho ishiyai iwinjaati bimindihandi witi suwipatisa noaipahonhi ishiya satiwipiwi ‘sande’ tiwi kiyaami ndihaara windi mondaapo.

²¹ Aiw kiya windi samaaitaapo, ‘kimbhi kimande mihihooan mihande,’ tiwi windi kamaaitaapo. Autaahaathiho ishiyai iwinjaati bimindihandi aimi sami otihapithi ami samiheti ahondaise,” undataase.

²² Iyati ami Jisaasiho komi otipipatihiyai sata kaundataase. “Sahi ipoti wura noaipahonhi gwinyaitaatiwhandi nepi gwinyaawaawi Nini Isihiyaami Saahonini Jihonisi asisitha napitandihaiwaami wa noaipahonhi mmondaatiwi maaritawaahandi kandi sahi windi mondaapo. ²³ Iyataati sura ishiya sangisi sasaitaapo. ‘Ishiyaami Saaho Jih mihapithi mihore, kimbhi kimore,’ tiwi kasatisaihi sahi kiyaami piwiha windi atihomaawiw ami kapithi nuhti namuwise. ²⁴ Sahi kinapipaapi aimi mmoniw gwinyaapihiyaate. Kinapipa kinapinataati yamihapataathi nahataapihi nausainjithi mmoniwihyaate. Isi Nini

Isihiyaami Saahonini Jihonini nisi asisiheti sikireti sikaindi kinapaahinimi napisanithi ami ishiya nahatiya ninjaitaapo. ²⁵ Iyataahandi kandi ishiya wani kimuraahiya nisapi apipaahi pohipaiwi ahosini masaihi nini yaasihandi jhi naito.

²⁶ “Jhi Nuwaahomihura ishiya kiyohipatamataiwi Nini Isihiyaami Saahonini Jihonini napitandaisanihura ishiya naasikati kaitaapo. ²⁷ Jhi sura kiya nandapa ami waapoho naniwi ami ushiya ashiyai nepi wirapi namaatinwi kiyaanithi kaimi nuwi Nuwaaho sipihandoti nandaasurandaise. Ahi ami wipati wipiwati itinambitinati durihiri aungwohandi nimaanati doti ishiya kiyaisinithi neti nawatisati tiwati owemase.

²⁸ “Iyataati ami Rotiho bimisuraisangi naasikati saiwi kiyawaayopo. Kiya nandapa waapoho naniwi ami usai kahapaamapi pa nunyawu nawiho nepi ami nandapa niyamapi ananani animatiwi saiwa kaiwi nehi nanihaiwi wapa namaanyoaipaitaiso tiwi bindawaayopo.

²⁹ Saiwi kiya bimauhi Rotiho aunahipati Sotomihandi namasi asisaha naisaha keti sisaha watipaha yamihapataatihapi wipati wipiwipatamatiyati timahiyati ishiya nahandi tihati owemase. ³⁰ Isi ami Nini Isihiyaami Saahonini Jihonini asisaha napisanihuraisangi sikiyati noaipaitaise.

³¹ “Asisaha seti utaaho wo komi ikipipa anitithi ahusotanithi anitaupwataati bimisihoko komi ikipipa naitandi noaatipati anitithi windi namindaane. Ami siri kireti utaaho

wo komi osaataati bitosiho anjipipihapi japihi windi namone. ³² Sahi Rotihomi apwaataati nusoaipasitihandapi gwinyaapise. ³³ Utaaho wo komi itatamanjinati bimitandihandapaahih gwinyaataati kandi anitisiati isiwatataataahi ami kandi ko isiwatindihandi owetitaise. O ami utaaho wo nisapimatonih ko itatamanjinati bimitandihandi namataataahi kandi namasitihandi owemetati biyati kandi ahusotitaise. ³⁴ Ninini sangi kimandi kasatataato. Sura Isihiyaami Saahonini Jihonini napisanihura utaahuri deti timaamaitimi nanopotisihi Autaahaathiho woai numwaataati woaisi namihaitaise. ³⁵ Ami apopipuri wapuri kaatiha biretihandi tihitaatimi taami waatipati praawaaho sanyoaimi namasisaihi Autaahaathiho waati autaahi numwaata waati namihaitaise. ³⁶ Iyataati ami utaahuri wuri osaataati bitosaihi Autaahaathiho woai numwaataati ami woai namihaitaise,” undati kiyai kaundataase.

³⁷ Sata ko kaundih komi otipipatihiya atisawaawi kiya satiw koai nunjenawaayopo. “Awaisihone, saiwa satipi katingiwimaiwa maahiwapihi noaipaitaise?” undiw nunjenawaayopo. Iyauhi Jisaasiho kiyai wihoanaha sata kaundataase. “Itapipa ahotimbipih jurih nasati ahoyanataise,” undataase.

18

*Piwaha Kima Namihanaha Apopaati
Osinihaati Utaaho Awaisiho Piwaha Atisati*

*Neti Tipitapaati Mmosihopi N'ngisi Anditinipe
Tindihandapahaare*

1 Jisaasiho komi otipipatihiya windi pohimaiwi gaapipati namaamihapi nasisoari kiyaanihi gaapunditaatiwihandapi nunjaha namihana piwiha satati kaundataase.

2 “Aunahipa wita utaaho wo piwiha atisati neti mmonati tipitapaaho bindataise. So utaaso Autaahaatihopi windi yamaayahore. Iyati ami isihyaapi windi maarimitati pohipiyaumwahore.

3 Aihhi ami sati aunahipiti naasaipita itapaati waati osinahaati bindataise. Saati nahateweti noti awaisiho piwiha atisati neti mmonati tipitapaasihoi saundatoaandaahaate. Nisi tiworisa nepi n'ngisi nanopisasaatiwiyowi kinyi n'ngisi anditinipi nisi piwiha titihepinimape undatoaandaise.

4 Iyataati so utaaso piwiha atisati neti mmonati tipitapaasihho so jihhi pihitati kaundiwaiweti atisati windi keti titihemwaamahore. Siyahosi ipotinihi ko komi omanititihapi siyati gwinyaataise. ‘Nini Autaahaatihopi windi yamaindi ami isihyaapi windi maarimititihoniniso.

5 Iyataati kimaati apopi osinimaati n'ngisi kaatinihhi pohirindimi naisi namati nini kaatami piwiha anditiwiti titihemwaitaano. Nini titihemwaamasanihi kaatinihhi japihi japihi nasati n'ngi pohirindimi notoaasonihhi n'ngisi apipaahi ponditaiso, n'nat sawaho kanataase,” undataase.

6 Iyatosati Awaisiho kiyaisi ami sata kaundataase. “Piwiha sa awaisiho piwiha atisati mmonati neti tipitapaasihho maipihopiha

sahi aimi atisawaayopo. ⁷ Isihiya Autaahaathiho nisihiyaimati to tati aimi ah+wisaw+hiya nasisoari apatihuni otap+haatuni Autaahaathihoai nyatatamanipi anditinyaipe undiwi kaundi mi naisaihi Autaahaathiho kiyai atihomaawisati anditi+maawiw+taiso? Ami ko sahapo tati atiwisataahandi kandi jaati bimaami nutaiso? Owe, ko w+ndi siyati kamaitaise. ⁸ Isi nini sandi sangisi kasatataato. Ko keti kiyaisi atiwisati anditi+wiw+taise. Iyataahandi kandi Isihiyaami Saaho J+ho k+maapi yap+patambi japihi nasataahura isihiya k+maapi yap+patambihiya taawi kiya sura giwunyaasaihi nasati usondaind+ho?" undati kiyaisi kaundataase.

*Parisihopuni Naw+ho Taak+sihandi
Nes+hopihaare*

⁹ Isihiya usa titihi sawanaapi nyahi titihi gaahiyaanini ainahiy+hiyaane, o isihiya usaahi apipaahi maip+hiyaare tiwi gw+nyaahohiy+hiyaapi piw+ha namihanaha Jisaasiho sata kandaase. ¹⁰ "Utaahuri wuri gaapund+taatimi Autaahaat+homi anj+handi awaind+handaat+hapi nomaise. Kurami wo Parisihore. Aih+ ami wo naw+ho taak+sihandi nes+hore. ¹¹ Aih+ Parisiho not+ bitonda ko sawahopi sata gaapundataase. 'Autaahaat+hone, nini usaamat+maind+hon+nitih+ gisi gaare hitataato. Isihiya usaahi isihiya usaam+hapai maar+ho nunyaw+ ikow+n+wi nusepi ami maip+haiwa titimetahaiwa kaiwi ami kiyaami warisai apwaatiyai namasi namaat+n+hoh+waiwa

nepi japihi nopisasinawaayopo. Iyataahandi kandi nini saindihoninimaahe. Aindi ami nini kimo utaamo nawiho taakisihandi nesihomataindihoninimaahe. ¹² Aindi ami Saararehiri nahataarami asisaha yataireti nandapa waapoho onaindi bindataati gaapunditihonine. Aindi ami nawiho kahapaamapi nini nehohipi titihi kamwaanji nanimitaatiwe tingimumwaanji kamwaanji kinyi otipipati kaitandihapa nahinyatihonine, tati gaapundataase. ¹³ Aihimi ami nawiho taakisihandi nesihomimitiho naingaati yamihapataatiji windi minjati komi mitiho kiwopopi wiwati ami goaitati bitonda sata gaapundataase. 'Autaahaatihone nini apipaahi maipihaiwaisahoninisi kinyi nisapi maariho tihitane,' tati gaapundataase.

¹⁴ "Nini sangisi sandi kasatataato. Utaaho nawiho taakisihandi nesihomimitiho kinyi utaahonji ainahihonji gaahonji titihone undataase. Saundihimi ko komi anjipipihapi japihi notaise. O woisaahi windi ainahihonji titihone mundise, owe. Utaaho wo sawaho gaahoniso tati naimaatisihomimitiho Autaahaatihone neti koai ipihatitaise. O ami utaaho wo maipihoniso tati ipatisanihonaahi koaisi Autaahaatihone neti autahemwati kopi maarititaise," tati Jisaasiho kiyaisi kaundataase.

*Metihonyai Jisaasiho Mitihooatiji Ikwiri Ahiwisati Gaahandi Numwindihandapihaare
(Matiyuhu 19:13-15; Maakho 10:13-16)*

¹⁵ Isihiya usa kiyaami metihonyai Jisaasiho komi ikwiri konyaami mitihooatiji

ahiwitotiwî numwaasi koapîhi nasawaayopo. Saiwî kiya metihonyai numwaasi nasauhi komî otîpîpatîhiya kiyai itîhundawaatopo. ¹⁶ Itîhundauhîhandî kandî Jisaasiho ‘metihonya nîngisenda napîwise,’ undatî konyai numwaataatî sandaase. “Sandî katohîtîmandî apaapîmaato. Autaahaatîho isîhiyai iwinjaatî bimaamî naindîhandî setahiyaamatiyahiyaapîhande. ¹⁷ Nîni akîtinîhi sandî kasatataato. Utaaho wo metihonyaamatiyahamwaanî kiyatî Autaahaatîho isîhiyai iwinjaatî bimaamî naindîhandî maaritatî nametaataahî kandaatîhi wîndî namîndaitaise. Apîpaahî owetîtaise,” undatî Jisaasiho kiyai kaundataase.

*Mîtho Kahapaamapîpa Asaketahopîhaare
(Matiyuho 19:16-30; Maakîho 10:17-31)*

¹⁸ Awaisîho mîtho wo Jisaasihoai sata nunjenataise. “Katîpînyasingîhonî gaahone, nîni nînapitiyataatînihi asohonimandî nasisoari konînihi bîmîtandîhandî naitande?” undatî nunjenataise. ¹⁹ Aihî amî Jisaasiho wihoanîha koai saundataase. “Nîngisî napaapî gaahone dise? Isîhiya gaahiya apîpaahî owe. Autaahaatîho naasohî sawaho gaahore. ²⁰ Wînihapîpa satatî ahotimbîpa kînyî aimî mmonîpî gwînyaapîhone. Kînyî kînyî namaatinîhingîtîhandî nepî namopîsasîpî womîhaatisapî namope. Kînyî isîhiyai wîndî timaamape. Kînyî wîndî ikomaanîme. Kînyî isîhiya usaapî siyawaayopo tîpî jaipîtîpîha kamaatîme. Kînyî kînyî kînyî gapiyaamî pîwîha baimbî atîwimbî kapuramî

kahatisaih+hapa napait+pi kaime tati w+in+hapi+pa ahondaise japepih+i+taatiwo,” undataase. ²¹ Aih+ami utaaso wihoan+ha sata kaundataase. “N+in+ sangi met+honjan+huraapi saiwa w+in+hapi+maiwa atindi neti japepih+i+ti bimaami nap+ti wani kimurandaise,” undataase. ²² Aih+ Jisaasiho komi p+w+ha sa atisataati ami kom+ha saundataase. “Ye kinyi nga kiyapaahandi kandi w+ndi saimb+ kaitaap+handi nehi naasaind+hi yahandisi kandi kinyi w+ndi kamaise. Isi kinyi numbwi kinyi+hapa kahapaamapi+pa ikipi+pa isiwating+pi+pa nahataapa isihiyai nunyapi naw+ho nepe. Ikipi+paapi naw+ho nehing+ho isihiya naw+ho kahapaamapi+pa owehiyai tipitapaapi nunye. Kinyi saimb+ kiyapaapaahi gaahaiwa yam+hapataat+hapi+haiwa p+h+i+pi naitaise. Isi kinyi nambi n+ngi nanipinje,” undataase. ²³ Undih+ ko sa p+wa atisataati komi maar+ho amb+pati naanawisataise ami ko naw+ho kahapaamapi+pa asaketahoso.

²⁴ Jisaasiho koaisi usonataati koaisi api+paahi naanawisaho bitosi+h+ ko sandaase. “Isihiya naw+ho kahapaamapi+pa asaketahiya Autaahaati+ho isihiyai iwinjaati bimaami naind+handaat+hi nandaitaati+w+handi api+paahi oweti+taise. ²⁵ Iyataati maasapi+ho kamer+handi jaati+h+rami mupw+rinyinjaati+hi nga nandaahon+handi kandi utaaho naw+ho kahapaamapi+pa asaketaho Autaahaati+ho isihiyai iwinjaati bimaami naind+handaat+hi nandaitand+handi api+paahi oweti+taise,” tati kandaase. ²⁶ Aih+ isihiya kap+hi bitohoy+hiya sa p+wa atiwosawi satawaatopo. “O siyonaahi

isihiya diya n+napitaiwihiya asiyaimatwi+kiyaan+hi nasisoari bimitaapo?” tawaatopo. 27 Aih+ Jisaasiho saundataase. “Kimandi katohi+mandi utaaho wo kamaitaise, owe. Autaahaatiho sawahohi kiyon+hi nga noaipaitaise,” undataase.

28 Aih+ ami Pitaahom+ha Jisaasihoai saundataase. “Atime! Nyah+ nyami aunah+p+haiwauni ami nyam+haiwa kahapaamap+haiwa namawaamap+ gis+ nangipinjahaayo,” undataase. 29-30 Aih+ ami Jisaasihom+ha wihoan+ha kiyais+ saundataase. “Nini sangi akiti+nihi sandi kasatataato. Isihiya nahatiya Autaahaatiho isihiyai iwinjaati bimi+ndi+handapimaton+hi ami kiya kandaatihi nandaitaatiwi+ gwinyaawaawi namap+ kiyaami an+haiwaisuni apwaatiyaisuni saingosaahoyaisuni sanisapiyaisuni mwaaya maatiyaisuni namawaawaahi kandap+ wani kimura kiya yap+pataap+hi bimohur+mura wihoan+hapa kahapaamap+pa taah+p+pa kiya j+hi isiwatoh+p+pai nusatip+haahapa Autaahaatiho numwi+taise. Nunyatati ami j+haati ipot+hura asis+ha ipot+ha noaipahon+hura kiya asiyaimatwi+ nasisoari bimitaatiwi+handi nunyon+hi naitaapo,” undati kiyai kaundataase.

Kima P+wi+ma Jisaasiho Napwi+tandi+handap+ Kas+ni+hand+ Mair+imanda Katindi+handap+haare (Matiyuho 20:17-19; Maak+ho 10:32-34)

31 Jisaasiho komi otip+ipatihiya ikwi+maindi+mw+tihi yahur+tahiyaisaah+hi numwaasi yand+hi bitotawa kiyai sata

kaundataase. “Sahi atiwise! Nyahi wani taawaati Jerusaremihandaahapi nyahaayo. Isihiyaami Saahonini Jihonisapi Jisihura isihiya Autaahaatihomi piwaha atiwi nepi ausaahohiyihiya piwaha katiwi jipatiwai ahiyohihaami akipipa ausaimaninati noaipaitando. ³² Kiya koai nepi isihiya Judaahiyaami dawaataatapihiyaami ikwiraatihimaitaapo. Kiyaami ikwiraatihimasaih kiya koai sisipundiwi mimaipiwipi maa-hoaipupwimaitaapo. ³³ Aipi ami kiya koai mwitipatisahapara mupwi tiwisaihi napwitaise. Saiwi tiwisaihi napotatihandi kandi asisaha mairima saniyonhi ami japihi nepaitaise.” ³⁴ Sata ko kaundihi komi otipipatihiya atisawaahandi kandi kaami tanyaaha noasandih ami kiya kaapi baiwi gimunyaapi namusesipainje. Owetise.

*Kima Piwima Utaaho Wo Ndaha
Niyotaho Itindoaatahoai Jisaasiho Net
Nusorahaasitihandapihaare*

(Matiyuhu 20:29-34; Maakho 10:46-52)

³⁵ Jisaasihotih komi otipipatihiyaatih ami aunahipati Jerikohanda noaipaitaahetihihura utaaho wo ndaha niyotaho daihiraami mangiraini bindataati wapa wapaapi itunda nunjenati bindataise. ³⁶ Aih ko ndaha niyotishoi isihiya nusatipapirauhi kiringiringapa atisataati napindi noaipasih nanitipapirauhi atiso ndaase. ³⁷ Aih kiya koai saundawaatopo. “Nasaretihandaahapi Jisaasiho kimo taati napihe,” undawaatopo. ³⁸ Aih

ko ndi niyotishiho waati kaahaata sandaase. “Jisaasihoni Daawitihomi Mwaahone, kinyi nisapi maarho tihitane” tati kaahandaase. ³⁹ Aih ishiya jhi taawi nasohiyhiya koai kinyi satipi kamaatime namhaape undwi itihundawaatopo. Satiwi itihundauhhandi kandi kohi waati waati kaahaata sandaase. “Daawitihomi Mwaahone, kinyi nisapi maarho tihitane,” tati kaahandaase. ⁴⁰ Aih Jisaasiho jaati bitonda so gaatisoai numwaasi ningisaapihi kimbhi napwise undataase. Aih ko Jisaasihoapihi deti naihi Jisaasiho koai saundati nunjenataise. ⁴¹ “Nini gisi napitihitandi nisapi kinyi gaatise,” undati nunjenataise. Aih ami komiha saundataase. “Awaisihone, nini nisi ndiha nanorhaatonhi nga baidi jaitandito?” undataase. ⁴² Aih Jisaasiho koai saundataase. “Kinyi ndiha nangorhaatonhi baimbi jase, kinyi nisapi satipi ko nga nisi ndiha neti nanorhaitaise, tibi ginunyaahingitihanda kinyi ndiha nangorhaataise,” undataase. ⁴³ Aih keti kuraanihi komi ndiha nusorhaatihhi nga japihi biyati jataise. Ko biyati jati Jisaasihoai niwipinjai notaati pihitati maaritati Autaahaatihoai gaahone gaare undati komi ambipati mepi autaahemwataise. Aih ami ishiya sandi siyati noaipashi mmonawaawi ami kiyaisangi Autaahaatihoai gaahone gaare undwi komi ambipati mepi autaahepumawaayopo.

19

Kima Piwima Sakiyaasihopihare

1 Jisaasiho noti aunahipati Jerikohanda noaipati kati aunahipitaat+hi taati notaise. 2 Nahi sap+hi aunahipita utaaho wo bindataise komi ambipati Sakiyaasiho. So utaaso is+hiya nawiho takisihandi nehohiy+hiyaami j+himainj+hoe. Iyataati ami so nawiho asaketahore. 3 Isi ko Jisaasiho napitetahoe tati iwinjaito tatahi is+hiya wir+sandiwi nasawa nisapuhauhi Jisaasiho sore tati w+ndi biyati mausose. Iyataati ko ap+paahi mas+honji nuhonyonj+ndaati is+hiyaami hat+hapi mbatati w+ndi mausose. 4 Ahi ko Jisaasihopi daihira kim+ra nap+taiso tati gw+nyaataati ko j+hi naupwasi niyati ipati witeti katetapi daahepiwati Jisaasihoai ko iwinjaito tati yamwaataise. 5 Ahi Jisaasiho niyati Sakiyaasiho bitos+p+p+hi noaipati autaahi naingaati koai iwinjataati koai sata kaundataase. “Sakiyaasihone, kinyi ket+n+hi ip+matetapi noat+pape, wan+ n+n+ kinyi an+p+p+hi maasi gisati bimitaano,” undataase.

6 Ahi Sakiyaasiho keti ipitetapi noatipati aungwohandi waati maaritati Jisaasihoai numwaasi komi an+p+p+hapi notaise. 7 Ahi is+hiya taahiy+hiya sandi mmonawaawi kiya satiwi it+hitawaatopo. “Utaaho maip+haiwaisahomi an+p+p+hi ko noti bindataise,” t+wi it+hi+t+wi katawaatopo.

8 Sakiyaasihomi an+p+p+hi bindawaawi Sakiyaasiho dotati Awais+hoai saundataase. “Awais+hone, kinyi atime. Nis+hapa kahapaamap+pa nahataapa ot+hap+hapi ot+waiti

wihoan̄ihapa is̄hiya kahapaamap̄ipa ap̄ipaahi
 owehat̄imai numw̄to. Aindi am̄i wom̄ihapa
 wapa jaiwund̄it̄i is̄ip̄ipa nusetaataahi namat̄i
 kapaap̄i jin̄j̄haatemat̄i waat̄i maur̄itan̄ih̄i am̄i
 maur̄itahaiwaara numw̄to,” undataase. ⁹ Aih̄i
 Jisaasiho kom̄iha koai saundataase. “K̄imb̄ih̄i
 an̄ip̄imb̄ihap̄i is̄hiyai Autaahaat̄iho jap̄ih̄i aim̄i
 numwaataise. Iyataat̄i k̄imo utaamoaisangi am̄i
 Ab̄iraaham̄ihom̄i mwaahoe am̄i Autaahaat̄iho
 Ab̄iraaham̄ihoaisat̄i p̄iw̄iha w̄isasis̄haaraaho.
¹⁰ Iyataat̄i am̄i Is̄hiyaam̄i Saahon̄in̄i J̄hon̄in̄i
 is̄hiya nih̄r̄n̄w̄i owetohiȳhiyai daat̄i mmon̄it̄i
 jap̄ih̄i numwaitand̄i nap̄it̄ihon̄ine,” undataase.

*K̄ima P̄iw̄ima Is̄hiya Ikw̄imain̄imw̄tahiya
 Naw̄iho Ot̄ip̄ip̄at̄i Kaitaat̄iw̄iho Nehoh̄it̄ihandap̄i
 Nam̄ihanahaare
 (Matiyuho 25:14-30)*

¹¹ Ko satat̄i kaundih̄i kiyā taaw̄i sa p̄iw̄iha
 atisauh̄i am̄i p̄iw̄iha waisangi nam̄ihanaha
 kaundataase. Sa p̄iw̄iha kaundind̄imand̄i
 apaap̄imundise ko aim̄i det̄i Jerusarem̄ihanda
 nasataate. Iyataat̄i am̄i kom̄i p̄iw̄iha kaundih̄i
 at̄iwisohiȳhiya saiw̄i gw̄inyaawaayopo.
 Autaahaat̄iho Is̄hiyai Win̄jaat̄i bimaam̄i
 naind̄ihand̄i wan̄i k̄imura ket̄i ausaiman̄inat̄i
 noaipat̄i ahot̄itande t̄iw̄i gw̄inyaahauho.
¹² Aih̄i ko p̄iw̄iha nam̄ihanaha kiyais̄i sata
 kaundataase. “Utaaho wo awais̄iho is̄hiyaam̄i
 nd̄ihet̄i baiw̄i usop̄i am̄i amb̄ipat̄i ahot̄iho
 aunah̄ipat̄i w̄it̄i kaan̄ih̄i ahetīh̄hatahap̄i
 notaise. Not̄i noaipas̄ih̄i kap̄ih̄i is̄hiya koai
 k̄inyi awais̄ihon̄j̄ is̄hiyai iwin̄jat̄itaap̄ihon̄imate
 und̄iw̄i ah̄iwisaih̄i jap̄ih̄i nap̄itand̄iho

notaise. ¹³ Ko siyati nutandi timendaati komi otipipatihiya ikwimaindimwıtahiyai gaatati numwaati nawıho maasapi mitıho nahatiyai naasi kamwaanı nunyataise. Nunyataati kiyai saundataase, ‘kimo nawımo ninı sangi nasanyohımo nesi nuwi kora otipipati kaiwi namoyaapi nuwi ninı japihi napisanihuraatıtande,’ undataase.

¹⁴ “Saundihıhandı kandi komi isıhiya kopı pohipaiwi mandıtıpiwisawaayopo. Kiya saiwi kopı mandıtıpaiwi ko aimı naihihura komı ipoti isıhiya usai natıwusaasauhi koai wırainji nuwi satawaatopo. ‘Kımo utaamo awaisıhoematati nyangi nyainjaati bimitandi ponyase,’ tawaatopo. ¹⁵ Ko sawahomı isıhiya satauhıhandı kandi isıhiya usaapihi ko notı bimimbıpihiya koai kinyı awaisıhojimate undıwi namıhanawaayopo. Koai saiwi namıhanauhi ko awaisıhoematati japihi komı aunahıpataahapi nasataise. Siyati nasati noaipati isıhiyai saundataase. ‘Isıhiya jıhura nawıho nesisuwı kora otipipati kaiwise undıti nawıho nunyohiyıhiyaapi gaatiwise kiya nawıho otipipati kaiwi namoyaahotıho nınaasomıho nesi napisaihi ninı mmondaano,’ undataase.

¹⁶ Saundihı kiya atiwımapı jıhi wo nasati awaisıhoai saundataase. ‘Awaisıhoje, kinyı maasapihomı mitıho nehı naasohı nanıminıhi kora otipipati kaindı maasapihomı mitıhaiwa ikwimaindimwıtahaiwa namoyaataayo,’ undataase. ¹⁷ Saundihı Awaisıho isıhiyai iwinjatisıho koai saundataase. ‘Kinyı otipipati

nga baimbi napaitipi kiyapaise. Kinyi otipipatihoni gaahone. Otipipati maipihonji nahinyonih nepi kati iwirimimbi nga baimbi itatamanipi kiyapaise. Isi nin gi wani aunahipati awaiwaiwa ikwimaindimwita haiwa jatitaapi watipihandi nahinyati ahingitaano,' undataase.

¹⁸ “Ahi ami utaaho kapicho nasati awaisihoai saundataase. ‘Awaisihone kinyi ningisi nawiho maasapihomi mitiho nehi naasohi naniminh koraahi nin nesi otipipati kaindi maasapihomi mitiho ikwiri naasairitaho kaindi namoyaataayo’ undataase. ¹⁹ Saundih awaisiho isihiyai iwinjatisiho koai saundataase. “Kinyi aunahipihaiwa ikwiri naasairitahaiwa jatitaapi ahingitaano,’ undataase. ²⁰ Ahi ami otipipaticho kapihi ipoticho nasati awaisihoai saundataase. ‘Awaisihone, kinyi nawiho maasapihomi mitiho nehi naasohi nanimingho kimo anitindi jaatipata witi ahiyatati otipipati kora kamaindi kimore. ²¹ Nin siyohitmandi apaapimahe, kinyi utahonji apipaahi watipihonji waapihitipihonjitihi nin gisonataate. Isihiya wapa ahiyauhaha nepi ami isihiya usa nandapa niyamihauhaha kinyi kumbwihonjitihi ami sandapi nin kinyapi yayataate,’ undataase.

²² “Saundih ami komi awaisiho koai saundataase. ‘Kinyi otipipatihonji apipaahi gaahonjimahe, apipaahi maipihone. Kinyi piwaha kima satipi katingimaapi nin piwihetehimaitandiyo. Kinyi nisapi apipaahi watipihoe tipi ami isihiya wapa

ahiyauhihapa neti ami nandapa usa yamihauhahapa ko kipohore tipi siyatitih gwinyaapaino? ²³ Japih nasataahura nisi nawiho namwisihoisati ahoyati naitani namwitandihapih ahimaanisapi napaape? undataase. ²⁴ Saundatosati kapih ishiya bitohohiyihiyai saundataase. “Kimo nawiho maasapi mitiho isiwatisho nepawi utaaho nawiho maasapi mitiho ikwimaindimwitalaiwa isiwatishoi nunyawise,” undataase. ²⁵ Sundih kiya koai saundawaatopo. “Awaisihone, ko aimi nawiho maasapi mitiho ikwimaindimwitalaiwa isiwatataisi kohitih?” undawaatopo.

²⁶ “Saundauhi ami komiha kiyai saundataase. Ninii sangi sandi kasatataato. Ishiya wapa taahipipa isiwatohiyihiyai amii nini wapa jhaati waati numwito. O amii ishiya usa wapa nehii naasonyaahi isiwatohiyihiyai amii kiyaamihetapi sonya naasonyaahi isiwatohonya nini nemaito. ²⁷ Iyataati ishiya siya nisi tiworisa nisapi ko awaisihoematati nyangisi nyainjaati bimimone tiwi katohiyihiyai sahi numwaasipiwii kimbihii nisi ndiheti timapise,” undataase” undati Jisaasiho kiyai kaundataase.

*Kima Piwima Jisaasiho Awaisihoematati
JerusaremihandaNiyatiNandaasitihandapihare
(Matiyuhu 21:1-11; Maakho 11:1-11; Joniho
12:12-19)*

²⁸ Jisaasiho piwaha sata kaundamapi ko jihii ishiya nahatiyai ipotemapi Jerusaremihandaaahapi niyataise. ²⁹ Niyati aunahipihauri Betipaagihandamuni

Betaanihandamuni deti sihoarihiri sisihopati oripihaiwa ahetimbihi noaipataise. Noaipati kapihapi komi otipipatihuri jhi natausaasataise.

³⁰ Natausaasataati kuri saundataase. Sahuraahi kimati aunahimata numwi nandaapi mmonama maasapiho dongiho sipihohoho wo wirihira satoya wiraposisaihi wiranditaise. So maasapiho dongiho ishiya sangi koasini daiwihore. Isi koaisi sahuraahi nesipapi isisi kimbihapi napita numwise.

³¹ Saimi taami nesipasaihi ishiya usa sahuraahi napaapi taami soai nesipase satisaihaahi sahuraahi kiyai saundamise. 'Awaisiho koasini wonji gohi daitanditihе,' undamise," undataase.

³² Saundati kuri natausaasih kuri niyamaise. Naimi Jisaasiho kaundimumwaanji titihi kamwaanji noaipasih mmoni kiyamaise. ³³ Kuri naimi maasapiho sipihohoho dongihoai taami wirihiri nesipasih dongihomi satoya kuri saundawaatopo. "Sahuraahi kimo maasapiho sipihohoho dongimo napaapi taami nesipase?" undawi nunjenawaayopo.

³⁴ Saundawi nunjenihauhi kuri kiyai saundamaase. "Awaisiho koasini wonji gohi daitandi katihe," undamaase.

³⁵ Kuri saimi dongiho nesipapi isisi Jisaasihoapihi numwi noaipamaise. Aimi kuri kurami apotihiri tiwatihatihiri nausohaapi dongihomi dawaarihireti ahiyamaise. Aimi kuri Jisaasihoai dongihoasini nepiwih koasini ko bindataise. ³⁶ Siyati Jisaasiho dongihoasini taati naihi ishiya kiyaami apotihiri tiwatihatihiri niyohohipipa nausohaapi

daihra ko nutandihira nusapaapi gwaumwi nowaayopo. ³⁷ Aih+ Jisaasiho noti aimi sihoarihireti sihoasini ipati orip+haiwa ahetimbi+pihap+ daihra ururaat+hap+tihi isihya Jisaasihoai niwipinjai niyohiy+hiya kap+hap+ namasawi maaritawaayopo. Aiw+ ami kiya Jisaasihom+hetap+ wat+pihaiwa Autaahaat+ho kaihi noaipas+waiwaapi gw+nyapenawaawi Autaahaat+hoai mep+ autaahepumapi waapi+hi+wi sat+wi katawaatopo: ³⁸ “Awais+ho natausaasih+ wat+pihaiwaisati Awais+ho isihiyai winjatis+ho napsimo kimoai Awais+ho gaahati koai kaw+sat+ koaisatitane. Isi ko Autaahaat+ho Nahatewai Daahema Autaahi Niwaataati Bimis+hoai nyahi mep+ autaahepwait+haawo. Autaahaat+ho maar+ho winyaitahaiwa kaihi ami nyami maar+ho biyati winyaitind+handapo,” tawaatopo.

³⁹ Sat+wi katauhi isihya usa Parisihiya kiyaami otihat+hi bitotawaahiya Jisaasihoai kiya saundawaatopo. “Kat+pi+nyasing+honye, k+miya gi nangipinjai nasohiy+miya sat+wi windi kamaat+wi+se und+pi it+hunde,” undawaatopo.

⁴⁰ Saundauh+ Jisaasiho kom+ha wihoan+ha kiyai saundataase. “Ni+ni sangi tit+hi sandi kasatataato. K+miya is+miya sat+wi kamaat+wi ap+maatisaihaahi ami k+maiwa naw+maiwa waapi+hi+tati Autaahaat+hoai neti mep+ autaahepwaitaise,” undataase.

K+ma Pi+w+ma Jerusarem+handap+ Jisaasiho Gwind+handap+haare

⁴¹ Jisaasiho niyat+ det+ Jerusarem+handam+hini noaipataise. Noaipati kati aunah+ipiti

iwinjatata katapi ngotaise. ⁴² Ngoti katapi sandaase. “Wani asisima kimegi gisi windi neti gitatamanihonhi kinyi baimbi bimitaapihandapi gwinyaapaapaahi ngaatitaise. Iyataahandi kandi ami sandi kinyapi noasandih kinyi windi monapaise. ⁴³ Isi asisiha yaha wa taati nasataisi keti kinyi tiworisa gisi nepi nwiwepihimapi nangisapumaitaapo. Aisaihi isihyaati ami wapaisangi aunahipatami ipaahaapi noaipapi nuwi napiwimaitaapo. Ami sami tiworisa sangi kihira kihiraapi tisapi yasapi nasisapumasaiho. ⁴⁴ Saiwi kiya gisi nepi nangupwisasiwi apipaahi iwirihitaapo aunahipimatany matambipaarangisuni isihyaatangisuno. Nawaha tiwati nyepaiwi mbipi ahiyohaha kakaamihasihi windi ahimotitaise. Sandi apaapimaato ami Autaahaatho gisi japihi nangimaitandi napisuraapi kinyi windi mmonihi gimunyaahingitihandaahi saiwa gi nangoaipaitaise,” tati katati ngotaise.

*Kima Pwima Autaahaathomi Anjhandi
Awaindihandaathih Isihya Otipipati
Nawihopihatih Kiyauhi Jisaasiho Kiyai
Tahamanausoasindihandapihaare
(Matiyuhu 21:12-17; Maakho 11:15-19; Joniho
2:13-22)*

⁴⁵ Jisaasiho Autaahaathomih anjhandi awaindihandaathih nandaati mmonata isihya kahapaamapi pa nunyawih taawih nawiho nepi ami nawiho yapipati witaahapiho Judaahiyaamihotemapih nunyawih nehauhi

Jisaasiho kiyai usonataise. ⁴⁶ Iyatĩ kiyai saundataase. “Autaahaatĩhomĩ pĩwĩha sandaase. ‘Nisĩ an̄aan̄ĩ saan̄ĩ gaapundĩtaatĩwĩhaan̄e,’ tati ahotihĩhandĩ kandĩ sahĩ ikohiya noaatĩtaatĩwĩhapĩhamaitaiwĩ kiyawaayopo,” undataase.

⁴⁷ Asisĩ nahatewetĩ Jisaasiho Autaahaatĩhomĩ an̄ĩhandĩ awaindĩhandaatĩhĩ nandaatĩ Autaahaatĩhomĩ pĩwĩha isĩhiyai kataunjataise. Siyatĩ kaihi amĩ isĩhiya usa Autaahaatĩhoai nandapa kohasĩpĩho tĩhĩwĩ dipumanĩhohiyĩhiyaami mitĩhiyauni amĩ Judaahiyaami wĩnĩhapĩpa katĩwunjohiyĩhiyauni amĩ isĩhiyai iwinjatohiyĩhiya usa mitĩhiyauni Jisaasihoai tiwĩtaatĩwĩhĩra daihĩraapĩ taawĩ daapĩ mmonawaayopo. ⁴⁸ Siyawaahandĩ kandĩ isĩhiya nahatiya andĩtitĩwĩ watĩpĩtĩwĩ komĩ pĩwĩha atĩwisauhĩ namapĩ mitĩhiya Jisaasihoai tiwĩtaatĩwĩhĩra daihĩra wĩndĩ mmonĩwĩ namehopo.

20

*Kĩma Pĩwĩma Parisihiya Jisaasihoai
Kĩnyĩ Saimbĩ Saimbĩ Kaimehĩta Ndĩ
Watĩpĩhandĩ Nahĩmihĩ Kiyapaise Undĩwĩ
Nunjenĩhohĩtĩhandapĩhaare*

(Matiyuhu 21:23-27; Maakĩho 11:27-33)

¹ Asisĩha waara Jisaasiho Autaahaatĩhomĩ an̄ĩhandĩ awaindĩhandaatĩhĩ nandaatĩ Autaahaatĩhomĩ pĩwĩha gaaha wanĩha taatĩ isĩhiyai ausaatĩ kataunjihĩ isĩhiya usa isĩhiyaami maipĩhaiwaapĩ nandapa kohasĩpĩho tĩhĩwĩ

Autaahaat'hoai d'ipuman'ihohiy'hiyaami
 m'it'hiyauni ami is'hiya usa Judaahiyaami
 w'in'hap'ipa katiwunjohiy'hiyauni ami is'hiya
 usa gw'inyaahiyauni koai saundawaatopo.
² “K'inyi saiwa saimbi kaing'w'maiwa
 saimbi saimbi kaimeh'ita gi ndi kah'it'it'i
 wat'p'handi nah'mih' kiyapaise wani
 nyangi kanyate?” und'wi nunjenawaayopo.
³ Saund'w' nunjen'hauhi ami Jisaasiho kom'ha
 wihoan'ha kiyai sata kaundataase. “N'ini
 ami sangisi sandi nas'sendaano. ⁴ Jon'ho
 is'hiyai baawusind'ndi sandi wat'p'handi
 Autaahaat'hom'handaaho e is'hiyaami
 wat'p'handaaho wani ningi sah' kand'w'ise?”
 und'it' kiyai ko nunjenataise. ⁵ Nunjes'hi
 ami kiya sawana sanawaatopo. “Nyah'
 wihoan'ha napit'taaha kaund'it'haawe?”
 t'wi kan'wi nasenawaayopo. “Nyah' sandap'
 Autaahaat'hom'handaahe undisaihaah' o
 Autaahaat'hom'handaah'naah' Jon'hom'
 p'w'haapi sah' napaapi g'imunyapepo?
 Nyat'taiso. ⁶ Iyati ami nyah' saundisaihaah'
 is'hiyaam'handaahe undisaihaah' ami is'hiya
 k'imiya naw'haara nepi yainyaw'itaapo ami
 kiya Jon'hopi Autaahaat'hom' p'w'ha atisa
 neti ausaasihoe t'wi aimi gw'inyaap'hiyaaso,”
 nnawaatopo. ⁷ Sanawaawi namapi kiya
 wihoan'ha koai saundawaatopo. “Sandi
 wat'p'handi maahap'hapi nehand'itind'ho
 nyah' w'ndi mon'hono,” undawaatopo.
⁸ Saundauh' ami kom'ha wihoan'ha kiyai
 saundataase. “O ami sah' nisi nas'sehot'haapi
 wihoan'ha w'ndi kamandow' ami nisangi

watipihandi siyahandaawe satiti sangi nini windi kamaasaito,” undataase.

*Kima Piwima Isihiya Maatimaatiwihiya
Osaataati Wainihandi Jatohitihandapi
Namihanahaare*

(Matiyuhu 21:33-46; Maakho 12:1-12)

⁹ Jisaasiho isihiyai aimi sata kaundatosati ami kima piwaha wa namihanaha kiyai sata kaundataase. “Utaaho wo wainihandi osaataati kiyati niyaamataise. Niyaamati isihiya usai nisi osaataati kimaati ninjatawaawi wainihandi nandiwani naniwani ninjatiwise undati kiyai neti ahwisamapi kaanihi aunahipa witaahapi noti kata utarihandi kendaise. ¹⁰ Ketiinja

nandapa yandipihohi wainihandi akuraahaihi kipwitaatiwihura wainihandami satihohi komi otipipatihohi woai neti natausaasihihohi komi otipipatihihiya wainihandi jatohiyihiyapihi notaise nandapa wainihandi wapa kopihapa kipiwani numwitaatiwani. Natausaasihihohi ko noti wainihandi jatohiyihiyai iwinjasihi wainihandi kipiwimunyawani koai nehini tipini wapa miwaho nehini taanahihohi japihi natiwusaasauhini notaise.

¹¹ Aihini wainihandami satihohi ami jahaati otipipatihohi woai natausaasataise. Natausaasihihohi ko noti wainihandi jatohiyihiyai iwinjasihi kiya koai ami jihohi kawisohipatamataiwini tipini mawitandihaiwani nunyawani japihi natiwusaasauhini taanahihohi notaise. ¹² Aihini osaataatami satihohi ami jahaati bapiyati komi otipipatihohi woai natausaasataise. Aihini ami koai wainihandi jatohiyihiya ambipati tipusohapi maipaiwini tipini nepini osaataatami nehihati

yotawaayopo. ¹³ Siyauhi namati osaataatami satiho sanataase. ‘Nini napitaitande? Nini nisi maarho apipaahi awaindihandi w>wihotihoni nisi maasihohoi nandusoasitaano ko nisi maasihohomi p>wiha kiya at>witaawo?’ ndaase. ¹⁴ Satati ko komi mwaahoai natausaasihini naihahandi kandi osaataati wainhandi jatohiyihiya taati napihini koai iwinjawaawi kiya sawana sanawaatopo. ‘Kimo utaamo wainhandi osaataati kimaatami satihomini titihini mwaahoe. Mwaahosini sapihomini wainhandi naitaise. Isi koai sohoai tiwaamaitiho. Tiwisaihi ko naponihini ko naitotahandi nyahini newaati nyamihandimatito,’ nnawaatopo. ¹⁵ Saniwosawini koai numwaasi osaataatami nehahaati mangirainini nuwini sohoai tiwauhini napotaise.

“Saiwini tiwauhini napotaise. Isi osaataati saatami satihoni siyaisini napitiwitaaise?” undatini kiyai Jisaasiho nunjenataise. ¹⁶ Nunjenatosatini sawahoni wihoanjiha satatini kiyai kaundataase. “Osaataatami satihoni apousonihini nasatini siya otipipatiyai tiwatini nematosatini osaataati saatini netini otipipatihini asiyyihiyai numwaati kiyaami ikwiraatihini maitaise,” undatini Jisaasiho kiyai kaundataase. Aihini isihiniya kapihini komini p>wiha atisawaawini kiya satawaatopo. “Siyatini windini namoaipaitaise owetitaaise,” tawaatopo.

¹⁷ Aihini Jisaasiho kiyai iwinjatata sata nasenataise. “Kima p>wima Autaahaatihomini utipihoaatihini ahotindimandini napaapi satatini jipati pindise?

‘Anaanini animatohiyihiya ipatini yasahaapi kima

yasima anaahiha gaahaamahe tiwi nepi
yotohiha wani ka noaipati mihotirisati
watipitati anaanami yasiha anaahiha
awaisihaimatataise,' *Aunihiri 118:22*
tati jipatipindisimaaro.

¹⁸ Isihiya siri mihotiriraasin
timahiyohiyihiyai kiri mihotirihira ambipati
tipusohaati tiwonhi mwitishaahititaise.
Iyataati ami mihotirihiri siri ishiyaamiheti
timahiyataataahi ami ishiyai neti jasati
tiwitaise," undati kiyai kaundataase.

¹⁹ Jisaasiho sata kaundih kiya Judaahiyaami
winihapipa katiwunjohiyihiyauni ami
pirisihiya ishiyaami maipihaiwaapi
nandapa kohasipho tihiwi Autaahaatihoai
dipumanihohiyihiyaami mitihiyauni
atisawaawi sa piwiha titihi kiyaapi
nepemaahwiha kaundih mmoniw
gwinyaawaawi keti suraanhi koai isiwitotiw
gwinyaawaahandi kandi ishiyaapi yayawaawi
namihaawaayopo.

*Kima Piwima Isihiya Jisaasihoai Saundiwi
Nawihotakishandi Sisaahoai Nunyaano Undiw
Nunjenihotihandapihaare*

(Matiyuh 22:15-22; Maakho 12:13-17)

²⁰ Aih kiya awaisawhiya Jisaasiho kiyai
piwiha wa wipitaha kaundonaahi koai
numwaasi nuwi awaisiho gapinaahoapihi
kimo piwiha satahore undiw piwiha komiheti
yawutaito tiwi gwinyaapi bipi Jisaasihoai
iwinjatawaayopo. Saiwi iwinjatawaawi
kiya awaisawhiya nyahi gaahiyaanini

ainahiyaaniso tiwi gwinyaapi genaniwi isihya usai nawiho nunyawu saundiwi sahi nuwi piwaha satiha satiwu koai kaundiwise undiwu koapihi natiwusaasawaayopo.

²¹ Aih kiya nuwi koai saundawaatopo. “Katipinyasingihonye, kinyi nyangi katipinyasingiwaiwa titihi akithaiwa katipinyasapaise. Iyataati ami isihya usa awaisawihyaimatiwi bimohiyahiyaapi kinyi windi yamaimbihonjtinih nyahi aimi mmona gwinyaahaayo. Aimb kinyi Autaahaatoho isihya yapipatambihya nisi maaritohirihireti saiwi kaiwi bimaawise tati katirihiri kireti kinyi titihi katipunjapihone. ²² Isi kinyi napitaimbi gwinyapenapaise? Nyahi gamaniho Sisaahoi nawiho takisihandi nunyaano e namunyaano? Undiwu nunjenawaayopo.

²³ Saiwi kiya kiyaami omanjtitihapi iwinjatawa jaipundiwi kaundohiwaiwa aimi usonatosati kiyai sata kaundataase. ²⁴ “Nawiho wo nisingisi nanisawewise,” undih ami kiya nawiho wo nunjauhi mmonatosati ko kiyai sata kaundataase.

“Nawimoaatih kimat swwipimatuni ami ambipatuni diyaamihati ahotise?” undati nunjenataise. Nunjesih kiya koai saundawaatopo. “Awaisiho Sisaahomihate,” undawaatopo. ²⁵ Saundauhi Jisaasiho kiyai sata kaundataase.

“O siyonaahi wapa Sisaahomihapanaahi ami koai titihi nunyawise o ami wapa Autaahaatihomihapanaahi ami titihi koai komihapa nunyawise,” undataase.

²⁶ Ko sata kaundihiyawa kiya wihooanjha isihyaami ndiheti kaunditih owetih

isiw+totiw+handi kandi komi piw+haapi
yaiw+map+ gwinyapenawaawi owetise.

*Kima P+w+ma Satiyusihiya Jisaasihoai
Isihiya Napowawi Jap+hi Nepaitaat+w+handap+
Nunjen+hoh+ti+handap+haare*

(Matiyuhu 22:23-33; Maakho 12:18-27)

²⁷ Isihiya usa Satiyusihiyaami usa
Jisaasihoaapihi nasawaayopo. Siya
Satiyusihiya napohiy+hiyaapi w+ndi jap+hi
namepaitaapo tiw+ gwinyaapihiyaare. ²⁸ Isi kiya
Jisaasihoai piw+ha satiw+ha kaundawaatopo.
“Katipinyasingihonye, nyapi w+n+hapi+pa
Mosesiho sata jipati+piyat+ ahiyataise. ‘Utaaho
wo apopaati neti wirati bimainjati maaha
oweho naponaa+ kaati osinaati sotis+homi
saingho neti wirane kom+hetapi metiho
wo noaipati saaho sotis+homi aunah+pati
nan+pimati naito,’ tati w+n+hapi+pa ahondaise.

²⁹ Isi isihiya usihiya usa sap+ho naasom+hiya
ikw+ri naasair+ti+hi wirami isundi+pihur+
yahur+tahiya noaipawaayopo. Aih+ kiyaami
saaho j+ho apopaati neti wirati bimainjati
maaha wa namomaayaho nehi napomataise.

³⁰ Aih+ ami saati saahomi apwaata osin+haati
saingho neti wirataise. ³¹ Aih+ ami ko napwih+
ami saingho kap+ho neti osin+haati wirataise.
Wirati bimainjati ami koaisangi napwih+
ami saingho kap+ho neti wirataise. Kaati
osin+haati saingoya kiho kihom+het+mat+mi not+
ipot+hoai niwipaati bindataise. ³² Niwipaas+hi
ipot+ho neti wirati bimainjati ami koaisangi
napwih+ kaati ipotaataat+n+hi napotaise.

³³ Saatì apopaatisì ikwirì naasairìtìhì wìramì isundipìhurì yahurìtahiya nahatiya nepì wìrapìhaatisì ipotìhura isìhiya napohiyìhiya japìhì nepasaihìhura saatì apopaatì tìtìhì diyaamì apwaataatimatìaise?” undìwì nunjenawaayopo.

³⁴ Satiwì kiya koai nunjenìhauhì amì komìha wihoanìha kiyai sata kaundataase. “Usìhiya amì asìhiya wanì kìmuraahiya namaatìnawaayopo. ³⁵ Iyataahandì kandì usìhiya amì asìhiya ipotìhura anìmwaahìpatombì japìhì nepapì asiyaimatìwì bindawaahura usìhiya asìhiya wìndì namaamaatìtaapo.

³⁶ Kiya Autaahaatìhomì enjerìhiya otìpìpatìhiya yamìhapataatìhì bimohiyìhiyaamataiwìhiyaasì wìndì namaapopì nasisoari bimìtaapo. Kiya anìmwaahìpatombì japìhì nepapìhiya Autaahaatìhomì manyinyaare. ³⁷ Napohiyìhiya japìhì nepaitaatìwìhandapì Mosesiho biyatì nanyesìpataha pìwìha kanyatataase. Sa pìwa ipìhonjì maipìhonjì wurisandìhaisahonjì tìhatì tìhwìtisataahandì kandì tìhomaatisonyonjaatìhapì pìwìha noaipasìha Awaisìhopì (Autaahaatìhopì) sata kandaase. ‘Awaisìho Abìraahamìhomì Aisaakìhomì amì Jekopìhomì Autaahaatìhore tise. ³⁸ Isì Autaahaatìho so isìhiya napopì owetohiyìhiyaamì Autaahaatìhomaahè, owe, isìhiya asiyaimatìwì bimohiyìhiyaamì Autaahaatìhore. Sandì apaapìmaahe amì Autaahaatìhomì ndìhetì kiya asiyaimatìwì bindawaayopo,” undatì kiyai kaundataase.

³⁹ Ko kiyai sata kaundihì amì Judaahiyaamì

winihapipa katiwunjohiyihiyaami usa saundawaatopo. “Katipinyasingihonye, kinyi nga titihi kanyatapaase,” undawaatopo. ⁴⁰ Saundiwi kiya yayawaawi jhaati windi namunjenihopo. Owetise.

Kima Piwima Isihiyai Jisaasiho Sawahopi Kraisihop So Diyaami Mwaahore Undati Nujesithandapahaare

(Matiyuh 22:41-46; Maakho 12:35-37)

⁴¹ Aih Jisaasiho kiyai sata piwaha kaundataase. “Kraisihop so awaisiho Daawitihomi satihoe tiwi napaapi katopo? ⁴² Piwaha Aunihihiraatihih ahotishaatihapi Daawitih sawaho sata kandaase:

‘Awaisiho nisi Awaisihoai saundataase. “Kinyi nisi ikwiri gaatihiraihoanji kimbih bime. ⁴³ Bimaami numbwi ipotihura kinyi tiworisai neti kinyi asimoaatitihimasanihi kinyi kiyai nepi itipiwotisamihuraatitendo,” undataase tise.’ *Aunihihiri 110:1*

⁴⁴ Daawitihohi kopisi Awaisiho tati ambihindaase. Isi Kraisihop so napitiyati Daawitihomi satihotitaise?” undataase.

Kima Piwima Jisaasiho Kom Otipipatihiyai Winihapipa Katiwunjohiyihiyaami Kiyohiwaiwaapi Jatwo Undati Kaundindihandapahaare

(Matiyuh 23:1-36; Maakho 12:38-40; Rukho 11:37-54)

⁴⁵ Isihiya nahandi atiwinjaawi bimauhi Jisaasiho komi otipipatihiyai sata kaundataase. ⁴⁶ “Judaahiyaami winihapipa katiwunjohiyihiyaapi sahi baiwi jaawo. Kiya apotihiri utarihapa niyopi daimi nutaatwi maaritwimapihyaaso. Aiw ami kiya isihiya taahiyihiya ahoyan+hohipipihi nowaahura isihiya awaisawhiyaate ipihirete nyatitotwi maaritwihiye. Aiw ami kiya Autaahaatihomi anjhaiwa gwiharaahaiwaatih isihyaami ndiheti mitaahoahi bimitaatwi maaritwihiyaare. Aiw ami kiya ganho apipaahi gaahoasini nandapa anaahipipa awaimbipa tihohipipihi bimitaatwi maaritwihiyaare. ⁴⁷ Aiw ami kiya asihya osinihiyaami ananji jaipundwi nusepihiyaare. Aiw kiya gaapundhaayo twi jaiwitiwi gaapipati utarihaiwa aipihyaare. Kiya saiwi kiyohiwaiwaapi Autaahaatihomiyai apipaahi yaawati naanhandi awaindihandi ipotihura numwitaase,” undati Kiyai Jisaasiho kaundataase.

21

*Kima Piwima Apopaati Osinhaati
Nawiho Gaarehandi Autaahaatihoi
Numwindihandapihaare*

(Maakihomiyai 12:41-44)

¹ Jisaasiho Autaahaatihomiyai anjhandi awaindihandaatih bitonda winjasih isihiya Autaahaatihomiyai anjhandi awaindihandami bokisihandi onihopi nawiho kahapaamapi asaketahiya nawiho gaarehandapiho

wiwawaayopo. ² Wihauhi ami apopaati waati nawiho kahapaamapipa apipaahi owehaati nawiho taanauhiho tuhinihipihuri nehi yahuri nesoti wisih Jisaasiho kaati iwinjataise. ³ Iwinjatosati Jisaasiho kiyai saundataase. “Nini sangisi akitinihi kasatataato. Kimaati apopi osinimaati ishiya nahatiya nawiho gaarehandapaho timahotihoi nusatiphaati timataise. ⁴ Kimiya ishiya nawiho kahapaamapipa asaketahiyaasi nawiho isoho nesipiw Autaahaatihoi nunyawaayopo. O ami kimaati apopi osinimaatihi nawiho owehaati nandapa neti nanati bimitandho nawiho owetihandi kandi konihi Autaahaatihoi nunyataise,” undataase.

Kima Piwima Autaahaatihomi Anjhandi Awaindihandhi Nosasindaise Tat Jisaasiho Katindhandaahaare

(Matiyuho 24:1-2; Maakho 13:1-2)

⁵ Jisaasihomi otipipatihiyaami usa Autaahaatihomi anjhandi awaindihandapi satawaatopo. “Kima nawiha gaaha otiwa kambwaahauni ami Autaahaatihoi gaarehandi wapa nunyohipipaaraahimaawi animatwihaaansi sanahwendaise,” tawaatopo. Satauhi ami Jisaasiho kiyai saundataase. ⁶ “Kimaiwai wani sahi usonihohiwimaiwa siyati tiwati nyepinati biyati windi ahimotitaise. Asisiha waara ishiya nepi tumbwuw nepuwuw nopisasaapo,” undataase.

Kima Piwima Jisaasiho Satati Naanjhaiwa Pihitati Noaipahonhi Ami Sahi Yaashaiwa

Naitaapo Tati Komî Otîpîpatîhiyai Kaundîndîhandapîhaare

(Matiyuho 24:3-14; Maakîho 13:3-13)

⁷ Aihî amî kiya Jisaasihoai satîwî nunjenawaayopo. “Katîpînyasingîhonye, saiwa kanyatingîwîmaiwa maahîwura noaipaitaise? Nînapitiyahandî jîhî noaipahonîhî nyahî mmondo? Mmonaatî komî kanyatindîhandî aimî koaipaitande taatî mmona gwînyaitaano?” undîwî nunjenawaayopo. ⁸ Aihî Jisaasiho komîha wîhoanîha kiyai sata kaundataase. “Isîhiya usa sangisî jaiwîsatîtaawî sahî baiwî jaawîhiyaato. Isîhiya usa napîwî nisî ambîpatî ambîhîîwî ‘Nîni Kiraisihonîne,’ satîtaapo. Aiwî amî kiya sasatîtaapo. ‘Asisîha aimî ipotîha koaipataise,’ satisaihî sahî kiyaamî pîwîha napaitîwî atîhomaawiwî amî kiyaamîhinî detî namuwîse. ⁹ Pwîsîpatî siyahatî aungwohandî noaipataise tîwî katisaihî sahî atisawaawî waatî kandapî yaiwî itîmipîse. Saiwaahî jîhî kiyatî noaipataahandî kandî asisîha ipotîha akaaha sura wîndî ketî namoipaitaise,” undataase.

¹⁰ Jisaasiho wîndî namaamîhaatî konîhî kiyai amî sata kaundataase. “Isîhiya yapîpatî wîtaahapîhiya dosi nuwî yapîpatî wîtaahapîhiyaisawî tundaapo. Iyonîhî amî awaisîho wo iwinjaatî bimisawîhiya dosi nuwî awaisîho wo iwinjaatî bimisawîhiyaisawî tundaapo. ¹¹ Iyonîhî amî ipîpatîpatî aungwohaiwa waatî ipîpatîpîndaise. Iyatî amî jarîho aungwohaiwa noaipatî amî timbîpa saiwa nahataapîpîhî noaipaitaise. Iyatî

yamihapataatihî wapa watipihapa motinihapa noaipataati sangisi yasimatitaise.

¹² “Saiwa siyati sangi noaipahonihura isihya sangisi jaipi ambipati yaasihaiwa nasamitaapo. Aiwî kiya Judaahiyaami anihaiwa gwiharaahaiwaatihî nasamaasi nuwî piwîha samiheti nepi yasutaapi nasapupwî ami gamanîhomî awaisawihyaapîhî nasamaasi nuwî kiyaami ndiheti ahisitaapo. Saiwa nisapisatiwî ami sahi nisi otipipatihyaatisi ami sahi nisi otipipati wîndî kamaanitaatiwî nasisapupwî kasitaapo.

¹³ Isihya saiwa kasisohitîndî sandî nisi piwîha ausaapi kanunditaatiwî kiyawaayowî gaasi nisi piwîha anusaapise. ¹⁴ Aiwî sahi piwîha napititaaha kiyai wihooanîha kaunditîhaawe tiwî jihî waati gîmunyaapise. ¹⁵ Ninî nîwahonîni piwîha sahi kiyai kaunditaatiwîha samî amîteteti ketî ahisisati netî gîsunyaasanîhî sahi gwînyaitaapo.

Nisi piwîha sangisi nasanyotîha sahi kiyaisî kaundisaihî kiya samî tiworisa piwîha ka wîndî ipîhatiwî nemaamaitaapo. Owetitaise.

¹⁶ Samî sinînjapiyaunî ami samî sunyîhoya jaatisa nasamaasi nuwî samî tiworisamî ikwîraatihîsamaitaapo. Aiwî samî usaatangi tisausaihî napwîtaapo. ¹⁷ Nisapisatiwî sangisi isihya taahiyîhiya pohipîsiwî ahosîsamaitaapo.

¹⁸ Iyataahandî kandî sahi wîndî namopîsasîniwî nga baiwî bimîtaapo. ¹⁹ Isî sahi baiwî andîtitîwî bimaawîse asiyîhiyaatimatiwî nasisoari bimîtaatiwîhandî sahi naitaatiwo,” undati kaundataase.

*Kima Piwima Jisaasiho Aunahipati
Awaipati Jerusaremihandi Nosasindaise Tati
Katindihandapahaare*

(Matiyuhu 24:15-21; Maakho 13:14-19)

²⁰ “Aunahipati Awaipati Jerusaremihandi ishiya pwisipi yaipati kaiwi timbiyohiyihiya otaatemapi bitopi neswesipi bitwimasaihi sahi kiyai usonawaawi aunahipa Jerusaremihandi nepi nopisasisaihi kati aimi nosasindande tiwi gwinyaapise.

²¹ Sandi siyati noaipahonihisi sahi yapipati Judiyaahanda bimohiyihiyaati yanihimapi shoaarihiri tipateti naitaatiwe. Ami saisaihi sahi aunahipa Jerusaremihanda bimohiyihiyaati yanihimapi namasi naitaatiwe. Saisaihi ami ishiya usa aunahipatami nehahaati ipaahaapi bimohiyihiyaisangi aunahipati kataatihisi windi namindaitaatiwe.

²² Sandi apaapimaahe. Ishiya Autaahaatihoi ahosumwap maipihaiwa kiyohitihandapi wihoanhandi naanhandi numwitande. Siyati kiyonihisi Autaahaatihomi piwaha utipihoaatihisi jihura katiwi ahiyotaha akaaha ausaimaninati noaipaitande.

²³ Ese sura naanhandi noaipasura ashiya maahaapi gwisitohiyihiyauni ami awateteti amwitihiri nanati nanototisawhiyauni apipaahi awaindihandi naanhandi naitaapo kimatipapimbataaho. Autaahaatihoi apowindihandi ishiya siya natiyaamiheti noaipaitaise.

²⁴ Namatanaati kosasaihira tiworisa ishiya taahiyihiyai timaitaapo. Aiwi ami kiya ishiya usai napuwitaatiwi yapipati usaamihati kahati kahataahapi numwaasi nutaapo. Aiwi

kiya ishiya Judaahiyaami dawaataatapihya
 aunahipati awaipati Jerusaremihandi nepi
 jaawi bimaami nuwi Autaahaathiho sura
 namihaitaapo tati katimumwaanji noti
 kuraatanihi namihaitaapo.

*Kima Piwima Kahapaamapipa Asisaha
 Ipotihaiweti Noaipaitandihaiwaapi Jisaasiho
 Katindihandapahaare*

(Matiyuho 24:29-31; Maakho 13:24-27)

²⁵ “Iyonihimi ami ipihoeti ami waathihoeti
 ami kaumbwaateti wiwa siwipati kahata-
 matipetahaiwa ishiya wiwa moniwihaiwa
 noaipaitaise. Iyati ami durihiri waati pihitati
 tiwayaati noti nasayata nausiha pihitati
 autaahi mihoti sanainjati niyatesi timihiyataati
 gaatonihimi ami ishiya yapih nahanda
 nahataapipihiyaami maarho omaanjititihimi
 ami amitiha neti nusopisasinihonihimi
 kiya waati awaindihandi yaitaapo. Aiwih
 kiyaami maarho ninaawiratati owesoetitaise.

²⁶ Yapipatambihya ishiya yapih nahanda
 saiwa siyati noaipaitandaiwaiwaapi
 gwinyaawaawih apipaahih yaiwimapih ami
 kiyaami ndiha woniwonwinatih asiswiraitaise
 ami kahapaamapipa yamihapataatihih
 watipihaiwa ahotiwaiwa nonasaya ahoyonihoh.

²⁷ Saiwa siyati noaipahonihimi ninimi Isihiyaami
 Saahoninimi Jihoninimi nisi yundanyihah ami
 apipaahih watipihandisatih tiwipatisatih
 napitoh. Napisanihimi ishiya ngingi ninjaitaapo.

²⁸ Saiwa siyati namasatih taatih noaipahonihimi
 sahi naingaapi jasawise sangisih japihih

Autaahaathiho nasamaitandihura aimi nasati utatototindaiso,” undati Jisaasiho komi otipipatihyai kaundataase.

Kima Piwima Asisaha Ipotiha Noaipaitandi Jih Wapa Siwipati Noaipaitandihapaapi Jisaasiho Katindihandapahaare

(Matiyuho 24:32-35; Maakho 13:28-31)

²⁹ Siyati kaundatosati ami Jisaasiho piwaha wa kima namihanaha kiyai sata kaundataase. “Ipati pikihanduni ami ipati nahatewa wiwauni kairihiretapi sahi baiwi mmonowi gwinyaapise. ³⁰ Ipati pikihandami yananaati taati japihi mwinati nusapaasahaahi aimi yatitandi detitihetiwi gwinyaapihiyaate. ³¹ Isi sikiyate. Naanhaiwa siyati noaipahonihimmonawaawaahi Autaahaathiho nyangi nyainjaati bimitandihandi aimi nasati utatototitihetiwi gwinyaapise.

³² “Nini akitinihi sangi kasatataato. Isihiya nahatiya wani kimuraahiya sangi napopi binyaihi saiwa katohiwimaiwa noaipahonihimmondaapo. ³³ Yamihapatuni yapipatuni noti owendaahandi kandi nisi piwaha windi siyati owemetati kaanhihi ahotimi nutaise.

Kima Piwima Jisaasiho Otipipatihya Baiwi Jaawo Tindihandapahaare

³⁴ “Isi sahi baiwi jaawo. Wiwa sahi waapoho nasisoari naniwi naharitaawo. Aiwi ami kaha-paamapipa ambipatapihapaapaahihi maariho nusoaasamaitaawo. Ambipatamihaiwaapi gwinyaapi kaiwaapaahiyawaawi Awaisihopi windi namaapitaiso tiwi nehi nanihaiwi

binyaihi keti kuraanhi kinapaahinati noaipaitaiso. ³⁵ Asisaha sa keti yapih nahanda gaamati ishiyaapih noaipaitaise. ³⁶ Nahateweti nasisoari jaawi bindawa Autaahaatihopi namaamihapi gaapundiwise saiwa noaipaitandaiwimaiwa ipihatiwimaitaatiwo. Aiw am sahi nin Isihiyaam Saahonin Jihonis ndiheti winti yamaiw noaipapi bitoaitaatiwo,” undataase.

³⁷ Asisaha nahateweti Jisaasiho Autaahaatihomi anhandi awaindihandaatih nandaati ishiyai piwaha kataunjataise. Kataunjih napwihih niyati sisih ipati oriphati ahetishoasin nanotaise. ³⁸ Aih ishiya nahatiya nahateweti komi piwaha atiwitaatiwi asisahaatih keti Autaahaatihomi anhandi awaindihandaatihapi nowaayopo.

22

Kima Piwima Judaasiho Noti Awaisawhiyai Jisaasihoai Tiwitaatiwi Nusepaasitihandapahaare

(Matiyuh 26:1-5, 14-16; Maakho 14:1-2, 10-11; Jonho 11:45-53)

¹ Judaahiyaami asisaha nandapa birethandi nipitandihandi ahimaayawihandi nehihandi nandaatiwaha aimi nasati detindaise. Sa asisaami ambipati Pasopaahande.* ² Aih

* 22:1: Sandi Pasopaatotimandi Autaahaatih Isiphiyai Isiraherihyaapundati Tiwataati Isiraherihya timawat nusatipataise tawaatopo. Iyati Isiraherihyai Isiphiyaami neh otipipatihaimaimatiw napwitotihandaapihapi Autaahaatih kiyai tinjauseti numwaataise.

p̄risihiya is̄thiyaami maip̄haiwaapi nandapa t̄h̄w̄i Autaahaat̄hoai d̄ipuman̄hohiȳhiyaami m̄it̄hiyaun̄i ami Judaahiyaami w̄n̄hap̄ipa kat̄wun̄johiȳhiyaun̄i sanawaayopo. Is̄thiya Jisaasihop̄i gaahore t̄w̄i maarit̄w̄hiyaasi nyah̄i Jisaasihoai kiyaami nd̄het̄i tiwisaihi ami wiwa kiya it̄h̄inyat̄taawo nn̄w̄i yayawaawi namap̄i Jisaasiho sohoai noaat̄w̄i tiw̄itaat̄w̄i p̄w̄iha kanawaatopo.

³ Aih̄i Bwaas̄r̄ih̄ir̄i Judaasi Is̄kariyot̄hoai saimb̄i saimb̄i kaime undat̄i net̄i ḡwunyaataise. So Judaasiso ot̄p̄ip̄at̄hiya ikw̄maind̄imw̄it̄ih̄i auh̄iram̄i yahur̄tahiya 12 kaiw̄hiyaami wore. ⁴ Is̄ ko not̄i Autaahaat̄hoai d̄ipuman̄hohiȳhiyaami m̄it̄hiyaisun̄i ami Autaahaat̄hom̄i an̄hand̄i awaind̄hand̄i jasohiȳhiyaami awaisaw̄hiyaisun̄i winjat̄i n̄n̄i saind̄i saind̄i nasepaat̄i w̄rasitaano undat̄i kiyaisat̄i p̄wanataase. ⁵ Aih̄i kiya kom̄i p̄w̄ihaapi gaaha kanyatataaso t̄w̄i maarit̄w̄i t̄haapaiw̄i naw̄ho siyaho samwaan̄i ak̄it̄in̄ih̄i nah̄im̄itaano und̄w̄i kaundawaatopo. ⁶ Aih̄i Judaasiho kiya kaundoh̄haapi gaaso tat̄i gw̄inyaati ami is̄thiya w̄ind̄i at̄hom̄iw̄i mosaihi Jisaasihoai tiworisai w̄irawitand̄ih̄iraapi gw̄inyapenat̄i daataise.

*K̄ima P̄w̄ima Judaahiya Kiyaami Asis̄ha Pa-sopaahandap̄i T̄iman̄n̄hoh̄t̄handap̄ihaare
(Matiyuh̄o 26:17-25; Maak̄ho 14:12-21; Jon̄ho 13:21-30)*

⁷ Nandapa b̄iret̄hand̄i nipitand̄hand̄i ah̄imotat̄i neh̄hand̄i nandaat̄w̄iha asis̄ha aim̄i noaipas̄ihura asis̄ha set̄i sip̄sip̄haiwa

tiwawaayopo. ⁸ Aihî Pitaayî Joniyai Jisaasiho pîwîha sataha kaundatî natausaasataise. “Sahuraahî numwî nandapa bîretîhandî nîpî-tandîhandî ahîmotatî nehîhandî nandîhaahandî Pasopaahandapî nandîhaahapa nepî nyamanîta numwise,” undatî natausaasataise.

⁹ Aihî amî kurî Jisaasihoai saundîmî nunjenamaise. “Yuhuraangi maahîwapîhî noha nandapa neha tîmanîtîhaawe?” undîmî nunjenamaise.

¹⁰ Aihî amî ko komîha wihoaanjîha sata kaundataase. “Sahuraahî numwî aunahîpata nandaapî utaaho wo waapoho onîhaara niwatî tîpwînjî taatî nasonîhî iwinjaitaise. Iwinjasaihî ko niyonîhî koai nîwîpinjai komî ipotî numwise. Numwî ko anjîhandî wîndaatîhî nandaahonaahî amî kandaatîhî maasi sîhoasangisangi nandaapîse. ¹¹ Nandaapî anjîanjîmî satîhoai saundîmise. ‘Nyangisî katanyisisîho asisîha Pasopaahandetî bindata nandapa nisî otîpîpatîhiyaisatî maasi nandandîhaanjî anjîanjî maahaanje?’ hîtataase undîmise. ¹² Undisaihî ko anjîanjî waanjî autaahî tiwatîhaasînjîhandî ganîhounî gwîtîho bimîtîhaahandunî nahataapa ahotahîrotî netî nasisîtaise. Nasisonîhî kapîhî nandapa kapa kapa nepî nyamanîmise,” undataase.

¹³ Saundihî kurî naisururî numwî Jisaasiho kaundimumwaanî kamwaanî tîtîhî noaipasîhî mmonîmî kahapaamapîpa asisîha Pasopaahandapî nandaatîwîhapa nepî tîmanamaise.

*Kîma Pîwîma Jisaasiho Komî
Otîpîpatîhiyaisatî Nandapa Ipotîhapa*

Nainjithandapithaare

(*Matiyuhu 26:26-30; Maakho 14:22-26; 1 Korinthiya 11:23-25*)

¹⁴ Ipiho aimi noti namaatipati asihataahuraatih ishiya ahoyanwi bindawa asisaha Pasopaahandapi nandapa nandaatiwhuraatih Jisaasiho niyati ganhomhini bimih ami komi otipipatihiyaisangi naiwi maasi ganhomhini bindawaayopo. ¹⁵ Aih ko Jisaasiho komi otipipatihiyai sata kaundataase. “Asisaha kima Pasopaahandami nandapa nini sangisati maasi nandandi apipaahi awaindihandi maaritataayo. Saindi nini sangisati nandimapihonini yaasihandi neti napwitando. ¹⁶ Aindi ami nini sandi kasatataato. Pasopaahandami nandapa ipoti ipotihaiwa nini windi jhaati namando. Namandi neh bimaami nundi Autaahaatho kimandi Pasopaahandamihaiwa neti akiwaiwemat ishiyai numwaati iwinjaati bimonihuraatitando,” undataase.

¹⁷ Saundatosati Jisaasiho kapih waapoho wainihandi windaho neti isiwatataati Autaahaathoai saundati, “Kinnyi iparihonji gaahone gaare,” undati gaapundatosati kiyai saundati nunyataise. “Sahi sawanaati kihonji kihonji nepi naniwise. ¹⁸ Nini sandi kasatataato. Wani kimo waapomo wainimandi nandosati ipoti jhaati windi namando. Namandi neh bimaami nundi Autaahaatho komi ishiyai numwaati ahoyati iwinjaati bimonihura sura japihi nando,” undataase.

¹⁹ Saundatosati ami nandapa birethandi

wonji neti isiwatataati Autaahaatihoai saundati, “Kinyi gaahone gaare,” undati gaapundatosati naumboti “kihonji kihonji nepi naniwise” undati nunyataati piwaha saundataase. “Kimati nisi ambipati sami maipihaiwa nesama jatatamanitandi nasipainjipate. Sahi kimaiwi nahateweti kaiwi nanawaawi nisapi ginunyaitawe,” undataase. ²⁰ Aihai saiwi kiya aihai naniwosawi ami naasikati kiyati kaapoho waapoho wainhandi windaho nandaatiwi neti nunyataati kiyai saundataase. “Kimandi kaapi wainmandi nisi jitipati sangi jatatamanati anditisiwitandi sanaindihandaahi Autaahaatihouni ami komi isihyauni maasi timaamaitaatiwihandapi piwaha waniha wisasotihande. ²¹ Iyataati ningsi isihya tiworisaami ikwiraatihii wiratinitandihoo kimo wani ganihomihini ningsiati maasi bindataise. ²² Autaahaatihoo nisapi ko siyati siyati kaitaise tati gwinyaati katirihiri kireti ninii isihyaami Saahonini Jihonini napwito. Iyataahandi kandi ami utaaho so ningsi isihyaami ikwiraatihii wiratinihopi maarihoo waati tindataise ko ambipati yaawhandi naitaiho,” undataase. ²³ Aihai kiya otipipatihya nyami diyaamaho sandi kaitandi gwinyaati bimihise tiwi sawana naseninawaayopo.

Kima Piwima Otipipatihya Awaisiho Jihimatisiho Diyaamahoe Nnihohitihandapihaare

²⁴ Aihai ami Jisaasihomi otipipatihya sawana sanawaatopo. “Nyami otihatihapi

awaisiho nyami jhimainjho diyaamahore?”
 tiwi piwaha wihwihoanji kanawaatopo.
 25 Aih am ko kiyaisi wihoanjiha sata
 kaundataase. “Autaahaathi akohopi
 windi gimunyaapi nanipimatiw+hiyai
 Isiraher+hiyaami dawaataatap+hiyaami
 awaisaw+hiya kin+hiya ambipati awaipati
 nepi kiyaami is+hiyai winjaawi bindawaayopo.
 Aiw am kiya is+hiyai iwinjaawi bimohiy+hiya
 satiw ambipati nusoaasanawaayopo.
 ‘Nyahi is+hiyaisi biyaati naisumwaati
 iwitatamanaati iwinjaawa bindihaayo,’
 tiwi ambipati nusoaasan+w+hiyaare.
 26 Iyataahandi kandi sahi siyaamataiwi
 kamaiwise. Owetane. Sami otihat+hap
 wo noaipati awaisiho jhoemat+tandaahi
 am ko ipot+hoematane. Iyataati am sami
 mitiho sami otip+pat+hoematane. 27 Utaaho
 maahiwo awaisihoemat+aise? Utaaho nandapa
 nandandi bimisihoro e nandapa tihat
 noaati numwisihoro? Nandapa nandandi
 gan+hom+hini bimisimo kimi kore. Iyataati
 am nini sami otihat+hi sami otip+pat+honini
 sangisi jatataman+tand+honine.

28 “Ningisaap+hi nanisen+haiwa noaipas+handi
 kandi sahi windi ningisi nanimasisi
 namaayopo. Owetise. 29 Nini is+hiyai
 iwinjaati bimitandi Ap+ho Autaahaathi
 watip+handi nan+mipatamataindi am nini
 sangisi watip+handi nasinyataayo is+hiyai
 iwinjaawi jhimatiw+ bim+taatiwo. 30 Nini
 is+hiyai iwinjaati bimoh+ti+handaat+hi sahi
 nandaapi ningisaw+ nandapa waapoho

maasi gan+hoaasini nandaapo. Aindi
ami nini sangisi ahisisan+hi sahi is+hiya
ikw+maindimw+tihi auh+rami yahur+tahiyaami
namoyaatohiy+hiya Is+raher+hiyai ami
awaisaw+hiyaati mit+hiyaatimat+w+ iwinjaaw+
bim+taapo,” undataase.

*Kima Piwima Jisaasiho Pitaahoai Kinyi Nisapi
Soai Windi Mausot+hon+ne Titaise Undati Kaun-
dind+handap+haare*

*(Matiyuhu 26:31-35; Maakho 14:27-31; Joniho
13:36-38)*

³¹ Jisaasiho Saimon+hoai saundataase.
“Saimon+hone, Saimon+hone, kinyi baimbi
atime. Bwaas+r+i+r+i+ Autaahaat+ho
kaimbi nunjeme undih+ kir+ sangisi neti
kon+ho witi+handi pasaaha nemaitaati+w+
kih+kihoaangemahoh+patamatiyati neti sangisi
kih+kihoaangesamati nasop+sasitandi ami
kandaase. ³² Satati Katih+handi kandi
nini Autaahaat+hoai ami nunjenataayo
kinyi nisapi g+nunyaahing+ti+handi windi
nih+r+i+p+ owemet+tando. Kinyi maip+handi
kaing+ti+handi namasisi nepemait+p+ jap+hi
ningisenda nasapaahura k+miya ot+i+p+pat+miyai
piw+ha iw+tataman+p+ and+ti+wip+ha nunyapi
kaundi+taape,” undataase.

³³ Satati kaundih+handi kandi ami Pitaaho
kom+ha wihoaang+ha satati kaundataase.
“Awais+hone, nini gisati maasi napw+ti+tuni
ami napw+ti+tand+handapi ami t+mendaayo,”
undataase.

³⁴ Aih+ ami Jisaasiho koaisi saundataase.
“Pitaahonye, nini ak+i+n+hi gisi sandi

kahitataato. Wani apimatihhi otipwisipaati sangi gaatonihhi kinyi nisapi satipi so Jisaasihoai nini windi mausoti kopu windi atihomindihopitopo undipi mairimanyaara watipitipi kaunditaise,” undataase.

Kima Piwima Jisaasiho Nawho Ikih Namatanaatipi Kaundindihandapahaare

³⁵ Aihhi Jisaasiho kiyai saundataase. “Jihura ninhi sangisi nandisiisoasohura nawho ikihhi namatanaati itipati sapa windi mipi nehhi taanahiyihiyaati nuwise satiti nandisiisoasataayo. Aihhi ami sura sahi wapaapi nenoaahitawaayowo e owetiso?” undati nunjenataise. Aihhi kiya wihoanjiha koai saundawaatopo. “Nyahi sura wapaapi windi nenoaahimeto. Owetise,” undawaatopo.

³⁶ Aihhi ami komiha kiyai saundataase. “Jihura ninhi sangisi sandi kasatonhi ami wanhihi utaaho wo ikihhi amhi nawho sapaisahondaataahi kapa isiwati none. Iyataati ami utaaho wo namatanaati owehondaataahi komi apotihiri tiwatihatihiri nausohaati isihiyai nunyati nawho neti kora namatanaati nunyati nene. ³⁷ Ninhi sandi sangisi kasatohitimandi apaapimaato. Ami Autaahaatihomhi piwaha satati jipatipindataise.

‘Kouni isihiya ikopaisahiya maiphiyaisawhi ahoyawhi timaamahiwawaayopo,’

Aisaiyaaho 53:12

tati jipatipindise. Satindimandi titihhi nisapi kandaasi nisiheti kiyati noaipaitaise. Autaahaatihomhi piwahaatihapi nisapi

katati ahotindihandi wani titihi akipipa ausaimaninati koaipaitandaise,” undataase. ³⁸ Aihikiya koai saundawaatopo. “Awaisihone, nyahi namatanaati yatimwi isiwatohaayoni nyainjase,” undawaatopo. Aihikiya ko kiyai saundataase. “Gaasi sikatimuri isiwatiwise,” undataase.

*Kima Piwima Jisaasiho Autaahaatihopi
Sisihho Oripithandi Nawati Ahetimbipihhi
Gaapundindhandapihhaare*

(Matiyuho 26:36-46; Maakihho 14:32-42)

³⁹ Jisaasiho nasisoari noti gaapundatoaaitimbipihhi Sisihho Oripithoaasinapi aunahipati awaipati Jerusaremihandanda namasi noaipasi naihi ami komi otipipatihiyaisangi maasi koai niwipinjai nowaayopo. ⁴⁰ Aihikiya ko noti kapihhi aimi noaipatosati komi otipipatihiyai saundataase. “Samiheti nasisendandihaiwa nasonihhi sahi kaiwaapi windi timaamihaitaatwihandapi baiwi gaapundiwise,” undataase. ⁴¹ Saundati kiyaisi kapihimapi onihhi wonji noti atotipiwesati bindataati satati Autaahaatihopi gaapundataase. ⁴² “Apore, yaasati naanhandi kimandi awaindahandi nehohitimandi kinyi nepinimaitaapi gwinyaapaapaahi nepinimape. Iyataahandi kandisi gwinyaati maaritohirihireti windi kamaimi. Owetane. Kinyi kiwahoni gwinyaapi timaninipi kinyi maaritingirihireti kaime,” undati gaapundataase.

⁴³ Aihikiya Autaahaatihohi otipipatihho yamihapataatihhi bimisihho koenda nasati koai

neti anditiwataise. ⁴⁴ Jisaasihoai apipaahi awaindihandi yaawati naanawisamasih waati andititati gaapundimi naihi dipipati jitipamatiyati utaahomihetapi nuriwaaati nawetati yapipateti bitoriwataise.

⁴⁵ Ko siyati gaapundamapi dosis noti komi otipipatihyai usonata kiyaami maarho ambipati apipaahi naanawisamasih nanomawaayopo. ⁴⁶ Nanomihauhi kiyai ko satati kaundataase. “Sahi napaapi nanihaiwi nanoposopo? Sahi nepapi Autaahaatihopi gaapundiwise naanihaiwa wiwa sangisaapihi nasoaipaitaiso,” undataase.

Kima Piwima Judaasiho Jisaasihoai Komi Tiworisai Wirawindihandapahaare

(Matiyuhu 26:47-56; Maakho 14:43-50; Joniho 18:3-11)

⁴⁷ Jisaasiho satati taati kaundih ishiya taahitihandi wirisandihandi nasawaayopo. Judaasiho tiwi ambihitohiho so otipipatihya ikwimaindimwitihi auhirami yahuritisawihyaami wore. Isi ko ishiya siyaami jih ko Jisaasihomihin deti koai gerunditandi nasataise. ⁴⁸ Aih Jisaasiho koai saundataase. “Judaasihone, kinyi gerindingitimandi kandaahi nini Isihyaami Saahonini Jihonini Awaisihonngi nepi tiworisaami ikwiraatihinimaitaapo?” undataase.

⁴⁹ Aih Jisaasihomi otipipatihya kapih Jisaasihoaisawi maasi bitohohiyihya mmoniw gwinyaawa sandi aimi koaipaitandaihi kiya

satiwi nunjenawaayopo. “Awaisihone, nyahi nyami namatanaata isimiya kimiya isi tiwitaani kinyi gaare nyatitaino?” undiwi nunjenawaayopo. ⁵⁰ Ahi kiyaami otihatihapi wo namatanaata nandapa tihwi Autaahaatihom dimumanihohiyhiyaami mitihom otipatihom atihiri ikwiri gaatihiraihoanihiri oturamasihiri yapipateti timahiyataise.

⁵¹ Ahi Jisaasiho sandi mmonata koai saundataase. “Sati jhaati windi kamaimbi bipi namhaape,” undataase. Saundatosati ko atihiraasini uwisihiri atihiri japhiri keti kuraanihiri yaumbwimaninanti bitati gandaise.

⁵² Saundatosati ami Jisaasiho koai isiwita nasohiyhiya prisihiya nandapa tihwi Autaahaatihom dimumanihohiyhiyaami mitihiyaisuni ami Autaahaatihom anihandi awaindihandi jatohiyhiyaami awaisawihiyaisuni ami mitihiyaisuni ko saundataase. “Utaaho wo maati maatisa tipipa kiyahoi tip isiwitaatiwi nasohipatamataiwi namatana pwisipati nisapi isipi nasawaayopo. ⁵³ Asisi nahateweti nin nasisoari Autaahaatihom anihandi awaindihandaatihiri sangisati bimonihiri sura sahi ningisi windi maanihopo. Asihatindihandami watipihandi noaipataati ningisi nanitipihasi wani sapihuraasi saiwi kaitaatiwe,” undataase.

*Kima Pwima Pitaaho Jisaasihopi
Windi Mausoti Gimunyaatihonine Undati*

Kaundindhandapahaare

(*Matiyuho 26:57-58, 69-75; Maakho 14:53-54, 66-72; Jonho 18:12-18, 25-27*)

⁵⁴ Sata kaundati namahaasihi kiya Jisaasihoai isipi numwaasi prisiho nandapa tihwi dipumanhohiyhiyaami mitihomi anititihapi niyawaayopo. Aih am Pitaaho kiyai ntwipinjai kiyaami ipoti niyati onhi wonji bitondaise.

⁵⁵ Aih am ishiya sandi anindami matambipoti sisaha thoaapi thwimauhi am Pitaahoaisangi kiyaisati maasi kapih sisihaini bindataise.

⁵⁶ Aih apopaati waati otipipatihaati ko sisihaini bimih koai tithi iwinjatataati saundataase. “Kimo utaamo Jisaasihoaisati maasi bisotinjahore,” undataase.

⁵⁷ Aih Pitaaho Jisaasihopi baahi noasati kaati saundataase. “Apopaanye, utaaso soai nini windi mausotihopi kandapaase,” undataase.

⁵⁸ Aih am otih wonji bimih utaaho wo nasati Pitaahoai usonataati koai saundataase. “Gisangi Jisaasihoaisawi maasi daayohiyhiyaamihone,” undataase. Aih Pitaaho koai wihoanaha saundataase. “Utaahone, nini kiyaisahoninimahe apipaahi owetise,” undataase.

⁵⁹ Aih am otih utari wonji bimaambiwi (wani auwa kiyati sanahi) am utaaho wo nasati sandaase. “Kimo utaamo akitinhi koaisati maasi naihi usonihonhoe. Iyataati am ko Garirihandandaahapihotihito,” tati apipaahi andititamati kaundataase.

⁶⁰ Saundihhandi kandi am Pitaaho saundataase. “Utaahone, kinyi pwiha kima katingimaapi gimaanunyataati windi

monitihonngi kandapaase,” undati taati kaundih+ otipwisipaati ketinihi gandaase. ⁶¹ Aih+ Awaisiho nepemaitati Pitaahoai iwinjataise. Aih+ Pitaaho piwaha Awaisiho jih+ satati kaundisahaapi gwinyaataise. “Wani apimatihi otipwisipaati sangi gaatonih+ kinyi nisapi satipi soai nini windi mausoti gimunyaatihonine tibi mairimaara katitaise,” undati kaundisahaapo. ⁶² Siyati gwinyapenataati Pitaaho matambipaami mihapaahi nehahaati noaipasi noti waati pihitati maipiyati gotaise.

Kima Piwima Isihiya Jisaasihoai Sokone Undiwi Sisipundiwi Tiwotihandapihaare (Matiyuhu 26:67-68; Maakho 14:65)

⁶³ Isihiya Jisaasihoai isipi numwaasi tiwawaayo-
opo. ⁶⁴ Aiw+ ami kiya Jisaasihomi ndihoti yutihira namaasapi wisasawosawi satiw+ nun-
jenawaayopo. “Aho aho nngi niwataise tibi
ambipati ambihitipi katime,” undawaatopo. ⁶⁵ Aiw+ ami kiya pihitiwi Jisaasihometisetetapi
mimaipitiwi katiwi nausopi ahoapi kihaiwa
kihaiwa kaundawaatopo.

Kima Piwima Jisaasiho Judaahiyaami Awaisawihyaapihi Noipati Piwaha Kaundindihandapihaare (Matiyuhu 26:59-66; Maakho 14:55-64; Joniho 18:19-24)

⁶⁶ Aih+ bowih+ asisahaatih+ Judaahiyaami
mitihyauni am+ Judaahiyaami w+nihapi-
pa katiwunjohiyihyauni ahoyanwi bimauhi
Jisaasihoai numwaasi kiyaami ndiheti
nowaayopo. Numwaasi nuwi kiyaapihi piwaha

satiwaha kaundawaatopo. ⁶⁷ “Kinyi nyangisi nini Kiraisihonine owe nini Kiraisihoninimahe tipititihikanyate,” undawaatopo.

Aihi ami komiha kiyai saundataase. “Nini sangisi Sanahaahonine satiti kasatisanaahi sahi nisapi akiti kore tiwi windi baiwi gimaanunyaitaapo. ⁶⁸ Nini ami piwaha wiwa sangisi nasisesanhaiwa wihooanaha windi baiwi kamanditaapo. ⁶⁹ Iyataahandi kandi ami wan kimuraapi namasati Nini Isihiyaami Saahonini Jihonini Autaahaaticho Nahatewa Watipihaiwaisahomi ikwiri gaatihiraihoanji bimito,” undataase. ⁷⁰ Ahi ami kiya nahatiya koai saundawaatopo. “Ami kinyi Autaahaatihomi Mwaahono e nehigi wono?” undawaatopo.

Aihi ami komiha kiyai saundataase. “Sahi sawanaati aimi titihikatawaatopo. Nini kimikonine,” undataase. ⁷¹ Ahi kiya sawana sanawaatopo. “Nyahi napaapi jihaati piwaha atiwitahaawe? Aimi sawaho komi maahomwaanapi piwaha kima ka katih aimi atisaati nehaayono,” tawaatopo.

23

Kima Piwima Awaisiho Pairotiho Jisaasihoi Piwaha Nunjesitihandapihaare

(Matiyuh 27:1-2, 11-14; Maakho 15:1-5; Joniho 18:28-38)

¹ Ahi kiya satiwimapaahi isihiya nahandi dopi Jisaasihoi numwaasi Pairotihomi ndihetapi nowaayopo. ² Numwaasi nuwi

kiya kopî siya siyahoe tiwi satawaatopo. “Nyahi nyami yapîpata kiyohiwaiwa kamaayati koai wireti asireti kiyahore. Iyati ami ko nawîho takisihandi awaisihoai namunyawise nyatihî nyahi usonîhaayo. Iyati ami ko sanyatahore. ‘Nîni Kîraisihonîni Awaisîhonîni Isîhiyaisuni kahapaamapîpaisuni netî jaati bimîtandîhonîne’ nyatahore,” tawaatopo.

³ Aihî awaisîho Pairotiho satati koai nunjenataise. “Judaahiyaami awaisîhonî kinîhonî?” undati nunjenataise.

Aihî komîha wihoaanîha satati kaundataase. “Ye, kinyî titîhî sîka katapaase,” undataase.

⁴ Aihî Pairotiho pîrisihiya awaisawîhiyaisuni ami isîhiya nahatîyaisuni satati kaundataase. “Kîmo utaamo gaaho maipîhapa wapa kamaayahotîhî nîni usonataayo,” undataase.

⁵ Aihî kiya waapîhitîwi andîtitîwi satawaatopo. “Kîmo utaamo komî pîwîha katisîhaara isîhiyaami maarîho omanîtitîhî netî nusopîsasînataise. Sandî yapîpati Judiyaahandamî nahataapîpîhî noaipataise. Sandî ko yapîpati Garirihandaahapî namasati kaimî nasati wani kimbîhîndaise,” tawaatopo.

Kîma Pîwîma Awaisîho Erotîho Jisaasihoai Nunjenataise

⁶ Pairotiho pîwîha atisataati kiyai saundati nunjenataise. “Kîmo utaamo akîtinîhî Garirihandaahapîhoro?” undati kiyaisî nunjenataise. ⁷ Aihî kiya saundawaatopo. “Jisaasiho kîmo yapîpati awaisîho Erotîho jaati bimîpataahapîhore” undawaatopo. Saundauhî

ko atisataati namati Erotihoapihapi Jisaasihoai neti natausaasataise. Iyataati sura Erotiho Jerusaremihanda kapih bimihihuraare.

8 Aih Erotiho Jisaasihoai usonataati apipaahi awaindihandi maaritataise. Sandi apaapimaahе. Jisaasiho otipipati kaiwaiwaapi ishiya kaundauhi atisahosi koai usondando tati utaarihandeti gwinyaati bimainjahondaate. Iyati ami ko Jisaasiho watipihandi windi kiyonhi usondando tati bimainjahore. 9 Aih Erotiho piwaha pihitahaiwa Jisaasihoai nunjeshi ko piwaha wa wihoanaha wendi kamundise. Owetise. 10 Aih prisihiya awaisawhiyauni ami Judaahiyaami winihapipa katiwunjohiyihiyauni kapih maasi bitohohiyihiya piwaha wendi namaamhaapi waapihitipi piwaha asakatiwi Jisaasihopi ko siyahoe siyahoe tiwi andititipi watipitipi katawaatopo. 11 Aih Erotihouni komi tingaathaisahiyauni Jisaasihoai mimaipaiwi mhambemapai baiwi usonwi nwisapi sisehaiwunjawi ami sisipundwi ami apotihiri wiri apipaahi gaahiri nepi nwisopi japihi Pairotihoenda natiwusaasawaayopo. 12 Erotiyi Pairotiya jih itihnnimi yiyandhi bimambi mihurisi wani suraanihi kurami itihitinjitihandi namapi itihmanimi japihi baimi napaisaati piwanamaise.

Kima Piwima Pairotiho Jisaasihoai Ipi Titih Atawhateti Tipimandaapi Tipi Nimaapise Undati

Kaundindhandapahaare

(Matiyuh 27:15-26; Maakho 15:6-15; Joniho 18:36-19:16)

¹³ Pairotiho p̄risihiya awaisaw̄hiyaisuni am̄i m̄t̄ihiya usaisuni am̄i is̄ihiyaapuni gaatih̄ kiya nap̄w̄i ahoyanawaayopo.

¹⁴ Nap̄w̄i ahoyan̄hauhi kiyais̄i Pairotiho satat̄i kaundataase. “Sah̄i utaamo k̄mop̄i is̄ihiyaam̄i kiyoh̄r̄ih̄ret̄i kamaayat̄i koai as̄ir̄i w̄ret̄i kiyataat̄i is̄ihiyai net̄i nusop̄sasihe t̄iw̄i n̄ngisaap̄ih̄i numwaasi nasoh̄moai sam̄i katoh̄maap̄i koai baid̄i sam̄i nd̄iheti nunjen̄iti mmonataayo. Is̄i sah̄i atiw̄ise. Sah̄i k̄mop̄i siyahoe satahoe toh̄maap̄i nunjen̄iti mmon̄ihon̄ih̄i ko w̄ind̄i wapa maip̄hapa kamaayaho utaaho gaahore. ¹⁵ Aih̄i am̄i Pairot̄ihoaisangi naas̄ikat̄i kiyat̄i mmos̄ih̄i utaaho k̄mo w̄ind̄i maip̄hapa kamaayahotih̄i jap̄ih̄i nyap̄i natausaasataise. Is̄i atiw̄ise. Utaamo k̄moai nyah̄i sohoai tiw̄it̄ihaaw̄i ko w̄ind̄i maip̄hapa wapa kamaayaho utaaho gaahore. ¹⁶ Is̄i n̄in̄i neh̄i got̄i tit̄i jap̄ih̄i saimb̄i kamaime und̄it̄i nandusoas̄itaano,” undataase. ¹⁷ Iyataat̄i Judaahiya saiwi kaiw̄ihiye. Pasopaahandam̄i asis̄iha awais̄iha nahatewet̄i utaaho napw̄itoh̄p̄ih̄i napw̄itat̄i bimih̄ihoai Pairot̄iho neh̄i nuwausoasahore.*

* **23:17:** Ḡrik̄ihaara wes̄i 17 tinn̄imandap̄i nep̄i sat̄iw̄i j̄ip̄at̄ipiyawaayopo. Kimbap̄iho Pasopaahand̄i nahatewet̄i is̄ihiya napw̄it̄iw̄i bimohiȳihiyaam̄i wo is̄ihiya maarit̄iw̄i koai nupu-soaase undauh̄ihoai Pairot̄iho nuwausoasahoe tat̄i j̄ip̄at̄ipindise. Is̄i sand̄i kandap̄i Jisaasihoi neh̄i got̄i tit̄i nandusoas̄itaano undat̄i is̄ihiyais̄i nunjese.

18 Isihya nahandi maahomwaanji naasaataatimapi waati kaahaatiwi satawaatopo. “Kimoai tiwisaihi naponihi utaaho Barapaasihoai nyami piwaha atiwi japihi nupusoasisaihi nyangisenda noaipasi nasane,” tiwi kaahaatawaatopo. 19 Barapaasiho so aunahipati Jerusaremihanda komihapa nuwa nesi noti kati aunahipita gamanhoaisati tunataati isihya usa sati pwisipitaahi napowaayopo. Aih kandapi koai napuhauhi napwitati bimainjahore.

20 Aih Pairotiho jihaati kiyai saundataase. “Jisaasihoai nini nehi nandusoasitaano,” undataase. 21 Aih kiya nahatiya maahomwaanji naasaataatimapi waapihitiwi saundawaatopo. “Owe, ipi titihi atawihateti nepi nimaapise. Ipi titihi atawihateti nepi nimaapise,” tawaatopo.

22 Aih ami Pairotiho kasinihandi jihaati kiyai satati kaundataase. “Napaape? Kimo utaamo maipihandi windi kamaihi nini windi mohono. O ami maipihandi windi kiyonaahi nyahi nga sohoai tiwitihati kati owetise. Isi nini nehi pwisipata goti titi japihi nandusoasitaano,” undataase.

23 Satati ko kaundihihandi kandi kiya komi piwaha nemapi waati kaahaatiwi watipitiwi satawaatopo. “Kinyi Jisaasihoai nepi ipi titihi atawihateti nimaape,” tawaatopo. Satiwi katawaawi komi piwihai timawaayopo. Timapi kiyaamha akaaha noaipataise. 24 Aih Pairotiho mmonata komi piwihai timihauhi namati kiyaamha atiwisataise. 25 Atiwisati utaaho pwisipati nuwa nesi noti gamanhoaisati

tunataati isihiyai tiwih napwauhi kandapi
 napwinjhopi nupusoase undiwi kaundotihoi
 neti nuwausoasata Jisaasihoi neti
 tingaathaisahiyaami ikwiraatihimataise kiya
 saimbi saimbi kaime undohimumwaanji
 kamwaanji kiyato.

*Kima Pwima Jisaasihoi Ipi Titih
 Atawihateti Nepi Nimaahotihandapihaare
 (Matiyuhu 27:32-44; Maakho 15:21-32; Joniho
 19:17-27)*

²⁶ Tingaathaisahiya Jisaasihoi ipi titih
 atawihateti tipi nimaitaatiwihapihapi taawi
 numwaasi niyawaayopo. Niyawaawi utaaho
 wo komi ambipati Saimoniho aunahipati
 Sairinihandaahapiho Jerusaremihandaahapi
 taati napihohoisawi nutanawaayopo. Nutanwi
 tingaathaisahiya koai isipi kimatipi titih
 atawihati nepi tipwite undiwi tipwitiwusosauhi
 ami ko kati neti tipwinji Jisaasihomi ipoti
 notaise.

²⁷ Aih ishiya taahiyihiya Jisaasihoi
 iwinjapepinjami komi ipoti nowaayopo. Aih
 ami kiyaami usa asihiyai maawi Jisaasihopi
 yiyitiwi ngimwi ipoti nowaayopo. ²⁸ Aih
 Jisaasihoi nepemaitati kiyai saundataase.
 "Sahi Jerusaremosihiyaate, nisapi sahi windi
 gomaatiwise. Sahi sawanaatapuni ami sami
 simwaaya simaasiyaapun ngiwise. ²⁹ Sandi
 katotimandi apaapimaato. Ami asisha wa
 noaipahonih ishiya satitaapo. 'Ashiya
 yatitipihiya maaha windi namwaamwihiya
 ami amwitihiri owehiya maahai windi

amwitiwimunyawhiya siya waati maaritwise,'
 tiwi katitaapo. ³⁰ Aiw+ ami sura kiya
 satitaapo. 'Sisihone, nipepatip+ nyangi
 nyataatime. Am+ tipatan+ s+hoar+hiran+
 niwautip+ nanyamaasape,' titaapo. ³¹ Sand+
 apaap+maato. Am+ nin+ ainah+hon+n+
 gaahon+n+ ipati asipatamatiyahon+ngis+
 sand+ saiw+ kanisawaayopo. Iyataat+
 am+ is+hiya maip+haiwaisahiya ipati
 awaip+tahatamataiw+hiyaasi+ kiya yaawati
 naan+hand+ ap+paah+ awaind+hand+ naitaapo,"
 tati Jisaasiho kandaase.†

³² Aiw+ ami kiya tingaat+haisahiya utaahuri
 wuri maip+haiwaisahuri ikopaisahuri
 Jisaasihoasaw+ maasi ahoyaw+ tip+ ip+ tit+h+
 ataw+hateti nimaitaat+wi numwaasi nowaayopo.

³³ Kiya Jisaasihoai numwaasi naiw+ sis+ho wo
 Is+hiyaam+ M+tihom+ And+tatamatet+hap+he
 tiwi amb+hitiw+hoas+n+ noaipap+ kap+h+
 Jisaasihoai ip+ tit+h+ ataw+hateti nep+
 nimaawaayopo. Aih+ am+ utaahuri maip+huram+
 wo Jisaasihom+ ikw+r+ gaat+h+raihoaan+tihi
 am+ wo kom+ ikw+r+ konaamoh+raihoaan+tihi
 nimaawaayopo. ³⁴ Iyauh+ Jisaasiho sandaase.
 "Is+hiya k+miya ningi kanisoh+ti+mandap+
 w+nd+ g+maawunyaatat+ namauses+painj+hi
 kiyawaayopo. Apore, k+ny+ kiyaam+ maip+haiwa
 nepumape," tati kandaase. Aih+ kiya

† 23:31: 31 K+ma p+w+maam+ tanyaaha satateti kandaase:
 "K+mand+ utaaho gaaho ainah+hoai kawisaihaah+ am+ utaaho
 ap+paah+ maip+ho maip+hapa kiyahoai kandap+ wihoaan+hand+
 ap+paah+ awaind+hand+ yaaw+hand+ naitaise," tatetise.

Jisaasihomi apotihiri dindiya naitaapo tiwi tingaathaisahiyaami ambipati ambihitiwi wapa ipipa isawaayopo kiya ninaasiyaamihetapi wapa wipimata noaipasawhiya kiya Jisaasihomi apotihiri tipitapaapi naitaatiwo. Aiwi komi apotihiri siri tipitapaapi newaayopo.

³⁵ Isihiya kapihi bitotawa iwinjasauhi ami Judaahiyaami awaisawhiya Jisaasihoai sisipihundiwi satiwi kaundawaatopo. “Kinyi isihiya usaisi iwitatamanipi anditiwipi kiyaami ambipati nepi yaumbwimanipihonjisi ami wani kinyi kiwahonji kinyi ambipatisi nepi yaumbwimanipi japihi noatipape kinyi Isihiyai Maipihaiwaatihapi Japihi Numwaitaapi Autaahaatho Nangimahanati Ahingisihonji Mesaiyaahonitapaapaaho?” undawaatopo.

³⁶ Aih ami tingaathaisahiyaisangi Jisaasihoai sisipundi mi deti naiwi waapoho wainihandi ikonahandi nandotiwi nunyawaayopo.

³⁷ Nunyawaawi saundawaatopo. “Kinyi akitinhi Judaahiyaami Awaisihonji kinjhonitapaapaahi kinyi ambipatisi nepi yaumbwimanipi noatipape,” undawaatopo.

³⁸ Jisaasihomi mitihomi autaahi piwiha wa satiwiha jipatipaiwi wisasawosawaayopo. *“Kimo Utaamo Judaahiyaami Awaisiho Kinjhore tiwiha jipatipaiwi wisasawosawaayopo.”*

³⁹ Utaahuri maipihaiwaisahuri Jisaasihoai sawi ahoyawi maasi ipi titihi atawihateti nimaahohururami wo Jisaasihoai saundati itihundati sisipundataase. “Kinyi akitinhi Kiraisihonitapaapaahi kinyi kiwahonji nepi

yaumbwimanipi ami yahuraanyangimaawi nepi yaumbwinyimane,” undataase.

⁴⁰ Aih ami sasaaho wihoanji nimandisho sa piwa atisataati satati itihundataase. “Kimo utaamo yaawihandi nesipatamataimbi yaasahandi nepaise. Isi kinyi Autaahaatihopi windi yamaasiso? ⁴¹ Yahuraanji maipihaiwa kiyonhi kandapi kiya tithi gaahati kanyiw nyapi nanyimaawaayopo. O ami utaamo kimo hi utaaho apipaahi gaaho ainahih yaawihandi nehihandi netaise,” undataase. ⁴² Iyati ami ko Jisaasihoai saundataase. “Kinyi kinyi aunahipata noaipapaahura nisapi ginunyaape,” undataase.

⁴³ Aih Jisaasiho komiha wihoanjiha koai satati kaundataase. “Nini gisi akitinhi sandi kahitataato. Wani kimura kuraanhi kinyi nisi aunahipati gaahata yamihapataathi ningisapi maasi bimitaise,” undataase.

*Kima Piwima Jisaasiho Ipi Tithi Atawihateti Napwindihandapihaare
(Matiyuhu 27:45-56; Maakho 15:33-41; Joniho 19:28-30)*

⁴⁴ Otapihati ipho saniyati othasinitih ipho napomataise. Napomasihi suraapi namasati yapipati katami nahataapipih asahatamataise. Asahatimi noti ipho ikwitaawoti yaataatisura japihi bowataise. ⁴⁵ Aih sura Autaahaatihomi anjhandi Awaindihandami rumihandi Autaahaatho Sawahohi jatirihroti apotihiri wiri yatipiyapi napuhotihiri mihataapi kirinhi mihapai nutaati yiyandih wihiwihoanji ahiyataise. ⁴⁶ Aih Jisaasiho waapihitati

satati kandaase. “Apore, nisi maarho kinyi ikwiraatihimataayo,’ tati katamapaahi konihi aimi napomataise.

⁴⁷ Sandi siyati noaipasihiti tingaatihaisahiyaami mitiho mmonataati Autaahaatihoi mepi autaahemwati satati kandaase. “Kimo utaamo apipaahi akitinihiti gaaho ainahihore,” ndaase.

⁴⁸ Jisaasihoai kawisotimandi mmondaatiwi niyohiyihiya kandi mmoniwai kaiwimapai japihi nowaawi ise tiwi maarho asipaimi nowaayopo. ⁴⁹ Aihiti ami Jisaasihomihiyauni ami asihiya Garirihandaahapihiya Jisaasihomi ipoti napiwihiya Jisaasihoai nimaahohipipihiti onihiti wonji bitotawa saiwa siyati noaipasihiti mmonawaayopo.

*Kima Pwima Jisaasihoai Nawaha Isihiya
Tiputiwi Kaiwahaatihiti Ahiyotihandapahaare
(Matiyuhu 27:57-61; Maakho 15:42-47; Joniho
19:38-42)*

⁵⁰⁻⁵¹ Utaaho komi ambipati Josephiho aunahipati Arimatiyaahandaahapihohi bindataise. Sati aunahipa Arimatiyaasindi yapipati Judiyaahandami aunahipate. Iyataati so utaaso gaahotihiti isihiyai kopi maaritwihore. Iyati ami ko Autaahaatihohi isihiyai iwinjaati bimaami naindihanditi auta noaipaitaise tati jaati bindataahore. Iyati ami ko komi sasaahoya kaunjorihiya gwinyaahohiwaiwaapuni ami kiyohiwaiwaapuni windi gaare maatahore. ⁵² Isi ko noti awaisihohi Pairotihoai Jisaasihomiti ambipati napahaati naitaano undati

nunjenataise. ⁵³ Siyati nunjesihi aaye undihi ko Jisaasihomi ambipati neti napihati apotihiri gaahiri kihoejihiraatih napahati mmati isisi noti nawiha tiputati soarisati kiyahataatih nesisoti ahiyataise. Iyataati sati tiputati soarisati kaipitaatih itapipa windi ahimaayandahati asipate. ⁵⁴ Sa asisaha Piraindehuraare. Iyataati Judaahiyaami Sapaatihandapi kahapaamapipauni ami isihiya sawanauni nepi timanindaatiwihuraatihe.

⁵⁵ Asihiya Garirihandaahapi dosi Jisaasihoaisawi maasi nasohiyihiya Josepithoi niwipinjai nowaayopo. Niwipinjai nuwi Josepitho Jisaasihoai ahaimbipih mmonawaayopo.

⁵⁶ Mmoniwu kaiwimapi japihi kiyami anjipipihapi nowaayopo. Nuwi atipati tausotipati satipati biyati waamainjotihapa nepi timanawaayopo nesaiwi Jisaasihomi ambipateti jaitaatiwo. Saiwi kapa nepi timanwi kiyawaahandi kandi asisaha Sapaatihandetihiyawaawi namapi winihapipa katirihireti japepihiriwi ikiniwi bindawaayopo.

24

Kima Pwima Jisaasiho Napotati Japihi Nepasithandapihare

(Matiyuhu 28:1-10; Maakho 16:1-8; Joniho 20:1-10)

¹ Saraarehiramisi asisaha jiha Sandehura asisahaatih sangi saasinjih kohokoaisawi nepasi asihiya nawihatih isihiya otiputiwi akohaahaiwi animwaahipati kaiwhataatih

Jisaasihoai ahiyohipipihapi niyawaayopo. Siya ashiya satipatuni atipatuni wapa biyati waamainjotihapa gaahapa nepi timaniwi isiwasihipipa isisi niyawaayopo. ² Naiwi jawa Jisaasihoai ahiyohipatami maasomwaanj nawiha awaisiha naanjiha nepi nepehaasawi anitiwi dihiwi napuhotiha sawi nundiwati owetih mmonawaayopo. ³ Setih kiya nandaapi mhatih mmonawaahandi kandi Jisaasihomi ambipati katihi windi ahimotise. Owetise. ⁴ Mmonawaawi Jisaasihomi ambipati witimetih sandi napitimatataise tiwi taawi pihitiwi gwinyaapi maaroamapi bitotawaayopo. Aih ami ketinhi utaahuri wuri kuramihapa uti apotihiri kichoepitai nusaatahuri keti kiyaamihini deti noaipapi bitotamaise. ⁵ Aih kiya ashiya waati awaindihandi yaiwi kiyaami mitiho kiwopopi witiwi yapipateti japi bitotawaayopo. Bitohauh kuri kiyai saundamaase. "Isihiya napohiyhiyaamihatihapi utaaho japihi asohoematati nepasimopi sahi napaapi taawi daapi mmohopo? ⁶ So kimbih windi ahimotise. Owetise. Kohi aimi japihi asohoematati nepase. Ko Garirihanda sangisati maasi bindataati sangisi aimi satati kasatisihaapi sahi gwinyaawaayowo? ⁷ 'Isihiyaami Saaho Jihoai nepi ishiya maiphiyaami ikwiraatihimasaihi kiya nepi koaisi tipipitihi atawihateti nimaitaapo. Nimaasaihi napotati asisiha mairimanya saniyonhi japihi nepaitaise,' tati sangisi aimi kasatisihaare," undataase. ⁸ Saundih kiya ashiya Jisaasiho

jihî satatî kaundiwaiwaapî e akite tîwî gwînyapenawaayopo.

⁹ Aihî asîhiya kapîhî Jisaasihoai ahiyohîpîpîhî namasisî japîhî nuwî katîhî Jisaasihoai ahiyohîpataatîhî kaimatatî noaipasîwaiwaapî otîpîpatîhiya ikwîmaindîmwîtihî auhîramî naasohîtahiyaaisunî amî isîhiya nahatiyaaisunî osamapî kaundawaatopo.

¹⁰ Asîhiya siya Mariyaahaatî aunahîpatî Makîtaraahandaahapîhaatîtihî Joanaahaatîtihî amî Mariyaahaatî waatî Jemîsihomî sanaatîtihî amî asîhiya usai maawî nuwî saimatatî noaipasîhî mmonîhohîwaiwaapî otîpîpatîhiyai ausaapî kaundawaatopo. ¹¹ Satîwî kaundauhîhandî kandî otîpîpatîhiya asîhiya etîtaatîtîwî jaipîtawaatopo tîwî gwînyaawaawî kiyaamî pîwîhaapî akîtî kanyatawaatopo tîwî wîndî gîmunyaahopo. ¹² Siyauhîhandî kandî Pitaahohîhî dosisî ñuhîti Jisaasiho ahiyohîpîpîhî niyataise. Nuhîti niyatî mîhatîhî nambîtatî atahîwatî jataise. Siyatî Pitaaho mmonamapî notaatî sandî napitimatataise tatî maarîho owesoetîhî pîhîtatî gwînyapenataise.

*Kîma Pîwîma Otîpîpatîhurî Yahurî Awaisîhoai
Usosîthandapîhaare
(Maakîho 16:12-13)*

¹³ Asîsiha sa ka naasîketî Jisaasihoai nîwîpinjawî maasî daayohiyîhiyaamî wurî aunahîpatî wîtî gwîharaahatî katamî ambîpatî Emeyaasihandaahapî taamî nomaise. Satî aunahîpîti detî Jerusaremîhanda ahendaise.

¹⁴ Aihî kurî kataahapî taamî nomaamî

kahapaamapipa nahataapa noaipasipipaap+ sawahuri taami kanimi nomaise. ¹⁵ Kuri kaiwaapi taami wih+wihoanji piwan+mi naihi Jisaasiho sawaho nasati kuram+hin+ noipati kurisati maasi taati notaise. ¹⁶ Naihi ami kuram+ ndi+hoti wapa neti tumwaasas+h+ kuri+h+ Jisaasihopi kore timi w+indi mmon+mi mausose.

¹⁷ Aih+ ko kurisi satati kaundataase. “Sahuraahi daah+mi+ra taam+ nomaami napindapi taami kanimi naise?” undati kuri nunjenataise. Nunjesi+h+ ami kuri kuram+ ndi+maahomwaanji asahatati naanawisahuri b+ipi bitotamaise. ¹⁸ Aih+ kuram+ wo komi amb+pati Kiriyoapaasiho satati nunjenataise. “Kinyi wapi+hapi+hon+ wani Jerusarem+handahapi namb+hon+itapaapi wani batami batiharaahuni wanuni noaipas+w+maiwaapi monipi g+munyaap+hon+itapaapi+no?” undataase. ¹⁹ Aih+ ko saundataase. “Sandi akiti+ndi napindi noaipas+handapise?” undataase.

Aih+ kuram+ha wihoan+ha saund+mi kaundamaase. “Nasaret+handahapi Jisaasihomiheti saiwa siyati nusoaipas+haiwaap+to. So utaaso Autaahaat+homi pi+w+ha atisati neti ausaasiho piropeti+hop+to. Iyataati ami ko isi+hiyaami ndi+hetuni ami Autaahaat+homi ndi+hetuni otipipati watipi+haiwa kiyati ami pi+w+ha watipi+haiwa ausaati katahop+to. ²⁰ Aih+ nyami miti+hiyauni ami pirihiya awaisaw+hiyauni koai numwaapi gaman+homi ikw+raat+h+mi+hauhi ami ko tip+se undihi ipi titihi ataw+hateti nepi nimaapi sohoai tiwawaayopo. ²¹ Iyataati ami sopi Isi+raher+hiyai

maipihandaatihapi japihi numwaitandihoe
taati nyahi gwinyaahaayo.

“Iyataati ami piwaha waisangi siyati
noaipati namihaasihisi asisaha aimi yatairi
sanotaise. ²² Iyataati ami piwaha waisangi
siyate. Ami wani asisimaatihisi kohokoaisawi
nyami ashiya usa nuwi koai ahiyohipipihisi
mmoniwimapisi napiwisi nyangi kanyatauhi
nyahi yayawaamihayo. ²³ Kiya nuwi
mmonawa komi ambipati witi ahimotihisi napiwisi
sanyataawaatopo. “Nyahi Autaahaatihomisi
otipipatihisiya yamihapataatihapihiyai usohonihisi
kiya sanyataawaatopo. ‘Kohi aimi asohoematati
japihi nepase,’ nyataawaatopo,” nyatiwisi
kanyataawaatopo. ²⁴ Aihisi ami nyami usa kapihisi
koai ahiyopipihisi nuwi mmonawa titihisi ashiya
katohimumwaanisi kamwaanisi mmonawaahandi
kandisi utaaho akohoi woi mausohopo,”
undamaase.

²⁵ Aihisi Jisaasiho komiha kuri saundataase.
“Sahuraahisi windisi mmonimisi apipaahisi
gimunyaapihuraahisi. Autaahaatihomisi piwaha
atiwisi nepisi ausaahohiyihisiya piwaha katiwisi
ahiyohihaapisi sahuraahisi titihisi akaahisi timisi windisi
baimisi gimunyaase nehisi nanihaimihuraahisi.
²⁶ Kiraisiho yaawihaiwa netisi napotati japihi
nepati ambipati awaipati nehonihisi isihisiya
koai nepisi Autaahaatihoisawisi ahoyawisi mepisi
autaahepumaitaapo tati piwaha ahotisahaapisi
sahuraahisi windisi gimunyaapihuraahisi?”
undataase. ²⁷ Saundatosatisi amisi Mosesihomisi
piwahaapihapisi namasatisi kaundatisi amisi
isihisiya Autaahaatihomisi piwaha atiwisi nepisi

ausaahohiyi+hiyaam+haat+hapuni ahoyati
 ausaati kurisi kaundataase. Autaahaat+homi
 piw+haat+hi sawahopi saitaise tati ahotiwaiwa
 nahatewa ausaati tanyaaha kaundataase.

²⁸ Saiwi naiwi aunahipati gw+nyaapi
 niyohipata noaipaitaahetih Jisaasiho kuri
 namasi nutandiyataise. ²⁹ Nutandaih kuri
 owe, “Namumwe ipiho aimi namaatipas+hi
 napw+hataiso,” undih namati ko anaan
 nandaati maasi kurisati bindataise. ³⁰ Aih ko
 nandapa nandandi kurisati bindataise. Bindata
 nandapa biretihandi neti Autaahaat+hoai,
 “Kinyi gaahone gaare,” undati naumboti
 kurisi nunyataise. ³¹ Siyati kurisi biretihandi
 nandapa naumboti numwih sura kurami nd+ha
 nusor+haat+hi Jisaasihoe timi usonamaise.
 Aih kohi kurisi namasisi kap+hi keti aimi
 wometih mmomi japi namamaise. ³² Aih kuri
 sawahuri sanamaase. “Yahuraan+ daihira taaha
 nason+hi ko Autaahaat+homi piw+haat+hi
 ahotati jipati+pindiwaiwaapi tanyaaha nahata
 ausaati biyati nanyesipati kanyatih atishiaw+hi
 sura yahuraanyami maar+ho waati nyandotaise,”
 nnamaase.

³³ Aih kuri san+mapi kuraan+hi dosisaah+hi
 japi+hi Jerusarem+handaa+hap+hi nomaise. Numwi
 ot+ipati+hiya ikw+maind+mw+tihi auh+rami
 naasoh+tahiyauni ami kiyaami nais+hiyauni
 ahoyan+w+hi maasi bimauhi winjamaise. ³⁴ Aih
 ami kiya kuri saundawaatopo. “Awais+ho
 apipaah+hi ak+it+n+hi asohoematati japi+hi
 nepase. Saimon+ho koai aimi usose,” undawaatopo.
³⁵ Aih ami kurisangi kuraap+hi daihira

noaipasitihandapuni ami koai usositihandapuni ausaapi nahataapa kiyaisi kaundamaase. Aimi ami kuri kiyai saundamaase. “Nandapa biretihanidi ko naumboti nanyamihisura kore taha usonihayo,” undamaase.

Kima Piwima Otikipatihya Jisaasioai Usonihotihandapihare

(Matiyuhu 28:16-20; Maakihho 16:14-18; Jonihho 20:19-23)

³⁶ Kuri kiyaisawi piwihaha taawi kanihauhi Jisaasio sawaho kiyaami otihapihis akohi noaipati bitondaise. Bitonda kiyai saundataase. “Sahisami maariho ambipati wisaitati napaisaatitane,” undataase. ³⁷ Aihikiya kopiyahohoi usonihayo tiwi waati yaiwitiwawaayopo. ³⁸ Aihiami ko kiyai saundataase. “Sahisandisaiwipapaai yaiwipwitopo? Aiwi amisami maariho omanititihapipapaai mimaipaiwi kihaiwa kihaiwa gwinyaahopo? ³⁹ Niniki mikoninisi baiwisoniwise. Nisikwiri auhiri nisoniwi amisami ikwiraahinipise. Yaahoya itipihomaipihapa ambipati anditatisatiyatisahiyamaahe. Owetise,” undataase.

⁴⁰ Saundati kiyai komi ikwiri auhiri nunjataise. ⁴¹ Aihikiya kopiyawaahandikandi kore tiwi windibaiwigi munyaapi naharisauhi kiyaisi ko kikoninisi Jisaasihonine undatijitandikiyaisisaundataase. “Nandapa wapa ahiyawihyaatitawaawaahinepininyawise nandaano,” undataase. ⁴² Aihikiya araiho tihiwihoho posoho wihoanjiho nunyawaayopo.

⁴³ Nunyauhi ko neti kiyaami ndiheti nainjhi kiya winjawaayopo.

⁴⁴ Iyati ko kiyaisi saundataase. “Nini jihura sangi napoti maasi sangisati bimohura sandi kasato. Jihura nahataapa nisapi Mosesihomi piwahaatihuni ami Autaahaatihomi piwaha atiwi nepi ausaahohiyihiyaami piwahaatihuni ami aunihihiram utipihoaatihuni katiwi ahiyohiwaiwa akiwaiwemat katohimumwaan kamwaan noaipaitaise satiti kasato,” undataase.

⁴⁵ Saundati piwaha jihura kopitati ahotisihaapi kiyaisi biyati uwinjapwaati nusesipati kaundih kiyaisi Autaahaatihomi piwaha katati ahotisihaapi nusesipataaise. ⁴⁶ Iyati ami kiyaisi statati kaundataase. “Piwaha sataha ahondaise. Kiraisiho yaawahandi neti napotati asisiha mairimanya saniyonhi japihi asohoematati nepaitaise. ⁴⁷ Iyonhi komi ambipataahi piwaha ishiya nahatiyai ausaapi kaunditaatiwe. Kaundisaihi kiya atisawaawi kiyaami maipihaiwa namasisi japihi nepemaitiwi Autaahaatichoenda napisaihi Autaahaaticho kiyaami maipihaiwa nemwaitando. Isi sati Otipipati sahi namasawi Jerusaremihandaahapi kaitaatiwe. ⁴⁸ Nini kiyonhi sahi mmonihohiwimaiwa nahatewaapi ausaapi kaundiwise. ⁴⁹ Atiwise. Apicho sangisi nasamitandi jihura katati ahaimbipa wani nini niwahonini sangisi nasamito. Sahi wapihapi windi namuwise. Owe. Kimbhihi kimati aunahimata bindawa jatiwise. Jati mi nuwi yamihapataatihapi watipihandi nasati

samihetitanihî sura nutaatiwo,” undati kaundataase.

*Kîma Pîwîma Jisaasihoai Autaahaatîho
Numwaasi Japîhî Yamîhapataatîhapî
Naindîhandapîhaare*

(Maakîho 16:19-20; Aposerîhiya 1:9-12)

⁵⁰ Ko kati aunahîpati awaipati namîhaamapi komi otîpîpatihiyai numwaasi notî Betaanihanda noaipati Autaahaatîho kiyaisî iwîtatamanîtandîhandapi Autaahaatîhopî gaapundataase.

⁵¹ Siyatî ko kiyaapi taati gaapundati Autaahaatîhoai nunjenataahetî kiyaisî namasisaahî Autaahaatîho numwaasi naihi yamîhapataatîhapî niyataise.

⁵² Aihî kiya kopî gaapundiwîmapaahî apîpaahî aungwohandî maaritîmî japîhî Jerusaremîhandaahapî nowaayopo.

⁵³ Aihî kiya nasisoari Jerusaremîhanda Autaahaatîhomî anîhandî awaindîhandaatîhî bindawa Autaahaatîhopî waati maaritîwî mepî autaahepumawaayopo.

CCXXX

Autaaahatihomi Piwaha Gaaha Waniha
The New Testament in the Angaataha language of
Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Angaataha long Niugini
copyright © 2004 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Angaataha

Translation by: PNG Bible Translation Association

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures. Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2012-11-17

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 3 Mar 2023 from source files dated 9 Oct 2020

b83b4d2c-30be-5f11-8fb0-fa04e4808bad